

Conpediu[m] theologice veritatis

<https://hdl.handle.net/1874/461646>

Albertus Magnus
lib. 10
Summa theologiae

INCIPIIT COMPENDIUM THEOLOGICAE VERITATIS

Compendium diuiditur in septem libris
Primus est de natura diuinitatis
Secundus de operibus conditoris
Tercius de corruptela peccati
Quartus de humanitate christi
Quintus de sanctificatione gratie
Sextus de virtute sacramentorum
Septimus de vltimis temporibus
 et de penis malorum ac premijs
 beatorum.

Capitula primi libri.

Vnus est deus.	i
Vnum esse deum ostenditur	ii
Vnum solum principium	iii
Quod pater est deus.	iiii
Quod filius est.	v
Filius ymago patris est.	vi
Quod spiritus sanctus est	vii
Spiritus sanctus amor patris et filii	viii
Spiritus sanctus caritas et donum sancti	ix
In trinitate personarum unitas essentie	x
Multiplex trinitas	xi
Equalitas personarum	xii
Inuentio essentie et personarum diuinitatis	xiii
Inuentio essentie dei	xiiii
De infinitate dei	xv
De incomprehensibilitate dei	xvi
De incalceptibilitate dei	xvii
De eternitate dei	xviii
De immutabilitate	xix
De simplicitate dei	xx
De excellencia dei	xxi
De notionibus dei	xxii
De nominibus diuinis	xxiii
De ineffabilitate dei	xxiiii
De ydeis et libro vite	xxv
De appetitibus diuinis personarum	xxvi
De potentia dei	xxvii

De miraculis dei	xxviii
De scientia dei	xxix
De predestinatione	xxx
De predestinatione et reprobatione	xxxi
De voluntate dei	xxxii
De iusticia dei	xxxiii
De misericordia dei	xxxiiii
S ecundus liber de rebus creatis.	
De rerum creatione	i
De distinctiua creatione in genere	ii
De distinctiua creatione orbium celestium	iii
C elestium quatuor elementum	iiii
De natura et superno corpore	v
De natura stellarum in omni	vi
De luce	vii
De planetis in specie	viii
De natura quatuor elementorum	ix
De impressionibus aeris	x
De tempore	xi
De angelis in omni	xii
De distinctiua hierarchiarum	xiii
De appetitibus angelorum in omni	xiiii
De appetitibus et officiis	xv
I ngulorum ordinum	xvi
De actione et motu angelorum	xvii
De prelatione angelorum	xviii
De determinatione angelorum	xix
De custodia angelorum	xx
De locutione angelorum	xxi
De spiritualibus nominibus	xxii
De casu demonis	xxiii
De spirituali casu demonis	xxiiii
De locali casu demonis	xxv
De restauratione curie angelorum	xxvi
De peccato diabolici irremissibili	xxvii
De appetitibus demonum	xxviii
De malicia diabolici	xxix
De lucifero	xxx

De aia qd sit fm diffini xxx
 De aia quid sit fm rem xxvi
 Quid sit aia fm nomē xxij
 Quid sit aia fm motū xxviii
 De triplici anima xxxix
 De potētijs aie vegetatis xxx
 De potētijs aie apphēsa xxxi
 De pti claribz sensibz xxxij
 De sensu cōmuni xxxiij
 De v̄tute ymaginātia xxxv
 De estimatiua xxxvi
 De fantasia xxxvii
 De memoria xxxviii
 De sensibili xxxviii
 De potētijs aie rāconal xxxix
 De diuisione potētiarū xl
 De potētijs cognitijs xli
 De modo cognoscendi xlii
 De intellcū agēte & passi xliiij
 De intellcū sp̄ciū et p̄ci xliiij
 De rōe et p̄tibz ipius xlv
 De potētijs aie motiuis xlv
 De volūtate xlvij
 De sydereh xlvij
 De consciencia xlix
 De opibz anime l
 De q̄ntitate anime li
 De immortalitate aie liij
 De libro arbitrio liij
 De natura corpis hūani liij
 De yisonomia liij
 Regulas geneāles viso lvi
 De toto homine lvij
 De p̄petatibz hominis lvij
 De p̄mis pentibz liij
 De p̄ceptis ade datis lx
 De p̄dylo lxi
 De casu p̄mi hominis lxij

De ordine tēmporādis i b. lxij
PE malo in genere i
 De p̄ci diffini dōe ii
 Quid sit p̄ci fm rem iij
 Quid sit p̄ci fm nomē iij
 De p̄ci origine v
 De diuisione p̄ci vi
 De effectu p̄ci viij
 De p̄ci originali fm rē viij
 De p̄ci originali fm no ip
 De p̄mis motibz x
 De amorosa delectacōne xi
 De consensu in p̄ci xij
 De p̄ci veniali xij
 De effcū p̄ci venialis xiiij
 De vij vicijs capitalibus xv
 De supbia xvi De iuidiarū vij
 De ira xvij De accidiarū xij
 De auaricia xx De gula xxi
 De luxuria xxij De septem vic
 is q̄ sūt venialia & q̄ mox xxij
 De p̄ci in sp̄m sc̄m xxij
 De muneracō p̄ci tū xxv
OE incarnacōne xpi i
 De visōe āgl̄i ad v̄ ij
 De r̄sponcōe v̄ḡinea iij
 De s̄cificacōne mat̄erna iij
 De cōtempcōne d̄n̄ca v
 h̄acōnes in carnacōis xxi
 D̄mō in carnacōis xxi
 De ymione & natura assūp̄tū xxi
 Vtilitas incarnacōis xxi
 De mirabilibz iarnacōis xxi
 De nat̄itate xpi xxi
 De circūciōe d̄n̄i xxi De bap
 tismo xxi De pleni. gr̄e xxi
 De plenitudine sapiēcie xxv
 De merito xpi xxvi

De voluntate xpi	xxv
De diffecti. q's xps assu	xxvii
De passione xpi	xxix
De effectu passionis xpi	xxxi
De cruce xpi	xxxii
De descē. xpi ad inferos	xxxiii
De resurrectione xpi	xxxiiii
De ascē. xpi	xxxv
De assē. p ad dep. pris	xxxvi
Liber v. de sctificacōe grē	
De orig. negrācie	ii
De distione grārum	iii
De effectu grācie	iiii
De virtutibz q' pō qd fit v v	
De qualitate virtutū	vi
De equalitate virtutū	vii
De conepione virtutū	viii
De comēdacōne vtutū	ix
De effectu virtutū	x
De merito virtutum	xi
De abilitacōne ad grāz	xii
De q'bo causec meritiū	xiii
De fine actionū	xiiii
Quāb meremur	xv
Quāōnes. et dīe virtutū	xvi
Diff. vir. carbi et theolo	xvii
De vir. theo. in genere	xviii
De fide xix	
De articulis fidei	xxi
De spe xxii	
De car. et aliis amo	xxiii
De effectu caritatis	xxv
Quibz rebz car. pētur	xxvi
De excellēcia caritatis	xxvii
De signis dlectionis	xxviii
De gradibz amoris	xxix
De ordine caritatis	xxx
De dilectione p'pimi	xxxi

De dilectione inimicōrū	xxxii
De virtutibz cardinalibz	xxxiii
De prudentia	xxxiiii
De tempācia	xxxv
De fortitudine	xxxvi
De iusticia	De dōis xxxvii
De dono timoris	xxxviii
De timore seruili	xi
De timore mīali	xii
De timore filiali	xiii
De dono pietatis	xiiii
De dono sciencie	xv
De dono consilij	xvi
De sapiēcia q' intellectu	xvii
De bñtudibz in genere	xviii
De p'ma bñtudine	xlix
De secunda	li
De tertia l. De q'ta	lii
De q'nta liij. De sexta	liiii
De septima	lv
De octaua	lvi
De sē. bz spūalibz	lvii
De p'ij fructibus spūs	lviii
De dulia et lat'ia	lix
De p'ceptis in genere	lx
De p' p'cepto de calogi	lxi
De secdo. lxi De tercio	lxii
De q'to lxiii	De q'nto lxiiii
De sexto lxv	De septio lxvi
De octauo	lxvii
De nono et decimo	lxviii
De dñijs in genere	lxix
De conf. ewange in spē	lxx
Liber sept' de sacramētis	
Diffinīōes sacramēti	i
De i'ititucōe sacramētoz	ii
De effectu sacramētoz	iii
De numero sacramēto	iiii

De p̄tate disp̄sandi sac̄	vi
De statu	vii
De disp̄sacōe sanctorū	viii
De caract̄e et it̄acōe san̄	ix
De diff̄erēcia sanctorū	x
De sac̄mento baptis̄mi	xi
De cath̄ecismo et ex̄orcis̄	xii
De confirmacōne	xiii
De sac̄rō eukaristie	xiiii
De dignitate et excellēcia hu-	
ius sac̄rameti	xv
De mira-	
bilibz q̄ sūt in eukarist̄	xvi
De sac̄ramento euka-	
De sū nētibz eukaristiam et	
modo sumendi	xvii
De abstīnēcia a d̄ione	xix
Q̄s s̄ri exclusio a d̄ione	xx
De excellēcia misse	xxi
De negligēcijs que sūt in	
missa	xxii
De sac̄rō p̄i	xxiii
Qualitas penitēcie	xxiv
De effectu penitēcie	xxv
De p̄tibz penitēcie in d̄i	xxvi
De contricōne	xxvii
De confessiōe	xxviii
De q̄litate et eff̄c̄o fess̄	xxix
Cui debeat fieri c̄fessio	xxx
De sigillo confessiōis	xxxi
De satisfactiōe	xxxii
De p̄tibz satisfactōis i d̄i	xxxiii
De singlis p̄tibz satisf̄	xxxiiii
De iustificacōne m̄p̄i	xxxv
De p̄nā venialū	xxxvi
Per q̄b̄ dimittat̄ p̄c̄m	xxxvii
De extrema v̄ctōe	xxxviii
De sac̄rō ord̄inis	xxxix
De q̄litate ord̄inatorū	xl
De ip̄a ord̄inacōne	xli

De sac̄rō mat̄rimoni	xlii
Incipiūt tituli libri septimi	
De sine mundi	l
De purgatorio	ii
De acerbitate pene	iii
De suffragiis ec̄c̄e	iiii
Quorū suffragia p̄sunt et	
quibz v̄	v
Vtū indulgēcia	vi
p̄sunt dis̄iuncta	vii
De aduētū ant̄c̄p̄i	viii
De mala vita ant̄c̄p̄i	ix
De iiii modz q̄bz decipit ip̄	x
De seq̄ntibz ant̄c̄p̄i	xi
De got et magot	xii
De elya et enoch	xiii
De duracōe hui⁹ p̄secūōis	xiiii
De morte ant̄c̄p̄i	xv
De c̄flagracōe hui⁹ mūdi	xvi
De resurrex̄tiōe gen̄ali	xvii
De iudiciātibz	xviii
De iudicio extremo	xix
De iudiciā d̄is	xx
De innouacōne mūdi	xxi
De penis inferni	xxii
De diuersitate penatū	xxiii
De gloria sanctorū	xxiiii
De dotibz in c̄muni	xxv
De dotibz aie in gen̄ali	xxvi
De dotibz aie in speciali	xxvii
De dotibz corp̄is in gen̄e	xxviii
De dotibz corp̄is in sp̄e	xxix
De aureolis in genere	xxx
De aureolis in specie	xxxi
De enumeratione celestium	xxxii
gaudiorum	xxxiii
Expliciunt tituli cōp̄ndij theo-	
logice veritatis	
Sequitur Prologus	

Quiritatis theos?
 loyce sublimis
 tas cū supremi
 sic splendoris
 radius illumina
 nans intellectū
 et regalū deliciarum conuiuū
 reficiens affectū s̄ magnorum
 theologorū scriptis breue com
 pōdium colligere dignū duxi/ q̄
 et curatur mater fastidij pluri
 tas et anim ad iuestigandū plu
 rima via deturq; occasio sapi
 enti. Theologia certe sciēcia
 rum est princeps omnium et regi
 na cui artes ceteræ tamq̄ p̄d̄s
 sequæ famulantur nam de nat̄
 uris rerum illa solum ad vsum
 suum accepit de quib; sibi spe
 culū fabricare valeat in quo cō
 spiciat conditorē. **H**ec ē sciēcia
 sciēciarū que sup̄ omnē specula
 tionū philosophicā. phisicā ep
 tollitur et dignitate ac vtilitate
 omnib; ante fertur. Ipsa enim
 philosophia cū in naturalē et ra
 tionalem et moralē distiguarē
 phisici quidē naturalis licet do
 ceat cognoscere creaturam non
 tamē creatorem. Rationalis va
 cō licet doceat cōcludere homi
 nibus nō tamen dyabolo. et
 phia moralis licet doceat acq̄
 rere virtutes cōsuetudinales nō
 tamē docet acquirere karitatem
 Nostri vero phia scilic; v̄itas
 theologica hec om̄a operat̄. **D**o
 cet enim deum cognoscere dya

bolo resistere. Caritatis exerci
 cius insudare. Nec est diuinorū
 pimentorū apotheca delectabilis
 super mel et fauū. Nec autē the
 zaurus ē desiderabilis super au
 rum et lapidē preciosū. Nec est
 fons nichilominus de loco vol
 luptatis egrediens ecclie mili
 tantis irigans paradisū. **D**e
 niq; presens scriptū in septem
 libellos distincti. et singulis in
 vnoquoq; materias rubricis
 appris cognauī. **P**rimus ē
 de natura diuinitatis. **S**ecun
 dus est s̄ operibus conditoris
Tercius de corruptela peccati
Quartus de humanitate cristi
Quintus de sanctificatōne gra
 ciatū. **S**extus de virtute sacra
 mentorum. **S**eptimus de vlti
 mis temporib; et de penis ma
 lorum ac premijs beatorū. Sic
 vbi ergo i hoc scripto de uari
 parcat̄ michi quia ignorans
 feci vbi vero recte processu lau
 detur gracia ihesu xpi ad cui
 honorem et beatissime matris
 eius presens etiam opusculū
 cōpilauī. **E**xplicet plog?
Incip̄ lib̄ p̄m? de natura diui
 nitatis. **Q**uod deus est. **C**a. I.

Deum esse mltis of
 tenditur modis hic
 enim fides recta tes
 tatur sacra scripturā
 loquitur cōparatō rerum ad ip
 sum facta idem ibicat. **S**ancti
 quoq; p̄dicat̄. **C**reaturæ clamāt

facō naturalis dicitur. p̄mo igit̄
deū esse fides testatur. quia fi-
des catholica credit deum. cre-
dit in deum et credit deo. Cre-
dere vero deū est credere ipsum
esse. Credere in deū est credendo
amare deū. et credendo in eum
ite ac membris eius incorporari.
Credere aut̄ de o est credere ve-
bis ei. Primū et tertium bo-
norū et malorū est. sed sc̄m
honorū tantū. quia credere de-
um et credere de o bonis et mal-
cōe est. sed in deū credere bonorū
spūaliter est. Deus itaq; solus
habet esse p̄fectū. Illud em̄ p̄-
fectū est cuius nichil est extra
ip̄m. Vnde q̄ esse nostrū ha-
bet aliud extra se. imperfectū est.
De ē em̄ nobis aliud q̄ de eē
nō iam p̄terit vel q̄ futurū ē
sic nec quicq̄ de eo preterierit.
Diuinū aut̄ esse cū totū simul
aut futurū sit p̄fissimū ē. Sc̄do
deū esse scriptura loquit̄ p̄s ab
eterno et vsq; in seculum tu es.
Exodi sc̄do. Qui ē misit me.
Ioh̄. d̄am. videt̄ oibus p̄ncipa-
lius eorū q̄ deo dicunt̄ noīmb̄
esse q̄ est. Tercio deū esse op̄a-
tio rerū ad ip̄m fcā indicat tāz
verum et em̄ esse deus habet q̄
nem esse suo opatur nichil est.
Immo deus suo p̄ncipali eē dat.
oibus reb̄ esse ita q̄ se subtra-
heret sicut de nichilo facte sūt
sic in nichilum defluerent vni-
uersa. Gregorius omnia hu-

mana quē iusta. que pulchra
sunt dei iusticie et pulchritudine
compata nec pulchra nec ius-
ta nec pulchra sunt omnino nō
sunt. Quarto deum esse sancti
predicant. Anselmus in proso-
lis. credim⁹ domine te esse alia
ud q̄ nichil mai⁹ cogitari pos-
sit. Dyo. Esse omnium ē sup̄ s̄b-
stancialis diuinitas sed hoc in-
telligas causaliter nō formalit̄
preterea sicut dicit Anselm⁹
illud maxime habet esse q̄ max-
ime distat ante esse q̄ sc̄licet
nec habet esse post esse nec esse
post non esse. nec potest cogita-
ri non esse. Quinto deum esse
creature clamant. Omnia
namq; suomodo dicunt quo-
niam ipse fecit nos et non ip̄m
nos quia ipse deus est. Ex eo
quia deus est omnipotens et
nichil ei ēpugnat v̄ nature q̄
ōnia pulchra testantur ip̄m
Pulcherrimum. dulcia dulcis-
simum. sublima altissimū. pura-
purissimum et sic de alijs quia
sicut in patria deus est speculū
in quo relucent creature. sic in
via econuerso creature sunt spe-
culum quo creator videt̄. ap̄-
tulus videmus nunc per specu-
lum et enigmata. Idē inuisibi-
lia dei per ea que facta sūt et
Ac creatura mundi intellecta cō-
spiciunt. Sexto deum esse ra-
tio naturalis dicitur. q̄ p̄fecti-
tudinē cogitacionē cause puenit.

Omne namq; causatū indiget
alio vt sit et ita erit vel in infi
nitum procedere vel erit ibi cir
culus vel prouenietur ad aliud
q; nō sit causatum. **C**irculus
autē nō erit in rebus singularibus
quoniā aliud oportet esse pri
us et posterius seipso nec erit
processus in infinitū quia vni
uersitas causatorū tota causata est
huc sit finita huc infinita ergo
indiget alio vt sit q; erit ex vni
uersitate causatorū et hic deus ē
a quo fluunt omnia

Quod vnus deus ē. Ca. II

Quod deū esse osten
dit auctoritate. **U**nde
in deutro. **V**idete
q; ego sum solus et
nō hē alius deus p̄ter me. **A**p̄?
ab eph̄ iiii. **V**n̄ de? **U**na fides
Vnū h̄ap̄. **B**ern̄. **S**i potest di
ci vnissimus ē. **I**dem est semp̄
et vno modo. **B**oet̄? in libro
de trinitate nichil in se n̄ se ha
bet hic v̄t vnū ē in quo nul
lus ē numerus nullū in eo ali
ud p̄ter q; est. **I**deo ostendit̄
et racione quia simpliciter for
ma diuinitatis si nō esset eadē
numero. **S**i comunicabilis plu
rilibus cōtraheret aliquo addi
to ad esse singulare et ita cōpō
neretur alteri nec esset simpli
cissima q; falsum est quia i sū
mo bono nulla potest fieri adiec
tio cū sit omnino simplex. **N**o
ta q; vnū sūm̄tur prout est

principiū numeri sic deo nō cō
uenit. **A**lio modo cōuertitur cū
ente sic deo potius conuenit q̄
aliali rei create q; cum vnū sit
indiuidū in se et diuisum ab
alijs excepto solo deo nich̄ ē in
quo nō intelligatur aliqua di
uisio vel actualis vel potencial̄.
Cum numer? vl̄ vnitas de deo
dicitur nichil ponit. sed tanū
priuat vt quidā dicunt. **U**nde
Cum dicitur deus vnus intelli
gitur q; nō est plures secundū
diuersas species. **A**liquid nō
est vnū trib; modis sc; plu
ralitate secundū species diuers
sas sicut angeli et stelle nō sūt
vnū. vel mutabilitate secundū
q; vnus homo plures dicitur
q; modo sanus est. modo eger
modo diues. modo pauper vel
propagacōne scđm eandē spe
ciem prout vnus homo plures
est i filijs qui propagātur ab
ipso. sed nichil predictōrū est
in deo. **D**e primo em̄ contrariū
habemus i simbolo. **A**th̄an̄. **N**ec
est fides catholica vt vnū deū
in trinitate et trinitatē in vni
tate. **D**e scđo psal. **I**psi pre
ibunt tu autē p̄t. **B**n̄. **R**ota
ex tēpore alteracionū habet nō
in substantia alteritatem. **L**eo
Papa. **S**implici diuinitatis
nature nich̄ addi vel minui p̄t
De t̄t̄o psal. **N**on erit in te
de? recens. **R**ecēs em̄ ē t̄t̄nē
formatū vel natū. **D**iuinitatē.

tria genera malorum multiplicat
scilicet ydolatre ipsa. Omnes dñi gē
tū demō. Itē nigromātiā q̄ at
tribuūt v̄tutem karāteribz et
h̄mōi stulticijs. Itē carnales
hoīes scdm q̄ gulosi colūt ven
trem. **Apl?** Quotū de? venter
est et auari sup̄ ōma diligūt pecu
niā. **Apl?** Auaricia ē ydolorū
seruitus. Est itaq; in deo v̄ta
v̄nitas p̄pter simplicitatē in
mutabilitatē singularitatē et p̄
ter v̄tatis creatā similitudinē
q̄ sicut v̄nitas a nullo descendit
et ōnis pluralitas ab eo descendit
sic de? a nullo et ōnia ab ip̄o. Itē
sicut v̄itas de se gignit v̄itatē
ita de? p̄t de se gignit alt̄ū se
ip̄t dicit. **Aug?** in alt̄ū simile
sibi vel alt̄y a se. **Doc**
nomē de? tripliciter accipiunt
scilicet naturaliter adoptiue. nūq̄
cupatiue. p̄mo mō soli deo con
uenit. scdo mō hominibz bonis
q̄ diuine bonitatis p̄cipis sūt
p̄ grām p̄uidencie vel doctrine
et potestatē placōis vel p̄tatem
miraculoꝝ ips̄. **Ego dixi dñi estis**
Tercōmō dñi diuine ydola sed
solo noīe q̄ res noīs scilicet diuī mi
tas n̄ ouit illis p̄mo? v̄ro hoc
nomē de? habz p̄tate p̄ se cū sit
v̄nus sol? v̄tus de? nec diuini
tas recipiat distinctōm̄ scdo
mō et t̄cō p̄tē habz. **Ca III**
S Qd v̄nū solū p̄ncipiū ē
Iaut v̄nū solū de? ē. sic
v̄nū solū p̄ncipiū est q̄

ostendit multiplici de. **Primo**
sic qm̄ si duo sūt p̄ncipia v̄nū
scilicet summe bonum. et aliud
scilicet summe malum. **Aut**
communicat in existere per se.
Aut non. Si non ergo alt̄ū
illorum non erit ens per aliud
et ita non erunt duo p̄ncipia
si sic. sed existere p̄ se ē bonum
malū autē plus est malum si
non haberet illud bonum. ergo
non est summe malum. **Reterea**
in creaturē inueniūt q̄tuor scilicet
multitudo. ordo. imperfectio et cō
nexio. **Secūdu** quolibet isto
rum p̄batur v̄nū tantum p̄nci
pium esse. **Itē** n̄ omnis ordo
cum habeat p̄us et posterū opo
tet q̄ v̄nū habeat p̄ncipiū
Item se d̄m. **Secūdu** de conso
lacione. **Omne** imperfectum
ab aliquo simpliciter perfectio
trahit originem et hoc est deus
noster. **Omne** ens creatum
est imperfectum quia habet ali
ud de potencia. Ergo origo ei?
est aliud perfectum et hoc est
deus. et simpliciter non potest
esse nisi v̄nū. **Quia** si plura
essent essentialiter aliud de?
esset v̄ni q̄ haberet alt̄rum et
sic neutrum esset perfectum. **Item**
cundum. **Damascenum** **Item**
omnis connexio diuersorum
habet causam sue connexōis
et hoc est deus omni p̄tens.
Itē si est v̄num summe malū

a q̄ om̄ia mala seq̄ret̄ q̄ x̄ps
 s̄m corpus esset ab illo princi
 pio cum in eo fuerat malū p̄ne
 q̄ est absurdū dicere. Exptes
 dicitis patet q̄ deus est princi
 piū et sumū et vnde solum pri
 cipium cum ratione dignitatis
 ū ratione antecessoris cum ra
 tione causalitatis

Quod pater est CA. III

Patrem patre esse
 per h̄ ostēdit q̄ cū
 deus sit potētissim⁹
 sapiētissimus et op
 timus potest et scit et vlt se
 sume cōmunicare h̄c aut ē al
 teri maiestatis sue plenitudinē
 dare ergo deus pater ab eter
 no filium equalē n̄b genuit cui
 diuinitatis sue essetiam cōmu
 nicauit. Dicit etiam dominus
 in ysa. Si ego qui generatōnē
 alijs tribuo ipse sterilis ero.
Pater m̄l̄aple sumē dicitur
 enim pater eterna generatōne
 ysa. Generationem eius quis
 enar. **P**redestinatōe eph. Gr̄a
 tia nobis et pax a deo patre q̄
 predestinauit vs in adop. fi.
 Cetera dē est de utro. **N**ūquid nō
 ipse pater tuus qui p̄t. et fecit
 et cre. te fecit m̄q̄ s̄m corpus
 creauit sed animā possidet s̄m
 vtur q̄. **R**edempcione ysa.
Tu domine pater noster et re
 demptor noster a seculo no. t.
 Sacramentali ē generatōe pa
 ter if̄a **B**enedictus de? et pat

dm̄ nostri ih̄u x̄pi qui te et nos
 Fidei istructōe ioh̄. **D**edit
 eis potestātē fi. dei fieri his qui
 cre i nomine eius **G**racie adop
 tione. **R**acōnē accepit. spiritū
 adop. fi. in quo cla. abba pat̄
 Glorie colacione Gal. **I**taq̄
 iam non est hui s̄ fi. q̄ si fili⁹
 et heres super deum id est p̄ opa
 dei opera em̄ misericordie mag
 na sūt p̄ deum vite eterne me
 ritoria quā per nos. **P**rimo mō
 sūmitur pater p̄sonalit̄ et ille
 mod⁹ soli patri conuenit. quaz
 tomo do se; redempcionis non
 solū effectiue dicitur. s̄ etiam
 per misterij exhibitiōnē sūmit̄
 etiam p̄sonalit̄ et ille mod⁹
 soli filio conuenit sed q̄ mod⁹
 redempcionis fuit per mortem
 filij. **D**innes alij modi trib⁹ si
 mul p̄sonis cōueniunt quia in
 diuina sūt opera trinitatis nisi
 aliq̄s forte illorū modorum cō
 ueniat alicui p̄sonē per appi
 acionē **C**irca generatōnē nota
 quatuor propositiōnes i quib⁹
 videri poterit vtrū essentia di
 uina generet vel generet. **P**ri
 ma est hec essentia generat es
 sentia **S**econda est hec essentia
 generat p̄sonam. **T**ercia hec
 p̄sona generat essentia **Q**uar
 ta hec p̄sona generat p̄sonā
Narū propositiōnū tres prime
 false sūt. **Q**uarta aut̄ vera **E**st
 em̄ regula in theologia q̄ essē
 tia d̄ma nō generat n̄ generat̄

Dicensū tamē q̄ pater dūte
efficacē existētis in se generat. &
q̄ filio p̄ generacōez omūiacē
essēcia hanc et sp̄ū sancto p̄
processionem

Quod filius est eternus.

Capitulum V

Quoniam sint correlatiua
pater & filius per eas
dem iaciones ostēdi
tur filiū esse per quas ostensum
est patrem esse. Preterea inter
ōnes emanacōes p̄fissima ē
generacō. q̄ penitus assiat ge
niū suo genitori q̄ emanacōes
alie nō faciūt. cum igit̄ copio
sissimo fonti bonitatis op̄tat
emanacō p̄fectissima. ost̄ at q̄
p̄t̄ qui ē fons bonitatis geneat
filiū equales sibi cui omūiacat
sue plenitudinē magestatis. Ali
q̄s ē filius dei p̄ grām unōnis
vt p̄s homo aliq̄s p̄ veritatez
natiuitatis vt p̄s in q̄ntū deus
aliq̄s p̄ adopcōnem vt sancti
aliq̄s p̄ creatōem vt quis factu
m. De filio dei dicit. anathē.
in alteracōne dicitur q̄ ip̄e dici
tur sens⁹ quo aucta cogitantur
sapia q̄ cogitata disponunt vt
q̄ disposita p̄ficiūtur verbū q̄ p̄
fca nūctianē lumē q̄ nūctiata
clarescūt fili⁹ ergo dicit̄ sapiē
cia p̄is nō q̄ p̄t̄ sit sapiēs sa
geni. a. sed q̄ filiū genuit cui
a p̄atur sapia. vnde q̄n dicit̄
omnia sapia fecisse. v̄cū sapia
q̄ est filius q̄m mōuisa sūt opa

trinitatis vt hec p̄pōncō in no
tat sibi auctoritatē in filio qui
hoc ip̄m h̄z a patre q̄ res ex
at Generaliter tū est vt q̄ q̄c
q̄b p̄sona habz vel op̄at vel est
habet ab eo a q̄ ē. Qualit̄ q̄
fil⁹ sit de p̄t̄ nota q̄ hec p̄pōncō
cio de q̄nqz denocat causas effi
cientē vt cum dicit̄ p̄s accept⁹
est de sp̄ū sancto. q̄nqz mater
am vt cū dicit̄ p̄s natus ē de
virgine. Q̄nqz p̄demp̄tate el
sencie vt cū dicitur fili⁹ natus
de p̄t̄ q̄nqz trāsubstancōez
vt cum dicit̄ corpus x̄pi h̄e de
pane. quandoqz ordinem sc̄i
dumqz creatura dicitur esse de
nicho.

Quod filius est ymago patris

Capitulum VI

Mago triplex ē scilicet eq̄
lucis. ymitacōis et rep̄
sentacōis. p̄mōmō fili⁹
est ymago p̄is. sed omō homo
est factus ad ymaginem dei.
Gen̄sis. faciamus hominem
ad ymaginem. Tercio modo
mūds dicitur speculum crea
toris. Apostul⁹. videm⁹ nūc p̄
spelam. Est ymago enim ad
ymaginē h̄ut filius. et ē yma
go ad ymaginē vt homo et an
gelus et est aliud non ymago
sed ad ymaginem vt mūds
hic qui proprie non dicit̄ yma
go sed vestigium creatoris qui
licz trinitatē rep̄sentat. non tū
ymitacō n̄ ē capax ei⁹ h̄ut h̄o

Est tamen mundus ab ymagi-
nem dei factus quia deus aliud
exemplar non habuit ab cuius
similitudine creaturas faceret nisi
seipsum. Est ymago genita ut fi-
lius et est ymago creata ut ho-
et angelus et est ymago facta ut
statua herculi que ipsum representat.
Ex his patet quod esse yma-
ginem conuenit creatori et crea-
ture. Creatori quidem quia filio qui
est ymago patris creature vero con-
uenit tantum corporali quam spirituali quod
etiam dicitur. Proprie tamen loquen-
do dicitur quod creatura corporalis est
creatoris vestigiū. Unde apostolus
Inuisibilia dei per ea que facta sunt
et ibi hec propositio per non dicit
mediū disponēs quantum cre-
atura considerat in se sed ex creatas
in quantum creatura vel quantum
creatoris est similitudo quia non
disponit ad dispositionē condi-
tels primo per talem modum potius
impediret cognitionem cum in-
ter creatorē et creaturā maiori-
fit dissimilitudo quam similitudo.
Creatura vero spiritualis dicitur
creatoris similitudo. Eze. Tu
signaculum similitudinis et hoc
ideo quia in angelo propter na-
ture simplicitatē expressior est
similitudo ad deū quam in homine.
Creatura autem composita id est ho-
dicitur ymago dei. Gen. Faciamus
hominē ad ymaginē et hoc ideo
quia in homine plures inueniuntur
trinitates quam in angelo. Unde quod

ab hoc potius etiam dicitur yma-
go trinitatis. Filius dei possi-
det triplicem excellenciam sicut
fuit apostolus ubi ait ad ebreos
Qui cum sit splendor glorie et fidei
substantiā eius portans omnia unum
videlicet respectu patris a quo pro-
ducit sic est splendor glorie pa-
terne. Est enim ut ait dominus
fontalis in radios in se manifes-
tans gloriam paternam. Secunda
respectu spiritus sancti que produ-
cit ex se sic est figura iube patris
est enim alia persona ab ipso sicut
a patre quod non accepit spiritus
sanctus a patre sicut filius. Ter-
cia est respectu creaturarum que per eum
produciuntur sic est portans omnia
verbo virtutis sue. Propter pri-
mum dicitur filius verbum patris quoniam
perfecte loquitur bonitatem et sum-
mam patris liberalitatem que nichil
habere voluit quod filio suo non com-
municaret. Istud est verbum eter-
naliter genitum temporaliter pro-
missum et a prophetis et apostolis pre-
dicatum ab angelo in carnatione
nuntiatum. Propter secundum dicitur
filius ymago patris quoniam emin-
tas persone sint equales eterni-
tate et maiestate ac potestate
tamen filius potius dicitur ymago
patris quam spiritus sancti quia non
solum habet conuenientiam intus cum
patre in essencie ydem peritatem
sicut et spiritus sanctus sed habet
etiam conuenientiam extra cum patre
ex eo quod sicut a patre procedit.

filii sic et a filio. spiritus sanctus sed a spiritu sancto. nullus nam secundum rationem intelligendi respectus huiusmodi respectus autem relationum sunt extrinsecus existentes quia potius sunt ab aliquo quam in aliquo. propter tertium dicitur filius? virtus patris ad eorum nos autem potius quam propter dei virtutem et dei scientiam. Inuenitur ymago trinitatis in nobis. videlicet in memoria vel intelligentia vel in necessitate et voluntate noticia et amore in quibus per ordinem patris et filii et spiritus sancti habentur.

Quod spiritus sanctus est. Ca. VII

Quod duplex est in divinis una est per modum nature et hec est generatio secundum quam filius est a patre alia per modum voluntatis et hec est processio a patre prope vero dicitur spiritus sanctus secundum quam spiritus sanctus est a patre et filio idcirco autem hec emanatio per modum voluntatis dicitur esse quia spiritus sanctus sanctus amor est. amor autem secundum voluntatem est. Procedit autem spiritus sanctus a patre mediate et immediate. Mediate quia filius ipsum spirat qui hoc habet a patre immediate vero quia ipse per ipsum spirat. Quod spiritus sanctus amor patris et filii est. Ca. VIII

Divinus sanctus est amor dei et hoc tripliciter videlicet essentialiter. personaliter et exemplariter. Essentialiter dicitur spiritus sanctus amor in quantum ipse cum patre et cum filio unus deus est. Ipse enim tres in quantum sunt unus in essentia

diligunt se amore essentiali quod apparet spiritui sancto personaliter vero dicitur spiritus sanctus amor in quantum ipse est nepus pater et filius. Pater enim et filius diligunt se amore ab eis procedente quod non est pater nec filius spiritus sanctus. De hoc enim nepus dicitur. **A**utem. Est ineffabilis quibus operatur in illa trinitate non genitus sed genitoris genitque suavitatis ingenti largitate providens omnes creaturas per captum earum. Exemplariter quod dicitur spiritus sanctus sanctus amor quod omnia amoris genitum quod est in nobis spiritus sanctus non solum causa efficiens est sed etiam exemplar a quo finis. amor enim quod est in nobis est a spiritu sancto efficiens et hoc in quantum spiritus sanctus est deus. **R**ationem autem est in nobis in quantum ipse spiritus sanctus procedens per modum amoris a patre et filio sed finaliter in nobis est noster amor in quantum spiritus sanctus a quo amor noster est hoc ratio primi boni in quo tendit amor noster. **N**otandum quod amor quod spiritus sanctus ex modo procedendi est nepus. **S**ed propter ipsam processionem est distinctus. **P**ropter nature vero divine perfectiorem est persona et suppositum. **P**ropter divinam vero simplicitatem est ipse deus ac summe bonus. **I**gitur spiritus sanctus est amor quod pater et filius se diligunt. **C**um autem deus pater et filius diligunt se spiritus sancto dupliciter exponitur primo sic. **D**iligunt se spiritus sancto id est amore qui est spiritus sanctus et secundum hanc expositionem est via

Secundo modo sic Diligunt se spiritus
sancto. id est per spiritum sanctum vel
per amorem qui est spiritus sanctus?
et secundo hoc non est concedenda
quia non est ibi aliud respectus
cuius hec dicitio per dicitur prin-
cipium. Est enim regula quod hec dicitio
per semper dicitur ratione principii
respectu aliamus positi in loca-
tione sicut quod dicitur pater operatur
per creaturas. Per filium ibi enim
notatur ratio principii in filio re-
spectu operis. Similiter hic con-
ceditur filius operatur per patrem
nam ibi notatur ratio principii
in patre et hoc dupliciter respectu
scilicet respectu filii et respectu operis.
Quod spiritus sanctus caritas et
donum sanctum est. Ca. nonum.

Quomodo inueniatur in scrip-
turis sepius quod spiritus
sanctus caritas et do-
num dicitur. bene notandum
est qualiter hic debeat intelligi
et ut spiritus sanctus sit caritas
qua nos deum et proximum diligimus.
Vnde notandum est quod amor huius
caritas tribus modis sumitur.
Vno modo effectiue sic absque du-
bio dicitur quod spiritus sanctus est amor
quo deum diligimus quia spiritus
sanctus operatur in nobis habitu
et motu caritatis. Alio modo su-
mitur exemplariue sic spiritus
sanctus est caritas quam diligimus
deum et proximum. Caritas enim que
est spiritus sanctus est exemplar
nostrae caritatis. Tertio modo su-

mitur caritas formaliter per mo-
dum inherencie sic caritas dicitur
virtutis habitus in anima quo
diligimus deum et proximum et
secundum hunc modum spiritus
sanctus non dicitur caritas. Si-
endum tamen quod spiritus sanctus
datur cum datur eius donum quod
spiritus sanctus amor est et pri-
mum donum posterioribus autem non
datur nisi priori. Preterea cor-
pus mysticum est unde per amo-
rem. Cum ego nichil creatum sit
Unde in diuersis particularibus
oportet quod membra corporis mysti-
ci uniantur uno amore increato
qui scilicet est spiritus sanctus. Pre-
terea quod secundum Augustinum. Totum malum
hominis est ut fruatur et frui
ut dicitur constat quod oppositum est
totum bonum eius. Sed ad frue-
ndum eo quo fruendum est requiritur
presencia fruibilis et dispositio
debita fruentis. Vnde requiritur
presencia spiritus sancti et eius do-
num scilicet amor quo inheret ei.
Verum tamen cum datur nobis spi-
ritus sanctus non incipit esse in
loco nouo sed nouo modo per
ductionem noui effectus et noui
respectus ex quo creatura se habet
aliter ad spiritum sanctum quam prius.
quia est in ipsa ut cognoscere
et amare ipsum quod non fecit prius.
Et iam dictis patet quod in iusti-
ficatione dupliciter nobis caritas
datur scilicet creata et increata illa
quam diligamus et ista quam diligamus.

Vel datur nobis caritas crea
ta q̄ diligimus formaliter et in
creata q̄ diligimus effectiue qz
nēm diligere ipse creat. **E**x
hīs colligitur qz licet deus sit
in omnibz non tamē habet ab
omnibz. **M**issio spiritus sanc
ti duplex ē sicut et filij vna visi
bilis sicut apparui sup xpm in
columba et sup apostulos in lin
guis igneis. **A**lia ē inuisibilis
q̄ mittit in mentem ad sancti
ficandum creaturā et ista missio
fit ad in hītaōe creature rōnal
superior fit ad in hītaōez demon
strandi alijs. **E**o demōdo filij
missio duplex est scilicet visi
bilis vt incarnatō est et inuisi
bilis est vt in trina mentis il
luminatō. **N**ota qz missio filij
et spiritus sancti sunt in sepa
bilis sed dicitur filij qm mens
per gratiam illuminat ad deū
cognoscendum. **D**icit spiritus
sancti qm affectus accendit ad
amandū. **S**ciendū qz solū ē p̄s
mittere et nō mitti cum em̄ p̄
a nullo p̄cedat nisi q̄ mitti dī
citur. **Q**uia vero filij et p̄ducit
p̄ducit ideo mittit et mittitur
Spūs vero sanctus qz p̄ducitur
eternaliter sed non p̄ducit nisi
ex tempe ideo ip̄us est p̄sum
mitti et non mittere nisi respec
tu creature et nisi forte dicatur
mittere hōnem assumptum. **E**x
hīs patet qz hee sunt in p̄pe et
exponede. **S**piritus sanctus mit

tit se et mittit flū. filius mī
tit se ip̄m nisi intelligat inq̄ntū
ē de p̄gine natus hec autē rāō
est qz mittere dicit auctoritatē
rāōne p̄ductōis eterne. **Q**uis
bus modis datus sit spūs sanc
tus in signo visibili. **S**ciendum
qz in igne vt califaceret frigi
dos et in linguis vt doceret ig
naros et in sono vt terret m
belles. **A**puit etiā in alijs tribz
signis scilicet in nube tempe mo
yhi vt ductor eius in colump
nia nūbis esset. sicut legitur y
saya. lxij. **I**tem in columba su
p xpm baptizatu ad oñdendum
grē plenitudinē q̄ in ip̄o erat.
Item in flatu post reuerhōe ad
significandum viuificatōez et
fectus qz flatus ab interiori p̄
cedit. **D**atus est spūs sanctus
bis post reuerhōem scilicet in
terra p̄pter dilectōez et p̄p̄m
et de celo p̄pter dilectōez dei v̄
datus in tra ad relaxāda p̄cā
aliorū. **J**ohānis. pp. **I**nflue
flauit in eos et dixit. **A**ccip
ite spiritum sanctum quorum
remiseritis p̄cā et mittantur
eis. **D**atus est de celo in p̄ntē
costen ad robur et ab opacō
nem miraculorum. **D**e hīs
duobz psalmis. **V**erbo deo celi
firma sunt. quo ad p̄mū et spū
santis ei⁹ omnis virtus eoz quo
ad secundū. **T**ercia fuit collatō
spūs sancti ap̄s facta ante pas
sionē quādo fuerunt baptizati.

Totū enim baptisimus iuitur
ibi **Q**ui lotus est non indiget
vt mī pēla. **I**n lignū p̄dictoz
trū cū ter mungitur homo ad
signū dā hanc triplicē sp̄ciū
sancti i v̄ctionem sc̄z in bap
tismo **I**n cōfirmacione **I**n mō
tē. **Q**uadruplicē effectum cōse
cuti sunt ap̄li ex pres̄encia spi
ritus sancti. **P**rimo mō eloquē
tiam in liguis. **S**ecundo auda
ciam in tormentis. **T**ercio effi
caciā in miraculis. **Q**uarto p̄
tectionem a vicijs q̄ post pen
tē. nūquam peccauerūt mō
taliter. **A**ccipiunt et mō vtilit̄
spiritū sanctum peccatores qui
dant ad purgandū. **M**at. **I**pse
baptizabat vs in spū sancto
et igne. **I**tem penitentes ad p̄
ficiendū ps̄. **S**piritus tu? bon?
deducet me. **I**tem perfecte ab
terrificandū. **R**o. **Q**ui debet v̄
bis pign? spūs. **I**tem beati ad
frueudū ps̄. **R**enuit conso
anima mea q̄. **I**te tribulati
ad consolandū. **R**o. **N**on acce
pistis sp̄m̄ hūitū recti s̄ ac q̄
item ignoantes ad instituen
dum. **J**o. **P**araclitū aut spūs
sanctus q̄. **Q**uo tempore dat?
spiritus sanctus attendendum
est quia i die quinquagesima vt
ostendatur auctor esse remissi
onis nam ānus iubile? seruā
ebat remissioni. **V**enit etiā in
die dominica vt est dies reno
uacionis qui fuit & creatiois

Datus quoq; fuit hora tertia
quia dicitur primus homo in
hora tertia p̄didisse gr̄ciam
Unde conueniēs fuit q̄ eadem
hora ap̄lis imteret. **I**tem alia
ratione datus est tertia sc̄z vt
ostendatur q̄ etiā nobis hoā
tertia gr̄cia dei datur. **S**unt
em̄ tres hore morales sc̄z con
tricio confessio satisfactio. **D**e
hoc nomine spiritus sanct? sci
endum q̄ potest esse circūlocu
tio v̄rius proprii nominis et
tunc tantū modo p̄sonē tertiē i
trinitate v̄l possit ille due dic
tiones sūm̄ diuisim et sic que
libet triū p̄sonarū est spirit?
sanct?. **S**piritus sanctus mul
ta habet nomina dicitur enim
spūs sanctus a spirando actiue
eo q̄ sp̄ret. **J**o. iij. **S**pitus vbi
vlt sp̄rat s̄ se d̄m̄ hunc modū
hoc nomen spūs cōmune ē om
nibus trib? p̄sonis sed sp̄rit?
tui sancto cōuenit p̄ a p̄p̄acōez.
Aliomodo dicitur spūs sanctus
sc̄z a spirando passiue eo q̄ spi
retur et hoc modo p̄p̄rium est
spiritui sancto qui p̄cedit p̄
modū spiracōis. **N**on solum dī
citur aut spūs sed additur sac
tus q̄ sanctus idest q̄ mūdus
vel firmus vel s̄m̄ terra. **I**sta nō
solum conueniūt ei quo ad se
sed etiā in comp̄acōne quo ad
nos. **N**am p̄t gr̄ciam spiritus
sancti a peccatis mūdāmur in
bono firmam? a tr̄is sepam?

Sanctus ergo est non solum in se
 sed quia nos sanctos facit ea sanc-
 titate. de qua dicitur **D**yo. Sancti-
 tas est ab omni immundicia libera et
 perfecta omnino immaculata in iudicia
 propterea spiritus sanctus vocatur nex-
 us unitas et amplexus. et hoc
 prout compatitur ad patrem et
 filium. **I**tem dicitur donum dei al-
 tissimum et hoc prout compatitur
 ad nos. quia omne datum opti-
 mum et omne donum perfec-
 tum. desuper est descensum. **I**tem di-
 citur fons viuus quia septem et
 plurius donorum nobis fluit.
Item dicitur ignis quoniam a se
 factum accendit. **I**tem dicitur ciuitas
 non solum quia est amor patris et filii sed
 quia nos amatores facit. **I**tem dicitur
 spiritalis unctio quia omnes tri-
 bulaciones mundanas suauiter
 facit et iocundas secundum illud
 in labore requies in estu temper-
 ties. et cetera. **I**tem dicitur de pectore
 dei digitus. quia sicut res cor-
 porales digito demonstrantur ita
 per spiritum sanctum res spiri-
 tuales ostenduntur oculo spiri-
 tuali. **I**tem dicitur pacifertus quia
 consolaciones celestes mentibus
 instillat. **I**tem dicitur
 magistrorum optimus quia intel-
 lectum ad cognitionem dei
 et superius illuminat. **D**e trini-
 tate unitas essencie. **CA. X.**

In trinitate nature di-
 uine tres sunt persone
 Quarum prima est a

nulla. **B**eata est per gene-
 rationem a sola prima. **T**er-
 tia per comunem spiritalitatem est
 a prima et secunda. **I**stud tamen
 sic est quod trinitas persona-
 rum non excludit ab essencia uni-
 tatem simplicitatem immensita-
 tem eternitatem incommunica-
 bilitatem. **H**uius ratio per hoc
 patet. quia qui credit deum
 non posse summe se communicare
 negat in eo potentiam qui
 vero credit eum hoc posse sed
 nolle negat in eo clementiam.
Qui credit eum hoc posse et velle
 sed nescire negat in eo sapientiam.
Cum igitur pater potuerit
 et sciuerit et uoluerit se summe
 communicare hoc fecit eternas
 literas scilicet habendo dilectum
 et dilectum hoc est filium et spiritum
 sanctum. **P**ropterea boni spiritus desu-
 ere ut ait. **D**io. **V**nde cum pater sit
 fons bonitatis ab ipso eum ema-
 naco perfectissima que est gene-
 raco. **E**rit etiam emanacio iocun-
 dissima que est per modum benignita-
 tis et liberalitatis hec autem ema-
 naco amoris que est spiritalis a patre fit
 quia pater et bonus dicitur amor emanaco
 liberalitate preedit. cum sit donum in-
 tuitum in ipso dante in quo omnia alia
 dona donantur. **H**ec beata trinitas
 tribus modis innotescit. **I**psa enim
 fideliter in scripturis. **O**ndit in figuris
 felucis in catulis primo quantum beata
 trinitas patet in separatis. **V**nde leo per

Adimus sanctā trinitatē pa-
 trem et filiū et sp̄ritū sc̄m **V**
 deum omnipotentem vniū sub-
 stantie vniū essencie vniū po-
 testatis **I**tem **P**sa. Audiuit
 seraphim dicencia ter sanctus
 in laude beate trinitatis et sub-
 iungācia in singulari **D**ominus
 deus sabaoth **P**ropt̄ confessio-
 nem diuine vnitatis **S**i nō es-
 sent tres p̄sone non diceretur
 in genere faciamus hominē s̄
 faciam nec diceretur ad ymagi-
 nē nostrā s̄ meā et tūc tres
 essent persone et nō vna suba-
 non diceretur ab ymaginem sed
 ad ymagines ab idē ostenden-
 dum ponit in ps̄ ter deus cū di-
 citur **B**enedicat nos deus de-
 us noster q̄ q̄ tū semel ponit
 hoc pro nomē eum vbi subiū-
 gitur **E**t metuant eū omnes fi-
 nes t̄ q̄ **I**tem **Je.** a. a. a. domi-
 ne deus nescio loquī **V**ide q̄ a-
 triplicat q̄ in hgnū dicit **D**o-
 mine deus **I**tem ap̄ **E**x quo
 omnia per quē omnia in quo om-
 nia ip̄ gloria **E**t nota q̄ hec
 p̄posicio ex dicit auctoritatē et
 esse a nullo hoc autē patri con-
 uenit qui est principū s̄ prin-
 cipio et hec p̄posicio per notat
 opacionē siue mediū q̄ esse ab
 alio **V**nde per hoc intelligitur
 filius qui est principū s̄ prin-
 cipio **H**ec autē p̄posicio i notat
 conseruacionē q̄ esse ab alijs q̄
 p̄p̄ria cōp̄t̄ sp̄ritū sancto

qui est cōtinencia omnis boni
Secondo ostenditur et b̄tā tri-
 nitas i figuris signatur em̄ per
 tres amicos **I**ob **I**tem p̄ tres
 digitos quibz̄ appendit̄ moles
 terre **I**tem per tres ciuitates efi-
 gū equali sp̄cō in ter se distā-
 tes **I**tem p̄ tria difficilia ad i-
 vestigandū **I**tem p̄ tres ciuita-
 tes quas vidit ezechiel **R**elu-
 cet quoqz̄ in creaturis vestigiū
 trinitatis cognosce em̄ i mag-
 nitudine creaturaz̄ potēda pa-
 tris. **I**n dispositione sapiēcia
 filij **I**n cōnati bonitas sp̄ritus
 sancti **I**tem in quolibet m̄diū
 duo inuenies vnitatē sp̄ciem
 et vtilitatem quorū primū p̄i-
 secundum filio terciū sp̄ritū
 sancto cōuenit **I**tem in sole vi-
 deas suam essenciā splendore q̄
 calorem in quibz̄ pat̄e et filiū
 cognosces et sp̄m̄ sanctū **I**tem
 in anima sc̄dm̄ memoriā intel-
 lectū et voluntatem cōfidera per-
 sonarum trinitatem **I**tem in
 ierarchia celesti superiori deus
 ē i trōnis vt maiestas **I**n che-
 rubin vt veritas **I**n seraphim vt
 caritas per que notatur trinitas
 personarum **I**tem in virtutibz̄
 theologis scz̄ fide spe et cari-
 tate idem intellige **I**tem in tribz̄
 doctibus anime scz̄ apprehensio-
 ne cōgnōne dilectione similit̄
 idem nota **E**x p̄dictis patet
 q̄ tā in creatura corpali q̄ sp̄-
 rituali q̄ etiā ex his composita

beata trinitas cognoscitur tam
dicitur creatoris vestigiū aliud
dicitur eius similitudo et aliud
ymago sicut superius notatum est
in titulo. Quod filius ymago
patris est. Demum sciendum quod
pluralitatem personarum in unitate
essentie aut ipsam unitatem essen-
tie in personarum pluralitate secundum
Deum. Securitati temeritas est
credere pietas est. Nosce vita
eterna est.

Quod multiplex trinitas est. Ca. XI

Multiplex iuenitur tri-
nitas in scripturis. Est
enim trinitas increata que
summa et ineffabilis est. Alie
trinitates sunt create. Inter has
est una que cecidit scilicet rationabilis
concupiscibilis irascibilis. Alia
est per quam homo cecidit scilicet
suggeritio dyaboli. Dilectio sensus
sualetatis et consensus rationis
que tria signata sunt per se-
pentem mulierem et vitum in
abyssu. Tercia est in qua ceci-
dit ignorantia veri. Quarta est
per quam resurget scilicet fides
spes caritas. Item est trinitas per
quam ad gratiam repamur scilicet
triplex substantia que est in
propheta id est divinitas anima et ca-
ro. Est et alia secundum quam repa-
mur scilicet spiritus aqua et
sanguis. Spiritus in quantum sanc-
tificationis aqua ablutionis san-
guis redemptionis. Hanc nobis Jo-

in canonica sua recitavit. Est que
que trinitas alia per quam ad
gloriam reformamur ut tres
vires anime scilicet cognitio. di-
lectio. comprehensio. Est per
tertia multiplex trinitas in crea-
turis que est vestigiū beatitudi-
nis et increate trinitatis et de
hoc habemus supra in titulo. Quod
trinitas personarum et unitas
essentie est. Quod equalitas
personarum est. Ca. XII

Qualitas personarum
in tribus consistit ut
ait Augustinus in li-
bro de noe ad petrum. Nam
sicut ait nullus alium precedit
eternitate aut excedit magni-
tudine. aut superat potestate.
Quod equalitas secundum hec
tria fit in deo sicut ostenditur
quia in hijs inferioribus sunt
tria scilicet substantia quali-
tas. quantitas. Igitur unitas
in substantia causat ydempnita-
tem. unitas autem in qualitate
causat similitudinem. sed unitas in
quantitate causat equalitatem. In simi-
lis autem est equalitas tamen modo se-
cundum triplicem quantitatem putant
quantitas in deo esse dicunt licet in-
approprie. Primo secundum quantitatem; vnde
que est potentia. Alio modo secundum quan-
tatem durationis que est eter-
nitas. Tercio modo secundum
quantitatem magnitudinis que
ipse est inter omnia et extra om-
nia et que continet et locat omnia

Richardus de sancto victore
talis persona est subsistens per se
solum iuxta quendam singularem
substantie modum. Hoc sumitur
iuxta etymologiam nominis. Di-
citur enim persona quia res per se est
vna. Tercia est diffinitio magis
hinc. Persona est hypostasis dis-
tincta proprietate ad dignitatem perti-
nente. Notandum quod predicta quatuor
puta ibi sunt exposta et exemplifi-
cata scilicet effectio substantia sub-
sistencia persona differunt in cre-
atura re et nomine sed in diuinis
differunt ratione

De immensitate dei. Ca. XIII.

Quoniam in deo quantitas di-
mensio nis sed virtutis
nec ubique est deus mo-
le corporis sed presentia magesta-
tis et per hunc modum dicitur im-
mensus. Sed nota quod immensi-
tas quatuor in deo conplectitur scilicet
infinitatem incomprehensibilitatem
incomprehensibilitatem incommensurabilitatem eter-
nitatem. Si enim consideratur deus
in se sic est infinitus psalmista.
Magnus dominus et laudabilis mi-
nimis et magnitudinis eius non est
finitis. Si vero consideratur in com-
paratione ad intellectum sic est incom-
prehensibilis. Ap. O altitudo
diuitiarum etc. propter hec etiam
dicitur sedere super cherubim
super plenitudinem scientie et super
omnem intellectum. Si autem considera-
tur ad locum sic est incomprehensi-
bilis nichil dimensum trinitas

habet nec locum claudit non est
matione concludit nec etate va-
riat. Sed si consideremus in comparatione
ad duracionem sic est eternus. Ap.
Regi scilicet in mortali inuasi-
bili. De hijs quatuor dicens est
in sequentibus per ordinem. Tercio est
igitur eternus quod in deo non est appropria-
tione vel latitudo nisi sublimitas a propi-
ditas hinc methaphorice sunt in deo.
Est enim in deo latitudo caritatis
quod nos ab errore reuocat. Ihesus
Caritate perpetua dilectus. Io-
ac. te mensurans est etiam longitudo
pacis quod malos portat. Diffinitio
namque peccata hominum propter penam
Est etiam in deo sublimitas sapientie quod
omnem sensum superat. Ap. Oia nu-
da et aperta sunt et in eo profundus
iusticie quod peccatores dampnat. Ma-
Ite maledicti in igne eternum.

De infinitate dei. Ca. XV.

Dubitandum non est
deum esse infinitum quod
cum in deo sit idem potentia
effectio et effectio patet quod effectio
eius est infinita sicut et potentia.
Vnde sicut potentia dei non ita potest in-
totum quantum possit in parte sic et effectio
dei non est ita in rebus quantum possit
esse in pluribus. Immo si mundi
esset infiniti omnes repletet. Non
deus cum sit verum causa efficiens
et formalis et finalis. Non est dicitur de ipso deo in-
quantum est causa efficiens quod
sit effecta nec in quantum est causa
formalis quod sit formata eadem ratione

nō erit dicere cū sit causa finalis
q̄ sit finita. **N**ullo ergo modo
dicendū ē deū esse finitū scdm
sb̄am nec finitū dicat finitū per
fectū. **S**ane tripliciter dicitur
infinītū sc; negatiue. p̄uatiue cō
trarie siue disparte. **I**nfinītum
negatiue dicit p̄ abnegationē
finis et sic dicit finitū idē q̄
nō finitū et hoc modo finitū
est q̄ nō est natū finiri. **I**nfini
tum p̄uatiue est q̄ ē natū finiri
non tū finitue. **I**nfinītū contrarie
est q̄ habet contrariā dispositiō
onem ad finiendū. **P**rimo mō
essencia diuina ē infinīta quia
nō habet finē nec ē nata finiri.
Similiter si dicat tercio modo
infinītū. **S**i vero dicat finitū
p̄uatiue sic nō potest dici infi
nita q̄ nō est nata finiri p̄mo
est finiens om̄a. **I**tem finis di
citur tripliciter. **D**icitur em̄ ter
minus et scdm hoc q̄ntitas con
tinua est potēcia infinīta q̄ est
indiuisibilis in infinītū et hoc iō
quia in otinuo nō est ēminus
indiuisione fiat nec i numero
est terminus in additione. **A**lio
modo dicit finis idē q̄ p̄fectio
Tercio modo dicit finis idē p̄p̄
quod unū q̄ q; primomō est
deus infinītus nō scdm q̄ntitatē
dimensiuā q̄ in eo nō est sed ses
cundū q̄ntitatē virtualē que in
ip̄o est. **S**ed q̄ i deo om̄imoda
est diuisione virtutis et essencie
nō potest esse infinītas p̄tutis.

q̄ et cū sit essencie. **S**ecundo mō
materia dicit finitū q̄ caret
p̄fectione. **T**ercio modo malū
culpe dicit finitū quia nō est
ordinatum ad finem.

De incomprehensibilitate dei

Ca. decimū septimū

Creator a creatura cog
noscere nō potest ad ple
num in via. **R**electiā in
partia q̄ infinītū ad finitū nulla
ē p̄p̄tio. **B**oe. **T**rimittis sibi
soli nota ē et hōi et xp̄o. **V**nde
Ba. **N**il deo p̄sencius est et nil
incomprehensibilius q̄d nēpe aut
q; rei p̄sencius q̄ esse suū. **S**ane
esse om̄iū dixerim deū n̄ q̄
illa sūt q̄ ē ille s; quia ex ip̄o
et p̄ ip̄ū et i ip̄o sunt om̄a. **E**st
em̄ intelligencia nostra ad illā
lucē inaccessibile multomin?
q̄ visus noctue et vespertiliois
ad solē. **V**nde deus dicit in daq̄
Ambulate sup̄ p̄nas ventorū
hoc ē sup̄ intelligencias etiā an
gelicas. **V**erūtamenē op̄yendit
deus aliquō p̄ fidē i via. **A**ug?
Mentis hūane acies in valida
in tā excellenti luce non figit n̄
per iusticiā fidei emendet. **A**d
idē. **B**a. **I**ta deus ē in irrationa
bilibus creaturis vt tū nō capi
atur ab ip̄is a rationabilibus
om̄ib; capi potest p̄ cognitionē
sed a bonis tantū capit p̄ amo
rem. **D**icimus ergo q̄ d̄ deo sci
re possum? q̄ sit non autem
quid sit. **A**ug? **I**ntelligamus

deum sine qualitate bonū sū qntū
magnū. sū indigētia creatōre
sū hū pñ dēte. sū habitu ōmnia
concernēte. sū loco vbiq; totū
sine tempe sempiternū. sū vlla
mutacōne sui mutabla faciēte.
nilq; patientē. **C**onphēdit q;
deus p spēm p dignitatē meri/
totū in patria. **A**ug⁹. **V**idebi
bim⁹ tue magēstatis essēciā
et vnusquisq; eo pspiciat q;
hic vixerit puri. et ē exemplū
in mari. q; se offert qdam vi/
sui et tamē sū ambitū suū totū
videri non pōt et hoc ē tñ ppter
maris latitudinē. tñ ppter vis/
sus nrī ad tantā supficiē i. ppor/
conabilitatē. **H**oc igit tenēdy
est q; deū in via cognoscere pos/
sum⁹ q; ē et in patria sicut est
nrīq; tamē nec hic nec ibi qd ē
Visus corpāl impēdit sc; p te
nebras p falsam lucē p auerhō/
nē a re visibili. **E**odē mō impēdi/
tur visus spūalis circa cogitiōnē
dei pmo p tenebras pccī vel er/
roris. **I**o. **Q**uī facit pccm in te/
nebris ē. **H**eb. adhuc cū legiē
moyses eorū velamen ē sup rē
Secūdo p falsam lucē hoc autē
fit cū quis metitur eterna. sū
naturalia. **E**xemplū habem⁹ in
ligno putrido q; in nocte qndā
lucē videtur habere sed cū dies
aduenerit nichil ē. **T**ercio p
auerhōnē a se cognoscibili. hoc
fit qn quis spūo in mutabili
bono rebo mutabilib; adheret.

talium oeli cū sint egrū obis
sa ē lux. q; puris ē amabilis. de
cognoscitur int⁹ et ext⁹. **I**ntus
dupliciter q; qnq; p i. piraōez
q; paucis datū ē. **A**pl⁹. **S**co
hominē et cū qnq; p rōin acōz
sū q; mod; plures pñ noticiā
de deo habuerūt. **A**pl⁹ et **E**x
t⁹ etiā cognoscitur dupliciter
scilicet p creaturas. **A**pl⁹ vide
m⁹ p speculū videlicet creatura
tum speculum in futuro in quo
omnia videbimus q; ad nostrū
gaudiū p tinebunt. **I**tem p doc/
trinam. **A**pl⁹. **F**ides ex auditu
Sicut bene cognoscit qnq; au/
ditu. qnq; visu. qnq; gustu. sic
quodāmodo et de⁹ cognoscitur
auditu. cognoscūt deū qui a dī
ūt verbū dei et p illud credunt
visu cognoscunt theologū qui
legunt deum in scripturis. et
pñ q; speculantur ipm in natu/
ris. **G**ustu cognoscūt soli boni
ps. **G**ustate et videte qm sua/
uis ē dñs. **E**t iste vltim⁹ mo/
dus pfectissim⁹ ē et certissim⁹
Dyomin⁹ dicit qd trib; mo/
dis cognoscit de⁹ sc; p ablacō/
nē et negacōnē; vt cum dicitur
Deus non est hoc vel illud. **I**tem
per eminēciam vt cum inueni/
atur in creatura potēcia. attri/
buenda est deo summa potē/
cia. et sic de alijs. **I**tem p. cau/
sam secūdu q; p effect⁹ veniē/
ad cognōez cause vel p cognō/
cōez motū ad cognōez; mouētia

Nota qd anima sensu precipit
 corpa qz formas i materia tm
 p'sentia corpe y mag' nacōne va
 ro corpm h'militudines hoc ē
 formas abstractas a materia
 esse absente corpe **R**acōne autē
 corpm natura's **I**n intellectū spm
 creatū **I**ntelligēcia vero spm i
 creatū. **S**ciendū p'terea qd cog
 noscibilia qdam sūt ifra racōz
 quedā iuxta quedā sup' **I**ntra
 racōne sūt que sensu p'cipim?
 vt alba nigra &c **I**uxta racōne
 sūt q' racōne p'cipimus vt vera
 falsa iuxta v' multa **S**upra ra
 cōne sūt que solū diuina reue
 lacione p'prehendū' aut scrip
 turarū auctoritate credunt' vt
 tres esse personas et vnū deū
De in circūscriptibilitate dei
Capitulū' decimumseptimum

Quiq; deus est et tamē
 nusquā est qz nec ab
 vlli loco n' vllō capie
Nota qmō deus sit intra
 omnia et extra omnia et ifra omnia
 et sup' a omnia **A**ug' **D**eus ē
 i mūdo nō iclusus **E**xtra mūdū
 nō exclusus **S**upra mūdū non
 eleuatus **I**ntra mūdū nō de
 pressus. **E**x his pat; qd deus ē
 meta omnia & hoc qz omnia replet
 et vbiq; p'ns ē **I**tem extra oia
 est qz omnia continet nec vsquā
 valet coartari sed nota qd hec
 ipositiō extra dicit ibi nō actua
 le p'senciā ad locū s' potencialē
 qd est dei imensitas que infinis

tos mūdōs poss' impleve si essēt
Item ipse ē supra omnia qz om
 nibz p'stat n' aliqd eqē ei **I**tem
 ifra omnia ē qz cūcta sultim; & in
 ipō nō p't s'bstē **D**icit n' eadē
 qd de' ē vbiq; nō vt idigeat
 rebz qz i eis ht sed potius res
 sui indigēt vt p' eū subsistant
Deus em ante mūdi cōstituci
 onem fuit vbi nūc ē videlicet
 in se qm h'bi sufficit ipē p' hoc
 pat; solucō q'stionis quorūdā
 simpliciu q' queēt vbi deus sit
 erit p'usquā mūdus est **N**ota
 qmōdo deus sit i loco **S**ciendū
 aut qd aliqd sit i loco circū
 scriptie et diffinitie nec corpa
 aliud diffinitie n' circūscriptie vt
 āgel' aliud n' sic n' sic vt de'
 et hoc ē ideo qz nō idividuat
 p' materia; vt corpa neq; p'
 suppositum vt angelus aliud
 etiā i loco p't circūscriptie p't
 diffinitie vt corpus xpi sub sa
 cramento qd ē totū sub tota hos
 tia ita qd nō excedit & scdm h'
 ē i circūscriptie est qz sic s' b' hos
 tia qd nō vbiq; & hec ibi quod
 amodo diffinitie **C**orpus autē
 xpi lic; nō sit vbiq; cū sit cre
 atura nec equari possit in hui'
 creatori in pluribus tā locis
 est v' subdi ihs hostijs & hoc
 ē p'pter vmonē eius ad creato
 rem **U**nde merito habet āplius
 qd alia creatura scz qd in locis
 pluribz esse possit **N**ota autē cō
 ueniat eē vq; vel n' **E**xp'dictis

patet q̄ esse vbiq; simplicitē
soli cōuenit creatori sed in vno
loco esse cōuenit creature. in
pluribus vero locis esse et non
vbiq; cōuenit corpi **I**hesu xp̄i.
Nota q̄ deus multipliciter est
in rebus sc; p̄ naturā sic ē vbiq;
potēcialiter. p̄sencialiter. essen
cialiter. Itē p̄ grā; sic ē in bonis.
Io. Qui manet in me et ego i
eo h̄ fert fructus? Itē p̄ glam sic
ē in rōnali vt veritas. in d̄cupis
cibili vt bonitas. inaccessibili vt
potestas. Itē p̄ vnōnē sic fuit
in vtero v̄ginis vnus hūane
nature xp̄i. et in sepulchro vnus
tus carnis et i inferis vnus? aīme
xp̄i. Itē dicit esse alicubi p̄ oc
cultoz reuelā cōnez. **G**. i. vere in
loco isto dñs ē. Itē p̄ vestigiōz
ei⁹ excellentē representā cōez sic
dicit esse i celo q̄ ibi maxime
reue; sua potēcia. et sapia et bo
nitas. Itē p̄ nature ydēptatē
sic ē fili⁹ in p̄re. et p̄ in filio. et
sp̄s sc̄s in vtroq; Itē p̄ m̄
tā cōz opacōez. **E**xodi. Digiti⁹
dei ē h̄. Itē p̄ cōseruacōez et in
bernacionē sic ē in mūdo. **I**tem
deus ē in seip̄o. vt alpha. et o.
et se d̄m illud. **D**ic vbi tunc es
cū p̄ter eum nichil es. **T**ūc v̄
hunc in se qm̄ sufficit ip̄e. p̄ q̄
patet solucō questiois. quorun
daz simpliciū q̄ querūt vbi de⁹
fuerit p̄s q̄ mund⁹ esset. Itē
ip̄e est in mūdo sicut rex in reg
no. **B**er. **D**eus vbiq; regnat

vbiq; impat vbiq; in agētia
eius omnia replet complectit e
vniuersa. **I**tem in angelo vt de
cor in quantū veritas et sicut sa
por in quantū bonitas. **I**tem in
essencia est sicut pater famili
as in domo vñ illud vbi scū sū
vsq; ad consumacōnem seculi.
Item in electis est vt liberator
a malis. et adiutor in bonis.
et hoc est q̄ dicit **B**er. **D**e⁹ ē
in creaturis mirabil in hoīmō
amabil. i angel delix ab h̄. in
se ip̄o cōphēnsibil i re p̄bis tol
lerabilis. Itē in re p̄bis ē vt ter
ror et horro. **A**u⁹ q̄ te dimittit
q̄ it n̄ a te placat⁹ ad te iratū.
vñ vltio m̄ de⁹ ē in dāpnatis
sicut error et horro. **A**u⁹ **Q**uā te
dimittit q̄ it q̄. vt sup̄. nō em̄
manū dei potēim⁹ effugere. p̄s
Si ascendero in celū tu illic es
si descēdero ad infernū ades.
i **S** vero dū hitat vt cū de⁹ sit
in dyabulo sciendū p̄ q̄daz sūt
hoīa q̄ impozāt naturas prout
sūt nature in h̄is occedendū ē q̄
deus insit. **S**ūt alia p̄ q̄ intelli
gunē diffoz mirates vt dyabu
lus de q̄bz non ē dicen⁹ q̄ de⁹
insit nisi addat m̄ntū sp̄s.
vel aliud tale. **D**e⁹ ē i aīa fidei
sicut sponsus in thalamo. **R**ex
in regno terris in caetero. **I**tem
sicut magister in scolis. fons
in ceteris. **L**ux i tenebris. **I**tem sicut
thesauri in agro. vinum
cellario. **C**aballulus in auro.

Item sicut m^ana in archa Si
gillu in carta Medicina in apo
teca Item sicut cythara i coui
uio Imago in speculo Mel in
fauo Item sicut fructus i arborē
Oleu i lampade Liliu i oualle
De eternitate dei Ca. XVIII

Sicut deus ubiq; e no
tū aliquo loco atinet
sic etrus e q tū nullo
tempo mesurat Non em opetit
ei plens nec pteritū nec futurū
Nota q nullū deo cōpetit Nā
tēp pās manēs esse nō habz
qz ptransit Deus autē semper
manet idē Unde Nilā. Esse nō
ē accidēs deo s̄ subsistans v̄
ritas et manēs et cā Similitz
tēp pteritū mō nō ē natū n̄
habet esse subsistēs Sed d̄ deo
blāc̄ in ps̄ Ipsi p̄ribūt tu autē
Eodē mō tēpus futurū nō ē sed
expectat Deus autē sp̄ ē Unde
Mercuri⁹. sola monas ē alpha
et o s̄i alpha et o hoc est quia
deus ē p̄cipiū s̄i p̄cipio et s̄i
nis s̄i fine Cū simplex sit om
nino nō habet in se p̄cipiū
cōtrarietatis que ē cā corrupci
onis. Nota qd sit eternitas s̄m
rem Sciendū qz p̄pe dicitur di
utuenitas s̄i p̄cipio et s̄i fine
et sine mutabilitate et scdm h̄
cōuenit eternitas soli diuine na
ture in q̄ ē diutuenitas imensa
Nota quid sit eternitas scdm
ethimo. Eternitas scdm ethi
m̄ dicit q̄ s̄i extm̄ t̄minos qz t̄mis

taet tā iniciali q̄ finali Item
nota qd sit eternitas scdm dif
finitionē Boecij in libro 8 cō
solacionē Eternitas ē iterinabil
vite tota sit et p̄fecta possessio
Ad hui⁹ diffinicionis intelligen
ciam Notādy qz in quibusdā ē
determinabilitas simplicit̄ qz ex
pte ante et ex pte post vt sunt
generabilia et corruptibilia ad
quoz differenciā ponit itermi
nabilis et bñ ponit illud p ab
negatōz qz simplicia et p̄cipue
diuina nullō mō melius mani
festant q̄ p reuocacionē vt ait
Dyomih⁹ et hec est ratio quia
simpliciū esse intellect⁹ nō p̄t
p̄fecte cōprehendere et ideo ex
negacionib⁹ eorū q̄ ab ipso re
mouēt manuduāt̄ itelle ct⁹ ad
ea aliqualiter cognoscēda Itē
nota qz multiplex ē intermiā
bilitas Item in quibusdā ē int̄
minabilitas essencie s̄ nō vite
vt in corpibus celestib⁹ ad qz
d̄iā n̄ addit̄ vite De deo autē
dicit Aug⁹ qz solus dicit̄ habē
immutabilitatē In oī em muta
bili natūā nōnulla moēs ē ipsa
mutatō qz facit aliud i ea non
esse qz p̄us erat Unde et homo
quā nascit̄ quodāmodo incipit
mori In quibusdā ē intermiā
bilitas s̄ tamē cū miseria et in
felicitate vt i demoi⁹ et idē ap
natis ad quorū d̄iā additur
possessio i cuius intellectu ē iōū
ditas felicitatē qz tūc possessio

rei aliquis dicitur qui ad libitum
habet. In quibusdam est immutabilis
vite possessio sed tamen non tota
ut in hominibus beatis ante iudicium
quorum est beatitudo secundum presens
animam et non corpus ad quantum dicitur
dicitur tota quia totum non est dimi-
nutum vel cui nichil est extrinsecum. In qui-
busdam autem est immutabilis vite
possessio tota ut in angelis beatis
ante iudicium quia secundum totam sui sub-
stantiam habent felicitatem et immutabi-
lem vitam sed tamen non sicut cum aliquo
in eis sit successio reuelationis et
gaudiorum ad quantum dicitur potest fieri. In
quibusdam est immutabilis vite posses-
sio tota sicut tamen non perfecta eo-
modo qui nos dicitur perfectam nullo
indigens sic est in angelis et homi-
nibus beatis ante iudicium ad quantum
dicitur addit perfectam. In nullo indi-
gens ad suum bene esse. Patet ex
predicta diffinitione quod tres ponun-
tur ibi conditiones que sunt inseparabi-
les ab et natura creatura que deus
est scilicet immutabilitas ibi immutabi-
litas vite possessio. Itaque immutabili-
tas ibi. Tota simul. Nichil enim
variabile est totum sicut. Itaque sim-
plicitas ibi perfecta. Illud enim su-
me perfectum est cui non est possibile ali-
quod additio per se separat deum ab omni
corruptibili per se secundum ab omni varia-
bili per se tamen ab omni opposito. Igitur
nota quod illud quod caret principio et fine
dicitur eternum ut deus cuius esse im-
mutatum est sed quod principio habet et fine
caret dicitur perpetua ut angeli

et homines qui vero principio et fine habent
dicitur temporalia ut sunt corrupta. sic ve-
git et sensibilia et bruta et homines
De immutabilitate dei Ca. XLIX
Immutabilis est deus et im-
mutabilis et immutabilis
Inmutabilis est quia non ca-
dit in eum motus accidentalis sed augmen-
tatio. Simpliciter dicitur natura nihil
addi vel minui potest quia spiritus est
Itaque non diminutio. Nam Ego deus
et non mutatus. Itaque non alteratus. Ita apud
quod non est transmutatio nisi videtur obiectum non
secundum locum mutatio quia videtur per se
psalmus. Caelum et terra ego ipse. In
mutabilis autem est quia non cadit in eum
substantia que deus non esse ad esse generatio
quia iustum non habuit nisi ille que deus
esse ad non esse ut corruptio quia non habet
fieri. Illud enim in nihil est veribile quod est
nichilo. Est etiam immutabilis ex
eo quod non cadit in eum motus ex opera-
tione. Nam soli deo dicitur in operatione
quod est esse verum. Quod est. Stabilis quod
mansuetudo dicitur contra motum verum. Quod
deus fecit aliquid tamen non sit in ipso deo
mutatio sed in re contra secundum quod operatur quod
autem fecit deus predicare substantiam non
minuere et predicare motum ex eodem
quod neutrum accidit in talibus si mu-
tauit deus substantiam quod ab eterno secum
habuit sed substantiam quod respectu ad
ipsa negocia habuit quod minuere
substantia eam secundum meita et exch
yas moritur eam secundum casus infirmitas
res sed huic non ipsi sunt necesse dicitur
potest esse. Itaque est plex distinguit motus
et scilicet naturalis violentus et voluntarius

Naturalis est in quo naturaliter
tendunt res ad locum proprium. **M**o-
tus autem violentus est quando coguntur
res esse extra locum proprium. **S**ed
motus voluntarius est ut in animalibus
quando animalia volunt vel comedunt vel
operantur et ille motus est medi-
us inter motum naturalem et violentum
quia pars est naturalis scilicet in quantum ad
voluntas coniungitur actu sicut
causa suo effectui. **I**tem pars est
violenta scilicet in quantum ad motum
motus contra motum suum naturalem
propter quod etiam lassantur quod ex mo-
tu naturali nunquam lassantur. **I**tem
Primo motus non est in deo scilicet
naturalis et hoc propter quatuor ra-
tiones. Prima est quod omnis motus
est ad quietem et propter indigen-
tiam ut dicit philosophus sed deus
nullius eget. Secunda est cum sit
ubique non habet necesse sibi loco ad
locum moueri. Tercia est quod non est
in ea grauitas vel leuitas propter
que sursum vel deorsum mouetur.
Quarta est quod cum deus in se ipso
semper maneat non habet necesse lo-
cum proprium et sibi naturale ex-
tra se quare sicut alie creature
non sed omnia non mouentur scilicet motu
violento quia non fit ei violentia.
Job Si fortitudo que ro-
bustissima est. **I**tem tertio modo mo-
uetur scilicet motu voluntario quod in
operatione non lassatur ut animalia
propterea nostra mens est instabi-
lis quod modo proficimus modo defici-
mus modo reminiscimus modo ob-

liuiscimus modo volumus modo no-
lumus modo diffusis cogitatio-
nibus et affectioibus atque consi-
derationibus huc illuc vagamur. **D**eus
autem semper se habet equaliter et
imobilitate. **I**tem nota quod tri-
plex est motus. **U**terque alius est mo-
tus circularis. **A**lius rectus. **A**li-
us obliquus. **C**ircularis est corpo-
rum superiorum prout firmamentum
mouetur secundum formam quandam ut
dicit philosophus non secundum substantiam
hoc est dicere quod non mouetur ad
locum sed in loco. **M**otus autem rectus
sursum vel deorsum secundum quod corpora
inferiora mouentur propter leuita-
tem vel grauitatem. **M**otus obli-
quus oppositus est circulari et rec-
to. **V**ide quod reflectitur habet a
motu circulari quod vero liminaliter
mouetur habet a recto. **N**ullo in-
torum modorum mouetur deus quia
appropriates istorum motuum non con-
ueniunt ei. **I**tem nota quod deus
mouetur multiplex. **P**ossemus
tamen dicere quod isti motus deo
conueniunt nisi et ut dicitur mo-
uetur motu circulari omnia regen-
da et gubernanda. **I**tem motu
recto bonos remunerando. **I**tem
motu obliquo peruersos a peccato
mudando. **E**odem modo posset di-
ci quod deus mouetur motu natu-
rali quo scilicet molita bonitate
omnibus creaturis pro captu earum
se comunicat. **I**tem motu viola-
to quo peccatores dampnat. **I**tem
motu voluntario quod iuncta in esse

conseruat. Sic potest et pon
dictū phi qui assignat motū a
centro ad cētrum. et circa cen
trum in quantū deus mouetur
ad cētrum in incarnatione et a
cētro in ascensione. et circa cen
trū in pōdicatione. Propter hec
et alia similia dicitur in libro
sapiencie spiritus sancti. et mo
bilis et stabilis. Mobilis quia sanc
tos mobiles facit ad opandū
ac in bono p̄ficere. stabilis est
quia dat in bono p̄seuerare. vel mo
bilis ē in via. stabilis ē in pa
tria. vel mobilis in actiuis et sta
bilis in contēplatiuis. vel mobilis
in alijs sc̄is. Stabilis in p̄p̄o. **Ps̄a**
Requiescit sup eum. r̄c. Sc̄i
endum quod opaciones quedam
attribuuntur deo sc̄dum cau
salitatem et essenciam vt scire
quedā sc̄dum causalitatem. nō et
essenciam vt comedere curere
quedā sc̄dum essenciam et
nō causalitatem. vt creare vel
iustificare. quedā. nec hec nec
hec vt peccare mentiri

De simplicitate dei. Ca XX

Simplex est deus et an
gelus et anima sed dif
ferēter quia in deo idē
est quod est et in quo est et hec est p̄
fecta simplicitas. **Ser.** Sola in
creata natura hāc sibi vindicat
simplicitatē vt nō aliud et ali
ud et alibi et alio modo et mō
inueniat in ea nempe quod habet
et quod est semp̄ et vno mō est s̄ in

angelo et animā differēt quod est et
quo est et ideo est ibi quedā alteri
tas et oppositio. licet ibi nō sint
diuise quātitatis. Vnde mē
tarius. In sup̄ celesti est vnitatis
in celesti alteritas. in subcelest̄
ti pluralitas. **S**implex est itaq̄
deus in essēcia quia nichil ei ac
cides esse poterit. Immo p̄fecta
simplicitas ibi est cum nō sit ibi
possibilis additio. quia quicquid est in
deus deus est. Vnde leo. **Pa.** Sim
plici diuinitatis nature nichil
addi vel minui potest quia semp̄
est quod est cui prop̄rium est cui semp̄
piternū est. cui idem est viuere
et intelligere. **V**erūtamē multi
plex est in domo. **Ap̄.** Alij da
tur sermo sapientie. **Alij r̄c. In**
Omne datum optimum omne
donum p̄fectum. Non est in deo
compositio partium integralium
vt in domo nec partium poten
tialium vt in anima nec ge
neris et differētiarum vt in
specie. nec materie et forme vt
in corp̄ibus. nec conseruatio
nisi unitatum vt in numero nec
quod est et quo est vt in angelo.
nec substantie et accidentis
vt in in diuiduo. nec corpe sub
stantie. et in corpe vt in hoīe
De hīs b̄. Nō p̄t̄bo distat deus
vt corpus. nō aff̄ ibi distat vt
anima nō formis substantiat. vt
omne quod fecit est. **I**diūm etiā os
tēditur rōe quod omne oppositū pos
sibile sit suis componentibus.

nec primo quicquid sic prius or
 deū qui ē p̄mū p̄cipiū nō esse
 cōpōnū. **P**roterea nullū cōpōsi
 tum ē totū suū esse & deus ergo
 cū sit suū esse nō erit cōpōsitus
Unde **D**ñs nō ē formatus de
 forma ē. nō est effectus deus
 effectio ē. non ē cōpōsitus deus
 simplex est. **De excellencia**
dei. Ca. XXI

Divine dignitatis ex
 cellencia tāta est quod
 mens de deo cogitans
 deficit cū sit incōprehensibilis
 Sensus eū nō p̄cipit cū sit in
 visibilis. **D**igua ip̄m nō expli
 cat cū sit ineffabilis. **T**empus
 eū nō mēsurat cū sit inēniabil
Locus eū nō capit cū sit incir
 cūscriptibilis. **S**crip̄tū ip̄m nō
 explicat cū sit inestimabil. **V**ir
 tus eū n̄ attingit cū sit inaccess
 ibilis. **P**eh̄deria et vota trans
 gred̄it̄ cū sit incōpabilis et be
 uter oīs creatura ad deū cōpa
 ra defectū habet q̄ infimū ab
 simū nulla ē p̄p̄cio. **E**cce p̄
 q̄ excellencia diuina nullo eget
 q̄ ipse sibi sufficiens bonū est
 nō em̄ indiget corpe vt sit n̄
 loco vt alicui n̄ tpe vt aliq̄n
 nec causa vt aliunde nec for
 ma vt materia nec subiecto i
 quo subsistat vel cui assistat.
Nota q̄d soli deo cōsuetat **S**ūt &
 alia q̄ soli diuine maiestati con
 ueniūt et nulle alie creature in
 quibus excellencia sue dignitas

apparet sicut ē esse omnipotentē
 omnibonū oīsciētē q̄ cognoscit
 oīā p̄sencia p̄terita & futura &
 oīā figuraria simul actu. **S**o
 lus cognoscit ea que subsūt li
 bro arbitrio et cogitationes
 hominū solus cognoscit seip̄m
Itē ad ip̄m solū p̄tinet ubiq;
 p̄sentē esse de nichilo res creāe
 in instanti opati i opacōne qui
 eū esse mīacula facē ex auctoi
 tate. **D**e qualibet creatura face
 te q̄ vlt voluntatē homis cog
 gere i ictu oculi mortuos susci
 tare essence aīe illabi peccata
 dimittere grām infūdere i igne
 perpetuo corpus seruare. **N**ota
 quot i deo bona sūt excellencia
Qū aliqd creaturē conuenit q̄
 cōp̄tit creatōi tñ excellencius
 de eo dicit vt si in creatura est
 potēcia in deo sit sūma potēcia
 si sapiēcia in ip̄o sit sūma sapi
 encia et sic de alijs. **V**ā & hū
 mobi dicitur de deo i sup̄latio
 p̄pter oīd dicit **P**otētissimus
Sapiētissimus **O**ptim⁹ **D**ul
 cerrimus **D**ulcissim⁹ **M**iseri
 cordissimus **I**ustissimus **M**ira
 bilissimus **D**eh̄derantissimus
Fidelissimus & sic de alijs. **Au**
 gust⁹ in libro de trinitate or
 nec sūme viuere & cūcta sentīe
 atq; intelligere moti & corrupi
 mutariq; nō posse non corpus
 esse s̄ sp̄m oīpotentissimū **I**us
 tissimū **S**pec̄iosissimū optimū
Beatissimū fatemur **P**otest.

etiam preter auctoritate ratio as-
signari quod bona sunt excellencia in
deum quod in creatura quod spiritus est aliquid no-
bilius in causa quam in creatura videmus etiam
quod aqua purior est in fonte quam in rivis
Radix quoque sol lucidior est in ipso sole quam in aere et dulce-
do maior est in melle quam in mellio.

De notionibus dei **XXII**

Notiones sunt quinque scilicet
penitentia filiacio processio
incommensurabilitas omnis
spiratio. Prima est pater secundum filium
tertia spiritus sancti quarta pater
quinta pater et filius. Ex quibus patet
quod tres notionibus in utroque pater
filio una spiritus sancti. Tres prime no-
tionibus dicuntur personales tamen eo
quod personam faciunt et eas proprie et
naturaliter distinguunt et ille so-
le tres sunt veritates trium personarum
quibus persone dicuntur tres. unum
per plures habeat proprietates tamen
penitentiam tamen est unus. Pater enim
penitentiam est indivisus in se et distinctus
ab aliis. Incommensurabilitas autem est in pater
et summe proprietate eo quod ipse sit a
nullo et tamen pater notificat sicut
omnis non signata per hoc ipsum distin-
guunt a signatis. Similiter omnis
spiratio est una notio et illa veritas
est in pater et filio et est distincta
ab omni alia notio. Notandum igitur
quod proprie loquendo tres sunt proprie-
tes personales scilicet penitentia filiacio
processio quod personalis proprietate est quod
vni soli persone convenit et ea ab omni
alia se distinguunt. Relationes po-

sunt quinque quod una est pater ab fili-
um scilicet penitentia alia est econverso
scilicet filiacio. Tercia est pater et filius ab
spiritum sanctum scilicet omnis spiratio
quarta est econverso scilicet processio. No-
tionibus autem sunt quinque quod quilibet
relatio est notio et preterea incommen-
sabilitas quod pater convenit per proprietatem
nem relationis ad aliud principium
Notiones habent multa nomina
dicuntur enim notiones quia proprie
nas notificant. Dicuntur et dis-
tinctiones quod personam distinguunt
Item dicuntur relationes quia per
sonam per eas ad se invicem referuntur
Dicuntur quoque proprietates
quia proprie personam in se. Nota
revelas notionum. Nulla no-
tio de alia predicatur. Item que-
libet notio est illa persona cui
inest. Item quilibet notio est essen-
tia divina ut deus. Item omnes no-
tionibus sunt una essentia. Item
nulla notio inest divine essen-
tie que nec distinguuntur ea quia
ipsa non distinguuntur huiusmodi
Item notiones super ab se tracti-
ve predicantur de essentia sed
sumpte concretive non. Unde
bene dicitur essentia est pater
penitentia sed non dicitur essentia est
generas. Item notio spiritus inportat
dignitatem. Item supposita no-
tione non supponitur personam quod
aliquid convenit notio quod non con-
venit persone. Notio enim dicitur
proprie distinguuntur huiusmodi persone distinguuntur
De notionibus divinis **Ca. XXIII**

Quod nomen q̄ de deo
dicit̄ aut ē essenciale
aut p̄sonale aut nocio
nale Essencialiū quedā sūt s̄b
stantia vt deus deitas creator
et filia Quedā sūt adiectia vt
bonus eternus inēsus et hui⁹
mobi **P**ersonalia sūt vt p̄c̄
fili⁹ sp̄s sc̄s **N**ocōnalia sūt
vt p̄c̄nitas inascibilitas et̄
De his notandū q̄ nomē esse
ciale substantiū et abstractum
nullomō p̄t trahi ad supponē
dum p̄ persona **V**nde false sūt
hec essencia genuit̄ essencia
Itē deitas genuit̄ deitatē sed
concreta licet sint essentialia
trahi possūt ad supponēdy p̄o
persona et hoc per verba nocio
alia vel proposiōnes nocōna
les **V**nde vere sūt deus genuit̄
deū **C**reator creatorē vel deus
de deo **S**imiliē de nociombz q̄
media sūt vt lumē de lumine
Itē hoc nomē sapiēcia licet sit
abstractū t̄n p̄t ex vsu s̄m̄ q̄
concretiū vt sapia s̄ sapiēcia
Essencialiū aut adiectiuoz q̄
dam p̄dicāt pure diuinā essen
ciam vt bonus et ens Quedā
diuinā essencia cōnotādo p̄ua
cionē p̄ncipiū et finē vt eēn⁹
vel certē mēsure localis vt inē
sus Quedā p̄ncipalit̄ signāt
diuinā essencia et cōnotāt effec
tum i creaturā in actu vt creat
iustificat viuificat vel i habitū
vt iustus misericors vel in potē

cia vt omnipotēs **N**ota q̄ noia
deō cōueniant **S**ūt quedā ver
ba q̄ nec significāō nec mod⁹
significandi deo ouenit vt cū
rere ambulare Quedā sūt quo
rum significāō cōuenit sed nō
modul̄ significandi vt creare
facere Quedā sūt quorū et sig
nificāō et modul̄ significandi
deō cōuenit vt patet i hoc ver
bo est **E**xodi **Q**ui ē mihi me
Nota q̄ oia que sūt p̄fectiois
s̄ deo vere dicunt̄ q̄ aut̄ i p̄fecti
onis sūt aut nō dicunt̄ aut se
cūndū assūpcionē humane na
ture dicunt̄ vel trāslatiōe **I**tē in
diuinis sūt duo modi p̄dicā
di scz p̄ modul̄ substantie et rela
cionis sed suba cōtinet vnitatē
et relatio multiplicat trinitatē
Nota q̄ aliquid dicitur de deo
multipliciter **N**omina quedā
dicunt̄ de deo essentialit̄ vt ius
tus misericors que cōnotāt ef
fectū in creatura se s̄m̄ habitū
Quedā tēpaliter vt dñator et
miserator que cōnotāt effectū
i actu Quedā p̄sonaliter vt p̄
sonē Quedā singulariter vt de
us Quedā p̄p̄e vt p̄prietatis
p̄sonaz Quedā a p̄p̄ate vt p̄
p̄ticia sapia q̄dā p̄p̄tate vt iust⁹
Quedā p̄uatiē vt immortalis
et hec maḡ p̄p̄rie dicunt̄ de deo
q̄ p̄p̄ticiā q̄ melius dicitur de
deo quid nō sit q̄ q̄d sit **Q**ue
dam trāslatiōe sicut q̄ symbolicē
de deo dicuntur vt agnus leon⁹

Quedam collectivae ut trinitas
trinus. quedam relative ut eque-
lis similis. quedam respectu
ad creaturas ut creator. refugium
et hec nomina non dicuntur
nominibus dei ad aliud sed ali-
quod ad deum. habent relationem
ad aliud sed alia habent relationem
ad ipsa.
Duo sunt principalia dei nomina
scilicet. qui est et bonum. per primum
figitur esse dei absolutum in se. et sic
consideratur ut infinitum. quia dicitur
substantiam infinitam cum sit no-
men infinitum. per secundum notatur
esse divinum ut causa. fecit enim deus
omnia propter bonitatem suam. In the-
ologia supponitur quod est per nomen
essentia ut deus divinitas poten-
tia essentia natura. **N**ec supponitur
quod ut cum supponitur persona
Item supponitur que ut cum sup-
ponitur nomen. **P**ersona per neu-
trum genus dicitur substantia di-
vina. per masculinum persona. per fe-
mininum nomen. per hoc patet quod non
debet in ymno cantari. unum primum
cum filio est unum. quia pater
et filius non sunt unus in persona
sed unum in substantia. unde mag-
nificantur est unum primum cum filio
De ineffabilitate dei. **Xiiiij**
Nihil digne vel proprie de
deo dici potest propter eius
excellenciam. Non enim per
nomen de deo proprie loquitur. quia nomi-
na significant substantiam cum quali-
tate. et ita intelligitur ibi oppositio
forme cum materia que in deo non

Nec per primum quod primum de deo
dicitur cadunt a demonstratione. non
enim potest ibi esse demonstratio ad
sensum cum sit incorporeus. nec
demonstratio ad intellectum cum
sit incognoscibilis. si ergo dicitur
quod huiusmodi pronomina secundum
priscianum cadunt a demonstratione
cassa erunt et vana. dicentibus quod
est ibi demonstratio ad fidem.
Nec per verba que cum modis et
formis cum tempore sunt in casu agendi
vel patendi significantia sunt sed
alia non cadunt in deum. **N**ec
per participia cum sequatur natu-
ram nominis non isti verbi. **N**ec
per alias partes orationis quia non
sunt subiectibiles vel predicabiles.
Ex his patet quod deum notificare
non possis per diffinitionem sed que
litera que per ac uero uocatur. **V**n
Ser. **Q**uid est deus. **R**espondeo
omnia in quo omnia per quem omnia
Quid est deus quo nihil melius
cogitari potest. **Q**uid est deus
voluntas omnipotens. benivolens.
cia. virtus. lumen eter. in-
mutabilis ratio. summa beatitudo
Invisibilis et inaccessibilis
in se. et in suis spectabilis. et so-
lus mirabilis. **M**ultis modis as-
seritur aliquid de deo. **P**rimo
per naturalem rationem que
dicat quod unus est deus et nu-
merator omnium bonorum. et
punitor omnium malorum. se-
cundo in substantia et trinum in personis
secunda per fide que dicitur deum unum

Tercio p sacra scriptura. Quatuor rationes probabiles. Quinto p exteriori pdicatione scz hys duobus modis vltis non e inter deum n firmitate habeat ab aliquo pdictorum. Est em regula q quicunq; asserit aliquid de deo q non est sibi certum p naturale rōz vel p fidē vel p sacram scripturā psumit et peccat. **De ydeis et lib to vitæ** **Ca. XXV**

Idee rerū et exemplar et rōnes sic in deo sūt q ydea importat cām efficientē aformē effectū. **S**z exemplar cām formale. **R**atio vero causa; finalē. **D**eus enim omnium rerū e pncipiū a q sunt q forma exēplaris ad e ymitationē sūt et finis ad quem sūt. **N**ota dīam inter exēplar et rationē et ydeas. **N**ec tria sic a se differūt q exēplar vnū e qz exemplar connotat cālitatē creatā vero i causa sūt vnū. **S**ed rationes et ydeae plures sūt qz ista respectu rerū dīantur. **S**ūt itaq; plures ydeae qz connotant cognitionē cognoscibilia aut distigunt in cognoscēte sūt et rationes in deo plures sūt qz figura creata sūt pncipiū ab hys ab hys em dicere vt ait **Aug** dicens ergo e qd licet rōnes i deo vel ydeae sint vna. **V**eritas et vna lux et effēcia diuinē tū plures rōnes et ydeae apē plu.

ralitate ydeatorū diuis exēplū habes i naturis. **V**idem? em q omēs linee circuli vniū i cētro remote autē a circulo differūt ab inuicē. **N**ota quid sint ydeae. **S**unt aut ydeae vt dicit **Aug** forme pncipales rerū q diuina intelligēcia cōtinent. **D**icens ē ergo q sicut i mēte artificis pūus ē forma. rei q in opus exeat sic ydeae rerū aū mūdi cōstitutionē in mēte creatōis erant nec em aliquid extra se inspiciēbat scdm q mundi faceret. **E**x hoc patet q omēs creatura pūus in deo exstitit qz in se ipsa. **V**nde cū ab eo p creationē pcessit ab ipso qdāmodo distā cepit. **V**nde rationalis creatura ad ipm redire debz. cū pmo cōiuncta fuerit etiā ante q esset et hoc p ydeas q non aliud q ipse deus sūt et erāt sic aut ad locū vnde exēūt flumina reuertunt. **N**ota q res in deo dīantur vita et lux. **R**es put sūt i deo diuinē vita q importat rōnes; boni. **J**o. **Q**d factū ē i ipso vita erat diuinē et lux q important rōnē veri. **Aug** sup **G**en. **C**reaturae i deo sūt lux hec aut ideo diuinē qz in deo nō sunt mala neq; falsa. **D**īa ē inter exēplar et libru vite et speculū. **E**xemplar nāq; dicitur respectu rerū vt exēnciū. **L**iber vite dicit respectu rerū vt redeunciū. **S**ed speculū dicit respectu rerum vt.

enciū. **De libero vite** sic dicit hugo de sancto victore. liber vite ē cuius origo eterna. incorruptibilis essencia. cognicio vitascriptura indelibilis. inspectio de fiderabilis. doctrina facilis. sciēcia dulcis. p̄fūdita. i. p̄scrutabilis v̄ba immutabilia. tñ vnū v̄bum oīa. **A**ima vero moraliter loq̄ndo multipliciter est in deo sc̄z sicut ramus in arbore ap̄is in thalamo. thesaurus in agro. scriptura in libro obcellus in castro. auicla in m̄do. piscis in riuo. q̄libz res in v̄bo. p̄p̄o. stella in firmamento ymago in speculo. cera in sigillo. gēma in auro. mel in fauo. **De app̄atis diuinis personis.** **Ca. XXVI**

Quāuis oīa essentialia quibus p̄sonis eq̄litate conueniāt a p̄p̄atur tñ p̄p̄a potēcia. h̄lo sapia. sp̄itū. i. sc̄o bonitas. q̄ hoc ē p̄p̄t̄ excludēz carnal̄ intelligētia. ne videlicet p̄tōne antiq̄tatis credatur impotens. q̄ ne filius tōne iuētutis credatur inh̄p̄ies. q̄ ne sp̄s sc̄s tōne īp̄t̄uositatis credatur crudel̄ hec rō p̄tinet ad simplices alia p̄tinet ad sapientes sc̄z q̄ potēcia naturaliter p̄cedit sapienciā et v̄tū q̄ bonā volūtatem. **De attributis itaqz dupliciter ē loq̄ aut sc̄dm rē sic oīno idē sūt nec app̄ant aut sc̄dm ratiōnem sic eorū q̄d a p̄p̄antur q̄**

dam non. Nam a p̄p̄atō non ē aliud q̄ sp̄ualis attributō ratiōne alicuius cōfornitatis. cū p̄p̄o illi p̄p̄one sic habz similitudinē potēcia cū patre q̄ ē p̄p̄cipiū v̄niūsalē. q̄ sapia cū verbo et bonitas cū amore. **P**rodicta a p̄p̄atōez habet cōsuetudo scripturē q̄ opa manifestissima potēcie attribuit patri. sapie filia bonitati sp̄s sc̄o. **A**lia ē a p̄p̄a cō h̄larit̄ talis. **E**xeritas est in p̄tē q̄ nō habz p̄cipiū in cōp̄tōis nec p̄ncipiū essendi ab aliq̄. **S**p̄s i. ymagine. i. in v̄bo q̄ sūme pulchrū vsus in mūne id est in sp̄u sancto quia sūme p̄ficiū et cōmunicatiū. **I**stud p̄ alia verba sic i. h̄m̄t. **Auḡ** **I**n patre v̄nitas. **I**n filio e. quā litas. **I**n sp̄u sancto v̄nitas eq̄ litatisqz concordia. **C**onuenit autē patri v̄nitas. quia sicut v̄nitas. a nullo dēscēdit et om̄nis p̄f̄alitas ab ea dēfluit. sic d̄us pater a nullo est. et alie p̄p̄one ab ip̄so sunt. **P**reterea ea sicut v̄nitas dē se gignit v̄nitatem ita pater dē se gignit alit̄rum se id est filium. **I**n filio vero dicit̄ esse equalit̄as quia equalit̄as patri nō solum in potēcia et sapientia et bonitate. sed etiā i. h̄o c. q̄ sicut p̄t̄ dat suā bonitatem alē p̄sone sic et filius in sp̄u sancto autem ē v̄nitas. et etiam equalit̄as. cōnep̄o. qui ē amor amborum sc̄z patris et filii.

Item quarta a p̄p̄atō ē q̄ r̄atō
in p̄r̄e p̄ncipiandi et origina
di q̄ r̄atō p̄ncipiū In filio v̄
ro r̄atō exēplandi q̄ r̄atō pul
crum Sed i sp̄u s̄c̄s r̄atō facien
di q̄ r̄atō p̄ficiū et bonū

De potencia dei **CA XXVII**

Potēcia dei duplex est
sc̄; absoluta et ordina
ta Multa v̄ro p̄t p̄ri
mōdo q̄ nō p̄t S̄c̄dōmō q̄
m̄lta subsūt sue potēcie q̄ nō cō
gruūt sibi vt nūc facere poss̄t
t̄i facere ea cōgruētia et sic pos
set illa facere Nota q̄ potēcia
dei patet i trib̄ Deū p̄t oīa
oīb̄ modis q̄ p̄t p̄ducere nō
ens inesse et hoc p̄t exēcutionē
Itē p̄t ex̄ impleto cōpletū facere
et h̄ p̄t p̄p̄agatō; Itē p̄t mutare
v̄nū cōpletū in aliud cōpletū si
cut p̄; t̄āsmutacione panis
in corpus xp̄i De talib̄ dicit
Auḡ? Dem̄? deo aliud posse et
nos intelligē nō posse Nota q̄
potēcia dei ond̄it i trib̄ Potē
cia dei apparet i mūdi m̄cō et
i medio ac i fine ip̄ncipio q̄dē
q̄ res de nichilo creauit in me
dio aut̄ q̄ res n̄e i nichilū reū
tanē sua potēcia et met̄ i fine ve
ro q̄ mortuos m̄ta celeritate
suscitabit Nota q̄ potēcia dei
apparet tripliciter Apparet q̄;
dei potēcia in reb̄ sp̄ualib̄ q̄
cū dyabolus p̄tatem h̄z in nob̄
imutadi sensū et fantasiā āgel̄
etiā p̄tatem h̄z sup̄ hoc et in

sup̄ intellectū immutadi **S**olus
deus h̄z p̄tatem nō solū sup̄ tra
p̄dicta h̄z p̄t etiā mutare volūta
tem Auḡ? Q̄d de? nos p̄uen
nit vt vtilia velim? et seq̄tur
ne frustra velim? Nota q̄d de
us nō possit Dicit de? fit om̄i
potēs t̄n nō attribuit ei act̄?
culpabiles Vt mentiri et male
v̄lle nec penales vt metuere et
dolere nec corporales vt dormire
cōmedere et ambulare nisi forte
t̄n iūptiue Vt actus incoūemē
tes qui possūt esse tripl̄e P̄ri
mo si aliq̄s actus cōtradicit di
uine potēcie vt ē facere maiōrē
se S̄c̄dō h̄z cōtradicit eius verita
ti vt ē facere aliq̄d simul esse
et nō esse vel q̄ p̄teritū sit futu
rum Tercō h̄z cōtradicit eius bo
nitati vt dāpnare petrū et sal
uare iudā s̄ his ansh̄. Q̄dlib̄
incoūemēs etiā minimū ē ip̄s
sibile ap̄d deū. Notū aut̄ hec
ē r̄atio q̄ potēcia dei cū sit per
fectissima nec ē de nichilo nec
ē sub aliq̄ nō eget aliquo Vn
de nō p̄t deficere peccando nec
succūbere paciēdo nec egere s̄b̄
h̄dū in t̄p̄alib̄ q̄rendo ac p̄t
hoc nec culpabilia nec materi
alia p̄t Nota q̄ deus p̄t om̄ia
vel p̄ se vel p̄t creaturā illa di
co om̄ia que posse ē pure poten
cie hoc aut̄ dicit q̄ posse pecca
re nō est potēcie h̄z infirmitatis
Deo autē cōp̄tit p̄fectū posse
et p̄fectū do minimū De q̄ Dyo

Dominatio est non per se
suis tamen et omnium pulchrorum et bo-
norum omnimoda et perfecta possessio fir-
ma et non valens cadere fortitu-
do. Nota ergo quod quibus operatio-
nes attribuntur deo secundum causas
licitate et essentiam ut scire. Que-
dam secundum causalitatem et non secundum
essentiam ut concedere curare que-
dam secundum essentiam et non non secundum
causalitatem ut iustificare curare quibus
non sic non sic attribuitur ei ut pec-
care. De miraculis dei. Sa. **XXVIII**

Quonia per divinam poten-
tiam fiunt miracula id est
de miraculis est agere dicitur.
Augustinus notat illud miraculum quod
quid arduum aut insolitum si pra-
spem vel factitatem ammirantis ap-
paret. Ad hoc quod aliquid sit mi-
raculum quatuor considerantur primum
est quod sit a deo. secundum quod sit pre-
existencia nature contra cuius ordi-
nem fiat. Tertium quod sit eiusdem.
Quartum quod sit ad fidei rationem
nem. Unde si aliquid istorum quatuor
defuerit mirum potest dici et non mira-
culum. Nota quod quidam sunt super natura
tiam quibus contra natura. quidam
propter natura. super natura sunt illa
quibus non est simile in natura. nec
essentia in potestate nature sicut est
virginitas parere contra natura. sunt
quod sunt versus contra nature tamen ter-
minantur ad conformem nature sicut
est cetera illuminatio. huius propter naturam
sunt quod sunt ordinem huius nature non
tamen per principium in nature ut

in mutacione vergarum in serpentes
quod illud potest fieri ordine nature
per longam putrefactionem. Unde per
quod ea que sunt secundum rationes scitales
miracula non sunt. Veritatem
non fuit ibi operatio nature
clausum fuit. huius quod per ducit ab
agente huius successiue hoc attribui-
tur nature et dicitur naturale. Quod
quod per ducit ab agente huius huius re-
te hoc attribuitur angelis. et dicitur
mirabile. Quod per ducit ab age-
te huius in instanti hoc attribui-
tur deo. et dicitur miraculum. Sci-
entibus quod quod per ducit ab ac-
tus eius est naturalis. huius huius et vi-
detur quod est miraculum. et actus na-
turalis. ut quod ceteris illuminatus vi-
detur. Quandoque utrumque est mi-
raculosum sicut partus virginis
Nota quod miracula vel mira fi-
unt quod in tantum entis ut
statio solis et eius regressus
hio. Quandoque sunt in regi-
tabilis sicut quando virga aaron
floruit. quandoque insensibili-
sicut fuit in locutione asine ba-
laam. Quandoque in rationali-
sicut fuit in ambulatione clau-
ditorum audicione surdorum susci-
tacione mortuorum in partu virgini-
li. ut sciamus quod sit aliquid mira-
culum. nota dicitur inter rationes cales
et seminales et naturales quod ratio
causalis est potestiam passiva nature
ab huius omni dispoere ut solummodo de
ea faciat quod vult ut in partu virginis
et in talibus est simpliciter miraculum.

Racio autem seminalis est potentia
 passiva creature huiusmodi dispositio
 one remota tamen sicut fuit in principio
 de quibus facti sunt spiritus et huiusmodi
 factum fuit in instanti. Natura autem
 fecisset idem sed non nisi paulatim per
 longam putrefactionem. Unde patet
 quod ea que fuerunt secundum rationes semina
 les potius sunt naturalia potius mirabilia
 Nilola. Racio naturalis est potentia
 cum dispositione in qua sicut
 patet in materia quam est in ultima
 dispositione ut formam recipiat
 secundum hunc modum est ratio naturalis in
 semine ad productionem se
 getis et hoc non est miraculum.

De sciencia dei **CA XXXIX**

Sit deus oia presentia
 liter et simul perfecte quod
 et immutabiliter. Prese
 ntialiter dico hoc est ita limpide
 ac si cuncta essent presentia
 existentia. Simul etiam scit oia
 quod videtur se que sibi presentia est oia vi
 det perfecte quod quod cognitio eius
 nec potest minui nec augeri. Scit
 etiam immutabiliter quod noscit oia
 per naturam sui intellectus que est immu
 tabilis. Dicendum ergo quod deus
 cognoscit temporalia eternaliter
 mutabilia immutabiliter. Cogen
 tia infallibiliter futura presentia
 de presentia independenter creata
 ita dicitur inter scientiam dei et an
 geli et hominis quod deus scit oia sim
 pliciter et multa uno id est seip
 so. Unde in visione dei non differt

quod videt et per quod videt quod vi
 det se per se et in se videt omnia
 proprius autem secundum quod homo scit
 oia que scit deus scia visionis
 huiusmodi non ita limpide. Angelus vero
 dei formam habet intellectus id est
 illa que scit. Illa sciencia que est
 in verbo scit simul actu sicut deus.
Licet nesciat omnia que scit deus
 sed homo. Unde solum scit actu quod
 licet videat multa illa tamen non
 videt uno huiusmodi multis sed per mul
 tas res similitudines. Sapiencia dei
 licet in se non diversificetur diu
 sa tamen sortitur nomina. In quantum
 enim sapiencia dei cognoscitiva est
 possibile dicitur sciencia sive
 cognitio. Item in quantum est cognoscitiva
 eorum que bene sunt dicta a prophetis.
 Item in quantum est cognoscitiva futurorum
 dicitur preuino. Item in quantum
 est cognoscitiva omnium que sunt in
 mundo dicitur visio. Item in quantum
 est cognoscitiva eorum que ab ipso
 deo facta sunt dicitur dispositio.
 Item in quantum est cognoscitiva per
 mandorum dicitur predestinatio.
 Item in quantum est cognoscitiva
 dampnandorum dicitur reprobatio.
Cognitio diuina cum sit perfecta
 hinc cognoscit omnia distinctis
 hinc sub omnibus conditionibus que
 res habent et propter hoc futura
 scit esse futura et presentia pre
 sentia et bona a probanda ma
 la que reprobanda. Si autem scire
 volueris qualiter deus cognos
 cat mala. Notandum quod contingit

aliquid cognosci dupliciter aut per
speciem propriam. aut per speciem
alienam. primo modo cognoscitur
habitus. secundum modo per uacuo. Ita
primo modo cognoscitur lux. secun-
do modo tenebre. eodem modo di-
cendum est quod primo modo cognosci-
tur bonum. secundum modo malum
scilicet per speciem oppositum habi-
tus. Unde sciendum quod deus cog-
noscit bonum per unum medium.
scilicet per essentiam propriam. ma-
lum uero quasi per duplex medium.
Nam per essentiam suam cognos-
cit habitum oppositum malicie.
et illo habitu mediante ut est in
ipso deo cognoscente cognoscit
eius defectum et ideo dicitur ma-
la a longe cognoscere.

De predestinatione. Ca. XXX

Predestinacionis diffi-
nitiones assignantur quatuor
secundum Augustinum. prima predestinacio est
presciencia beneficiorum dei. Se-
cunda predestinacio est preor-
dinacio alicuius ad gloriam. Ter-
cia predestinacio est dispositio mise-
rendi. Quarta predestinacio est pro-
pacio gracie in presenti. et glorie
in futuro. In prima diffinitione
notatur diuina preconiicio. In
secunda electio. In tercia volun-
tas. In quarta directio in finem.
Predestinacionis causa efficiens
deus est quantum ad effec-
tus connotatos in nomine pre-
destinacionis causa efficiens de-

est quantum ad effectus con-
notatos in nomine predestinacionis.
materialis autem est ille qui predesti-
natus. Sed formalis est modus ut ordinis
predestinacionis. quia primo datur
gracia post hoc gloria. Causa
finalis est scilicet ut secundum sancti
et immaculati. Nota differe-
rentiam inter hec quatuor que
ponit. Apostulus scilicet uoca-
tionem iustificacionem. predestina-
tionem magnificacionem. quia uo-
cacio retrahit a malo. iustifio-
cacio respicit initiale bonum gra-
cie predestinacio respicit gracie
bonum finale. Magnificacio uero est bo-
num future glorie. Vel dicitur quod pre-
destinacio. gratia. prepat. uocacio gra-
tiam offert. iustificacio illa. con-
fert. sed magnificacio eius per glo-
riam multiplicat. Sciendum quod pre-
destinacio non infert rebus neces-
sitate sicut uoluntati gratia. Deus scilicet
hodie uel non. hodie uel non. hodie uel non.
nichilominus ille potestatem ha-
bet comedendi et manu ad os
porrigendi quoniam si predestinacio
rebus necessitate imponeret multa se-
quentur inconuenientia. Nam
frustra preponerentur bonis pre-
mia et malis supplicia. Item ini-
iuste remunerarentur boni. uel
punirentur mali. Item malo
nostrorum deus auctor es-
set. Ita nec sperandi aliquid nec
supplicandi uilla esset ratio. Ita
euacuaretur libertas arbitrii que
se habet ad utrumlibet illorum

Item nec bona facientes essent
 laudabiles nec mala vituperabi-
 les. Sciendū tñ qd hoc ē du-
 plex h de? p̄uide t hoc n̄cē
 eueniet qd d̄iūctim ē wā d̄iūsi
 falsa et ē ibi necessitas osequē
 die nō consequētis habem? ex
 emplū Boecij i libro de solā
 tione Si aliquis videt al. quē
 facientē wā n̄cē ē qd ille faci-
 at wā nec tñ visus eius cā ē
 illius factionis sic de? p̄uidz
 mala istius opa nec tamē ē cā
 quare male opet Verūtñ fiet
 si p̄uisū ē Itē due sūt pagina
 librūte Vna ē p̄ntis iusticie
 a qua p̄t quis deleri Alia est
 dispositiois etne d̄ qua nullus
 delabit Dñā est inter p̄desti-
 nationē et p̄cienciā qd p̄desti-
 naciō ē p̄cognitō bonorū cū cau-
 salitate eorūde h p̄ciencia d̄i-
 cit p̄cognitiōē malorū h̄ cau-
 salitate q̄ p̄cius residet penes
 liberū arbitriū Cū dicit a scis
 qd p̄dest. naco orōibz adiūuat
 nō ē sic intelligendū qd t̄pale
 respectu causet etnū sed quācū
 ad effectū p̄destinacōis uuat
 orō scz qd ū ad grām et gliaz
 qd sedm illa bene coopat liberū
 arbitriū p̄destinacōis Vnde
 sicut deus aliquē saluū p̄ui-
 det sic et modū quo saluari de-
 beat p̄t̄re qd stultus ē quī di-
 cit wlo facere qd placuerit qd
 si saluari debeat saluabor w d̄ap-
 nari debeat d̄apnabor sicut stul-

tus esset item? quī diceret w
 lo comedere & bibere qd placu-
 erit qd si curā debeat curabor w
 si mori debeat moriar Sic em̄
 inutiles essent medicine Nota
 qd deus semp facit iuste in p̄e-
 missis Sane h̄c deus p̄mittit
 liberū arbitriū qd se habet ad
 utrūlibet i malū cadere hoc n̄
 p̄mittit m̄i iuste Rursus si p̄-
 graciā p̄ueniat nulli facit iniu-
 riam cū ergo deus malos d̄ap-
 nat & reprobat opa sc̄m ius-
 tiā qñ vero p̄destinat agit
 sc̄m grāz & m̄iaz q nō excludit
 iusticiam ¶ De p̄sciencia et
 reprobacione ¶ CA XXXI

Reprobacio est ut ait
 Aug? p̄sciencia iniquita-
 tis quorūdam & prepa-
 ratio d̄apnacionis eorūdam Vñ
 nota qd i reprobacione tria sunt
 Quū ē p̄uisio iniquitatis ab
 etno Alterū obduracō idest s̄b-
 tractio grē i p̄senti Terciū pre-
 paracō p̄ne eterne in futuro si-
 cut ecōtra i p̄destinacōne sūt
 tria cōtraria sed i hoc ē d̄ñā qd
 p̄destinacō prepat gloriā s̄m
 b̄n̄placitū Sed reprobacō prepa-
 rat penā sc̄m exigenciā meito-
 rum De obduracōne Sciendū
 qd t̄rās. atie dicitur ad similitu-
 dinē obduracōis i cor̄p̄ribz
 Duriciam aut cor̄p̄m sequitur
 triplex p̄petas Primū ē inha-
 bitabilitas ad suscipiendum i-
 possessionē Secūndū stabilitas

ad permanēdy in se. Terciu e for-
tudo ad resistēdy hys modis
cor dicitur obduari tripliciter.
vno modo p iabilitate ad suscipiē-
dam gā; homo p firmā ad he-
sionē ad pccm. Tertio modo p re-
bellione diuinarū i p̄ratorum q
mandatorū.

De voluntate dei. Ca XXXij

Voluntas dei duplex est
scilz voluntas beneplaci-
ti et hec e duplex ante
cedēs q sepe nō expletur et con-
sequens hec nunq̄ remanet in
expleta. alia est voluntas signi
hec quādoq; remanet inexplorā
Voluntas bñplaciti dei siue dse
quēs est recta et efficac̄ inexplorā
hensibil. Vnde q; e recta nullq̄
est rectus nisi dformet ei. Itē
q; e efficac̄ nichil in illa p̄t et
fieri nichil contra illā potest fieri.
p nullum potest impediri. Item
q; e inexplorā nichil p̄cipit
aut pmittit nisi iuste. nichil
agit aut consulit nisi bene. Sig-
na beneplaciti sūt qnq; scilicet
p̄ceptio. prohibitiō. cōsiliū. p̄missio.
et opacio. contra p̄ma tria
potest aliud fieri. q̄a se habet
vt in fieri. sed cōtra vltima duo
scilicet p̄missionē. et opacionē;
nichil potest fieri. quia se ha-
bent vt in factū esse. et q; factū
ē nō potest nō fieri. De hys
signis nota q; p̄ceptū dicit ob-
ligacionem ad faciendū bonum.
prohibitiō notat obligacionē ad

dicendū malū. cōsiliū bide-
doctinā p quā scimus q; illud
q; consulit n̄ fiat a fect p̄missio.
si nōa fiat non affert suppliciu
Permissio dicit p̄uacionē co-
hibitiōnis. et est signū diuina-
voluntatis nō respectu mali q;
p̄mittit. s; respectu boni q; ex
malo p̄missio elicit. nō em̄ pe-
mittit deus malū fieri n̄ ex eo
bonū elicit. vt patet in tēptā-
tionibus dyabuli que sanctis
prosumunt multipliciter. Per
terea si non esset malum non
esset in bono nisi pulchritudo ab-
soluta. nūc v̄o p̄pter opacionē
ad malum clarius elucescit. No-
tandum est q; opacio notat fac-
tionem in re p̄t qua n̄ refertur
creatura ad creatore. De cōfor-
matione voluntatis nō t̄e ad deū
sciendū p̄ si attendim⁹ in for-
ma v̄edi. t̄e si volum⁹ habere
mercedem nostri operis opo-
tet q; semper conformemur ei
in forma volendi. Sicut qui
t̄e vt tū absolute teneamur.
ad hoc dicendū q; est conformi-
tas in actu ad q; non teneamur
nisi habitū caritate. et nec tūc
nisi p̄ tēpe et loco. vt qui in dō
q; cogitat articulos teneatur et
tēpe. quādo cogitat dei bonitātē
teneatur diligere. Et alia con-
formitas in habitu ad q; non
teneatur quis nisi quādo actu
bonitātē dei cogitat q; tūc tē-
netur se ad caritatem preparare.

De conformitate autem in v
lito Sciendum q̄ voluntate sc̄
sualitatis nō tenemur confor
mari voluntati diuine neq; in
volito neq; in modo volendi s̄
voluntate rationis deliberatam
tenemur deo conformari in v
lito q̄ constat nobis deum ab
solute velle et congruit nobis
velle Si vero non congruit no
bis quamuis sit bonum i se n̄
vult deus illud nos velle Unde
non tenemur velle nisi inquan
tum volitū ē a deo sicut si scio
deum velle mortem patris mei
tamē p̄ssum eius vitam velle
et laborare ad hoc quia deus n̄
vult me velle contrarium Item
voluntate condicionata non te
nemur deo conformari vt q̄n
plurū vellemus q̄ non plueret
si deus velle et quia volendo con
ditionaliter non discordam?
a voluntate dei quia hoc nō ē
velle simpliciter Item illud q̄
deus nō vult simpliciter et ab
solute vt sententiam cōminaci
onis quā aliquando mutat q̄n
merita mutantur non tenemur
velle Nota quatuor circa cōfor
mitatem Conformitas diuine
voluntatis quadrupliciter pos
test considerari secundum habi
tudinem quatuor causarum p̄
modo sc̄dum causam ma
terialē vt quādo idem est v
litum q̄ se habet vt materia ci
ta quam est actus vltatis et

ideo ista conformitas est sc̄dū
dū q̄d tm̄ et nō simpliciter qz
esse simpliciter non est a mate
ria Secundo modo accipitur cō
formitas secundum causam ef
ficiētem sicut quādo quis vult
hoc q̄ vult eum deus velle qz
deus hanc voluntatem in eo fe
cit Deus enim vn̄quamq; vol
untatem in bonū ordinauit
et hoc vult nos velle Tercio se
cundum causam finalem vt q̄n
quis i gloriam dei facta sua or
dinat propter quam q̄ deus fa
cere omnia et i his duobus es
sentialiter conformitas consis
tit Quarto secundum causam
formalē vt scilicet ex caritate
velit quis q̄ vult sicut et deus
ex caritate vult oīa et in istis
consistit perfectio conformita
tis vt videlicet actus volunta
tis nostre tanto sic diuine vo
luntati conformior quanto est
melior et perfectior Nota q̄ ple
na conformitas quatuor comp̄
hendit Ex predictis collige q̄
plena cōformitas ad deum cō
prehendit quatuor Primo vt
velimus q̄ deus vult Secūdo
vt velimus q̄ vult nos velle
Tercō vt velimus propter q̄
vult Quarto vt velim⁹ eo mō
quo vult Nota q̄ cōformitas
non plena sit tripliciter Sed
conformitas nō est tripliciter
Primo si conformatur quis
deo i vlitō tantū sicut et iudei

conformes erant in deo in modo
te xpi. secundo si conformatur
aliquis in voluto et in fine sed
non in modo ut quando non fit
ex caritate. Tercio quando quis
conformatur in voluto et in mo
do sed non in fine ut cum ad
alium finem bonum tamen retor
queretur intentio.

De iusticia dei. Ca XXXiiij

Iusticia tribus modis
sumitur. Primo quando
redditur alicubi quod me
ruit. Secundo modo quando pro
missum soluitur. Tercio modo
quando imperfectum perficitur pro
remuneratio bonorum et pena re
probatorum dicitur opus iusticie
secundo modo incarnatio xpi est opus
iusticie quod promittit hoc per propheta
tas. Tercio modo dicitur opus iusti
cie quod deus pro peccatore iustificat
id est cum se ad gratiam humilitat
faciendo quod in se est. Nota quod
in omnibus operibus dei iusticia
invenitur et misericordia
sed iusticia quandoque est occulta
et misericordia aperta. ut in ius
tificatione impij. et in primo adve
ntu xpi. aliquando est iusticia ap
erta. et misericordia occulta. ut
in punitione peccatorum sine bap
tismo descendenti. et in secundo
adventu xpi. Aliquando ut tu
que est occulta ut in tribulatione
quorumlibet iustorum et inno
centium sicut fuit in Job et in in
fermitatibus peccatorum. Aliqua

do utrumque est aptum ut in re
muneratione iustorum. et dap
nacione reproborum. quia illos
renerat super meritum. istos
punit citra condignum quod est
nunc. sed utrisque retribuit se
cundum merita. hoc est bonis bona
malis mala. quod est iusticie. Si
vis scire qua iusticia puniatur
homo pro peccato momentaneo eter
naliter. Vide primo auctoritates
Isaie. Vermis eorum non mor
iet et ignis eorum non extinguitur
psalmista. Ibi ut usque in proge
nies patrum suorum. et usque in
eternum non videbunt lumen. Ma
Ite maledicti in ignem eternum
Apocalipsis ascendit fumus in
seculum seculorum. Racione
homo idem ostenditur. quia hunc
homo peccavit in suo eterno
merito. puniatur in eterno dei
Item materia ignis eterna est
macula peccati. ergo et pena.
Item peccatum est contra illum
qui infinitus est. ergo pena de
bet esse infinita. sed hoc non
potest esse acerbitate. Vnde opor
tet quod fiat diversitate. Item cum
homo peccat errat in infinitum.
quodammodo de rationabilis et irra
tionabilis et concupiscibilis quan
do finitum preponit infinito. et
illa quidam indicando. ista ad
herendo. et ultima appetendo.
Vnde congrue debet esse pena
infinita. Item mala voluntas
reproborum eterna est ergo et pena.

Ostendit exemplis quia ven-
dicio momentanea dat ius pos-
sedendi perpetuum **I**tem vulne-
ratio momentanea cicatricem
infert perpetuam **I**tem casus i-
foueam temporalis est detentio
perpetua **I**tem crimen lese ma-
iestatis temporalis est seruitus
perpetua **I**tem effusio oculorum
momentanea cecitatem operat
perpetuam **I**tem potio veneni
momentaneam mortem operat
perpetuam **D**icit **Aug?** qd red-
dit deus mala pro malis hoc
est penam pro iniusticia quomā
iustus est **I**tem reddit bona p ma-
lis hoc est grām iustis qm bo-
nus est **I**tem bona pro bonis i-
graciam pro gracia qm bonus
et iustus est nūq̄ autē reddit
mala pro bonis quomā inius-
tus non est **N**ota sex causas q̄
homines puniuntur **A**liqui
puniuntur in presenti propter se-
ipsum vt scilicet peccatum i eo
preteritum purgetur **I**o. **E**cce
sanus factus es etc **I**tem vt pp̄
peccatum perpetuo crucietur tā-
hic scilicet qd i futuro exemplū
habemus i herode **I**tem vt cul-
pa declinetur vt i paulo **C**or-
ne magnitudo reuelati **I**tem
vt gloria in futuro detur **A**ctu-
s **O**portet nos p multas tribus
In primis duabus causis exet-
cet deus iusticiam in duabus se-
quentibus misericordiam **Q**uāto
puni quis propter deum scz

vt gloriificetur **I**o. **N**eq; hic pec-
cet etc **S**exto propter proximū
vt scilicet edifice sic punitur
fuit **T**ho. vt alijs daretur exē-
plum passue sic puniuntur etiā
innocentes pueri ne videatur
inconueniens peccatoribus si qnq;
tribulantur **I**usto dei iudicio
puniuntur qui vel concessis ab-
stantur vt adam vel non con-
cessa rapte conantur vt lucifer

De misericordia dei
CAPITV XXXIII

Misericordia scdm ethi-
mologiam dicitur tribus
modis **P**rimo dicitur
misericordia quasi miseriam cor-
dis diuidens sicut accipit in
illa auctoritate **C**eli non indi-
geat misericordia quia in eis
nulla est miseria scdm hūc mo-
dum misericordia solummodo est
in terra **S**ecundo modo dicitur qd
mittens seorsum cordis rigore
sic accipitur ibi **M**isericordia
et veritas obuauerūt sibi **N**ā
veritas scdm rigorem procedit
sed misericordia hunc rigorem
temperat remunerans supra me-
ritum et puniens citra condig-
num sic est misericordia in ce-
lo et in inferno **T**ercio modo di-
citur misericordia quasi mira-
suauitas rigans corda sic mi-
sericordia maxime est in celo
Nota quare eius propriū sit
miseri **L**icet deus sit iustus
et misericors dicitur tamen ei

proprium esse misereri potius
quam iustum esse quia nichil
requiritur ad complendum opus
misericordie nisi voluntas eius
sed ad complendum opus iusti-
cie requiritur etiam aliquid ex
parte hominis scilicet exigentia
merito cui. Misericordia dei
patet in effectibus beneficiorum
Dat enim reis veniam. dimit-
tendo tam peccati reatum quam
peccati sequelas. **D**e quibus
duobus loquitur psalmista.
Qui propiciatur omnibus in-
iquitatibus tuis. quo ad pri-
mum. **Q**ui sanat omnes infir-
mitates tuas quo ad secundum.
Item lagitur iustis dando gra-
ciam. scilicet virtutis habitum
et virtutis motum. **V**t per pri-
mum faciat hominem deo gras-
tum ad vitam eternam dignum
sed per secundum augeatur eius
meritum. **D**e his duobus psal-
mista.
Qui coronat te in misericordia
quo ad primum et misericordi-
bus. quo ad secundum et lo-
quitur de corona gratie. **I**tem
confert sanctis gloriam et hoc
dupliciter quia nunc in spe ta-
dem in re. **D**e his psalmista.
Qui replet in bonis desiderium
tuum. quo ad primum. **R**atio-
naliter. vt alii iusti. quo ad
secundum. **I**tem deus ex mise-
ricordia peccatores patienter
expectat. **B**enigne reuocat. vl-
cisci desiderat. a multis periculis

liberat. gratia; liberaliter donat
Datam multiplicat multiplica-
tam conseruat. conseruatam
in celo premiat. **I**tem deus ex
misericordia peccatorem ab se
redeuntem hylariter suscipit.
ad penitentiam cor emollit. of-
fensas cito remittit iniurie post
remissionem non meminit. **I**ta
ex misericordia dat deus adu-
sa vt peccatum pueget dat pro se-
pera vt ad amorem prouocet.
dat et sacramenta vt meritum
eius nulet. dat precepta vt pre-
mio ditet. **I**tem ex misericor-
dia errantes ab se reducit. eun-
tes ad se conuocit. cadentes eri-
git. stantes cadere non desinit.
pueientes in glaz intro mittit.

ExPLICIT LIBER PRIMUS

Sequitur liber secundus
De ipsa rerum creatione

Incipit liber secundus de rerum
creacione.

Similitudo bonitatis tri-
plex est effluxio scilicet
per generacionem p spi-
ritum per creatorem. due p
omnes emanaciones. Sūt ab eter-
nitate est ex tpe de q nunc
est agendum. Inter create et ge-
nerare et facere differentia est qz
res ex it in se de aliq fa-
ctore. Sed ex it in se de aliq fa-
ctore aliq de substantia ppa p
generacione. Facere autē ē opari
de materia aliena. Nota qz de
est vni causa tripliciter scilicet
efficiens exēplaris ac finalis.
Sed nullo modo materialis.
Inter opari dei et creature dif-
ferentia est. quia deus opatur
in instante. angelus autē vpe
Sed natura paulatim. Preterea
nū pncipia sūt a deo immedi-
ate effectus vno consequentes
sunt ab ipso mediante natura
et etiā immediate. Nichil autē
est a deo mediate tantū. Circa
mundi creatorem. iij. etiā ex
tores. Quidā em dicebāt mū-
dum esse eternū. alij dicebant
mūdum qdem factum. Sed ha-
buisse materiale pncipiū et nō
esse de nichilo. Alij dicebant
deū superiores creaturas p se p-
dusse. Sed inferiores p
ministeriū angelorum. Alij po-
nebant duo pncipia sicut ma-
tether. vni scilicet sūme bonū et

aliud sūme malū dicentes i cor-
ruptibilia esse a bono pncipio
sed corruptibilia a pncipio
malo. Nos errores omnes ex-
cludit Moyses. Prīmū cum
dicit In pncipio. Scdm ibi cre-
auit. Tercū quādo dicit deū
Quarū cum sequitur celū et terrā
Tenendū est etiam quia de
omnia simul creauit. nec alias
nouam speciem postmodū con-
didit quā prius nō fecit. vel
in similitudine vt animas homi-
nū. vel in ratione seminali sicut
patet in hīs q naturaliter in-
troductur in esse et hoc est q
deū vi die dicitur quēuisse non
quidē a labore vel ab opere. Sed
sicut dicitur est a noarū speciey
adicoe. De opibz vno. vi diey
quā dicit nō i illi debē intelligi
ordinē tempis. sed nature. quā
dicunt omnia simul vno tēpe
fuisse facta. et disposita ac suis
speciebz distincta. Alij dicunt
oia siml facta in materia. Sed
nō in tali forma sicut in diebz
sequentibz recipiunt. Et hec
opinio magis liam. Sed pma
magis sequit racionem. Deus
em dupliciter opatur. Alia
namqz facit mediante natura
et hec sunt successiue. Alia
facit p se et immediate vt cre-
are peccata dimittere gratiā in-
fundere et huiusmodi. Et tala
sunt in instante et pfecte et cō-
plete. Sū ergo de pncipiales

tes nō p̄buit mediante natu-
ra sed immediate p̄ se. videtur
q̄ in instanti fecerit eas et per-
fectas ac completas tā in materia
q̄ in forma. Coequeue sūt q̄tu-
or hee p̄mitiue tēū creature ce-
lum empyrēū. angeli materia
mūdi. et tempus.

**De distinctione creaturārum
in generali.** **Ca II**

Creatura triplex ē scilicet
corporalis. v̄t elementa
spiritualia tantū vt angeli.
v̄t op̄ita ex hijs vt homo
Corporalis quoq; natura distin-
guitur in corpora lucida vt syde-
ra. sūt et opaca. vt est terra et
metalla. et huiusmodi. atq; p̄-
spicua siue dyaphana. vt aer
et aqua. **Nota** que habeāt esse
et viuere. sentire. vel que intelli-
gere. **C**reature quedam ha-
bent esse tantū vt lapides que-
dam viuere vt arbores. quedā
sentire vt animalia. q̄dam intel-
ligere vt angeli. **D**istinguit̄
mūdos tripliciter scilicet archeci-
pus id est deus et dicit̄ arche-
cipus ab archos. q̄d est prin-
ceps. et cyphos q̄d est figura.
quasi principalis figura. quia
ipse est exemplar mundi sensi-
bilis. **I**tem est mundus qui di-
citur mecosmus id est maior
mundus vt est hic mundus vi-
sibilis. **T**ercius est mundus qui
dicitur microcosmus id est mi-
nor mundus vt est homo. **D**e

hijs tribus. **I**tem In mūdo em̄e
ecce primū. et mundus p̄ ip̄m
factus ecce secundum. et mun-
dus cum non cognouit ecce ter-
cium. **D**ifferencia est inter ele-
mentum et elementum et quintam
essenciam. **E**lementum est p̄-
sum conpombilium et non con-
positum. **V**nde nec terra. nec
aqua. nec aer. nec ignis. purū
est elementum apud nos et sim-
plex quia ista inter se conmis-
centur et maxime in ea parte
vbi se contingunt. **E**lementum
est quot libet corpus com-
positum ex q̄tuor elementis. q̄n-
ta essencia est corpus p̄ se dif-
ferens ab omnibus elementis
et elementatis. et tam in mate-
ria quam in forma. tam in na-
tura quam in virtute. non ha-
bens in se contrarietatem. **V**nde
nec causam corrup̄ōnis. **N**ota
opacōes sex dier̄ moralit̄. **O**pa-
sex dierum prout moyses dis-
tingit moraliter sic habentur.
Significare em̄ hoc ē de nichilō
rerum creatio. **I**mp̄i iustici-
ficōnem. firmamentū opacōem
boni propositi confirmacōem
a quarum congregacō cordy ab-
amacō fidei tum perfectio. exem-
plū bone op̄a. om̄s. piscium
et auum formacō statum ac-
tionis et contemplacōis ho-
minis plasina donec in rectitudi-
nem intencionis. **P**ost ista se-
que septē dier̄ reges et m̄ta t̄

Nota qd est locus sumus medi
us et infim⁹. Est locus sumus
id est celū vbi sola leticia ⁊ est
infim⁹ id est inferius vbi sola
tristitia. Et est medius hic est
mūdus in q̄ sūt summa spēs
da et infima timēda. Dyabu
lus igitur a sumo corruit et in
ymo detrusus est. qz non erat
reparābus. Homo vero a sumo
non cecidit. in medio collocat⁹
est. vt esset ei locus quo ascen
deret p̄ iusticiā vel descenderet
per culpam. Nota de quinqz
locis scdm hugonez. Hugo de
sancto victore dicit qd alqs est
locus in quo ē ⁊ solū summū bo
num et scz celū. Aliquis in q̄
solum bonū est sed non summū
vt paradysus. Aliquis in quo
solum malū est. sed non summū
vt purgatorius. Aliquis i quo
bonum et malū est. sed neutriū
summū vt mūdus. Ca. iii
De distione orbium tam celest
tium quam elementarium.
Opalis mūdi machi
na tota cōsistit in duo
bus scilicet i natura celesti ⁊
in elementari. Celestis autē dis
tinguit in tres celos pncipal
les scilicet empyriū. cristallinū
et firmamentū. Intra firmamē
tum vero qd est celū stellatum.
continent septē orbēs septē pla
netarū qui sūt. Saturnus. Ju
piter. Mars. Sol. Venus. Mer
curius. Luna. Noie autē celi crist

lini. siue aquei intelligitur illa
ps materie prime q̄ scdm phos
formata est in duos orbēs quā
superior est p̄mum mobile. Istoz
orbū natura ē. q̄ om̄s mouen
tur excepto solo celo empireo.
qd est q̄terum. Natura vero ele
mentaris in quatuor spēs distin
guē. scilicet ignis aeris. terre.
et aque. Spēs ignis tria habz
intersticia. videlicet supmū qd
vocatur igneū et mediū. ac in
fimū qd vocatur olimpiū. Aer
similiter tria habet intersticia
scilicet supmū qd vocatur ethereū
et mediū ac infimū qd dicitur.
aereū. Et in sumo supmo est ca
lor et lux. ppter solis p̄m̄q̄ta
tem. Similiter est et in infimo
sed ppter radiorū repulsionē
a terra. In medio autē intersti
cio ab qd nō potest p̄tingere re
pulsio radiorū. est frigiditas ⁊
obscuritas. in q̄ dicitur habitare
demones qui detrusi sūt i hūc
aerem caliginosū. Ibi et fiunt
tempestates scilicet tonitrua.
grādo. niues ⁊ similia. Ex hīs
collije xvij. orbēs aquaz et ter
raz ambientes qui omnes pos
sunt celi vocati. Istos autem
excellit celū trinitatis ipse de⁹
qui in omnibz est et sup om̄ia.
Nota orbū distanciam. Distā
cia dictorū orbū et planetarū
hec est. A terra vsqz ad lunaz
sunt miliaria. xv. de xxx. hec
sūt stadia. cxxvi. A luna vsqz

ad mercurium sūt miliaia .vii. d
ccc. xii. q. semisse. A mercurio vsq
ad venerem tantū. A venere vsq
ad solem .xxiiij. cccc. xxiiij. A
sole vsqz ad marce sunt milia
ria .xx. dc. xxx. A marce vsqz
ad Iouem .vi. dccc. xii. A Ioue
vsqz ad saturnum tantū. A sat
urno vsqz ad firmamentum
tantū .xxiiij. cccc. xxx. vi. ¶ Ex
istis seqtur qz a terra vsqz ad
stellatū sūt miliaria .c. ix. ccc.
lxxx.

**De natura celorum et superi
orum corporum. Ca III**

Celum est corpus p̄mū.
natura simplicissimū.
essencia subtilissimū.
in corruptib. litate solidissimū.
quantitate maximum. qualita
ta lucidum. et dyaphanione
p̄spiciū. materia purissimum
figura sphericum. locali situ su
premo. amplitudine creatura
rū in se q̄rūlibz eternum. Iste
proprietas tam celo empyre
reo conueniunt quam primo
mobili. Sed preter hec celum
empyreum motus est exneum
bonorum spirituum habitaculū
spiritualiter. sedes dei nūcupa
tum. similiter p̄mo mobili spi
ritualiter conuenit. qd est in mo
tu velocissimum. ac in inferiora
virtutis confluum. Eodem
modo dicendum ē de firmamē
to qd pl̄me conueniūt ei de p̄
etatis sup̄dictis. qz insup aq

rum est diuīsiuum. Ac stellis
decoratum. Corpora celestia diuī
dunt̄ in lucēcia et non lucēcia
ac dyaphana. Nam corpus
lucēcia ē sol. q̄ solus inter ite
ra p̄ se luēt. sed non lucēcia p̄
se sunt stelle. et cetera et pl̄ne
te. qui lumen suum a sole mutu
ant. Corpora vero dyaphana
sunt omnes spere celestes. Itē
spere celestes cum mouentur non
mutant locum. s̄ mouentur in
locis suis. Sup̄iora influūt in
inferiora p̄ virtutē motū. et ge
neratam. sensitiuam. et oīm ge
nerabilium p̄ductiuam. Item
licet careāt q̄litate elementa
ribz non em̄ sūt calida vel fri
gida. siccā vel humida. tū ista
causant in inferioribz. Vnde ta
men non influunt super liberū
arbitrium. nec habent virtutē
inmutandi hominis volun
tatem. licet bene inmutant ac
disponant. complexionem ho
minis que voluntatem non ha
bent qz possit cogere sed seque
dum magis et minus in diuer
sis hominibus inclinare. Ope
rantur. quoqz corpora superiora
distinctiuam significationē di
erum secundum lumen solis.
et distinctionem mensuram seu
dum motum lune. ac distincti
onem annorum secundum mo
tum solis. in obliquo circulo
p̄m variū cursum planetarum.

Distantia et conuersum ascen-
sum et descensum retrogradum
nem et statum

De natura stellarum in communi

Selle supme in firma-
mento figurantur et cum illo sp-
mouentur. Materia sunt
pulchre figura specie quantitate
magne. apparetia pue. qlitate
lucide. adioz diffusue. rerum
inferiorum generatiue. a sole il-
luminacois receptae tenebrarum
expulsiue. quanto nox obscurior
tanto plus sui manifestatiue i-
psencia solis sui luminis occul-
tatem. tempestatis et serenitatis
concitatiue uariu nauigacium
directiue quanto coniunctiores
tato in comuni lucidiores. Sed
singule minus apparentes ut
paz in galaxia claritate et quanti-
tate differunt ac uitate. Galaxia
est multitudinis puarum stellarum
quam contiguarum illi loco ce-
bis ubi distinditur lumen so-
lis. Eclipsis fit cum se soli luna
subnectit ut tenebras efficiat
Nota qd omnes stelle eclipsant
et hoc uel a terra uel a planetis
Planete diuunt quandoq; retro-
gradi quandoq; progressui quandoq;
stacionarie. p ut in epicicli suis
diuerimode mouent. Planete
sunt fixa inter celum et terram
etiam si firmamento contrarium
arsum a genia. arsum que ha-
bent ab in fluxu pmi mobilis
mouentur directe sed arsum ppo-

mouentur oblique. Non scin-
tillant singuli suos calores ha-
bent. et cum circulos aliorum
ingrediantur etiam illorum parti-
cipant qualitate. Cum sole mi-
cantes occultantur. Quanto
terre propinquiores tanto circulos
habent minores. Quanto sunt
alioz tanto arsum eorum nau-
tium uidee esse tardior. corpora eorum
non sunt perspicua sed compacta
alioquin non eclipsarent se.

De luce.

Lux est ut ait philosophus actus
lucidi secundum quod lucidum. unde
sciendum quod lux est quantitas
actiua corporis luminis non habet calorem
ignis. Lux quod dicitur dicitur calorem
esse intentionale sicut intellectus
agens fantasmatibus esse
intellectuale ipsa est medium defen-
dens omnia que a celo in nos descen-
dunt. Ipse mutat corpus non
lucet a lucido. Ipse est ut ait secundum
philosophum celi purpurea. malefactorum
inimica nauigandum direc-
tio oculus noctis facies omnium
rerum. Lux ut ait augustinus
rectum habet intellum et nullo
modo incedit per curuum hoc omnibus
rebus formam et decorem tribuit
et absque illa acta sunt ignota ab-
scodita. Motus eius est subitans quod hinc
mora replet omnia. Hoc insupe-
ficie umbrato si corporis non se per-
fundit sed in corpore. dyaphano
unde secundum corpus grossiciem
vel subtilitatem magis et minus.

pticipatur. **Lux** et si sui dimi-
nucōne ubiq; se diffūdit. **Lu-**
res proprietates lucis habes su-
pra de sole quei illi conueniunt
in quantum lucet. **Sciendum**
q̄ em̄ lux vocatur in corpore lu-
minoso sed lumen prout est in
lucido transparenēcie splendor dū
in densō t̄rso. et color prout
est in corpore opaco. communi-
tatum alijs ab ipso

De planetis in sp̄e. Ca. VII

Saturnus nob̄ ē re notis-
simus. frigidus et sic-
est hec intelligas in ef-
fectu. sicut et in alijs planetis
Ex vicinitate eius calor sol remit-
tatur ex coniunctione eius cum
Joue clarus efficitur cum na-
turaliter sit pallidus. nociuus
est. et ipso dominante fetus
nascitur mortiferus. aut debi-
lis. et plus nocet retrocedendo
q̄ procedendo. morat̄ in quolibet sig-
no. xxx. mētib; ex quo sequi-
tur q̄ oplet cursū suū in xxx.
annis. **Jupiter** ē clarus quasi
ad instar lactis candidus in quolibet
licatibus est bene temperatus. q̄
calidus et humidus insupiori parte
measidus temperat malicia; sa-
turmi. cū ascendit in cælū sat̄-
rni. extrahit pallorem. et fit clarus
In quolibet signo morat̄ per annum
et ita complet cursū suū in xliij.
annis. **Mars** calidus ē et sic- et
ideo nocius. ex appetatibus suis
hoies irritat ad bellū. ex inter-

posicione veneris et iouis eius no-
citas rep̄m̄t̄. **igneus** apparet
et radios? in quolibet signo mora-
tur. xl. diebus. **Sol** dicitur occies
maior terra s̄ fm̄ ptholomeū ē
centū. lx. vicibus maior terra lu-
minosa? et calidus? eclipsim patit̄
tur. omnis ē oibus. **Quæ** celat̄
sol? p se lucet qd̄ nulli fidei mag-
opetit. vñ et nomē accipit stel-
las illuminat. et tñ eas p̄ p̄sen-
tia suā apparetia luis sui puat
Medius ē planetarū egris oculis
odiosus sed ē p̄cis amabi-
bilis. **Tempora** distinguit lo-
cis immundis non inquinatur
Testea consolidat. **Selida** re-
soluit. flores aperit. fructus
maturat. corpora dyaphana pe-
netrat. **Non** requiescit visum
reundit. vaporem eleuat. emul-
pia vicissim perplustat appro-
pinquans nobis estatem facit
Recedens vero yemem efficit
ocul? ē mudi in quolibet signo
moratur. triginta diebus et de-
perficat motu proprio. sed dies
sum horis. et cursum annum
perficat motu primi mobilis.
Venus est lucifer. calidus. et
humidus. **Maliciam** martis
temperat. semper comitatur so-
lem. sed quando precedit dicitur
lucifer. quando sequitur dicitur
vesper. candentem habet colorem
et resurgentem electro similem.
Inter sidera plus sp̄lendet. et
complet cursū. ccc. xlvij. diebus

Mercurius semp̄ cū sole gradib⁹
tūc numq̄ ab eo amplius xxx
gradibus distans. **C**olorē habet
tabianter. raro p̄pter solis
vicinitatē cernitur eloquencia
sub ipso aliquis est. dicitur do
minari et p̄ se semibus cursū
complet. etc. xxxviii. diebus
Luna noctem illuminat lumē
minuat. augmētum patitur et
decremētum infima ē inter pla
netas. **E**clypsim patitur et effi
at. **M**aculas habet p̄pter con
iunctionē eius cū inferioribus
Item comiculata interdū appa
ret ex eo q̄ ps eius illuminata a
nobis absconditur. **I**te regina
celi appellatur. quia sol tamq̄
medi⁹ planetarū p̄cipat oīm
p̄petatos et eas ad lunā cū luie
suo transmittit. **I**psa vero luna
q̄nq; a sole sic recipit influit
Vnde q̄ p̄ eam tali modo vtu
tes planetarū occipim⁹ merito
regina vocatur. **H**is visis patet
q̄ quādo luna p̄mo incenditur
optimū est semina iacet quia
tunc v̄tutes planetarū quas in
ferioribus influit incipit collige
re. **F**rigida est et humida soles
p̄cedēs minuitur sed eundē se
quens crescit et ab eo elongat⁹
tur accessus et recessus maris
p̄ eam causantur signa zodiaci
quolibet mense parit. r.

De natura. iiii. elementorum
Ignis cōsumit et in dō
nerat in similitudinem

suam sibi a propinquanā con
uertit. **N**otum facit de cetro
ad circūferenciā ardet et lu
cet in materia aliena. sed non
in sua sp̄ia. **I**nferiora reducit ad
superiora quia resoluit terrea ma
quosa aquosa in aerea et ē. **M**ol
lificat dura et durat mollia. **S**ub
tilizat vt patet in resolucōe gla
ciei. et condensat scilz lutū depu
rat vt in auro. et corrūpit sicut
ea que consumit. **F**rigificat p̄
accūs vt patet in aceto. est et
penetratiu⁹ conuictus actiu⁹
diuini⁹. **I**tem ignis in sp̄a sua
non lucet quia compactus non ē.
Nullū em̄ corpus dyaphanum
lucet sed corpus est illuminab
bile. **S**i autē ignis in sp̄a sua
compactus est. eclipsaret oēs
stellas. q̄ supra ipm̄ sūt. **I**gnis
vero hic lucet apud nos p̄pter
materiā coadunatā in qua est.
et hoc patet quia vna candela
opposita alteri facit vmbra.
Aer est subtilis mobilis p̄spi
cius p̄ insp̄imōnem et resp̄ita
cōnem cordis caloris tempatus
decoratur vlatilib⁹ locus insp̄
honū. manū. spiritalū. **E**st et al
terabilis atq; tarus. **N**on lucet
sicut nec aliquod corp⁹ dy
aphanū sed est illuminabilis.
Aqua sup̄ celos eleuatur pisci
bus decoratur tēp̄stabilibus sub
icitur omnes fontes et fluina
ad mare cōtinuatur. ad locum
vnde veniūt reuertitur. **A**eri

ptelct a qua informacōnem v
latilium ornamentū et vegeta
bilibus nutrimentū. Optime
est terminabilis termino alie
no. sed mīme termino pprio
corpus ē dyaphanū. Ommbz
est omnis cristallū congelat
Irim in nubibz causat. sordes
purgat. ortos irrigat. febricitas
sua frigiditate et humidita
te delectat. naucs vehit. lumen
recipit. ad suū pncipiū reuertit
locavacua subit. lapides cauat
ignē exgūit. oli mūdū purga
uit. In mai rubro populo de i
cessit. de latere xpi fluxit hāc
xps in vinū mutauit. ac de ipa
materiam baptisimi ordinauit
Terra. inter elementa ē infima
magna mag^{qz} despectat. pon
derosa. rotunda. et elementis
alijs circum data mater fructu
uum. radix plantarū. Nutrit
animalium. edificiorum funda
mētum. defūctorum. receptaculū.
Machine mūdial^l centrum
cōcludit in se infernū. frigiditas
ficta. opaca corpis humani ma
teria. seruat metalla. centro te
netur. motu ex vaporibus inclu
sus concutitur. herbis et flori
bus ac arboribz. decoratur. cō
eam motu circulari celum cum
sideribz volūtur hoīmibz et iu
mentis calcatur. **N**orum que
dam terre optūt secundū esse
suum. quedam secundum si
tum. quedam contritum. que

dam secundum densitatem. que
dam secundum utilitatem.
De impressiōibz aeris. Co. LX
Qmeta licet appareat
quasi stella non est tar
men aliud q^m vapor in
flamatus. ex vicinitate ignis
hec comes luminis fundit. et
dicitur signare mutacōnem reg
ni. aut bella vel pestilencias. co
rona est albus circulus qⁱ quā
doq^z apparet circa solem et lunam.
aut stellas alias. et causa
tur ex reliquijs nubium p pla
netaz radios attractos ac illu
minatos. talis etiam circulus
signum est serenitatis. **A**liud
duplex est scilicet ascendens et
descendens. **A**scendens fit ex
partibz vaporis in flammatis
in supremo aeris. et videtur al
tendere sicut si euolarent sem
tulle de fornace. **A**liud vero des
cendens est ignis retentus in
nube qui cum expellitur obuiat
te nube frigida. et cadit cont
nue. **P**ropter quod videtur
quasi stella cadens longa que
relinquit vestigia casus post se
Nubes fiunt quando virtus so
lis extrahuntur vapores de pa
lubibus. et aquis. ac locis hu
midis. et feruntur sursum. **D**e
nebula. **N**ebula illud ē quod
ex nubibus aquam pluentibz
relinquitur. et ideo nebula se
cundum aristotile. signum est
serenitatis. sequit^r **D**e caligine

Caligo ē vapor tenebrosus q̄s
 pulvis appellat nebulam. Iste
 vapor non eleuatur sed pulsus
 conuertatur in nubes vel in plu-
 uiam de imbre et remanet iux-
 ta terrā. **De Rose.** Ros est id q̄
 deice. id est ex vapore paruo et in
 descensione sua trahit in p̄uis
 minutis. **De Pluuia.** Pluuia
 est aqua descendens ex nubibus
 resolutis velocitate habens sue
 descensionis et hoc guttatim.
De Pruna. Pruna ē ex va-
 pore torido qui congelat ante
 quā ex ipso resoluat aqua. **De**
Niue. Nix generatur in nube
 calida cuius congelatio fit simi-
 lum conuersione in aquam et
 duo partes eius non inspissant.
De gradine. Grando generatur
 ex nube calidissima vicinē sol-
 multum eleuata q̄ postquam in
 aquam resoluatur tunc demum
 in medio intersticio aeris con-
 gelat. **De tonitruo.** Tonitruū
 est sonus vaporis sicci egredi-
 entis de nube humida. **De pri-**
uis. Pruis ē lumē receptum in nube
 calida aq̄sa ac sole ex abuerso
 opposita. **De glacie.** Glacies ē
 aqua congelata. **Ventus** est
 vapor terrena et aeris superiora
 trahens et aerem fortiter p-
 uocando impellens. **De ventis**
principibus. Ventū principales
 sunt. iij. scilicet subsolanus ab
 oriente tempore habens a dex-
 tra pulcherrimū desideratim et a

sinistris eorū nubes generantē
A meridie tres.
Item a meridie est auster ca-
 libus qui fīta gignit et plus
 uias largas habens a dextris
 africanum calidū et a sinistris.
Nōtū tempore quōdem sed pesti-
 lencias ibucentē. **I**tem a septētri-
 one est aquilo.
Ab aq̄lone tres. Frigidus ha-
 bens a dextris duricia; niues
 facientem et grandines a sinis-
 tris boream nubes constringē-
 tem ac pluuias prohibentē. **Ab**
occidente tres. Item ab occide-
 te est ephyrus flores pducēs
 habēs a dextris circum tem-
 peratam et pluuias ac tonitru-
 ua generantē. **A sinistris** fauo-
 rium in oriente nubila sed serē-
 na in india facientem. **De turbi-**
ne. Turbo est ventus de nube
 egre diens in seipsum referu-
 vel duo venti lateraliter sibi oc-
 currentes se sequi iuxta terrā et
 biculacitate inuoluentes. **De**
terre motu. Terre motus est
 vapor grossus extractus de pro-
 fundo terre nō potens exire p-
 ter superficiē terre illius solidi-
 tatem neq; coarctatus in inter-
 oribus conuulsatib; terrā con-
 uulsi. **De tempe-**
ste. Tempeste est mensura
 motus p̄mi mobilis
Ex hoc patet q̄ hic
 est tempus et non in
 celo quia hic imitant omnia et

non ibi hic est cū nūc hyemps
nūc estas nūc pap nūc discor
dia nūc tranquillitas nūc tēp
tas. **N**ota q̄ omnia sūt tēpō
ria. **M**utabilitas rerum osten
ditur in hoc q̄ ea que mūdus
p̄cipue amplectit̄ scilicet sapi
encia et potentia in oriente ce
perūt n̄ sām habitacōem p̄terre
rūt vsq; ad occidentē in signū
q̄ omnia tēdūt ad occasū. **N**ā
studiū sapiencie cepit in egip
to p̄cius fuit in grecia. **P**ost
hoc rome. **D**einde in frācia et
in anglia. **S**imiliter regna p̄
mo fuerunt in oriente p̄us ap̄
romanos. nūc potestas impij
residet in germania. **P**ropter
huiusmodi operat iacobus vi
tam nostram et hec mutabilia
vapori. **I**sayas sompniō q̄ ba
culo arūdineo et liberū regū
aque dilibētī. **N**ota diferen
ciam inter tempus eūū et eter
nū. **D**īa est inter tēpus q̄ eūū q̄
et̄nitate. **N**am tempus h̄z prin
cipium et finem. **E**uum caret
fine sed non p̄ncipio. **E**terni
tas caret vtroq; t̄mino quia ē
mēsura incerta. **N**ota q̄ octo
sūt etates mūdi. **I**ta sūt etates
mundi p̄ma est ab adam vsq;
ad noe habens annos vsq; heb
M. de bor. sed iux̄. lxxij. et. xli.
Secunda est a noe vsq; ad a
braham habens annos secun
dum hebz. et. xliij. sed s̄m. lxx
M. lxxij. **T**ercia est ab abra

ham vsq; ad dauid. habens
annos secundum hebz. dccc.
xliij. sed secundum lxxij. xxxvij.
Quarta ē a dauid vsq; ad t̄m
migracionem babylois habens
annos s̄dm. hebz. cccc. lxxij. s̄
s̄dm. lxx. cccc. lxxxij. **Q**uarta
est a transmigracione babilo
nis vsq; ad xpm habens ānos
s̄dm. hebz. d. lxxxij. sed s̄dm
lxx. d. lxxvij. **N**ota q̄ fue
runt anni ab exordio mundi
vsq; ad p̄ns. **I**gitur ab exor
dio mundi vsq; ad xpm habe
mus secundum hebz. ānos pro
sequente. b. s̄. lō. iij. d. cccc. lxx. s̄
s̄dm. lxx. quos greci sequitur
v. d. viij. **E**usebius. q̄ a quō orō
leat̄ ē inter vt. vsq; incidens
numerat annos. v. c. x. viij.
quos p̄ne omnes latini sequi
tur. **S**exta est etas a xpo vs
q; ad finem mundi. **S**eptima
est quiescencium et ariet
cum sexta. **O**ctava est reluc
gencium. **P**roero secundum
hebz. in prima etate mundi se
cundum generaciones. p̄m. se
cunda. p̄m. tertia. xliij. in ḡra
xliij. quas tamen matheus gra
cia misterij. xliij. ponit. **I**n
quinta. xliij. **E**tates hoīs sūt
iste. **P**rima est infancia a na
tuitate ip̄hus hominis vsq;
in annos septem. **S**ecunda est
puericia vsq; ad annos. xliij.
Tercia est adolescencia. a quin
decimo. anno vsq; in p̄xvij.

Quarta est iuuet? vsq; ad .xliv
Quinta est senectus .l. vsq;
ad .lxxv. Sexta est decrepi-
ta ab anno .lxxx. qusq; vita
finatur.

De dignitate domine diei .

Dignitas domine diei notat
in hoc qd fuit prima dieru . Item
ut dicitur erit ultima . Item

non precessit . Item non illi non suc-
cedet . Item etum et terra in

ea creata sunt . Item angelus
in illa conuersus est ad deum . Item

pro data sunt in ea . filijs isrl
mandata sicut dicit origenes . Item

ips in ea natus est . Item spiritus
in illa resurrexit . Item spiritus

sanctus in ea datus est apstis .
Item omnes in ea resurgemus

atq; iudicabimur . Item in ea con-
tinuans perpetuo in laude dei .

De angelis in comuni diffin-
tione angeli .

Ca . xl .

Angelus est secundum dam-
substancia intellectuali

semper mobilis arbitrio

libera in corporea deo ministras

in mortalitate suscipiens secundum

graciam non naturam . Sub-

stancia ponit in hac diffinico-

ne pro genere et ponit ad dif-

ferenciam accidentis . In illi-

gitur et hec substancia qliter

est et quo est . Intellectualis

dicitur postquam rationabilis . qua

ratio est virtus collectiua causa

et causata . et ideo composita . In-

tellectus autem de ratione sui non
habet collationem . sed est sine in-
quincione et compositione . et
ideo composit nature magis sim-
plici pro differentia . ut est an-
gelus . Ratio autem differentia
est nature minus simplicis sci-
licet hominis . Semper mobilis
non dico de loco ad locum . sed
mobilitas dicitur hic triplicem ve-
ritatem in angelo scilicet na-
ture . intelligencie et voluntatis
mobilitatem enim habet nature
quia omne creatum veritabile est
in nichil nisi manu omnipotentie
dei continetur . Similiter ange-
lus mobilitatem habet intelligencie
quia licet in angelo non sit
vicissitudo intelligencie . quo ad
scita cognitione in verbo est de
forme hanc intellectum secundum
oppositum . potest tamen in eo esse vi-
cissitudo intelligencie que ad cog-
nitionem rerum propria natura et que
ad discenda et hoc est quod ait Aug⁹
quod omne creatum habens intel-
lectum intelligit unum post
aliud . Item in voluntate mobi-
lis est angelus . quia non sinit
vult hoc et illud . Item potest dici
semper mobilis motu dilectio-
nis . Arbitrio libera . hoc non
dicitur propter deflectionem ad
bonum indifferenter et ad malum .
Sed propter liberam electionem
eorum que voluerit . Vnde
angelus bonus semper eligit libere
bonum . et angelus malus libere

ac sine coactione eligit malum
Incorporea nota quod angelus ha-
bet proprietatem corporis non
sine naturam scilicet in loco con-
tineri. **C**um enim corpus sit in
loco circumscriptive et diffini-
tive. angelus tantum diffinitive
est in loco. **D**eo ministrans mi-
nisterium ponitur hic pro quo-
cumque obsequio. et secundum hunc
modum tam assistentes quam mi-
nistrantes quam et demones minist-
rant. **I**mmortalitatem suscipi-
ens secundum gratiam non naturam
quia tenderet in nichilum nisi
per gratiam conservacionis conte-
neretur. **A**ngelo attribuuntur qua-
tuor scilicet essentie subtilitas
intelligencie. perspicacitas. liberi
arbitrii facultas. **D**iscressio per-
sonalis. **I**n primis tribus con-
uenit anima cum angelo. **I**n qua-
to non quia anima non est persona.
Habet et alia tria angelus scilicet
virtuositatem in operando. offi-
ciositatem in ministrando. immuta-
bilitatem post electionem sive in
bono sive in malo. **D**ifferencie
quatuor assignantur inter an-
gelum et animam. **P**rima est
et principalis penes esse natu-
rale. **Q**uia anima est unibi-
lis corpori in actu separata sicut an-
gelus non. **S**ecunda est pe-
nes esse logicum. id est diffini-
cionem quia anima rationalis
est. sed angelus intellectualis.
anima enim apprehendit in qui-

tendo et confitendo. angelus
enim intuetur. **T**ercia anima
nata penes esse metaphisicam
cum id est separatum a materia et
motu. quia angelus idem non
habet passibilitatem nisi respectu
superiorum. anima etiam in-
feriorum sensibilium quia im-
mutatur a sensibilibus. **Q**uar-
ta penes esse theologiam. quia
anima vertibilis est a bono in ma-
lum et econverso. angelus ve-
ro non. quia manet in eo ad
quod se convertit. sive bonum
sit istud sive malum. **P**ota in
quibus angeli differunt. et
in quibus conveniunt. **A**nge-
li sunt omnes similes in eo quod
immortales. **I**mutabiles et
indissolubiles. **S**implices. **D**is-
creti personis. **I**ncommuta-
biles alteri nature. **S**ed dis-
similes sunt in donis nature et
gracie et glorie. **P**roterea
dicit Dionysius. quod omnia
tura spirituali creata. aliud es-
sencia est. aliud virtus. aliud
operatio.

De distinctione celestium
Hierarchiarum. **C**apitulum XII
Hierarchia triplex est
scilicet supercelestis
et subcelestis. superce-
lestis est in tribus per-
sonis ut quidam dixerunt et quia
male secundum Dionysium. **H**ier-
archia dicit ordinem. et ille ab-
solute non est in tribus personis

Celestis in ordinibus angeli-
tis. Subcelestis in hominibus
sanctis. Superiorum ierarchia.
Ordines ierarchia celestis divi-
ditur in superiores, mediam et in-
feriores. Superior continet tres or-
dines scilicet Seraphim, cheru-
bin et thronos. Quorum primi
considerant dei bonitatem. Se-
cundi veritatem. Tercij equita-
tem. Item in primis deus amat
ut caritas. In secundis noscit ut
veritas. In tercijs sedet ut equi-
tas. Media continet
dominationes principatus et
potestates. Quorum primi officia
regunt angelorum. Sequentes
capitibus presunt populorum.
Ultimi potestatem coherent de-
monum. Item in primis deus do-
minatur ut maiestas. In secun-
dis regit ut principatus. In ter-
tijs tueat ut salus. Inferiores
ierarchia similiter conti-
net tres ordines scilicet virtus
et archangelos et angelos
ad quorum priores pertinet mi-
norum operatio. Ad secundos
magnum negociorum de-
nuntiatio. Ad tercios huma-
ne custodie sollicitudo. Item
in primis deus operatur ut virtus
In secundis reuelat ut lux. In
tercijs nutrit ut inspiratio. Hec
differencia scribitur secundum
Gregorium. Sed secundum dyo-
nysium. Virtutes sunt medius
ordo secundum ierarchiam principatus primus

et tercijs ierarchie. Hic attende quod
in qualibet trium ierarchiarum
premissarum notatur trinitas
Personarum diuinarum ut patet
in celesti ierarchia. tam superi-
ori quam media quam etiam inferiori.
De proprietatibus angelorum
in comuni. Ca. XIII.

Angeli secundum philosophum
sunt spirituali substan-
tia facta. ante omnem cre-
aturam creati. natura mutabiles
conditi. sed contemplatione imu-
tabiles facta animo impassibiles
mente rationabiles felicitate se-
cure futuri prescient. iussu mundum
regunt. missi corpora aerea. su-
munt in celestibus commorantur.
Bernhardus de eodem. Inuesti-
gatus. In vestigabilia et primo
spiritus esse potentes. gloriosos
beatos distinctos in personas dis-
positos indignitates. ab initio
stantes in ordine suo. perfectos
in genere suo in mortalitate per-
petuos. mente puros. affectu
benignos religione pios. vna-
nimitate indiuiduos. pace se-
curos diuinis laudibus et obse-
quijs deditos. Item secundum
Bernhardum. In angelis est
dignitas creationis. gratia con-
firmationis. amor creatoris ui-
sio deitatis. Est et angelis pri-
mum sicut supra dictum est es-
sencie subtilitas. Intelligentie
perspicacitas liberi arbitrij. fa-
cultas agilitatis velocitatis pmp

te omnes obediunt. **N**aiiores in
 elacione presunt. **M**iores hinc
 vicio subsunt. qui ad exteriorem
 exeunt a. interioxi contemplacione
 non recedunt oim virtutem in
 feriorum superiores participant.
 non eorum. rso. qui excellunt in
 natura precellunt in gra et gloria
In eodem ordine creditur alij
 alijs esse digniores. **D**uplicem
 habent visionem scilicet matu-
 nam et resptinam. illuminaco-
 nem qd a superioribus recipiunt
 alijs tribuit. **D**e ppetatis
 bus et officijs singulorum or-
 dinum. **Ca. XIII**

Proprium e seraphim in
 amore dei ardere et ali-
 os ad incendiū diuini
 amoris pmouere. et ordinate
 diligendi formam retinere.
 Isti immediate deo iunguntur et
 ideo pmo et pfectius in ipsos
 opantes theophonie deseruntur
 turas aliud quoq; ex amant
 non diuunt. **C**herubim quoq;
 pmo et principaliter reuolunt
 diuini luminis radio pro eo qd
 vicinijs pme veritati iunguntur
 horū officium e pmouere ho-
 nes ad diuinam cogniconem.
 ideo pte ceteris diuinitus luere.
 quia plenitudine qd suscipiunt
 alijs inferioribus communican-
 do transiunt. **T**erminatiu-
 eo qd in eis deus sedeat. et iudi-
 cia sua determinat. in his ergo
 precipue reuolunt rectitudo diuina

in iudicij. his quoq; dei virtute
 qd supra se accipiunt ad inferio-
 res transiunt. **D**ominacio-
 nes diuinitus quia ceteris angelis
 dominant ab omni opssioe sunt
 liberi. et nulli inferiori subiciun-
 tur. horū officium est secundū
Gregoriū in bello spirituali in-
 struere. qualiter oportet at pre-
 lacionis officium exercere. et
 qliter debeant subditis dominari.
Hoc eia officium est fm dyomi-
 timere seculi deposito in deum
 moueri et incessanter famulari.
Dicipatus subditus angelis
 p. sunt. et eos ad ministerium
 diuini exemplū disponunt.
 et hos pmet se dm dyomi-
 vniuersale regnum vniuersi reg-
 ni. vel gentis ductuum ad
 dei similitudinem ministerium
 quoq; eorum secundū. **G**reg-
 gorium. est docere homines ex-
 hibere reuerentiam vniuersi se-
 cundū gradum suum. **H**ocum
 etia est promouere homines
 vt propter vtilitatem propi-
 am. sc; propter vtilitatem dei amo-
 rem et honorem faciant iusti-
 tiam. **D**e potestatibus. **P**otes-
 tates secundū ysaia. vic-
 tutes aduū se subiecte sunt ne-
 mudo tantum nocent qntum cu-
 piunt. **H**orum officium est. fm
Gregoriū illos qui spirituali
 li certamine desubant confort-
 mare. et ne regnum spirituale
 amittant defendere et fm dyomi-

ad angelos inferiores q; possi-
 bile est diuine potencie confor-
 mare. **De virtutibus. De virtu-**
tibus. Virtutes sunt infatigabi-
 les ad executionem faciendoru
 et robusti ad perceptionem nu-
 meru. Horu officium e secu du
 dyonisiu docere prelatos. vt
 facile et perseuerate que ad of-
 ficiu n prelationis pertinet exe-
 quantur et ipsius onera sustine-
 ant patienter. Item per istos
 miracula sunt et virtus faciendi
 miracula perfectis conceditur.
De archangelis. Archangeli
 sumi nunciu nunciapantur et su-
 ma nunciant horum officium e
 secundum Gregorium illis q
 pertinet ad pmoionem fidei
 vt de natiuitate xpi et sanctis
 eius homines expellere et demo-
 nes ab hominibus remouere.
Secundum dyonisiu propheta
 tias reuelare. Isti illuminationes
 quas a superioribus suscipiunt in-
 ferioribus annuntiantur per eosde
 nobis. **De angelis.** Angeli sunt
 in celesti dispositione vltimi et
 hominibus magis propinq. An-
 gelus nomen est officij. no na-
 ture. Isti in noua nunciant et
 homines ad diuinam cognicio-
 nem duant et vt iuste viuant
 instruunt. Hii sursum exten-
 ditur per dilectionem dei et in se
 motu ipsi firmantur per custodia
 sui ac sub se proceduntur ad
 auxiliu proximi. Nota debe

mus esse angelis hoc modo hu-
 miles. Nos autem assimilari de-
 bemus. Seraphim per caritatem
 Cherubin p cognitionem Thro-
 nis per equitatem. Item domina-
 tiombus carne subiugando. Pri-
 cipalibus reuerentia nostris ma-
 ioribus exhibendo. Potest itibus
 temptacio in b; dyabolicis resis-
 tendo. Item assimilari debem?
 virtutibus per passionem archa-
 gelis per instructionem. Ange-
 lis per obsequij exhibitione.
De cognitione et motu angeloy

Ca. XV

Angeli cognitionem ha-
 bent matutina. hoc e
 cognitionem rerum in
 verbo. Item vespertina id est
 cognitionem reru in se meridia-
 nam id est operam dei visionem.
Est et alia cognitio angelica p
 ut scilicet maiores indicant mi-
 noribus. que per diuinas theopho-
 nas perceperunt. **T**heophani-
 vero est ostensio alicuius cog-
 noscibilis. **D**e deo per illumina-
 tionem de deo veniente. et hoc
 potest esse vel in symbolis. vel
 facie ad faciem. **N**ota q; ange-
 lus cognoscit plura simul habi-
 tu. non autem actu nisi ea que
 sunt sub vna specie. **C**irca in-
 carnationem et passionem xpi
 sciuerint angeli substantiam
 fa. sed non omnes circumstan-
 tias. **P**rima que cumq; cog-
 noscat remota hntur propinquu

quia cognitio eorum non est p
sensum sed p intellectum. Sta
tus angeli triplex e scilicet in
nocencie gracie et glorie. Dis
tinguitur motus angelorum tri
plex scdm dyonisiu circularis
rectus et obliq. Circularis e
ab eodem in idem et circa cen
trum idem mobile. habent mo
tum angeli quia immediate re
cipiunt illuminaciones a deo et
per illas reuertuntur ad deum.
Istud aut conuenit supiori. Ihi
archie tantu. Item motu recto
mouentur qn pcedunt puiden
ciam recte subiectoru omnia tns
eutes et ibi non reuertunt ab
eode in idez. h de vna ad aliud
It est motus obliquus in ange
lis qn cognitioem inferiorum
q puidunt reflectunt in deum p
cipiu et finem pulchri et boni.
Nota diam inter assiste et mi
nistrare. q assiste e facie con
templari. sic assistunt omes an
geli boni. It assiste e imme
diate recipere illuminaciones a deo
sic assistunt tm tres pmi ordies
It assiste e appropinquare deo
et extraneu esse missioni ad ex
terius sic assistunt quoz p mi
ordies. Ministrare vero e nunci
are p temperis oportunitate vel
operari scdm officiu. est em mi
nisteriu nunctij et officij. Erra
tum e circa motu angeloru tri
bus modis. Dicebant em qui
dam phi q angeli nuq moq

ueferentur sed mouentur spem et
voluntates hoim. It dicebant
quidam q angelus fit in plu
ribz locis et etia vbiq; si volue
rit. Item dixerunt alij q ange
lus sic venit de sine spaci q n
tras. It media sed transiit. Illu
quoq; ptermittendum non est
qd vnusquisq; ordo ab eo de
nominatur qd respectu inferio
rum ordinum excellencius ac
cepit in munere.

De placoe angeloz. Ca XVI
Presunt quidam ang
geli regionibus vt dis
citur in Dam. Princi
ps grecoru et princeps psaru
ec. Quidam vero presunt ec
clesijs. Apoca. angel. ephesi
e ecclie scribo. Item angeli pre
sunt personis. actuum. angel
petri credebatur ad hostium
state. Quidam etiam spiritus
maligni dicuntur vicijs posse
Vnde vocatur aliquis spiritus
luxurie vl supbie et huiusmodi
Que autem prela ones pma
neat vel cessent post hanc vita.
Sciendum q Iarchie stabunt
semper quantum ad instanciam
am beatitudinis et quantum
ad gradum dignitatis et nobi
litatem domi gratuiti ac nature
Cessabunt autem prelaones
angelice super homines et ang
gelos quo ad actum regiminis
secundum iubernacionem mu
bi et elcoz fm viam ad patriam.

Nota q̄ p̄laciones p̄maffeāt in
demonibz. **P**relacō at̄ idemōibz
quo ad officiū in sultendi et ie
ridendi sc̄dū q̄ vnus puocat
alterū in malicia nō destrucē
ps. **S**u p̄bia eorum qui te ode
runt ascendunt semp. **N**ec de
struetur quantū ad maliciā et
naturam. **C**essabit aut̄ eorū p̄
lacio quo ad officiū tēptandi
eos qui sūt in via. **N**ota que
prelaciones remanēt in homi
nibz et que in creaturis. **I**n ho
minibz etiā prelaciones euacu
abunt quia non erunt de can
tenturiones. **C**eliarche et hūil
mobi. **I**n creaturis similiter ces
sabit prelacio. q̄a superiora nō
moueb̄ it̄ tūc inferiora sicut nō.

De cōfirmatione angelorū
extribz. **C**a **XVII**.
Confirmationem habet
angelus extribz. sc̄li
cet ex natura et gratia.
et gloria. **E**x natura quia nas
tura spirital̄ t̄m est semel ve
tibilis in bonū vel in malū. nū
ex vnione eius cū alio sicut pa
tet in anima que dū est in corp
ore potest mutari sepius de bo
no in malū et eōuerso. **S**oluta
vero nō. **H**uius autem ratio est
q̄ natura pure spiritalis p̄pter
simplicitatē suā tōcā se cōuertit
ad illud q̄ eligit. q̄ non facit
natura vniā. q̄a corpus habet
retahens. **E**x gr̄a similiter ha
bet cōfirmationē quia si aliud

cōnectitur stabili eterno. **V**in
culo perpetuo. illa cōnectio semp
manet. sic angeli cōligati sūt
stabili eterno scilicet deo. et
hoc vinculo indissolubili carita
tis ar̄ls. **C**aritas nūq̄ excidit.
Ex gloria quoq̄ habent eā q̄
cū deum habeāt p̄ gloriam qui
est forma cōpletua angelici de
siderij nō vagant̄ extra ipsū vt
quetāt quicq̄ illo melius. vel
desiderabilius. aut iocundius.
Nichil em̄ in creaturis iueniūt
q̄ possit eos a fonte dulcedis
auertere. **N**ota q̄ angeli habēt
multiplex bonū. **T**enendū est
itaq̄ q̄ angeli boni ex libertate
arbitrij ad deum cōuersi stati
fuerunt p̄ gratiam et gloriā in
voluntate cōfirmati. **F**ideles ac
felices eff̄ci. atq̄ in ratione il
luminati vt nō sōcōgnoscere
res in proprio genere. sed etiam
in arte hoc est in verbo. **A**ccepe
rūt in sup̄ p̄fectionē in virtute
opata. siue exequantur illam
assumpto corpore. siue alias.
atq̄ p̄fectionē in virtute con
templatiua. qua quocūq̄ mit
tant̄ intra d̄ū circunt. **D**eaus
todia angelorū. **C**a **XVIII**.

Angeli nob̄ ad custodiā
deputati tenēt nos stā
tes ne cadamus. et ca
des nos aduāt vt surgamus.
Nec unq̄ nos deserunt etiam
peccātes q̄n semp̄ sint pati au
iliari si volumus. **N**oc tamen

fallit in obstinatis a quoz cus-
todia dñi sit angelus actualiter
patus ē tñ custodiē si velit qm̄
nūq̄ deserit homo ex toto ab
angel. Nota q̄ pp̄us habuit si-
bi deputatū ā gelū sicut etiā ha-
tebit unū an̄p̄us q̄ licet pp̄e
nimā obstinacionē suā nō sit
habituē? ad p̄m̄cōēz habebit
tñ ad accusacionē Nota multi-
plicē effectū angelicā custodie
Effect⁹ aut̄ angelicē custodie
multiplex ē Prim⁹ ē impedimē-
tū boni & occasiones peccādi re-
mouere **Sec⁹** Mitā āgelū p̄-
cursorē q̄ eiciat q̄ **Sec⁹** d⁹ ē mi-
tizāē tēptacōnes **Da⁹** Angel⁹
d⁹. descen. i for. rē **Terc⁹** ē cō-
tra hostes visibiles adiuuare
Re⁹ Helizē? vidit castra āge-
lorū rē **Quart⁹** ordēs nostras
& elemōnas deo presentā et
p̄ nobis orare **Thob.** Quā ora-
bas cū lacrimis **Quit⁹** viā of-
tendere **Thob.** Ego sanū ducā
& reducam **Septus** ē i agēdis
docere **Zach.** ij de angelo qui
instruit eū de quatuor tabis. sep-
tim⁹ seipsū et alia secreta reue-
lare **Thob.** Ego sū **Raphaēl** ā-
gelus **Octauus** est a peccatis
excitare **Actū** ij **Surge** veloci-
ter **Nonus** ad feruorem excitare
Re. Surge grandis enim tibi
restitat via **Decimus** est conso-
lati **Forti** esto animo mi propi-
mo est vt a deo cur. **Undecim⁹**
de peccato incepare **Ius.** Dixit

angelus populo israel ait hec
fecit. **Quod** decimus potestates
otriāas atre ne tñ nocere va-
leant quantum vellent **Thob.**
Qualiter angelus a smodeū
ligauit **Nota** q̄ angeli seruiūt
nobis propter tria. **Scilicet**
propter rime sue reparacionem
quā homines saluandi intra-
bunt locum cadencium angelo-
rum **Item** propter metiti ac-
cidentalē cumulacōnem quā
augetur in eis vsq; ad diem
iudicij **Item** propter amoris
erga nos demonstracionem.
Dyonisius attribuit angelo
tres actus scilicet **Purgare** il-
luminare perficere. **Nota** q̄
purgant tripliciter **Pur**zant
itaq; angeli amouendo fantas-
mata **Que** impediunt illumi-
nacionem quam angelus intē-
dit facere in nobis **Vnde** tria
remouent ab anima scilicet ig-
noranciam & nubila fantas-
ac falsas opiniones **phiscar**
rum racionum reuelacioni con-
trariarum **Illuminant** vero a-
nimam tripliciter scilicet ad
sensum vt patet quando mani-
festant aliquid i a sumpto cor-
pore **Et** hanc potestatem **hya-**
bolus etiam habet. **Item** ad i-
tellectum et talis illuminacio
solū pfecta ē **Notādy** atū q̄ an-
gel⁹ nō illuminat itellectū efficiē-
do cognicōēz i aia qz n̄ p̄t i itel-
lectu nouā spē; ip̄mere n̄ h̄it

nouū luminis datē. Sed nec ei
us intencione quo vult cōuertē
Nec tria enim requirunt vt in
tellectus noster aliquid intelli
gat scilicet species q̄ cognoscat
et lumen quo cognoscatur. et
intencio qua conuertat se intel
lectus sup̄ specie. **Illuminat** autē
angelus intellectum nostrū tm̄
excitando et disponendo. **Facit**
em̄ vt dictū est in fantasia trās
mutacionē specierū. cōponendo
et diuidēdo. secūdu epigenciam
ei qm̄ vult reuelare. **Itē** iradi
at lumē intellectus sui sup̄ illas
vt moueant intellectum nostrū.
Et sic plura et subtiliora videri
possūt in lumine duplicato. **Itē**
excitat intencōem aie aliq̄ mo
tu vt se ouertat sup̄ illa fantas
mata abstrahēdo ab alijs. **Per**
ficiunt etiā id est pmouent ad
melius. **Vt** etū angelus incōde
re possit affectū humanū. **Nota**
q̄ hoc tripliciter potest intelli
gi. scilicet vel efficiēdo vel mouēdo
vt excitādo et adiuuādo. p̄mō 89
solus in flāmate potest affectū
Secūdo modo ipsum desiderant
inflāmare affectū. **Tercio** mō
potest angelus affectum nostrū
incendere. **De** istis habemus ex
emplū in naturis q̄ p̄mō modo
ignis accendit ligna. **Secūdo**
modo ligna incendūt ignē. **Ter**
cio mō q̄ ligna igni appōit ignē
accendit. **Differēcia** est inter
animas cogitacionē et incōdē

et mentē illuminatē. q̄a cogita
cōez inmittere est vt dicit beda
intus create et facere cogitacōz
Sed incendere est cogitacionē
iā factam inflāmare. **Illumina**
re vero est dare reuelacōnem de
aliquo oculo intelligibili.

De locucōe angeloz. Ca. XIX

Quod triplex est scilicet
mentis. oris. opis. **Vt**
lo mentis loq̄tur deus
angelis et ecōuerso. **Itē** anime
et ecōuerso. **Itē** dya. deo cuius
tamē intencio deum latere nō p̄t
Verbo autē oris loquitur homo
homini. et angelus homini in
corpore assumpto. **Sed** verbo opis
loq̄tur de? dya. et angel? dya.
Nota qd̄ angelus loq̄tur deo.
De locucōe itaq; angelorū. **No**
ta q̄ angelus loquit̄ deo cum
inmotū admiracōnis exuūis ex
urgat vel cū affectus suos ei p̄
sentat q̄s tñ eū nō latere mini
me dubitat. **Angelus** vero lo
quit̄ angelo mētis sue species
ostendēdo. **Itē** angelus facit
aliud corā angelo quo facto in
telligit q̄ ante nō intelligebat.
Et sic loquuntur omnes omnibz
scilicet maioribz et inferioribz et
ecōuerso. **Itē** loq̄tur angel? an
gelo p̄ cōmunicacōem diuini lu
minis ipsū instruendo. **Sic** nō
loquūt omnes omnibz nec oīa
sed tantum superiores inferioribz
oibus. **De** hīs que per diuina
nas theophanas percipiunt.

Nota qmō āgel⁹ loq̄t hoi loq̄
 tur āt āgel⁹ hoi duplicat p̄mo
 mō vbo vocali i assūptō corpe.
S tūc sic nō p̄fert sonū i or ja
 nis materialib⁹ s̄m natura ita
 nec circulatit̄ immutat mediū
 q̄z ad modū ē in voce natūali vñ
 n̄ audiet̄ nisi ab illo ad q̄z ordi
 nat̄. Et sic i opacōib⁹ āgeloz
 q̄s q̄dā videt̄ et alij e j̄ p̄m q̄n̄
 videt̄ vt appet̄ i helyseo et pu
 ero ei? Dnt̄ tñ aliq̄ q̄ āgelus
 nū p̄ appuit vel appet̄ ā loq̄t
 hoi i s̄biecta creatūā. **S** itēō;
 huc similitud̄ mē ponit i oculo
 ei? vel itēō; vici⁹ ponit i aūē
 illius et ibi recipit̄ sensus cui⁹
 spēs illas ac de mō puenit ad
 ymaginacō; p̄ hoc ad intelec
 tū et hoc ē q̄d dicit̄ apparē vel lo
 q̄ hoi. **S** cō mō loq̄t āgel⁹ hoi
 p̄ ip̄sionē rez sensibilib⁹ instru
 mēto ymaginacōis et sic loq̄t vi
 gilātib⁹ et dormiētib⁹. Loq̄t an
 gel⁹ dyabolo spēs sui intellect⁹
 ei s̄m aliq̄ illuicōe ostēdēdo. Itē
 loq̄t dyabolus hoi duplicat̄ q̄
 q̄n̄; sensū imutacōe et hoc vñ yma
 ginacō; alic⁹ rei ip̄mō instru
 to visus vel obiciēdo visui simi
 litudie; alic⁹ rei. **S** cō mō loq̄t
 dyab⁹ hoi p̄ ip̄sionē rez sensibi
 lū istrō ymaginis. Et h⁹ facit̄
 q̄n̄; vigilātib⁹ q̄n̄; dormiētib⁹.
Et sic imittat̄ cogitacōez mali
 cogitacō; vō malā n̄ p̄t imittē
 q̄ tñ p̄ sensū mala facit̄. **N**o
 ta q̄ aīa loq̄t deo. **E**st et locūō

animatum quia anima loquitur
 deo per se h̄ dicitur cuius affecti
 ones nude sunt dei oculis et
 aperte: Item loquitur deo.
Anima similiter loquitur an
 gelo. **S**ed hoc per voces cor
 poris quas bene percipit ange
 lus sicut et alia sensibilia vñ
 anima existens in corpore ani
 ma speciali potestate loquēdi
 n̄ indiget ad āgelos s̄ h̄bit̄ ex
 uta a corpe. Itē loq̄t dyabolo
 Itē aīa loq̄t dyabolo q̄ simili
 tudies affcōnū imp̄mūē sensib⁹
 vt dyab⁹ legit̄ eas. **D**e specia
 lib⁹ noib⁹ āgeloz. **T**a. **XX**.
Michael sciēty et
Gabriel Raphael.
 q̄ hec sūt p̄pria noī
 archāgeloz h̄ eozū iūp̄tāōs
 et alijs sūt dūes. **S** hōū p̄p̄a
 sūt q̄ eis hōū noīm iūp̄p̄a
 cōes cōueniūt excellēcius. Itē
 michael iūp̄p̄tāō quasi vt de⁹
Nic ē de ordine p̄ncipalū et
 tribuūē ei q̄tūce. s̄. ē ip̄ohū
 p̄abyfi. i. ecclesie sicut et olim
 fuit p̄nceps synagoze. **I**tem s̄
 ferre aīas i paradisu. sed hoc in
 telligas q̄ glorio sus dicit̄
 quam alij. **I**tem pugnacōe cū
 draconē id est dyabolo sicut le
 gitur in apocaliph. **I**tem vni
 re in adiutorium populo dei.
Gabriel iūp̄p̄tāōe for
 titudo dei. **N**ic est de ordine
 archangelorum et merito
 quia magna nunciavit q̄.

Raphahel interpretat mediana dei et est de ordine angelorum quia una personam custodiunt.
De casu angeli Ca. XXII

Quia angelos fecit deus bonos non tamen summos sed medios inter se sum bonum et bonum commutabile quod est creatura ita quod si conuerterentur ad amandum quod erat super se ascenderet ad statum gratiae et gloriae. Si vero conuerterentur ab bono commutabile quod sunt in se ipso rueret in malum sua se hoc ipso rueret in malum culpa et pena quia non est de deo. Despuat peccati sui de core iusticie. **Ca. XXII**

Quasus dyaboli fuit duplex scilicet spiritualis et localis. Spiritualis quidem quia cecidit de nature puritate de liberi arbitrii ad bonum flexibilitate de luce in tenebras de scientia in ignorantiam de innocentia in culpam de felicitate in pena de dilectione in odium. Post casum enim fons est in penitentia et obstinatus in malo et excreatus a vero et deordinatus in bono et infirmatus in virtute et exclusus a dei contemplatione. Preterea voluntas eius impii conuersa est ad hominis odium et inuidiam. Unde toto conaie nitente ad eius subuersionem multiplicem. **Ca. XXIII**

Quasus edas dyaboli localis

fuit quia vel in infernum vel in aerem caliginosum qui est in medio in testicio aeris coaruit. Demones enim non sunt in superioris parte aeris ne luce gaudeant nec sunt in parte inferiori ne nimis contra nos seuiant. Unde notandum est quod in demonibus sunt tria considerare scilicet natura officium et peccatum. Et nature quidem conuenit locus summus id est celum in quo tanquam in loco agruo sunt creati et postmodum in natura si stetit perferendi. Officium vero quod habent exercere homines conuenit locus medius id est aer caliginosus ubi et satis propinquum sunt nobis ad temptandum et tamen non habent lumen ad gaudendum. Sed peccato conuenit locus infimus scilicet infernus unde demones post finem mundi quando cessat eorum officium detruentur in infernum. Dicit quidam quod angelus cecidit secundam die. Sed communior est opinio quod prima die subito post creationem suam ceciderit. Dicit communiter quod decimus chorus angelorum ceciderit. Sed hoc non dicitur quod de ordine angelorum fuerint sed quod tot de singulis ordinibus ceciderit quod poterat facere chorus unum. **Ca. XXIII**

De restauracione ruine angelice
Angelorum ruina restaurabitur per saluandos. Dicit autem Aug? quod

tot homines saluabuntur q̄t de
mones ceciderūt. Sed Ge.
dic̄ q̄ tot homines saluabū
q̄t angeli p̄titerint. Dixerūt
quidam etiā q̄ duo parietes
erunt in celo. s. vnus hominū
et alius angelorum et q̄ cuius
na angelica restaurabitur per
virgines et de alio pariete tot
erunt saluandi q̄t in alio pa
ete sunt virgines et angeli.
Quat̄ peccatum dyaboli sit ir
remissibile.

Ca XXVI

Quare peccatum dyaboli
sit irremissibile assign
antur plurime ratio
nes. Prima est q̄a seūdum
Aug. nullo sugente peccauit
ideo nullomodo reparante redi
bit. Secunda ratio quia secur
bum damascenum contra dei
formam intellectus peccauit
quāto autē nobilior est cogni
tio tanto peior est error. Ser
uus enim sciens voluntatem
domini sui rē. Tercia secundū
eundem damascenum angelis
non est susceptibilis p̄n. vnde
nec veni. Quarta est quia in
dyabolo exācta est h̄ndecis
quantū ad boni p̄mociōnem.
Quinta q̄a natura spiritalis
tantum semel veritabilis est eo
q̄ totam se conuertat q̄s homo
non facit q̄ caro semper repu
nat spiritui. Sicut angelus ma
li triplex est vt patet potest

ex predictis primis scilicet in
nocencie secundus culpe tertiū
pene et miserie.

De proprietatibus demonum Ca XXVII

Demonēs sunt spiritus
in puri humani genes
tis inimici mente ratiō
nales in nequicia subtiles no
cendi cupidī. per superbiam
tumidi semper fraude noui im
mutant sensus in quinant af
fectiones vigilantes turbant
Dormientes per somnia in
quietant. Ne os inferunt con
pstatas concitant in lucis an
gelos se transformant. semper
infernum suum secum portant
in ydolis diuinum culum vsus
pant sup bonos dominari appa
tunt magice artes per eos sūt
bonis ad exercitium dantur
semper fini hominis insidiant
tur. Triplici autē mine vigine
demonēs. Primo subtilitate
natura et hoc per cognitionem
reptinam secundo per exper
ticiam temporum. Tercio
reuelacione superiorum spiritui
um. Primo modo intelligunt
naturalia presencia. Secundo
modo naturalia futura. Tercio
multipliciter dyabolus nomi
nate per quod et proprietate
tes sue cognoscuntur. Vocan
tur enim dyabolus q̄ interpre
tatur defluens quia defluxerunt

best corruit spiritaliter et lo-
 caliter sicut dictum est. **G**rece
 qz interpretat dyabolus clau-
 sus erga stulo et hoc uenit h^{is}
 quia nō permititur tantū noce-
 re quantum uellet. **P**rima scūdy
 ethimologiā dicit dyabolus adia-
 qz est duo et bolus qd est mor-
 sellis quia duo occidit. id est
 corpus et animam. **I**te uatur
 demō id est sanguineus et hoc
 ppter peccatū uel sciens. quia
 uigz triplici sciencia sicut dcm
 est. **I**te belial. qd interpretatur
 absqz iugo. uel absqz deo. quia
 ipse pugnat cōtra eū. an de-
 beret esse subiect? **I**te belzebub
 qd interpretatur uir muscarū. i.
 animarū peccatrici q relinquit
 uerū sponsū ppriū. **I**te Sathas
 id est aduersari. **P**etri aduer-
 sarius uel ster dyabolus. **I**te
 behemot id est bestia quia facit
 hoies bestiales. **I**te leuiathan
 id est ad ditamentū eorū. quia
 pccā pccis accumulāt. **D**e ma-
 li. dyabolus cōtra nos. **Ca. XXVII.**

Dyaabolus nocet homini
 multipliciter. qz p reuo-
 lenciam et hoc quan-
 doqz exercit corpus ledendo si-
 cut fecit **Iob.** **Q**uādoqz intra mē-
 bia ligando sicut est in obsessis
Et ppter hoc datur paruulis
 angelus bonus ne dyabolus in
 hīs ledat eos. uel cedat. **I**tem
 nocet p in pssionem ymaginū.
 mala suggerere uel p cōmōnē

sanguinis ad peccatū accedendo
 uel sensus exteriores per obiecti-
 onē falsarū formaz decipiēdo
De hīs et similibz dicit. **G**ree.
 qd dyabolus aut opprimēdo in-
 pit aut in hōiando circūolat.
 aut suadēdo blandit aut minā-
 do terret aut de sperādo frāgit
 aut promittēdo decipit **D**ya-
 decipit homines quatuor modis
Primo suadēdo bonū. sed hoc
 ppter malū ut cū homini instā-
 bili suadet ingressū religionis.
 ppter hoc ut postmodū aposta-
 tet **S**ecūdo suadēdo malum sub
 specie boni uel ut pietate p re-
 bus alterius conseruādis **T**er-
 cō dissuadēdo bonū tāqz nociuū
 ut cū dissuadet pbo uro religi-
 ois ingressū. neqz hoc pnteat et
 egrediens cōfundat uel quādo
 dissuad; alit oracō; uel elemofi-
 nā ne p hoc iurat uanā glā;
Quarto dissuadēdo malum. ut
 durat ad pius ut quando dis-
 suadet in tēpānciā in victu et
 sompno ut inducat in discretā
 abstinenciā q pius est **N**ota
 qz effectus dyaboli impeditur
 multipliciter **I**mpedit dyabolus
 in effectu sue malicie multē mo-
 dis. **Q**uādoqz scilicet p termi-
 num sue potestati impositi a do-
Item quādoqz per resistenciā
 bono. uel spirituū **H**abet em qz
 libet aia duos anzelos vnum
 scilicet bonū ad custodiā. aliū
 malum ad exerciciū. **I**tem

per arbitrium hominis non cō-
fenciens. Item quandoq; per
peccata ab heminationē quia
demonēs nobiliores natū pe-
cata vilia deestant. Item ap-
tū cautelam quandoq; obmit-
tit facere mala vt pius fiat si-
cut modo non nerat excomu-
nicatos vt sententias tales mi-
nus timeant vtrum virtus te-
ptandi minuat in dyabolo quā-
do ei vincitur diuerse sunt opi-
niones. Dicunt enim quōdam
q; superatus in vno vicio ipsum
victorem non possit amplius
teptare de eodē vicio. sed ali-
us dyaboli potest. alij dicūt
q; superatus in vno vicio nul-
lum de illo vicio possit ampli-
us teptare. Origenes dicit
q; superatus ab incio nemini-
nem possit teptare de cetero.
Data est potestas demonibus
exercenti magias artes mul-
tiplici ratione. Primo ad val-
lendum vallaces sicut egipci-
os et ipsos magos. Vnde et
que ipsi per talem modum ac-
cipiunt sunt quasi temando p̄-
dicant. Secundo ad mouen-
dum fideles ne scilicet tale qd
pro magno de fiderent cum eī-
am malos facere huiusmodi.
Tercio ad probandam et ex-
ercentiam pacienciam sanc-
torum.

De lucifero specialiter

Ca

XLVIII.

De lucifero sciendum qd
fuit de supremo ordine
superioris iherarchie ac
in illo ordine supremum gradū
tenit cui tamquam principi
de singulis ordinibus magna
multitudo ad hēt. quos om-
nes secum traxit lucifer dicitur
fuit. quia per ceteris luxit
sueq; pulchritudinis eum cō-
fiteratio excecavit primum ho-
minem teptauit et iterū cō-
fiteratio teptauit et victus est.
potest tūc tūc amiserit quā vlti-
mis temporibus teptabit nūc
lucifer in fine soluetur. Pec-
catum luciferi fuit qd se et su-
um priuatum bonum excecavit
dilexit. De altitudine habi-
ta presumpsit ac propriam ex-
cellenciam auerit. Quod ha-
biturus erat ex se non ex alio
et sine meritis habere voluit.
Stare cum posset quousq; gra-
tia aponere noluit. Dei simi-
litudinem conupuit nō quā-
dam imitationis. sed potesta-
tis. Idcirco hęc voluit a nul-
li subiectus esse cōcupuit.

Quid sit anima secundum
diffinitionem.

XLIX

De natura corpore
am et in corpoream
dicendum est de natu-
ra ex vtriusq; composita. sed
Primo ex parte mētis. Sec-
cundo ex parte corporis.

Secundo ex pte corporis. **Tercio**
ex pte cordis. **De aia igitur**
videtur dicitur primo quod sit
se ab aliis diffini dem. **Porro** aq
buso sanctis diffini ut spiri
tus a quibus dicitur ut aia. **A** quibus
dicitur ut spiritus et aia. **Inq** u igit
habet aia natura spiritus. **diffi**
nie ab alexandro. in libro de
motu cordis. **Anima est sub**
stantia incorporea intellectualis
illuminata omnino a primo. **ultima**
relacione perceptiva. **Ex** hac difi
nitione et scilicet quod spiritus
humani qui est aia inter omnes
creaturas in mediate post an
gelos illuminationis diuine sit
perceptiva. **Aia** vero inq u diffi
nie a Remigio anima est sub
stantia incorporea regens corpus.
Ex hac diffinitione habemus quod
anima est quasi corpus motor
et rectrix. **Item** anima inquan
tu aia diffini apho. in libro
de aia. **Anima est.** **Endelichia**
corporis phisici organum vitam
habetentis imperceptiva. **Endelich**
ia hic dicitur actus primus sue per
fectio. **Ex** hac diffinitione habet
quod aia est umbilicus corpori non omni
sed soli organico et phisico id est
naturaliter ad susceptionem aie
rationalis disposito. **Anima** etiam
in quantum spiritus et aia diffi
nie ab aliis. **Et** sic anima est omni
similitudo. **Hec** diffinico dicitur
propagationem aie ad creaturas.
Aia enim ex sui natura ad suscipi

endas omnium rerum corporum et
spiritualium similitudines est apta
Item alia descriptio est talis.
Anima est deiforme spiritalium
vita. **Hec** diffinico sumitur a Gen
se secundo et dicitur secundum quod anima
comparatur ad deum potest non extra di
ce vel seminali ratione propagari
sed a deo corpori creando infun
ditur et infundendo creatur. **Itē**
Semita sic diffinitur anima. **Ani**
ma est spiritus intellectualis ad
beatitudinem in se et in corpore ordi
natus. **Hec** descriptio datur in
relacione anime ad finem christo quod
si solium separata beatificatur in se sicut
angelus primo et in corpore gloria
to ipsius beatitudo ampliatur.
Quid sit aia secundum **Ca XXX**

Quod anima secundum rem di
uersas videntur philosophi sens
tencias protulisse. **Pla**
to enim dicit animam essentiam
se mouentem. **Zeno** dicit eam
numerum se mouentem. **Az** ende
lichiam. **Dicta** zoras armoniam
Procras spiritum tenuem. **Ra**
dus lucem. **Democritus** spiritum
compositum ex atomis. **Procras**
ignei vigorem. **Parmenides**
dicit eam esse extera et igne.
Epicurus autem ex aere et igne.
Inter has diuersitates nos se
quamur dicta sanctorum et cha
tholicorum magistrorum dicentes
quod aia est spiritalis substancia
et rationalis ad viuificandum cor
pus humanum ex nichilo creatum.

Creatura ē inq̄ntū p̄fectibilis et in
 p̄fecta q̄ntū ad scienciā et virtutes
 p̄fectissima tū est q̄ntū
 ad potēcias naturales. Et q̄ in
 corporea ē sensui nō ē subiecta
 neq; secundū diuisionē exten
 sua. Quantitatē ei h̄z aia vt
 dicit Aug⁹. nō dimēnuam s̄
 p̄tāz et v̄tūalē et q̄ simplex
 ē aia ideo nec atinēti nec det̄
 menti est suscep̄ta q̄ nec i cor
 pe maiori maiore nec i minori
 minori repiē sicut dicit Aug⁹.
Multitudo q̄ potēciarū in aia
 nō ponit maioritātē i aie natūā
 s̄ multiplicē affectū. Aia et ē
 vita perpetua et p̄ memoriā in
 telligēciā et volūtatem ad yma
 ginē dei factā capax v̄tutis vel
 vicij. Susceptibilis p̄n̄ vel p̄
 nij arbitrio libera potēcijs ha
 bitibus et a f̄cōib; decorata carz
 pondere figura et colore. Passi
 bilis ē et mutabilis eo maḡ ē
 q̄ carz ē eternitas eo r̄a quo
 ē appetēs bonitatis eo cā q̄ p̄
 ceptis deitatis. Quōd sit aia s̄
 nomen. **Ca** **XXVI**

Ania dicit inq̄ntū cor
 pus aiat siue viuificat
 Mens inq̄ntū recolit.
Animus dū vult fracio dum
 rectum iudicat. Spiritus dum
 spirat vel q̄ naturā spūale; h̄z
 sensus d̄i sentit. Memoria dū
 re ordiat. Volūtas dū cōsentit.
Nec nomina diuersa sūt aie.
 nō p̄pter essencie pluralitatem

s̄ p̄pter affectū et opadonum
 multiplicitatē. Dicitur autem
 anima ab a q̄d ē sine et nemā
 q̄d est sanguinis eo q̄d sit sine
 sanguine vel dicit ab a et no
 mine q̄d est tribuere eo q̄d ani
 ma vitam tribuit.

De triplici aia. Ca **XXVII**

Ania aie triplex est. s̄
 vegetare sentire et rōci
 nari et secundum hoc
 distinguitur anie potēcia tri
 plex scilicet vegetabilis sensi
 bilis et rationalis. **Q**e quibus
 dicit amb. q̄d anima vegetabi
 lis appetit esse. Sensibilis b̄n̄
 esse. Rationalis autē optime
 et ideo nunq̄ quiescit quous
 q̄z optimo coniungatur p̄pter
 hoc vi amoris in deum mouet
 tamquam ad centrum vt in ip
 so sūme delectetur. **H**ec tres po
 tencie in diuersis subiectis ani
 me dici possunt. **N**am vege
 tabilis est anima in plantis.
Sensibilis in brutis. **R**atio
 nalis in hominibus. **I**n homi
 ne predicte tres anime sunt
 vna in essentia. **S**ed differet
 ter in potēcijs. **N**ec obstat
 q̄ in homine successiue ac di
 uersis temporibus manifestan
 tur hoc enim est a virtute p̄
 matiua que racionabiliter p̄
 us disposuit ad vitam q̄ ab
 sensum et prius quam ad rāo
 nem. presertim cum natura nō
 in istate s̄ paulatim et successiue

Sed paulatim et successive opera
 tur. Cum autem anima rationalis in
 funditur corpori. tunc predictae potest
 tate primo infunduntur et non habent
 actiones suas deinceps a virtu
 te formata. Sed ab ipsa anima
 anima quae duas primas potestati
 as scilicet vegetabilem et sensibi
 lem exercet tantummodo in corpore
 Tercia vero etiam habet opera a corpore
 Anima vegetabilis et sensibilis
 non debent dici in homine anime
 les potestates. Nec anima vegetabi
 lis dicenda est anima in sensibili
 Sed potestates anima autem vegetabi
 lis in vegetabili dicitur anima non
 potestates. De potestatis anime vegeta
 bilis. **Ca. XXXIII.**

Anima vegetabilis tria
 habet potestates scilicet
 generativam nutritivam
 et retentivam. Prima est ab
 conservacione; species. Secunda ab
 conservacione individui. Tercia
 ad perfectionem subiecti. Vir
 tutes autem nutritivae quatuor deserui
 unt scilicet et virtus attractiva quae
 sumit necessaria in nutrimento
 et digestiva quae separat communis
 ab inveniunt in alimento. Item retentiva
 quae cibum tam diu retinet
 in uno loco donec debita recipi
 ant altera dum Item et expulsiva
 quae expellit quod superfluum est in
 nutrimento. Sed an has omnes est
 potestates. **Ca. XXXIII.**
 De potestatis apprehensivae sensu
 tria scilicet dupliciter habet potestates

quendam scilicet apprehensivam
 et motuam. **A**pprehensiva divi
 ditur in apprehensivam de foris et app
 rehensivam de intus. Vires apphen
 sive de foris sunt quinque sensus
 particulares sive exteriores scilicet
 visus auditus et cetera. Vires autem
 apprehensivae de intus sunt quinque
 potestates interiores anime sensibilis
 quae sunt sensus communis ymaginatio
 estimatio fantasia memoria. **T**raduntur
 ypotetici omnes istas vires organicas esse et quod
 per instrumenta corporalia suas opera
 tiones perficiunt. eo quod sint circa
 particularia tantum. **S**is enim forma par
 ticularis in materia alia est quam
 materia forma sine omni materia accep
 ta. ymiversalis est circa quam
 operatur intellectus. **I**sta faci
 le est videre in sensibus parti
 cularibus. quoniam illi non apprehen
 dunt nisi per rei sensibilis pres
 entiam. De virtutibus autem in
 terioribus quae sunt ymaginatio
 estimatio fantasia id est quoniam
 in illis omnibus est apprehensio
 forme singularis secundum
 situm partium eius et limitamen
 ta et quantitatem. Omnes iste
 potestates passivae sunt et patiuntur
 a formis et individuis quae sunt
 principia cognitionis sensibilis.
Sciendum primo quod nulla po
 testates apprehensivae sensibilis re
 tinet id quod apprehendit primo quod
 vni apprehendit alia retinet. No
 tabat etiam quod alia est virtus quae

bene tenet et alia q̄ recipit. Illa q̄ bene tenet perficitur sic et frigidus. Sed illa q̄ bene perficitur humidus. Item quedam est anima que nullomodo vitatur qualitatibus nec dispositio nec effectiue et sic est anima intellectiua quia potencie talis anime non sunt in organo et ideo non requirit organum dispositum per aliquas qualitates. Item quibusdam animatis in sunt omnes potencie ut hominibus quibusdam quibusdam earum ut brutis quibusdam unum generis tantum ut plantis.

Ca. XXXII.

S De sensibus particularibus. Sensus particularis in quinque diuiditur scilicet visum auditum gustum odoratum et tactum. que in multis conueniunt et in multis differunt. Conueniunt enim quinque sensus in hoc quod sunt vires passive. Sentimus enim intra suscipientes non extrinsecus mittentes. Sensibile possum supra sensus non sentitur. Quod videmus in hoc si habes enim aliquid sensibile grossum si ut lignum vel lapis. vel alia res grossa sensibilis. et si visus illam rem apprehendere sensus visus possum bene et hoc a motu vel distantia a sensu visus. Sed si ego eandem rem supra oculum tunc non facit sensationem quia non potest videre.

Omnes sensus perceptibiles singularem non vniuersalium. Ad quemlibet sensum extenditur nervi duplices unus ad sentiendum et alter ad motum voluntarium. In omni sensu oportet esse proportionem sensibilis ad sensum quia in medijs delectatur et in exercitijs coram placent. Quia pro tempore quo habes aliquid in manu sciendo vel aliquid oculis apprehendendo in hoc quod sentis tunc idem sensus delectatur postquam vero deponis de manu vel oculo tunc desinit et corrumpitur sensus idem. Ad sentiendum aliquid oportet esse obiectum presens et medium differens et organum sanum atque conueniens et aie intentione actuali. Si enim debes sentire lapidem vel liberum perfecte oportet primo quod tu videas obiectum licet. Secundo quod sit medium differens inter obiectum et visum quod est aer. Tercio quod sit organum sanum atque conueniens quo mediante illam rem sentis. Quare quod sit aie intentione actualis tunc enim illis quatuor concurrentibus res perfecte sentitur. Omnes sensus unum habent originem scilicet sensum communem a quo velut a centro quarum sunt linee quedam exeunt. Differunt enim sensus particulares in multis. Nam quilibet autem habet speciale instrumentum.

Differunt etiā in obiectis **D**ifferunt medio diffente qz tactus et gustus hnt medium intrinsecū alij extrinsecū **D**ifferunt apprehēdi vtilitate qz visus citissime etiā mota apprehēdit **D**ifferunt hnt qz visus est supm⁹ p⁹ audit⁹ doctū alij s^m ordinē **D**ifferunt vtilitate qz gustus et tactus maxime sūt necessarii ad cōseruacōez in diuiduū et etiā speciei **G**ustus em̄ discernit cibū q̄ seruat aīal a nociuo et tactus discernit sua obiecta sicut calidū et frigidū et huiusmodi vt aīal declinet ex terna caluū q̄licatū ne corruptōne incurrat **D**ifferunt generalitate qz tact⁹ generalior etiā nō habeat organū determinatū s̄ in oībo membris sūt **D**ifferunt p̄pressionū retencōz **S**ēius enim grossiores forcius retinet suas impressiones sicut patet in actus **N**ota qz videmus visu et oculo s̄ differēter **N**ā visu videmus instrumentē caliter eodē nō dicēdū de auditu gustu ceterisqz sensib⁹ **A**īa aliena ē a sensib⁹ t̄pli citē primo in sompno **S**z in extrahim⁹ **I**n morte p̄o marie **D**e sensu oī **Ca** **XXXVI**

Sensus communis ē potētia q̄ oīm sensuū p̄ticulariū obiecta apprehēdit **O**mnes em̄ sensus exteriores a sensu interiori comuni et velud a centro p̄ticulariter exeūt et sensuū suoz similitudines ab

sensu cōmune reuocāt q̄ mediāte de singulorū p̄prietatib⁹ idicāt et discernūt **V**n̄ sciēdū qz sēius cuius ē fōs ex q̄ oīs sensus orit̄ et ad quē oīs motus sensibilis referē hnt ad vltimū finē **N**ec potētia q̄dā hz inq̄tū sensus ē q̄dā inq̄tū cuius ē **I**nq̄tū ei sensus ē hz vci p̄te vci spēs sūt materia et tū p̄sente materia **I**nq̄tū em̄ cuius hz duo qz vnū ē iudiciū sensibil⁹ p̄ qd̄ nos apprehēdim⁹ nos vidē qn̄ videm⁹ et audire qn̄ audimus et sic de alijs **S**i em̄ hoc iudiciū nō est h̄ aīalibus nō satis est vtile et videre et audire et secūdū alios sensus apprehēdit **S**cōm est opare plura sensata dicēdo vnū esse dulce et aliud esse dulcius et hoc ideo sēius cuius hz qz ad ip̄z referūt oīm p̄prietatū sensuū sensata **N**ec vici⁹ i anteriori p̄te cerebri ponat̄ in loco vbi cōcurrūt nervi sensitīui qn̄qz sensuū **Q**ui locus medullōsus est et humidus

De ymaginōe **Ca** **XXXVII**

Quēsus ymaginātia ē potētia apprehēsiua in qua ymagines rerū sensibilū reseruat **H**oc vici⁹ pl⁹ abstrahit qz sensus qm̄ sensus non accepit formā nisi p̄sente rei **I**sta autē reseruat formā etiā reabsente **I**n hoc etiā ymaginacō differt a sensu cui⁹ q̄ p̄sencia rei exterioris indiget sicut sensus particularis **I**sta vici⁹

resauris oim formaz vocat
qm in ea sicut dem e forme a
pticularibz sensibz recepte reti
nes et in mobilitat. Hec pote
cia ordinat in anteriori pre ce
tubi sicut a sensus ouis h post
illu loqu ubi sensus ouis ponit
et hic mat e e dui res ex frigi
dirate certib puenies v et yma
gina a itinz ipssiones a sensu
qui ceptas. **Ca. XXXV**

De estimatiua.

Estimatiua virtus e a for
ma acquta ite coes eli
cit q sensu n pcpit
q ouis fugit lupu a lup? mise
ret filio suo hoc aut no possi
eri nisi lup? hret ogmicez hi
indiu a q hoc idiuu e nat?
ei? sicut et ouis apprehendit lu
pu sibi no ciuu ista po no pos
sunt sciri sci; p sensu Estima ta
diffit ab ymaginacoe qm yma
go solumodo retinet formas
apphenas p sensu ouem et ad
ymaginacoz sola n se se affectus
mie vel tristi de vel fuga vel in
secuco ad estimacoz at seqe qe
libet istoz Vn ne intellect? pe
tius se hab; ad speculacoz; ita
se estimata ad ymaginacoz; a p
ter hoc estimata no penitus app
he ihua e h ecia mo ta p qd ter
minat ad qd moui debeat mo
ueti aiat a a q fugi Cu ei aiat
mouet ad cibū oportet yma
ginez cibi ee i aiali h ymago fi
mou et imino apphedit opoz

tot igitur aialia i re estimacoz
qua moueantur. **Effectū igitur**
estimante; apprehendete in
taciones non quidam rationis
sed nature vnde apprehendit qd
sit similis vt nome aut verbū
vel amicitia vel inimicitiam co
modū vel in co nodū sic dicit
est Hec virtus in prima parte
medie cellule cerebri ponitur q
salida est ex motu multū spid
tus ad ipsam. **Ca. XXXVI**

De fantasia.
Fantasia e potia o po
nēs ymaginez cu ym
gibz a iten oes cu iten
coibz opoint in y fantasia yma
gines cu ymagibz vt e apphen
dere aliud ee albu et nigr vel
diūsas formas ponē et fingere
chimeras. **Co**ponit ecia ymagi
nes cu iten oibz vt cu apphen
ouis formam lupinā esse fugi
dā **Co**ponit q; iten oes cu iten
coibz vt p; i oue q apphendit
nato suo ee pte ida vber et a
lienum repellendum. **Per fan**
tasia e maior ogmice q pte habe
ri in aia sensibili p hac ei n so
lum sic presencia sed eciam si
bi proidet in futurum. **Per**
hanc enim quedam alia facie
unt Sibi causas et de dco. **Sic**
bi pro uent in longinquum.
Per hanc eciam de illis sic idē
et de alio qd sic aliquid et sic
de omni e; sententia profeta
tur per modum affirmacionis

affirmaōis et negaōis. **P**er
hāc q̄ videm? aialia aliq̄d ei
gere et aliud refutare. **A**d electi
onē autē et refutaōz petigiē fia
et dilectō. **I**deo multi dixerūt
q̄ fantasia ē q̄d rōis. **S**z dicit
m̄ nō ēē vā electionē aie senti
bilē q̄ aq̄d hīc hec auulgo vocat
in homine cogitativa cū tū p̄pe
cogitare sit rōis. **F**antasia opat
in somno sicut in uigilia. **Q**z
autē i sompnis res vident esse
p̄sentes hoc ē ideo qz sit reūho
ad sensū cōnūnem. **I**ta potēcia
q̄z dicitur ē rōi sicut est in hoīe
tūc accipit agendi. et opandi
regim̄ a rōe. **S**z qz rō diuīficat
sed n̄ diuerſitatē eorū de q̄b̄ ra
tio cū rō sit ideo opacōes fan
tasie multiplicant i hoīe valde
ubi autē fantasia nō ē cū rōne
put ē in brutis. tūc regie solū
s̄dm iusticiā nature. **E**t qz natu
ra vnomō ē in habentibz specie;
vna idō ocepōz; fantasie opat
in talibz vnomō. **N**ō est q̄ oīs
p̄udo facit vnomō mibū suū.
Dixerūt q̄dā phi q̄ ille v̄tutes
in brutis potius agūtur a natu
ra quā agant. **S**z in hoīe potius
agāt q̄ agātur qz bruta mouē
tur secūdu impetū et impulsū appe
tū naturū. motus autē humaī
regulatur secūdu regim̄ tacōis.
Nota qz melācolici et infirmi et
amenres habent multas fanta
sias. **S**ed hoc nō est ex illustra
tōe q̄ sit p̄ ymagines rerū senti

bilū. **S**z ex passionibz nature et
p̄fusione spiritū affcēdētiū ad
cerebrū et caput turbaciū. **T**a
les em̄ spiritus diuersatiū yma
ginum in voluciones faciunt et
generant horribiles visiones et
cōceptōes. **S**ciēdy p̄tēta qz bru
ta cū rō recipiūt in fluxiones p̄
mi motoris q̄ homines sic p̄ i
formica. **Q**ue q̄n cibū colligit
ītra tres dies nō pluit et gallus
cantū suū pro tempore variat
qz mutacōz; autē ex influxione
primi motoris p̄senciūt. **H**uius
dicti hec est rō qm̄ hoīes mul
tū occupāt circa ocepōes suas
cōferēdo. ac oponēdo et diuidēdo
q̄re et influxiones p̄mi motoris
nō p̄cipiūt sicut bruta que nō
sic occupant i suis cōceptōibz.
nec secūdu illas opat s̄ tūmō
secūdu instinctū naturē. **I**ta vis
scilicet fantasia plurimū ipedit
intellectū eo qz nimis occupat
aiaz; ophōde et disione yginū
n̄ solū acceptaz a sensibz s̄ etiā
fictū et maxime at ipedit intelle
ctū. qm̄ aliud de celestibz et diui
nis ei imprimē et hoc ē ideo. qz
ocepōes intellectū vt frequentē
nō sūt similes ymagibz et fictio
nibz fantasie. **F**antasia ponit in
medio medie cellule cerebri tā
quā centrū inter ymagināz;
et memoratiā qz fantasia con
uertat se tā sup formas q̄s acce
pit ymagināz p̄ sensū q̄ sup
intencōes q̄s reſuat memoriā.

et tunc formas et intentiones dicit
ac componit

De memoria LXXXVII

Memoria est repositum per
teritorum. Reseruat enim
memoria intentiones per
estima coram figuris rerum illicitas
dicitur per memoria mediata
rebus sensibilibus redit in ipsas
res sensibiles que sunt extra ip
sam et propter hoc oportet actum
memorie duas precedere opaco
nes quarum est una hoc esse re
ceptum et hec est opacio sensus
communis et in hoc memoria in
cipit. Secunda est hoc esse con
seruatum apud nos quod fit per yma
ginatiua oportet etiam quod ante me
moria quedam virtus operetur que
ex figuris rerum dicitur rerum inten
tiones singulares. In hoc autem
differt ymago et memoria. quia
ista conseruat species rerum hec con
uat intentiones specierum. Sicut
dicitur quod memoria differt a
reminiscencia quia memoria dicitur
et distincte reuertit ad res con
ponendo intentiones distinctas cum
ymaginibus. Reminiscencia seu
recordatio est motus interceptus
absensus per obliuionem et est cum
collatione temporis et loci. hinc
reminiscende enim motus non
est in modis sed causatur ex plu
ribus principijs de instantibus
illud citius proprie est reminiscen
tibilis cum sit principium multorum

per cum ei memoratorum per memoria
prius fuerunt in se vel in alijs
sensibus cognite per quod si quod rem
totaliter est oblitus non potest
per memoria recordari se esse
oblitum sed si oblitus est in parte tunc
per illud quod remansit potest enim
misceri se quando quod sciuisse vel per
collationem reminiscencie potest
etiam ad id quod oblitus fuerit
redire cum eius adiutorio quod re
mansit memorie. Alia est etiam
differencia inter memoria et re
miniscencia quia memoria
multa participant aialia. Sed
reminiscencia solius est hominis
quia reminiscencia est quedam
inuestigatio que sine ordinati
one rationis enim est ac sine
deliberatione per que antecede
ordinatur ad consequens. Sa
ne cum quis reminisci voluerit
ea que non eo modo quo per sen
sum sed per intellectum apprehen
dit hoc non fit per se non
etiam quia talia memoria non
reseruat sed intellectus con
uertit se super ea que habet ap
ud se et ea reducit ad actum
que habet in habitu. Iste au
tem habitus manet actualiter
apud intellectum possibilem scilicet
qui est locus specierum vniuersi
salium. Vnde et vniuersalia per
ipsum tamquam in loco suo
fiat rephensio quod eadem res
generationis sciam quando

et qñ actu illa nõ cõsiderat. **In**
tellectu at possibil' ad has spēs
qñs sic habet apud se. cõuertit' e'
vel ab eis auertit' qñ voluerit.
Ultimo nõ cadũ q' memoria po
nit in posteriori pte cerebri qui
locus e' hinc? ppter nervos mo
tius q' oriũt' ex ipso. **De insen**
sibili motiua. Ca. XXXVIII
Equũ de sectu sensibili
motiua. **Nec** mouet q' i
q' spiritualiter qñs cor
palit' **Primum** dicit' appeti
tua et diuidit' in cõcupiscibile
et irascibile. p' qñs appetit aia
bonũ. vel in surgit cõtra malũ.
Ab hñs vno duob' s. cõcupis
cibili et irascibili. oriũnt' q' tuoz
affectiones. s. gaudiũ spes do
lor. timor nã si p'sens e' speram?
Similit' si p'sens e' de q' irasci
mur dolem? Si absens e' time
mus **Sensualitas** e' vis aie sen
sibilis motiue et ab idẽ mouet
ad q' cõcupiscibilis e' irascibil'
Sensualitas em̄ semp' appetit
que delectabilia sũt corpi ac no
tua refugit. **Differt** tñ sensua
litas a cõcupiscibili e' irascibili
q' sensualitas maior e' q' iungitur
corpi. **Et** hinc i' brutis ita et in
homine nulla lege stringit' qñ
semp' ibi appetitus for' ad corp?
p'uenentiũ moueat? **S; cõcupisci**
bilis et irascibilis diungit' vdi
et put' sũt in hoie f' anant' vdi
ac regunt' vdi q' in ipis sũt
bantur. **Est** enim temperancia

in concupiscibili et fortitudo in
irascibili e' sic de alijs. **Secũdũ**
q' vis motiua sensibilis mouet
corp'aliter sic differuntur in vir
tutẽ naturalẽ et v' talẽ et aialẽ.
Quar' p'ma sũt' habet in epate.
Secũda i' corde. **Tercia** in capi
te vt in p'imo p'ncipio. tñ p'ri
mũ p'ncipiũ est cor. **Virtus** em̄
naturalis e' motiua humorũ. **Vi**
talis est motiua pulsuũ. **Aialis**
e' motiua mēbroũ. **Dicim'** er
go q' virtus naturalis e' motiua
humorũ mediantib' art'is vis
q' radicãt' in epate s' m' galienũ.
et hoc p' spiritũ. **Est** aut' sp'us
naturalis substantia subtilis et
aerea. **Secũdũ** aristo. vno rad i
cãt' in corde. vi caloris generata
hec saguinẽ ad singula mēbra
in pellit ex q' corpus vegetatur.
Virtus vitalis e' motiua pulsuũ
mediantib' art'is q' radicant' i
corde. **Sp'us** aut' vitalis e' idẽ q'
et naturalis. **Nic** p' actus ad mē
bra corpi se diffundit' viuũ cat
ipũ corpi? tã p' instrumentũ. **Vir**
tus aial' e' motiua mēbroũ me
diantib' nervis qui radicant' i
capite et hoc p' spiritũ aialem.
Est aut' sp'us aialis idẽ qui nat
uralis et vitalis. **S; aialis** di
cit' cũ ad cerebrũ deuenit. **Vir**
tutis subtilior p' nervos ad or
gana sciendi diriget' vt s'elius
et motus secũdũ locũ epin' gene
ret' in corpe aialis. **Circa** virtus
istas demiq' sciendũ est q' cum

virtutes aiales i dicitur tunc na-
turales remittuntur propter hoc in
hoie de dicitur studio vel medica-
tione mino opae vitas nutri-
tiva et generativa et augmenta
ex q p; qd cupiditas carnis do-
mae i viro studioso vñ ait lo-
Ama sciencia scripturar et carnis
vicia no ama. Propterea qñ
virtutes aiales remittuntur natu-
rales iteduntur sicut p; i sompno
q dicitur ee qes virtutu aialiu
cu interiore naturali. De pot-
estate aie roalis Ca XXXIX

Potestas sunt in aia vt ayt
philosophus. s. potestie habitus
et passiones et potestie
qde sunt inate. Habit? aut sunt
acqñti vñ i su. Passiones vo
sunt illae vel i nate. Habit? ei
sunt acqñti vt p; i scia et virtu-
te politica. Na ex frequenti stu-
dio acqñt ho scia; et ex frequen-
tia bñ agere fit ho bon? Sunt et habi-
tus qñ no p acqñt; s. p i su-
sione sicut fuit infusa scia Sa-
lois et virtutes theologice ofertur
qñt die i bapmo et ead pmitte-
tib; i iustificacoe et ex actib; n-
genciat tales hit? s. p ad eod
uerso. Ex talib; habitib; elici-
unt boni act? ex potestib; vñ in
habitib; acqñtis seqe. Quae-
les sunt act? tales sunt et hit? s.
i hitib; infusis e contrariu. s. qles
sunt habitus tales sunt et actus
Est tñ veru q hitus acqñti fi-
at generat p act? ita et gnant

actiones s. no meritorios ipse
tales. Passiones at illae sunt
ab extrinseco. Vocat aut philosophus
passiones ipsas receptioes ob-
iectoꝝ. Sumunt et aliter passio-
nes vt dicuntur affectioes sicut sunt
timor. dolor. spes. et gaudium
De ditione potestiaru Ca L

Nunc ad ditionem; potestiaru
aie accedam? philosophus igitur
dicit principaliter aie po-
testatis in ditionem; et motu; qñ
theologus appellat intellectum et
affectum. Ipse aut affectum intel-
ligit voluntatem. Potestias ei aie
tunc dicit intellectus dum est appa-
rentia et dicit voluntas cum est mo-
tua ite qda se vices aie separata
a corpe vt velle et intelligere. S.
quibus anima no vtitur corpe. s.
virtute vcente corpe scilicet fan-
tasia que ergo se habet ad intel-
lectum sicut color ad visum. ve-
lit philosophus qda uo se vices inseparabi-
les a corpe vt vegetabiles sen-
sibiles et quantum ad essentiam
et quantum ad operatio-
nem. Sed in homine separantur
tunc iste vices a corpe quantum
ad essentiam licet anima opera-
tiones earum exerceat non pos-
sit extra corpus. In brutis ve-
ro simpliciter preuenit quantum
ad utrumq; . Item anima po-
tencias quasdam habet commu-
nes cum brutis vt est sensua-
litas sensus particularis sensus
ymaginatio estimatio memoria

40

Quasdam autem habet non conenses cum illis nec est ratio et intellectus in huiusmodi. Item anima vires habet quasdam quod ad se ut sunt ratio voluntas liberum arbitrium. Quasdam habet quibus corpori permiscitur ut est vis naturalis vitalis animalis de quibus dictum est super. Ex ista dictis patet quod potentie quedam sunt organice que anima rationalis omnes potentias habet anime vegetabilis et sensibilis secundum in quantum rationalem vicem in quantum rationalis addit intellectum et liberum arbitrium ac huiusmodi et hoc est quod dicitur Gregorius. Omnis inquit creatura aliquid habet homo non quod homo commune esse cum lapidibus vivere cum arboribus sentire cum animalibus intelligere cum angelis. Quicquid enim virtutum aut nobilitatis habent naturaliter inferiores habent et superiores. Secundum perfectionis modo. Et quod possunt inferiores possunt superiores nobilitate et perfectionis modo. Propter hoc manifestum est quod omnes vires quibus vivamus cum brutis differunt in specie putantur sunt in nobilitate et in brutis.

Ca. XLII
De potentis cognitionis
 Virtutes assignantur differentie virtutis intellectualis. Prima assignatur secundum differentiam nature. Sic dividitur intellectus in agentem et passibilem. Secunda datur secundum obiectum et sic dividitur intellectus in speculativum et practicum. Ter-

cia assignatur secundum differentiam dignitatis. Sic dividitur ratio ipsa superior et inferior. Quarta differentia datur secundum quod comparatur ad actum et sic dividitur intellectus in habitum vel in actum. In habitu quidem cum potest intelligere quando vult. In actu vero cum actualiter ad intelligibile se convertit. Differentia vero in intellectu in effectu et eius qui dicitur in eptus sunt secundum maiorem et minorem perfectionem ipsius intellectus possibilis. Cum enim intellectus recipit spiritum cum lumine intellectus agentis tunc dicitur intellectus in effectu et etiam in habitu. Sed cum idem intellectus recipit perfecte lumen intellectus agentis secundum formalem coniunctionem tunc vocatur intellectus adeptus. Diligenter autem notandum est quod omnes differentie in intellectu iam predictas sumuntur vel secundum habitum vel secundum actum vel secundum modum intelligendi et nulla sumuntur secundum dimensionem potentie cognitive nisi per se tamen secundum quam dividitur intellectus in agentem et in possibilem. De modis agnoscendi res.

Ca. XLIII
Res cognoscit aliter deus aliter angelus aliter homo
 Ipse quod homo aliter per intellectum agnoscit deum et aliter creaturas. Intellectus enim divinus agnoscit res se ipso. Intellectus autem angelicus agnoscit res per species sibi creatas que sunt similitudo rei. Sed intellectus hu-

manus cognoscit res per spēs
abstractas a rebo particularibz
p sensū p̄us cognitās vñ sciēz
q̄ sicut sensus agnoscit res p̄
sente obiecto & sicut ymagina
ō agnoscit res absente obiec
to et tamē cū appēdicijs natūē
ita intellect? agnoscit sū appē
dicijs nature subintencōe vli.
Aia igit p̄ intellectū aliq̄liter
atūgit oīa. **C**ognoscit em̄ deū
sup̄ se et in se. Et āgelos iuxta
se. **Q**uis sit aut̄ modus agnos
cēdi deū. **N**ota q̄ intellect? hu
man? nō agnoscit deū abstrac
tiue sicut alias res et hoc ideo
est q̄ similitudo abstracta sim
plicior ē illo a q̄ sit abstractio
deo aut̄ nichil ē simplicior. **A**lia
rō ē q̄ i abstractione oport; ēē
particularē et vniuersalē. **P**arti
cularē q̄dē a q̄ fiat abstractio.
vniuersalē aut̄ i. ip̄m abstrac
tū. **S**; nichil horū cadit in deū.
Cognoscit igit̄ deus sic natu
rali cognicōe q̄ quis intellect?
possibilis in formatus lumine
intellect? agētis q̄d ē similitu
do p̄me lucis. **I**n hac similitu
dine agnoscit lumē p̄mū q̄d ē
deus. **S**ciēdū p̄terea q̄ p̄ sensū
agnoscim? particularia s̄ p̄ itel
lectū vniuersalia et q̄n se intel
lectus cōuertit ad particularē vt
ipsū apprehendat tūc similitudo
abstracta a particulari erit vni
uersalis et nō particularis. **I**tem
naturaliter nichil venit in intel

lectū nisi p̄ sensū et hoc fit dū
ob; mod; sc; vel simpliciter vel per
accēs simpliciter q̄d vt cū itelligi
m? sensibilia p̄? p̄ sensū apphe
sa. **P**er accēs at̄ vt q̄n itelligi
m? insensibilia p̄ effcū. **N**o tād;
aut̄ q̄ aliud est rē p̄ cognitōe
in intellectū venire et aliud est
in re iam intellecta versai quia
re; cognitō p̄ sensū venit in intel
lectū h̄c dcm̄ ē. **S**; cū itelligit
rē iā apphēdit tūc delectat̄ et
negociat̄ i illa etiā sū sens? am
municulo. **A**d intelligendū ista
plen? nota vt r̄ūq; verū ēē sc;
q̄ p̄ particularia agnoscūt particu
laria. **S**ed sic p̄ q̄ duplex ē
vle vnū sc; put̄ ē abstractū et
aliud ofusū videlic; sc; q̄ ē ip
ticulari. **D**icim? ergo q̄ ad ag
nitō; vli; abstracti vmm? p̄ p
ticularia sic p̄; i p̄cis i q̄b; p̄?
operatur sensitiua q̄ intellecti
ua q̄ prius cognoscūt particu
lularia per sensū et postea vni
uersalia per intellectū. **S**ic
etiam philosophi in vterunt
modū argumentādi p̄ in duc
cionē qui ex multis apohōni
bus particularibus cōcludunt
vnam vniuersalem hoc modo
Socrates ē animal plato ē animal
Cicero est animal et sic de sim
gulis ergo oīs homo est animal.
Cōfuso ē i vli cōfuso q̄m p̄ tale
p̄; q̄n videm? hoīez; a temōtis

tunc enim non cognoscitur nisi substantia
 corporis. **S**ed postea per motum cere nec
 esse animal. **D**um vero magis appropinquat et
 necesse est homo. **T**andem cognoscitur esse
 petrus. **N**ota quod secundum philosophum plura
 scire possumus. **S**ed unum solum intellectu
 scire quod in scire dicitur habere unum per quod
 plura scimus. **I**ntelligere dicitur ac
 tu qui non potest esse in intellectu du-
 plicatus. **I**ntellectus? est ab unum so-
 lum se potest actualiter converti. **E**t hoc
 per quod quod agitur duos actus videtur
 habere uno tempore unum? erit intellectus? et
 alius? memorie sive consuetudinis ve-
 stigium alius dicitur horas et cum habet
 quod dicitur in libris concordantia vel nu-
 merat denarios unum illorum quod quod
 concordantia? est actus intellec-
 tus. **S**ed aliud quod dicitur horas est ac-
 tus memorie. **S**ic etiam animal brutum
 non regit intellectus vadit ad
 domum ad quod sepe iuit. **I**ta nota quod
 ad intelligentiam rei non requiritur presen-
 tia rei intelligibilis sed presencia simi-
 litudinis eius tamen quod res non cognos-
 citur per essentiam sed per similitudinem.
Et inde est quod intellectus apprehendit
 remota sicut appropinquat. **D**e intellec-
 tu agente et possibili. **C**a. XLIII

Questio de intellectu agente
 et possibili spiritualiter
 et dicendum. **I**ntellectus? igitur
 agens est quod abstractit species ab yma-
 ginatione sive fantasia et sua irra-
 diatione facit species aut ponit eas in
 intellectu possibili. **N**am sicut
 ad visum corporale erigitur lux ab-
 strahens intentiones colorum et si

similitudines acolorato et ponit eas
 in aere non quidem secundum essentiam
 sed secundum intentionem et similitudinem.
Sic intellectus agens quod est lux
 anime ponit species abstractas a fan-
 tasia in intellectu possibili non quod
 dem actualiter sed secundum intencio-
 nem. **Q**uare autem inter ymaginatio-
 nem et intellectum possibilem sit po-
 tentia media quod abstrahat scilicet
 intellectus agens sed inter sensum
 communem et ymaginacionem non sit po-
 tentia media. **H**ec est ratio quod sensus
 communis et ymaginacio sunt eiusdem
 anime potencie scilicet anime sensibilis sed
 ymaginacio et intellectus? passibilis
 non sunt potencie eiusdem anime quoniam
 altera potentia anime sensibilis al-
 tera rationalis. **I**ntellectus? autem po-
 tentias dicitur quod potest recipere tar-
 les species sed nondum suscepit eas.
Cuius exemplum est tabula nuda
 nulla; huiusmodi pictura potest autem habere
 quod cumque. **S**ane cum intellectus? passi-
 bilis tales species recipit tunc fi-
 cut habet. **S**uper vocatur intellectus?
 effectu vel habitu. **C**um vero il-
 lustratur multitudinem specierum sensibilium
 tunc est intellectus? ab epulis. **Q**ua-
 liter autem iste species remaneat in intel-
 lectu possibili vel quod sit ad eas fi-
 at per remissionem reusio habet
 bes super de memoria. **P**orro
 intellectus agens et passibilis dis-
 ferunt sicut lux et illuminatum
Item sicut perfectus et perfectibilis
 le. **I**ta sic dicit philosophus intellectus?
 agens est omnia facere. **S**ed intel-

lectus possibilis est omnia fieri

De intellectu speculatio et practico. **Ca. XLIII.**

Requirit de intellectu speculatio et practico quibus ambo in cognitione consistunt. sed in hoc differunt quod intellectus speculatio cognoscit verum in ratione veri. Practicus autem in ratione boni. sed speculatio speculatio intellectus vocatur cognitio speculatio. sed practicus dicitur cognitio affectiva. Item finis speculatio est unum. finis autem practici est opus. Intellectus speculatio recte intelligimus sed per practicum recte vivimus. Intellectus practicus vocatur operatio. quia dicitur a praxis quod est operatio. Intellectus practicus dividitur in prudentiam et rationem. Ratio autem dividitur in partem superiorem et inferiorem. de quibus per ordinem est dicendum.

De ratione et partibus ipsius. **Ca. XLIII.**

Ratio vis est anime non solum cognitio sed et motio. Ratio enim cum iudicat aliquid esse bonum vel malum et ibi consistit anime de cognitione. Si autem procedit amplius et iudicat esse bonum ut fiat sic est motio. Si vero ad hoc ulterius procedit et non solum iudicat esse bonum ut fiat sed etiam illud appetit sicut dicitur libere aut quoniam libere aut apprehendit rationem et voluntatem. Ratio se habet

ad tenum particulare. Et dividitur in partem superiorem et inferiorem. Superior pars divinis et eternis intendit. Inferior autem de transitorijs iudicat et ea disponit. Intellectus superior pars accipit rationes per leges divinas ut hic est faciendum quod bonum facit. Pars autem inferior accipit rationes per leges humanas ut est faciendum quod honestum est vel quoniam expedit rei publice. Intellectus superior pars rationis deest ut quod licet ut quod ad contemplationem eternam se extendat. Differunt autem ab intelligentia quoniam intellectus agens negotiatur in eternis per modum inducens rationem autem non sic sed operando et rationando differunt autem ratione alio modo ab intellectu quoniam intellectus apprehendit esse rei absolute rationem autem cum collatione unius ad alterum. Inferior vero pars factis dicitur mulier que quoniam carnes corporales versatur contra est sensualitati et sepe allucit ab ea videlicet et ei sepe porrigi sibi potentiam id est illecebram vicinam. **Ca. XLV.**

Ratio motus anime motus est dicitur talis ut ei vis motiva in imperium et consilia. Ratio autem affluens anime ipsa est liberum arbitrium et prudentiam. Consiliarius est inferior quod dividitur in partem superiorem et inferiorem. Vis affluens est voluntas quod dividitur in thelesim et bulsim. Vis quod sibi consiliarius est et affluens est ipse intellectus practicus.

De voluntate CA XLVII

Inter dictas potencias
p^o dicendum de voluntate
q^o in t^o motus est p^o capu
a cu sit general' motor omnium
iurium. Cu enim intellectus apprehendit
aliquid ut bonum voluntas impat
iuribus affixis ipsis organo si ce
vini ad videndum auditui ad au
diendum et sic de alijs sensibus
Sicut in motu locali voluntas
impat virtuti animali et virtuti q^o
est in nervis et muscularis et illa
mouet ad ambulandum ut cur
redum et ad huiusmodi ficta
S; istud fallit i potens aie vege
tabilis in quibus voluntas suu n^o
imperiu exercet. Ructua enim et
generatiua et augmentatiua n^o p^o
nem arbitrii s; naturalit^o op
tant. Voluntas i duas ptes di
uidit scilicet in thelim et bu
lism et in voluntate naturalē et
deliberatā. q^o p^oma scilicet vol
untas natural' dirigif p^o iude
tam. Scda vero scilicet delibe
ratiua p^o rōne. Nota q^o voluntas
p^oie et stricte rōnabiliū ē tm
modo. Sed large dicit eia esse
brutoz. In p^oie vero et q^oh me
taphoie dicit eia vegetabiliū
Vn voluntas p^omo supra scz p^o
ut ē rōnabiliū p^oie voluntas di
Scdmō put voluntas brutoz
ē vocat p^oie d^oidetiū. Tercōmō
put voluntas vegetabiliū ē voca
tur appetit^o. Inter potencias nul
la liberior ē q^o voluntas q^o n^o ob

ligat organo sicut ymaginatio
estinatio et huiusmodi nec cogitur
obiecto sicut intellectus cogit verō
Vires etiā affixe organo immu
tant necessario imutato organo
q^o oib^o voluntas caet. Vn ait
Aug^o q^o nichil adeo in nra pos
testate ē sicut voluntas. Si autē
scire volueris q^o voluntas nō co
gat bono sicut intellectus? vero
hec ē rō q^o citra p^o n^o ita bonū
ē q^o nō aliqd^o imperfectis habe
at. s; aliqd^o ita verū ē q^o n^o fal
sificatis habet. ut patet in hac
ppōne. Q^olibet totū malis est
sua pte. Vnde tali vero cogitur
intellectus assentire sed voluntas
nulli bono cato cogit adherere.
Ite voluntas videt iterdū co
gi p^o iordinatū appetitū put vo
luntas q^odoq; trahit hoinē et al
licet. ut bonū spernat i omuta
bile reb^o mutabilibus adhereat.
Sed in huiusmodi coactione liber
tas etiā q^odā est vñ Aug^o. Om
ne peccatū a deo voluntariū q^o
si nō est voluntariū non ē peccm.
De synderis CA XLVIII
Synderis vis est anie
motiua q^o semp ē nata
figi insuperioribus natura
liter mouēs et stimulas ad bo
nū ac abhorēs malū et i istis
nūq^o errat neq; sed in syndere
sim ē peccare. Sciendū etiā q^o sy
nderis non extinguit totaliter
etiā i dyabolo et i dāpnatis te
manet em i illis aliquis act^o.

elus **S**inde felis ei quantum ad
 instinctum boni et quantum ad displicentiam
 mali et culpe absolute desiderate. **E**xacta est in dyabolo et in
 dampnat. **S**ecundum vero quod dicitur
 per prophetam ad penam sic non est illis
 exacta synderehis. **E**t in hunc modum
 remanet eis ad penam. **P**er
 unum eorum non modo dicitur igitur displicentiam
 mali in collatione ad penam.

De conscientia.

Ca.

XLIX.

Hoc nomen conscientia proprie
 dicitur ab hac impositione dicitur
 et hoc nomine scia. **U**nus
 scia dicitur duo scilicet scia et scia
 hoc scia est habitus naturalis non
 solum originis sed et motus. **I**n
 clinat ei animam ad preservationem boni
 et fugam mali. **A**lio modo scia dicitur
 acceptio ex parte rationis quod notatur
 in hac impositione dicitur. **P**rimo ergo
 modo putatur scia includit sciam
 in se habet se sicut ut superius et dicitur
 synderehis et sic est recta. **S**ecundo
 modo dicitur magis rationi et sic habet
 se sicut iterius. **H**oc modo recipit
 errorem et conturbat. **I**n scia est
 ex parte inferiori bene potest accidere
 error. **N**am ratio cui scia ex parte in
 fertur ut dicitur habet velari circa per
 cularia in quibus sepe dicitur errare
 sicut ut patet in illis dicitur in synderehis
 per impositionem maiorem sicut in nul
 lum malum est faciendum. **R**atio as
 sumit minorem scilicet hoc est malum.
Conscientia concludit ergo non est fa

ciendum. **C**irca primam non est error
Circa secundam quoniam est error et ex
 hoc est falsitas in conclusionem. **C**a
 uenda est conscientia in multis larga et
 etiam in multis stricta. **N**am prima
 generat presumptionem. **S**ecunda de
 sperationem. **I**tem prima sepe dicitur
 in alium bonum. **S**ecunda conuenit
 bonum malum. **I**tem prima sepe sal
 uat dampnandum. **S**ecunda con
 uersio dampnat saluandum. **N**o
 ta quod aliud est scientia aliud timor
 moris conscientie. **T**unc enim est conscientia
 quoniam quod sententia aliter iudicat ali
 quod esse faciendum vel vitandum. **C**o
 tm talem conscientiam facere etiam
 si sit erronea potest. **S**ed per timorem
 enim conscientie facere non semper
 peccatum est quia talis timor non
 est semper ex diuina sententia
 rationis per quam iudicat se tene
 re ad aliquid. **S**ed ex eo quod
 facillat inter dubia nesciens
 quid sit melius vel ad quod tene
 atur potius quam tamen non ob
 mitteret quicquid sciret esse
 placitum diuine voluntati. **D**e
 conscientia quoque sciendum est
 quod quandoque respicit preteritum
 quandoque presens quandoque
 futurum. **N**am conscientia ac
 cusat de preterito temerum in
 presenti et preuertit de futuro.
Preterita namque respicit ut
 quando conscientia mentem
 de hoc quod sibi conscientia est
 reprehendit sicut de malo est
 commissio vel bono obmissio.

Præsentia etiã respicit utrobi
tendo eis e^o p sciãz huim^o op
positã Futura qz respicit vt qñ
inseuit et stimulat mētē ad ea
faciēda v^t vitāda ad q̄ ipa cō
sciēda iubiat nos tenei quod
aūz se extēdat vt dcm est cā
adfacta q̄ ad faciēda p̄t collē
gi ex diffiōib⁹ sciēcie q̄ tles
sūt **Dicit Ioh^oham** Conscia est
lex intellectus n̄i **Basil^o** dicit
eam eē cōnale iudicatoriū **Dis**
fini ones magistrales sūt iste
Consciēcia est cognicō sui ipsi⁹
Itē Consciēcia ē hie⁹ ai agētoz
et n̄ agētoz **Itē** sciã est hitus
mētis boni et mali discretiuis
Itē cōsciã ē credulitas cōuiz
ad aq̄o faciēdū v^t nō faciēdū
ai de libtācōe firmata **Error** cō
sciēcie octo modis causat p̄mo
ex ignoancia qñ se; nescit q̄s
quid eligēdū sit v^t declinādū
De tali errore palu^o Cum ig
norat quid agē debem⁹ hoc so
lū habemus rehūi vt oculos
nos dicigam⁹ ad te **Secdo** ex
negligēcia vt cum quis negli
git sciãz disutē v^t h̄ nescit se
exhibē negligit tūc ab alijs q̄
ē **Tercio** ex supbia vt qñ q̄s
non humiliat intellectū suū vt
se; meliorib⁹ et sapiētib⁹ se v^t
credere **Quarto** q̄s ap⁹ captiuan
tas oēm intellectum in obsequiū
p̄p̄i **Nec** ē dīa q̄ q̄s in eēdis
p̄l⁹ debet cōsentie fidei q̄ sibi
et in agenbis plus q̄ d̄bet eēde

re alijs q̄ sibi **Quarto** ex figu
litate q̄ hō sensū seqnēs p̄p̄ri
um nō oformat se alijs nec se
quū⁹ vias omnes bonoz **De**
h̄is Numeri extrema castror⁹
consignis **Quinto** ex affectu i
ordinato qui sepe iclmat sciãz
ad id q̄ hō tūt appetit et sic fa
cit eā a sua rectitudine deuiare
Sen^o Perit ome iudiciū cū es
tūsherit i affectū **Sexto** ex pu
sillimitate q̄ quis timet n̄ timē
da h̄ rectū iudiciū rōms **Pla^o**
Dicit p̄hil^o cōfor⁹ et nolite ti
mē **Septio** ex p̄plexibilitate q̄
hō credit se inter duo p̄cā p̄h
tū quorū alter sit impossibile de
ciat h̄ sciēdy p̄plexibilitas
n̄ ē simpliciter tū p̄t aliq̄s esse
p̄plexus scdm q̄ d̄i scdm erro
neā sciãz q̄ d̄p̄hita eit libat⁹
Octauo ex hilaritate et cordis
puitate **Gre^o** **Donatū** mētū ē
ibi culpas agnoscere vbi culpa
nō ē **Error** p̄mus septē modis
accept⁹ rephēhbil ē **Octauo**
mō laudabil ē p̄mo nec error
dici debet h̄ h̄m̄ suoz defectuū
ē cognicō dūmodo nō sit nimia
De operacionib⁹ anie **CA L**

Amma s^m diuersas po
tēctas mltas et diue
sas h̄z opa cōnes Ipa e
nim agnoscit verū p̄ intellectū
speculatū **Affectat** bonū p̄ in
tellectū practiū discernit ofe
tendo inter bonū et malū v̄z et
fl̄ in per rōnē discernit fl̄z eli

git plibitū arbitriū ōsentit p
 wlūtate iuenit mediū p igem
 um stimulat ad bonū p syndei
 fim **A**ia etiā i actibz sensu ordi
 dinē h; nā qz sens⁹ pcepit yma
 go rēpēntat cogitacō format
 ingemū iūestigat nō iudicat
 memoria seruat intelligēcia cō
 phendit ⁊ ad ōtēplacōz; abdu
 cit Aia p̄tēra agnoscit res p̄sē
 tes p sensū absētes vō p yma
 giacōz; res at in materiales p
 sui p̄sēnciā isēm; ipaz; ac se ipaz;
 p rēflexionē sui sup se **H**; ⁊ ali
 os act⁹ aia p̄tinētes ad corp⁹
 hicut ē vegetare p v̄tutē alēam ⁊
 viuificacōe p v̄tutē vitalē de q̄bz
 oibz dcm ē sup. **De quātitate**
anime. Ca. III.

Anima cū sit simplex n̄
 hab; quātitate dimēsi
 uā h; virtualē vñ patz
 qz aia s̄m effēciā nō est in toto
 corpe sed in pte corpis determi
 nata et inde virtutē i fluxit to
 ti corpi hoc et ad p̄nit calidi
 us exēplū i aranea q̄ i medio te
 le sue rēhēdes sentit qz; motū
 siue itērius siue extērius itēla
 fcm eodē mō aia in cētro cord
 aia existēs s̄m suo distēsiōne to
 tū corpus sibi v̄nitū sensificat
 viuificat at; mouet **Nec cōtra**
simplicitatē aie ē qz tres dicūt
aie. s. vegetabilis sensibilis rō
nalis Cū? intelligēcia supius ē
exp̄ssa Aia qz licet simplex sit
tū scdm locū differt i eo qd

ē et q̄ ē h̄alt et angel⁹ et oē qd
 creatū ē que oīa differūt scdm
 rōem vniuersal et p̄ticularis.
De i mortalitate aie Ca. III.

Anima esse immortale
 auctoritate ostendit
 et racione **Dicit em in**
lib. sap. Justorū aie in manu
di. s. et n. t. il. tor. m. Is spes
illorū mor. p. ē. Itē in euangē
lio Querēt hoīes mor. et n̄ iue
Itē Gre. loquitur de malis iher
mi ibi mors semp̄ viuūt Fms
semp̄ r̄cipit et defectus desirere
necit Itē loh. Qui manduca
cat meā carnem. et bibit meū
sap. h. vi. e. Ostenditur etiā
aie in mortalitas p rōes Qis
nāz corruō cāe ex cōtraietatē
naturā at ē qz sbe aie ōtraiet p̄
tēa aia capax ē h̄ū. v. at vt
ait Au. i gēti lib. ate repl; oēs
caturas p̄captu eay ergo ōfere
aie b̄titudinē Ad b̄titudinē at
spectat vita p̄p̄tua **P̄tēra**
h̄ anima morētur cū corpe
hō n̄ timeretur mortū? h̄ aut n̄
lupus nec canis mortuus ergo
reliquitur aliquid viuens p?
mortem hominis qd timetur
****P̄tēra a cum deus iustus h̄****
habebunt boni premium mali
penā h̄ hoc nō sit in hoc mūdo
cum mali videantur floere du
cunt enim in bonis dies suos.
Boni vero tribulantur. ergo
fiēt alibi. **Noc autem non pos**
test esse nisi anima sit i mortal

Proterea deus fecit animā in
mortalē ad ymaginē & figurā
nem suā. Sed de immortalis est
ergo & aia. **De libero arbi**
trio Capitulum XIII
Liberū arbitriū vt ait
Aug⁹ est facultas rō
nis & volūtatis q̄ eligi
tū bonū grā assistēte malū vō
grā desitēte. In hac vō diffini
tione ponit rō et volūtas. Ra
tio quōdā vt dicitur? volūtas
autem vt impatur. Nam ratio
dicit illud esse bonum vel malū.
Volūtas autem dicit fiat
fiat. Nota qd libertas liberi ar
bitrii est libera coactione suffi
cienti. Sed n̄ libera coactione ef
ficiēti. Nulla enim coactio ef
ficiēti est sufficiens causa vt aliud
fiat licet quāq; sit efficiens vt
patet in multis qui coacti sūt
negare xpm̄ p̄p̄tē tormēta quā
inhuiusmōi coacta volūtas est
vt ait Aug⁹ quā vō p̄cōr̄ trā
hitur a grā tūc enim nō destrū
itue libertas arbitrii qz cōsus
vt iellus vt claud⁹ in foueam
radēs quā extrahit non fit hoc
in illo vico. Libertas arbitrii
triplex est scz autoritate a p̄cōr̄
a miseria p̄ma libtas ē naturē
scdā grā tertia grā. Itē p̄ma est
maloz et bonoz scdā ē t̄m̄s
bonoz tertia in celo regnāciū
Ex his patz qd libertas viatorū
est nolle & velle peccare et etiā
posse peccare. Sed libertas in p

adylo fuit posse non peccare et
etiā posse nō turbari. Libertas
vero patrie ē nolle et nō posse
peccare nec posse turbari. Patz
igit qd libru arbitriū liberi ē
in bonis q̄ i mal qz in bonis est
t̄m̄ seruit⁹ mi seie. In mal aut
ē hūit⁹ miserie & p̄cōr̄ h̄ i p̄cōr̄ ē
liberi^m quā ois tal hūit⁹ d̄stru
et. Nō qd de⁹ licz nō possit ma
le facere āgel⁹ et s̄c̄r̄ aie beate
tamen est in eis libru arbi
triu qz bonū eligunt et malum
declināt nō ex infirma nēcitate
h̄ libe a volūtate eodē modo di
cendū ē de dyabolo qd libe ar
bitriū h̄z t̄m̄ bo^m s̄c̄p̄ ēspuit & ma
lū eligit h̄ hoc nō facit i eo vi
olēta coactio h̄ volūtaria absti
nacio. Liberū arbitriū habet se
i quibusdā indifferēt ad bonū
& ad malū vt in p̄mis p̄ntibz
ante la p̄sū. In quibusdā se habz
plus ad malū q̄ ad bonū vt in
regeneratis post baptisimū. In
quibusdā se habet pl⁹ ad bonū
q̄ ad malū vt i sanctificatis i
v̄t̄ro. In quibusdā necessario se
ad malū vt in infidelibz non et
generatis. In quibusdā se habet
nēcio ad bo^m vt i cōfirmatis si
cut fuit beata virgo post cōcep
cionē filij. **Ca. XIII**
De natura corporis humani
Homo grece antropos
dicit⁹ qn̄ arbor in v̄t̄sa
h̄z em̄ capud se cū capil
lis ad modū iudicis. **Biachia**

vero cum eribus sunt quasi rami Solus etiam homo est longi vel lati corporis Solus quoque homo est erecti corporis et hoc ratio duplex est. Naturalis et moralis. Naturalis quidem ratio est quia in aliis animalibus habent in capite materia trea species et sicut calor erigens quod non est in homine est et ratio moralis ut scilicet rectitudo stature corporalis attestat rectitudinem mentis sicut ad celestia tendentis. Accidentia autem transmutantur in corpore quia forma delectabilis prima pinata mouet corpus sicut et tristabilis et ideo dicitur auiscena quod multum tristis ac lepim timens et sic alii leplus. Sic etiam e conuerso quod corporis passiones redubant in anime conurbatione sicut patet in sompno. Item partes corporis humani habent similitudinem totius mundi quia tanta est distantia inter extremitates duorum longorum digitorum utriusque manus quanta est a uertice capitis usque ad planitiam pedis. Sicut tanta est distantia a uertice capitis ad oppositum tropicum in celo quanta est ab oriente in occidentem. Corpus humanum ex quatuor elementis compositum est. Sed apparet terra in ossibus et in carne. Aer uero in humoribus scilicet sanguine flegmate colemelaolia. Ite aer continetur in pulmone et hoc patet quia semper in motu est. Nam pulmo uentilabrum cordis est. Ne nimio calore dissoluatur. Ite

ignis continetur in corde et ideo inferius est latum et superius acutum quam formam ignis retinet. Membra corporis triplicia sunt. Sunt enim quodammodo tria. De eorum uero uerbis generalia. Inter que prima tria sunt deesse indubium in quibus ut supra dictum est seipsum habet spiritus naturalis vitalis animalis. Quod membra generalia sunt ad conseruationem speciei alia sunt membra de seruiencia ut uentri et nerui per que uentri et le tripliciter spiritus ut habentur super. Tertio modo differunt membra officialia sicut in manus pedes et huiusmodi. Sunt etiam membra tam artificialiter ordinata ut mutuo sibi deserviant. Quod superiora in ferocibus animalibus gubernationem ut patet in uiribus. Ite inferiora prestant superioribus supportationem ut patet in pedibus et eribus que totum corpus aliorum membrorum sustentant. Item membra imparciuntur uentrisque defensionem et necessarium conuincationem ut patet in manibus et brachijs. Item sic sunt ordinata ut mutuo sibi condolent. Si enim unum dolerit membrum condolent omnia membra et hoc est propter conuincationem et colliganciam. Item sic ordinata sunt ut unum membrum imperialem pro alio

Item sic ordinata sunt ut unū
mēbrum impericū p̄ alio se ex
ponat. ut patet in capite pro
cui? defēhōe alia mēbra peri
culis se exponunt: Itē q̄n unū
mēbrū deficit alia defectum
eius supplet unde videmus ali
quos carentes manibz cū pedi
bus comedere et alios carentes
pedibz cū manibz abnlare. Itē
magn? dolor in vno mēbro fa
cit minorem nō sentire in alio
Item mēbra quoz motus sub
est libero abireo tā prop̄tam
seruant obediēciā ut int̄ imperi
um volūtatis et exequoz op̄is
q̄ si nulla mora videat̄ Et hāc
obediēciā videmus seruare ovi
lum i videro man? i op̄ado q̄ h? i
De Phisonomia **Ca** **CLV**
Querse membrorū dis
posicōnes s̄m̄ artē phy
sonomie diūsos affect? ac mo
res idiunt in hoīe non q̄ ista
signa necessitate imponant
moribz Sed ostēdunt inclinaci
onē natūe q̄ tñ retineri p̄t frē
no mōnis. Seq̄mur igitur in
hoc tractatu magnos h? ātis
auctores s̄z **Az.** **Au cēnā.** **Con**
stantinū. **Phylemonē.** **Lorū**
z Palemonēz. Incipiētes a cō
plexiombz Igitur melācolicos
tūctes et gues dicim? sagne?
aut oppōn̄ta hoz videm? habē
Itē colerici fa ciles sunt ad iras
z fleumatici sūt pigri ac somp

nolenti **Phisonomia** sexus ē q̄
masculin? ai? vehemēs ē ad i
petus studiosos z aiosos **Feie**
aut misericordes sūt et timide
Capilli molles. et rari ebes in
genū proloantur. Itē capilli
crispi prouūctiant tumidū z lu
cri cupidum Itē capilli dep̄ssi
nimū et frōti iminentes verū
declafāt animū z his corbat
capitis vrsimi cap̄ i latuā **Item**
capilli flabi et cassi albi in do
ciles **Capilli** vō s̄b nigri si sūt
moderate tenues bonos indicāt
mores et bonā hoīs cōposicōnē
Caput nimis magnū stolidū
Capit aut globosū breue ē s̄i sa
pia z meōria Itē capit h̄mle su
perius et quasi planū insolens
cie z dissolucōnis dat iudiciū
Itē capit oblongū aliquitulum
z malleo s̄iē hoīez circūspectū
iudicat et puidū **De fronte**
Frons āgusta nimū i docilem
z foracem declarat. **Lata** vero
pariūtate signat discretiōnis
Itē vō āda z ignat iracundiā
Itēz humilis et demissa signat
vē ādiā et nō admittēte t̄n̄p̄ia
Itēz q̄drata et moderate mag
nitūdis magne sapie z magna
mimitatis est iudiciū **De sup̄**
alijs **Sup̄ilia** arcualia vsqz q̄
diugant̄ ad coriū nahi s̄b tūle z
studiosū si ḡficiāt i oibz op̄eribz
suis. si aut̄ ib̄ ty cōeūt t̄stē ho
minē z parū sapiētē d̄mōstrāt
Si vero arcuositas d̄climat ad

Tempora et ad gibbositate gestu
rum signat negligentem. Item su
pelia si sunt longorum et multorum
pilorum signat furem et magna
meditantem. **De oculis.** Oculi
qui tamquam guttae nitore mi
seri. elucet mores compositos
inducant. Quando varie mouentur
oculi ut modo curant modo qui
escant signat mala reuoluunt iam
in animo. si nodum esse perpetua
ta Oculi glauci splendore tamen mi
tate in amicitia audax et pu
gilem ad maliciam Oculi magni
tremetes et obsecuti designant
vini potatorem et intemperantiam ve
neris. Oculi pure nigri signifi
cant in excellem et sine virtu
te animum et lucem audum.
Quando autem oculi rubentes
ibi sunt et tamen nigri apparent
significat animam iustum probum
in inzeimosum. Vbi autem in nigris
oculis guttae vehementer ru
bent et aliquid tendant ad quod
tuta et quedam sunt pallide quedam
glauca et circuli qui forinsecus
ambunt pupilas si ut sanguis
nolenti et sint magni oculi et
mori pupille moueant ut moue
tur palpebra. **Et** in quibus oculi sig
nificant animum qui omnem exce
dat morem ferum. Quicquid enim
infandorum cogitari potest. tali
bus oculis perpetabile est ne
eciam a domestico cessabit sang
uine. Oculi in modum prominentes
rubiam et in modum linguam de

clarent effrenatum et corpus
instabile. Oculi acriter intuen
tes si sunt habundi et indicant
hominem veridicum ac in age
dis velocem et prouidum. Ocu
li qui frequenter clauduntur
atque referantur timidum ac in
becillum declinant. Oculi mul
te apertionis signat stultici
am et in verecundiam. Si
autem multe clausure fuerint
signant mobilem et inconstan
tem in omnibus factis suis.
De auribus. Aures promi
nentes et valde magne signi
ficant stoliditatem et garrulita
tatem et imprudenciam. Sed
valde parue malignitatis sunt
indicia. Aures minimum rotu
de in doctiles signant. Aures
oblonge et anguste inuicem sig
na sunt. Aures iacentes su
pra caput applicate pigritiam
de signant. **De gemis.** Gene
casse signant ignauiam et vi
olenciam. Minimum autem te
nues malignitatem. Gene ro
tunde inuide arguuntur. **De**
naribus. Nares parue alacri
tatis et fortitudinis dant
indiciam. Longe vero et tenu
es mobilitatis et leuitatis sig
num habent. **Parrium** autem
pars que iuxta frontem est
si nec alta nec humili sebo equi
li linea descendat virile signum
et constanciam si monstrat ac
prudenciam. Nares minores

Longe res et tenues mobilis
tatis et leuitatis signum habet
Narium autem pars que iuxta frontem
est si nec alta nec humilis sed equali
linea descendat vitale signum et
astuta iam demonstrat ac prudentiam
Nares mediae obico subis affig
nant De vultu Ovis vultus
cum plenus est et crassus ignarus et
voluptatibus deditum signat
Vultus dependens cogitatio sub
tolum indicat De labijs La
bia tenua in ore maiori si super
labium aliquod tulum eruberat super ius
tus magnanimus indicat et for
tem Tenua vero labia puoris
in beati anime et virtutum indicant
Labia cum soluta ab ore aliquo
tulum de peccato meritem demonstrat
Nam in animis et equis
anti quis hoc signum inuenitur
De ore Os puum conuenit tam viri
tibus muliebribus quam animis
effeminatis Os que vltra mo
dum dilatatur vicia indicat et
inimicem et impium Talis enim
ocis virtus marinis monstris con
uenit De mento Mentum plerumque
aliqua tulum demonstrat minus
iacundum et minus perturbatum
Qui puum et breue mentum habent
inimicos sunt et inuidi Hos enim
plato ad speciem referebat Viti
litas mentum est omnes tatum secundum
alios ad quod natura accedens Me
tum si longe in plerumque demonstrat De
vultu Vultus epistoles filis vultu omni

um aut caprum stulticie habet
iudicium Qui autem in modum
auium intendant de facili sunt le
ues Vox tenuis et quasi lugu
bris tristem indicat et suspicio
sum Quorum vox incurrit in na
res ita ut naves resonent men
daces sunt et maliuoli ac ma
lis alieis gaudentes De cervice
Cervix longa et tenuis signat
eum qui maligna meditat Rotunda
cervix probat virtutem animi
et corporis abilitatem Cervix
breuis iudicium est eius qui cum
temeritate audax est Cervix mi
nis erecta in solentem et otuma
cem dicit De pectore Pectus que
multis carminibus congestum est indo
ciles indicat et ignaros Pectus
que longius est quam ventrem prudentem
indicat Pectus si cum ventre mi
nime pilorum tegat signat
hominem instabilem et animam sine
religione ac pietate Cum autem
solum pectus capillos profert ani
mosum signat De humeris Hu
meri tunc que in acumen erecti sunt
invidiosum indicant hominem
De brachijs Brachia quando
in tanta plerumque extenduntur
ut erecto corpore extremitas me
dij digiti appropinquet ad genu
lit; forte mentum quorum officiat
digitorum abiles ostendit homines
et fortes Cum autem plerumque
hoc ad femur desinit vel parum
vltra declinat homines maliuolos
et malis alieis gaudentes Man

fem' d'imit v' p' v' l' m' de claz
tat hoies malivolos et malis
aliens gaudetes Man' nimmū
breues et exigue fortes demō
stiat et sagaces. Crasse man'
si digitos breues vltra modū
hañt de laiat t'gi v'sorem i' h' d'
osū et fūcē Manūs incorte et te
nues loq'cē signāt et voracem.
De vnguibus Vngues albi pla
ni et molles ac tenues obruz
lentes et bñ plucidi optime in
geniūm dicāt **Vngues inflexe**
et curuū imprudētes indicāt et
sapaces Vngues breues nimmū
um de laiat malignū **De digi
gitis** Digiiti collecti et conglo
bati avarū dicāt et malignū
Digiiti pui et tenues stultū da
monstiat Digiiti vero parui et
crassi inuidū idicāt et audaces
De laterē Latera tenua et an
gusta et dep'ssa timiditate in
dicāt Latera reserta caribz et
dura ostendūt hominē et indo
cilem **Hec em** ad rana's seāndū
platonem referuntur **De crure**
Pars cruris que sub genu est
et vocat' sura qñ plena est et qñ
gūda in tēpatū hoiem signat
et imprudētē **Molles** surē effemī
natis assignat **De pedibus** Pe
des crassi et breues vald' in fir
mū idicāt hoiez **Pedes nimmū**
plixi ad hoiem dolosū referū
tur **Pedes p'tenues** et breues
pdunt hoiem malignū. Qui
longis passibz incedunt mag

namini esse solent et efficaci
Qui celeriter incedendo se comp
mit et vulū deducit atq; totū
corpus complicat signat timi
dum et parūm ac versutum.
Qui breues passus habet eius
deq; ac cellariē malignus esse
dicatur ac inbecillis. **De colore**
Color cutis niger versutum in
dicat **Color albus rubēs** fortes
et animosos ostendit. **Color**
vehementer albus cum pallo
te defectum virtutis signat. ef
fimia victoria flecmat'is. **Co
lor igneus** lucentibz oculis ad
in saniam v'git **Color medius**
inter albu et nigrum. qui de
clinat inbrunum. Si clarus
est ostendit virum ingenij boi
et honorum morum.

**Regule generales phisono
mie.**

Ca. **Q**ualiter igitur tene
dum est qd membra q
in proportione sūt na
turali quo ad figuram. Colozē
quantitatem. situm. motum.
indiciant bonam mentis habi
tudinem naturalem. Membra
vero que p'uer'sa sunt **Figura**
Quantitate. **Sitū** **Motu.** **Qua
litate.** **P'uer'sa** in mentem
indiciant **Prima** dicebat **Pla
to** q' quecumque similitudo
alium. aliquorum in homi
nibus est. **Tales** homines
etiam talium mutantur mores

LVI

Notandum insup qd licet signa
membroꝝ naturalium mores homi
num cognoscant no tñ iponunt
necitate S; ostēdūt inclinacōez
nature Nec semp denunciāt de
fectū hoim S; frequēt a pha
bilitē Itē ppter signa extēiora
d qbz dictū est non statim est
ppter iudiciū qd forte signū
est p accēs et nō p necessariū
et forte iūctū ē p atriciā osue
tudinē vñ freno rōmis tenetur
Vñ nārat Aristotiles qd disci
puli i. ypocritas portabāt figu
ram ypocritas pictā philemoi
excellētī phisonomo Quī pro
nūciāuit d ipō qd esz vie lux
uriosus Illis aut idignantibz
a culpātibz philemonē qd de
optimo viro taliter iudicasset
reulerūt hec ypocriti Quī cō
fess⁹ est philemonē verū iudi
casse S; ex adē phisonomie
et honestatis Dixit se cupis
cēcias cordis sui vicisse et ac
cepisse per studiū qbz nature su
erat denegatū Demiq; sciendū
qd signa extēiora nō referūt
mā ad eas passiones q natura
liber insūt hoī sic est ira cupis
cēcia a h? moī nō aut ad eas q
sūt aie solū sic ē musica et geo
metria a filia Sciendū q; qd in
ocul pñ opalē existit ois pec
fectio phisonomie et si oculoꝝ
iudiciū sfermat ceteroꝝ mem
broꝝ iudiciū tūc rata dixit ee
loꝝ? Si aut atriciāc tūc pua

let iudicia oculoꝝ ppter qd oēs
phisonomie affirmauerūt oca
lum esse vñ cordis nūciū.

De toto homine ¶ Ca. LXII

Postq̄ expeditū est de
hoie ex pte mentis et
ex pte corporis hūc dicendum
est de ipō put est apōsitus ex
vetro; Vbi specialitē notatur
dei potēcia q; naturas tā distā
tes dūxit i vnā psonā Natū
tam videlicet corporeā q̄ maxi
me distāt i pōdicāto substācie
Prima cum esz vna creatura
q̄ habebat agnōez int⁹ p itel
lectū vt angel⁹ a alia q̄ hēbat
agnōez foris p sensū vt gli
bet aīal brutū fieri debuit crea
tura ppter pfcōnē vniuersitatis
que hac agnōez duplici esz
pōita vt legere posset in libro
scripto int⁹ et foris hoc ē i cre
atore a suo ope Vnita ē aīa cor
pori mltiplici rōe licet sepata
dignior videret Prima rō est
vt p diūctiōnē causa dispariū
naturaz erigēt mēs ad speran
dam vniōnē q̄ erit int⁹ aīaz et
sp̄m increatū Alia ē vt anima
seruēdo deo in corpore maior
mei tū habeat qd v̄ maior pug
na i bi maior vīctoria a per oīe
quēs maior corda Difficultas
em̄ opis mltū v; ad efficiā
mētē di Tercia rō ē ppter cōple
mētū vniūsi Cū em̄ sic deū ē
q̄da esset catura pure spūalis
q̄da pure corpōal aueniēs fuit

fieri creaturā mixtā partim corpore
 palē. Quarta rō ē q̄ sicut cor-
 pus viuū valz ad fructū p̄nie
 sic p̄ mortē resuscitatū valeb̄
 ad cōsumatōem stōle duplicatā
 q̄ n̄ solū aīa s̄ et corp⁹ p̄miabit
 dicitur sua. Quinta rō ē q̄ hō et
 s̄fectib⁹ corpis mltā h̄ matū. i
 hūiliatōis. Vñ illud hūiliatio
 tua in medio tui. Sicut autē aīa
 ex cōiūctōe ad corpus plura hō
 cōsequē sic et multa cōtrahit in
 cōmoda. Primo p̄cī original
 iniquitatē. Iob q̄s p̄t facere m̄ d
 i. m. d. se. Secūdo p̄cī p̄mita
 tē. Sicut p̄i s̄ sensus hoīs ad
 malū ab. ad. s̄. Tercō bñ op
 andi difficultatē p̄i. Per aggr
 pigri hoīs tñ. q̄. d. e. t. q̄. Quar
 to itellet⁹ ebriūdinē. Sap. Cor
 pus q̄s cor. ag. a. Quinto cō
 tritiūa ipuznatōem gal. Caro
 dicitur ad. Sexto curam solli
 citudinē. Mathe. Dico vob̄ ne
 solli. si. au. q̄. mand. n̄. eius
 Septimo passionū multiplici
 citatē. Iob hō nat⁹ s̄ m. O ta
 uo glie retardatōe. Gloriam
 eum nō p̄cipimus quam dicit
 in corpore deīnemur p̄pter hoc
 ap̄. Capiebat dissolū et esse
 cum p̄cī.

De p̄prietatib⁹ hominis.

LVIII.

Proprietates hominis
 sunt iste discernere in
 ter honestum et turpe
 vnde et solius hominis est ho

nestum prosequi. cū omnia
 bruta non nisi vtilia et de
 lectabilia prosequantur. Pas
 siones ordinare ad limitem cō
 mō supra modum p̄ intellectum
 eleuari et ideo si aliquādo q̄s
 per a dhesionem in terrenis se
 mundo inferiorē fecerit iam
 quasi honore humanitatis ef
 uas p̄prietatem accipit bestie
 vt dicitur viti p̄ cōpiscenciam
 porcus per iram canis per inpi
 nam leo et sic de alijs. q̄ y pla
 to vocat sedm animatū in
 corpore. Amicitiam habere
 se videtur omne genus amicis
 et in hoc differt homo ab
 brutis que non habent amicis
 speciem que est dilectionis vel
 connutritorum vel hūiusmodi
 Intellectualibus theorematib⁹
 bus speculari et delectari in ca
 libus. Verecundari in turpi
 perpetrato propter quod in es
 mendabiles dicuntur in veris
 cundari quia in aliquo mutati
 sunt a rationis honore. Pec
 tinam naturam assumentes
 Perfecte esse coniugale ani
 mal. eo q̄ legibus ordinatas
 faciat honestas nuptias.
 Civile animal est quia disti
 buciones et cohabitaciones
 et federa et perfectas pugnas
 habet et verbanitatibus ordi
 natas Discipline esse percepti
 bile propter rationis vsum.
 Cū animal mansuetū natura

Ciue aial esse qd distribuciō
nes cohitaciōes ⁊ fedēa ⁊ p̄fec
tas puznas h; ⁊ vrbaitatib; ⁊
cediatas disciplie esse pceptū
bile pp̄t vsū. **E**sse aial mā sue
tū nauā pp̄t cilitatē. **E**sse aial
cūbile esse aial glabile pp̄t
p̄fectas gaudēdi vōes q̄ soli cō
fignēt hoi esse microcosmū. **E**
mnoce mōdi eo qd oīs creaturā
hab; aliqd hō videlic; esse cū
lapidib; vegetai cū aboib; sen
tire cū aialib; itelligē cū āgel
Ex duplici naturā eē opoitū sc; **E**
corpōrali ⁊ spūali. creaturā eē
dignissia; aial rōnale mōtale
Hūana fragilitas i hoc consistit
qd i hōie ē assiduitas deficiēdi
impossibilitas standi facilitas
cadēdi difficultas esurgēdi. **V**i
litas nascēdi. iētudo moriēdi
Defect? hū a? ē qd quicquid
habem? aliūd hēm? ⁊ ip̄fec
tū hēm? et isup aittē possū?
In hōie q; ē moriēdi nēctas ⁊
hec ē v̄ illa ta nēctas sic fuit i
abā v̄ in a ta sic ē i nob. v̄ al
lūpta sic fuit in xpo

Sūma boitas vlēs con
muniac bonū suum et
alijs fecit catura rō alē
q̄ lūmū bonū intelligēt ⁊ itelli
gēdo aāret ⁊ amādo possidēt
possidēda bēa eēt f̄fec aut de?
p̄mū hōiez formādo cor? ei?
p̄ miteiū āglōz de limo tē in
ag. o damaleno et i sp̄iauit i
faciē ei? sp̄iaulū vitē hoc est

aial creatū qd corpi fō vni
uit **F**act? ē aut hō ad ymagi
nem dei naturalib; ⁊ ad fili
tudiez m̄gnitūis. **D**icit aut fac
tus hō ad ymaginē dei potius
qd angel? qd ouemenciā h; cū
deo it? et extra qd n; h; āgel?
Int? em; h; ouemenciā f̄m̄ meō
riā itelligenciā ⁊ volūtate h̄uit
angel? s; extra ouemenciā h;
quā nō h; āgel? nā h̄uit a pa
tre fili? sic ab hōie hō eiusdem
naturē. **P**osterea h̄uit deus pre
latus ē oīm i iuo vniūso. **I**tē
sic deus vbiq; ē sic aia vbiq;
ē sue habitabilis i corpe n; qd
p̄ essenciā s; p̄ potēcias. **D**igni
tas hūana ē i hoc qd de? fecit
rōne sapiētē vita innocētē
Dominio potētiē. **P**rimū nō i
hoc qd fact? ē hō ad ymaginē
dei. **S**cōm qd ad similitudinē. **T**er
ciū qd p̄positus ē hō aiantib; ⁊
alijs creatūis q̄ oia s̄ib; f̄uūt
ex his nō qd volūtati bōz hōm̄
subdit n; solū catura s; etiā ip̄e
de? p̄s volūtate tūciū se. **f**a.
Itē āglī q̄ d̄putat ad custodia
Itē d̄moēs q̄ dāt ad exercitiū
bonoz. **I**tē hōies bōi q̄ sūt socij
ēbulaciōnū ⁊ erūt socij solaci
ōnū. **I**tē hōies mali q̄ magis
p̄mouēt p̄sequēdo qd possent
facē f̄uēdo. **C**or? t̄le d̄dit de?
p̄ hōi qd aie est; s̄biectū vt
est; obtēpās s̄i rebellio ē. esset
etiā p̄pagabile s̄i libidie. esset
vgabile s̄i mortalitate. ⁊ esset

et proportionale quantum ab complexionem equalem esse quod aie conformem ut sicut anima erat innocens et tunc poterat peccare si corpus esset impassibile ut tunc posset mortalitatem mori. Et ideo poterat mori et non mori poterat habere sufficientiam et indigentiam ob terram et rebellare. Et hoc fuit ratione naturae defectus exprimitur nichil create nec per gloriam ostendit mater. Fuit tamen corpus illud ita compositum ut in eo esset nulla pugna et belliois nulla puritas libidinis nulla imminutio vigoris nulla corruptio mortis. De immortalitate ad hoc autem in mortalitate corporis ad principalem fuit ab anima sicut ab influente. A corpore equale oppositum fuit a disponere. A ligno autem vite fuit auegetate a regimine vero digne providentiae sicut ab intellectu. Merita et ex parte progentis. Fuit etiam homo ab se culpa et miseria. Nec ad culpam habuit formidinis vitam nisi nota quod ad adiutoria ad. Insup datur est ei quod duplex adiutorium unum est ad recte volentem quod est scientia secundum ad inveniendum contra malum et sit multa ad bonum quod est spondere. Tercium fuit scientia illuminans intellectum ad agnoscendum seipsum deum suum et mundum istum qui factus fuerat propter ipsum. Quartum fuit caritas accedens affectum ad diligendum deum. Prima duo pertinent ad perfectum naturalium alia duo ad perfectum spirituum totum. Quorum unum fuit gratia gratia

dante. Scientia. Reliquum gratia gratia factis. Scientia. Caritas. De scientia ad. Accepit homo triplicem oculum. Scientia. Carnis qui videret mundum. Intellectus rationis qui videret deum. Intellectus operum qui videret deum. Et sic oculus carnis videt homo extra se oculo rationis quae sunt intra se oculo operum qui sunt supra se. Noticia enim dei habuit ad presentiam quodammodo interiori aspiratione operum plene non tamen ita excellens ut in patria nec ita in emigrata ut homo in via. Res etiam etiam non videt quod nota omnibus animantibus ipsi videt noticiam quod sui habuit quod quilibet factus fuerat sciuit. Nota quod ad non habuit penitentiam. Fuit quod non habuit penitentiam quod nec esuriuit nec sitiuit. Intellectus frigus vel est labor a infirmitas eum non levis non morte expectant quod vivens eam ad gloriam tamen tamen vel tibi non equis et nudus. Vere audiam non sensisset naturam in eo quod ad deformitatem membris non exalsh. Conceptus fuit in pudore et per usum doloris. Notus membris subiecti sui sit volutatis. De preceptis habet dat. Ca. le. Actum ad ad de in paradisu mansit. Et ibi de costis dormientis. Eua sibi formavit. Hac si fecit de capite ne pro dominaretur de peccato vinea operaretur de latere ut amoris visum probaret. Duplex bonum illis deus preparavit unum temporale aliud eternum primum dedit secundum promissit.

Ideo duplex pceptū p̄mus hō
 habuit vnū natūe ad custodi
 endū bonū datū. aliud discipli
 ne ad p̄mendū bonū p̄missū et
 hoc vt potēat m̄eri meli⁹ qd
 p̄ mēā obediēciā q̄ tē mēa est
 q̄n p̄ceptū ex se solo obligat et
 nō ex alia cā. et t̄le dicit p̄cep
 tum discipliē q̄ p̄ ip̄m dicit
 q̄ta sit vt? obediēcie vñ et pre
 ceptū discipliē dicit q̄ vitare
 lignū scie n̄ suadebat natūā s̄
 discipliā. P̄ceptū v̄o natūe
 duplex fuit. vnū de obuaōe i⁹
 diuidū vt ibi. de oī ligno pa
 ra. Inē q̄ ligna fuit in medio
 paradisi sp̄ ille noīaū lignū vite
 he dcm̄ ab effcū q̄ cōpa p̄mo
 rum p̄ntū debebat et̄nue vege
 tare. Aliud fuit p̄ceptū natūe p
 obuaōe sp̄i vt illud. cresce
 et m̄lā. Sicut p̄ceptū discipline
 nota q̄ aliqd̄ phibet q̄ malū
 exōdi. Nō furtū faci. Aliud
 q̄ oīo. mali M̄. n̄ iurāe d̄nio
 Sic p̄lat⁹ m̄ta phibere p̄t q̄
 tā nō sūt exp̄ssa in sua regula
 ap̄o ad p̄baōē; obediē. et t̄le
 fuit p̄ceptū de ligno vitādo

Homo p̄dcis fuit⁹ auz
 illis accep̄. loc. paradisi
 t̄ctis i hitacōē; t̄nq̄llā fuit
 aut loc⁹ ille vt ait dam. expul
 t̄ois vnūse p̄mutaiū q̄ t̄m
 excellē. p̄it⁹ ē t̄pato ac pu
 r̄l̄io acce. cū. ulg; plātis s̄ep
 flōidis comat⁹ est bono odoē
 plen⁹ nullūq; irēonabiliū ibi

hīcāt p̄tēta habetur Gen. q̄ a
 d̄no paradisi plātaz. Fonte qui
 diuidit̄ i q̄tuor capita irrigatur
 ligno vite ac scie decorat. per
 cherubi et flāmeū cust oditur
 Notābū insup q̄ nulle sūt ibi
 t̄p̄stares. due q̄z sūt i hiemes
 et due estates et bis fructificat
 ibi arboēs. Itē i vtroq; solsticō
 hāt hiemē et i vt⁹ qz eq̄noctio
 estate. Hui⁹ aut rō ē qz paradisi
 sub circulo eq̄noctiali situs est
 Item sp̄ habet eq̄noctiū

De talu p̄m hoīs Ca LXii

Felicitati hoīs in specie
 Nuūc̄s ergo dyabul⁹
 p̄p̄tis ip̄am mulierē tāq̄ fras
 gilio; t̄ptādā aggredit̄. quā
 cū i respōsiōe dubitat̄ c̄neret
 forci⁹ istitit et vincēs eā eā
 vitū illa mediāte dicit Pro
 cessit ergo sic p̄mo sc; q̄tendo
 cur p̄cepit v̄b⁹ de⁹ Sedo asse
 rendo Nequa p̄ inquit morie.
 Tercio modo p̄mittēdo Eritis
 sic dii sciētes bonū et malū p
 cess⁹ iste fuit marie v̄sue qz
 p̄cessit exp̄iēdo. i p̄llēdo et al
 licēdo exp̄iēda em̄ accepta in
 mē. rogacōe impulit i a f̄erōe
 allexit in p̄ssione Allexit vō
 bya⁹ mulierē p̄ t̄plex appeti
 bile sc; p̄ sciām q̄ ē appetibile
 v̄oi p̄ excellēciā ad modū dei q̄
 ē appetibil⁹ in scib⁹ per suauit̄
 tatē ligni q̄ est appetibil⁹ cōu
 piscibil⁹ Igit̄ vie p̄cauit qz lig
 nū vitādu gustauit vñ et penā

accepta ut subo e vult? p. s. v. s.
Nulier ae i duobz peccauit na
sebiu a necidū o medt a dupli
ce maledicoez habitus sub viri
potestate eris et hoc ppe pmu
Ite i dolore pies ppter scdm
Dyabol? vo i serpe a iudt me
tit? e decepit vn ppe pmu deim
e ei sup pect? t. g. m. s. ppter
scdm dicit ei. **T**erza comedes
ape terciu at die ei lpa cotde
ca. t. **S**i sciere volueris qs eoy
pl? peccauerit .s. vir vel mfe.
No ady qd qntu ad aliq plus
peccauit mfe a qntu ad alia ipe
vir. **N**a mfe pl? peccauit q ad
prioris finis itencoz voluit ei fi
hicut ds h vir mte deb at no co
tristate delicias suas. **I**te mfe
peccauit in plures quia in deu
in se in proximum. **I**te mulier
peccauit dāpnos? qz plres may
ledicoes accepit **V**ir at peccauit
pl? q ad origine qz excta scia
Ite vir peccauit maiori ingratu
dine **Q**uerūt qz multi cur de?
fecerit ho iem q peccare possz
ad hoc assignat pl me rones
Pi na e vt ostēd at dei potēcia
q sol? i vtabil ois aut creatu
ra mutabil **S**eda ca e vt sclā
ret dei sapiēcia q ex malo scit
eligē bonū qd nō potunt nisi ds
creatura fecissz vtabilē in malū
Tercia vt manifestet dei cle
mencia q pps p mortē suā hoiz
pditū liberauit **Q**uarta vt ostē
dat dei iusticia q nō solū reddit

bonis pnia h a malis suplicia
Quinta vt hō nō sit peccatis co
dicōis q alie catur qs oēs sic
ds ammittat vt eas agē ppe
is motibz finat vn et hoiz ar
bitrio suo reliquē debuit. **S**ep
ta e la? hūana **L**aus ei viri ius
ti est quia potuit transgredi et
non est transgressus. **S**eptima
est decor vniuersi quia oppo
sit iuxta se posita magis elucet
aut ita mali bonos omedāt ad
lucē opati **O**ctaua e rō qz boi
exerci aē a pbāe p malos **A**dā
a eua p? pēem de paradiso expul
si sūt hē lucifer de celo. **E**t hac
valle miserie hitantes facti sūt
mortales **N**a sicut in celo e nō
posse mori et in paradiso posse nō
mori sic in terra e nō posse nō mo
ri et in inferno sp mori **E**t hīs
patet q pmus status hois fu
it innocēcie **S**eda gē **T**ercia
us culpe. **Q**uartus penitēcie.
Quintus glorie. **D**um em in
cedente exierit se supra se cecidit
bit miserabiliter infra se scis a
stati innocēcie et gē instati cul
pe et miserie **I**te qz factus e in
obediōis suo supicozi iusto dei iu
dicio factū e vt hō fieret i obedi
ens. sūū iheri? a marie cā mē
bra vnti generatōe de seruiciā
V De ordine temptationis in
nobis. **C**a. **LXIII**
Ondo temptationis quā
fuit in pnis patē abo
eciam in nob complet

50
Nā sic tibi spēs suggestit mltē
delectata ē vitē amedit Sic i
nobis f^m Greg^o dya^o geit f^m p^r
tis officiū S^esualitas vō mu
lieris et vō tenz viri locū p^r cō
sensū vel dicas f^m Aug^o q^d
suggestio f^m p^rētis ē p^rm^o mod^o
ex fomice Cōmestio vō muli^o
eris est dlcāō cogitacōis p^r i
feriōre p^rētē vōnis S^ez cōmestio
vō ē d^r s^el^o sup^riois p^rētis vōis p^r
hec em̄ tria scz suggestione d
lcāōz; et d^r sensū hō i tēptacōz;
ducit q^r tēptacō p suggestioē;
mchoaē Sed p^r dclcāōnem
p^rgredie p^r d^r sensū aut d^r suatur
Sūt aut alia tria p^r q^d quis in
tēptacōz; d^r t^rinet scz op^o p^ruum
et d^r s^euetudo ac d^r speracō Sciēdy
q^d est tēptacō triplex Prima
est a dyabulo vel p^r mod^o sug
gestiois v^r p^r mod^o afflictiois
Secda ē amādo q^d voluptate ac
vanitate allicit v^r p^r se uocē f^r
git Tercia est carnis q^d p^r sēsu
alitate ac foitē ad p^rēm impel
lit q^d b^o ecia vō cōsencies p^rēm
p^ricit Due tēptacōis spēs p^rme
scz dyabuli et mundi sūt extra
nos et n^o h^ont p^rēm vnde Au^o;
Tēptacō nō ē p^rēm h^o m^ola ex
tēde p^rūtis Tercia^o mod^o tēp
tābi ē intra nos et ē p^rēm veni
ale q^d p^rō p^rm^o mod^o t^rm^o est sed
mortalē h^o cōsensus aduenerit
Cōtra p^rdcōs tēptacōes dedit
nob^o de^o tria remedia q^r vtra
dyabulū hēm^o spūs āgelicos

q^d ad bōn nos stimulat et cōtra
insult^o dyaboli defēdūt Item
vtra mōdū hēm^o exēpla factōz
q^s nec alliciebāt mōdi blādi
mēta nec tēbāt supplicia Itē
cōtra carnē hēm^o bō naturalia
scz synderesim et vim irascibile
Habem^o et gratuita scz caritate
tēptaciā et hui^o mōi q^d b^o caris
vicia mortificamus Est autem
d^rā tēptacōis q^d ē a dyabulo et
cārne Tēptacōes em̄ q^d a dya^o
sūt sepe o^rūf p^rēt vō; vt nup sa
ciat^o famē paciā et p^r lōgam
dormitacōē; sompno p^rgtauet
Tēptacōes vō q^d sunt a carne
frequēt surgūt p^r p^r nēccitate h^o
interdū exēscūt in sup^rlūitate
vt h^o cibo p^r ieiunū imōderate
appetit v^r i amedendo mēsurā
et mod^o nō tenet Tēptacō
mlāplex est Quedā ē pbacō
nis hec ē a deo scdm q^d domi^o
temptauit abrahā Quedā ex
aminacionis hec est ab hoīne
Quedā p^rcipitacōis hec est a
dyabulo qui temptauit p^rmos
patētes sic Quedā dlcāōnis
hec ē a carne Quedā cōsensus
hec est vōnis Tēptacionum
q^d tūc sūt spēs Prima ē asp^rta
hec fit de laboribus incōsuetis
in p^ricipio ouerhouis Secda
est vana et oritur de p^rspecta
tibus spūalibus vt cū quis de
virtutum successibus gaudet
Tercia est dubia vt quādo q^s
ambigit quid cūm de alia et

tinere debeat unde accidit qd
segriorq; ad bonū reddi
qn id qd agit bonū esse dubi
tat et pmpci et fit ad malū qn
malū ee nescit. **Quarta** e frau
dulenta vt qn se dyabolus i an
gelū lucis transfigurat sub spē
sc; vicuū inducēs vicū hoc
fit q i suadēdo honestatē indu
cit supbiā vel suadēdo discretū
obsequū inducit nimū carnis
comodū vel suadēdo iustū iudi
ciū ioucit crudelitātē vel suadē
do misericordiā idut reuisionē et
neglienciā vel suadēdo largita
tē ioucit pdigalitatē et sic de
alijs. **Intali** autē piculissimū
ē piculū nō vidē p mū appellat
ps. **Tim** vñ nocturnū. **Per**
noctē em aduersitas designat
Secūdu appellat sagitā volan
tē in die q; p diē pspertitas dē
signat. **Tercū** a pellat nego
ciū p ambulans in tēbris et
hoc ppter dubiū pplexitatis.
Quartū vocat demonū meridi
anū. **Vñ** dicit. **Nō** timeb a ti
more nocturno a sagitā volan
te i di a neg p it ab ic qd.
De hjs q; quorū generib; tēptaci
onū idē ayt. **Sup** a p i dē q; ad
p mū. **Et** basiliscū ambulab q;
ad secūdu. **Et** cōsulca leo quo
ad tertiū. **Et** diaconē q; ad quū.
Nota q; bona possūt in quinq;
ca; ib; obmitti ppter p bictas
deceptōnes dyaboli nō sūt ec
am licita faciēdi et hoc in qn

q; casib; . **P**rimus est si dyab
olus ipse suadet bonū aliq;
nō est faciendum ne videamur
suis cōsilijs consentire vñ pps
ipso suadente noluit panē s; la
pidib; facere qd tñ op? bonū
fuisse. **Secūdu** si aliq; bonū
pponat cōtm legē dei n est fa
ciendū vñ machabei volebat
cōmedere carnes quas tēpe ne
cessitatis cōmedere licuiss. **Terc**
tius qn bonū fit cum scandalo
aliozum corū. **Peccantes** in
fratres nō. **Et** loquitur de p do
lotico. **Quartus** ē qn bonū fit
ppter ostentatiōem. **Iob**. **Pi**
osculatus sū manū m. **Quintus**
est cū ipedit obedienciā supio
tis q; licet ppter mandatum
prelacionū q; debeat fieri ma
lum potest tñ aliud bonū p
ter obedienciā intermiti. **He**
media contra tēptaciōnes sunt
Remedia dominice passionis
Mortificatio carnis. **Vale** exet
tationum. **Nota** remedia contra
tationum. **Declinatio** ocy
p i tēptationum. **Conuulsio** p i tē
ptationum.

ExPLICIT liber secūdu Incipit
tercius de corruptela peccati
et primo de malo in genere.

Incipit liber tercius **De**
malo in genere **CA I**

Malum triplex est vi
del; culpe pene dāp
ni quod opponitur
triplici bono scilicet
honesto delectabili & utili **Nā**
culpe opponitur honesto **Pene**
opponitur dilectabili **Dāpno**
opponitur utili **Malum est vti**
le multis modis **Primo** p suā
ordinacionē quia per vilificacōz
ponitur in loco inferiori in vni
uersitate rez **Unde** bene ordina
tur sicut et ordinate ponit dya
bolus i inferno & fur in patibu
lo **Secundo** modo est vtile per
suam coactionē amaritudo em
consciencie cogit homines; rece
dere a peccato **Jeremie** **Arguet**
te malicia tua in te et auerho
tua increpabit te **Item** vide q̄
malū et q̄ amarum ē deliq̄sse
te dominū deum tuū **Tercō** est
vtile per ipsius mali considera
cionē **Ex** eo em q̄ homo videt
malū naturaliter perficit qui a
sicut homo naturaliter bonū
appetit ita naturaliter malum
hōeret et fugit **De diffinico**
ne peccati CA II

Post malum in genere
sequitur de malo culpe
in specie diffinif autē
peccatū multis modis **Primo**
sic ab **Augustino** **Peccatū** est
voluntas retinendi vel cōsequē
di q̄ iusticiam necat **Secū** do

sic ab **Augustino** **Peccatū** est
dictū vel factū concupitū cōtra
legem dei **Tercō** sic ab ambro
sio **Peccatū** est preuaticō le
gis diuine et celestū inobedi
encia preceptorū **Quarto** ab
Augustino peccare est spretō i
commutabili bono rebus muta
bilibus adherere **Diffinico** p̄
ma datur scdm causam efficiē
tem **Secunda** scdm causam
materialē **Tercia** scdm causā
formalem **Quarta** scdm cām
finalem **In** quarta diffinico ne
notatur q̄ in peccato duo sunt
scz auerho a creatore et conū
ho ad creaturam quorū primū
est quasi formale scdm quasi
materialē & in actione non est
peccatū iacione conuerhionis si
non sistatur i creatum **Sec** ma
oñe auerhionis i qua est defor
mitas et cōceptus **Qd** autē i
cōne conuerhionis nō sit pecca
tum principaliter patet quia
potest fieri vni aliter quandoq;
vt quando in creatura quis de
lectatur plus d̄bito **Si** citra de
um **Quādoq;** p̄t quis delectari
in creatum ecia sine peccato cū
scz delectacō naturalis est tm̄
secundū qd̄ visus delectatur i
virid̄ gustus i dulci et sic de
alijs **Item** ecia quis potest in
creatum delectari meritorie q̄n
scz ad dōū referē psal̄ delectasti
me dñe i factu t. **S;** tūc sūit
delectacō p motū nō p passioē:

Quid sit peccatū secundū rem

Capitulum III

Quendum est de peccato quod non est substantia vel res aliqua Sed defectus et corruptela Et dicitur peccatum nichil propter tria Primo propter defectū quia peccatum non est res aliqua naturalis Sed corruptio boni Secundo propter effectū quia peccatū annihilat hominem et deficere facit a vero esse Tercio propter defectū quia malum facit hominem et indignū premio Circa predicta tamen sciendū quod aliud ē peccati actus aliud habitus aliud status siue macula Peccati actus aliud ē sed quā non amplius sit definit esse etiam sine gratia Sed peccati habitus qui ē inquitur ex malis actibus etiam aliquid est et remanet interdum cessantibus actibus etiam post infusam gratiam et peccati remissionē Peccati vero reatus siue macula secundū rem nichil est et tamen deformat animā non per modum depositionis Sed priuacionis sicut truncatio membri deformat corpus et maculat Dicit etiam Aug⁹ quod sicut abstinentia nulla substantia ē et tamē ex ea corpus languet ita peccatū non est aliqua substantia et eo tamen naturā corrupta anima semper deletur per gratiam Nota preterea quod peccatum quicquid

transit actu et remanet reatu sicut peccatum actuale Quicquid ē e contrario ut cum peccatum transierit reatu et remanet actu sicut per in peccato originali per baptismū Quicquid tamen sit actu sicut et reatu sicut peccatum actuale per penam per factam Quicquid remanet actu et reatu sicut penam originale ante baptismū **¶** Quid sit peccatum secundum nomen **Ca IIII**

Peccatū habet multa nomina vocat enim macula et hoc ideo quoniam ymaginem dei deformat Item reatus quoniam ad etiam nam penam obligat Item pollucio et hoc quoniam ad contagionem contactam ex terrena delectatione Item vocatur pena et hoc in quantum respicit peccatum primum hominibus in quo natura nostra fit corrupta Item vocatur delictum et secundum quod est recessus a dignitate gratie habitae Item vocatur culpa et hoc propter ut respicit penam Item offensa et hoc quia contra deum est Item preuaricatio et hoc in quantum vocatur vitium id est defectus bonorum naturalium Item vocatur peccatum prout est commutatio ad bonum commutabile Item vocatur scelus propter iniuriam dei magnam Item vocatur nequitas prout est illicitum personae perpetranti Item vocatur crimen prout est dignum accusatione et pena **¶** De origine peccati **Ca V**

Quamuis peccatum sit
 contrarium ipsi bono non
 tamen habet esse nisi
 in bono nec esse habet nisi a bo-
 no. Quod quidem bonum est liberum
 arbitrium ac voluntas a qua pec-
 catum est sicut a primo origine
 et in qua est sicut in proprio sub-
 iecto voluntas igitur est causa
 peccati causa dico non efficiens
 sed deficiens voluntas enim se-
 cundum quod habet respectum ad
 suum principium a quo est scilicet
 ad deum non est nata elicere ex
 se nisi bonum. Sed secundum quod ha-
 bet respectum ad suum principium
 ex quo est quod est nichil cum ipsa
 voluntas sit ex nichilo tendit ad
 defectum. Si ergo velimus scire
 unde sit malum aulpe materiali-
 ter dicemus quod ex nichilo. Si
 ergo velimus scire unde sit for-
 maliter dicemus quod ex absen-
 tia debiti modi scilicet speciei mo-
 di et ordinis. Sed si velimus sci-
 re unde sit originaliter dicemus
 quod a voluntate sive a libero ar-
 bitrio. De progressu peccati non
 quod peccatum incipit in cogitatione
 procedit et crescit in delectatione
 ne perficitur in consensu. Circa pro-
 gressu peccati notandum quod que-
 dam antecedunt ipsum peccatum
 quedam sequuntur. Quedam circa
 stant. Peccatum antecedunt aliqua
 ex parte avertionis aliqua ex
 parte conversionis. Ex parte avertionis
 omnia antecedunt peccatum ista

Conceptus Omissio Ingratitudo
 Inobediencia Prevaricatio
 Illa vero que precedunt pecca-
 tum ex parte conversionis sunt Co-
 gitatio Libido Concupiscencia
 Delectatio Peruersa intentio
 Consensus. Alia sunt que pecca-
 tum sequuntur sicut est macula et
 deformacio ymaginis dei et re-
 atus id est obligatio ad penam
 eternam. Sunt ad huc alia que
 peccatum comitantur ut sunt pec-
 catorum circumstantie que peccatum
 aggrauant vel diminuunt que
 notantur in hoc versu. Quis quid
 ubi pro quos quociens aut quo
 modo quoniam actio enim deprauatur
 etiam illa que est de genere bonorum
 quoniamque in principio quoniamque in me-
 dio quoniamque in fine et hoc per ma-
 lam intentionem vel per negli-
 gentiam et vanam gloriam vniu-
 peram dicitur maius altero mul-
 tis modis scilicet causalitate ut
 peccatum luciferi vel genealitate
 ut peccatum adae vel deformitate
 ut peccatum iude vel difficultate
 remittendi sicut peccatum in spi-
 ritum sanctum vel periculo sicut
 peccatum ignorantie vel inseparabi-
 litate ut peccatum cupiditatis vel
 promitance ut peccatum carnis vel
 offensione ut peccatum ydolatrie
 vel expugnandi difficultate ut
 superbia vel mentis cecitate ut
 ira. Circa gravitatem peccati non quod
 est peccatum uiro perfecto quod non
 sit peccatum in perfecto nisi in his que

novit Nam perfectio non vni-
cit genus peccati Sed quanti-
tatem auget ¶ De diuisione
peccati ¶ Ca VI

Diuisio peccati multiplex
est Alia est enim secundum
causam efficientem secun-
dum se ut hec Peccatum Aliud
est ex in potentia Aliud ex ig-
norantia Aliud ex malicia Alia
sumitur secundum efficientem ratione
annexi secundum quam sumitur hec
diuisione Peccatum aliud est ex
amore male accedente Aliud
ex timore male humiliante hoc
est dicere quod homo vult potius
peccatum committere quam amato ca-
rere aut malum pene quam timere
incurrere Sumuntur etiam pec-
catorum diuisiones secundum cau-
sam materiale circaquam Pri-
mo modo sumitur hec diuisione Pee-
catum aliud est cordis Aliud
oris aliud operis Se uero modo
sumitur sic Peccatum aliud est
in deum Aliud est in semetipsum
Aliud est in proximum In deum
diuiditur peccatum sic Peccatum A-
liud est in patrem Aliud in filium
Aliud in spiritum sanctum Tribus
modis peccatur in deum scilicet male
per infidelitatem de deo sciendo
Item blasphemando Item sa-
cramenta indignae tractando Ali-
o modo peccat quis in deum in ipsi
tempore hoc fit tripliciter Quia
quicquid temptat quis dei potentiam
ut cum signa peccat Quicquid iustitiam

ut cum peccans cadens feruere vel bu-
ellum per similia iudicium queit
Quicquid dei misericordiam ut cum
quis bonitatem dei exanimas
committit se stultis periculis In
semetipso peccat quis etiam mo-
dis videlicet necessaria sibi sub-
trahendo Item superflua sumendo
Item ultra vias quod spiritus agredie-
do Item in proximum peccat quod tri-
pliciter scilicet primo sua auferendo
Item sua sibi in necessitate non
communicando Item malo exemplo
in peccatum illud trahendo Sumuntur
preterea diuisiones peccatorum secundum
causam formalem et hoc tribus
modis quoniam vel secundum qualitatem
vel secundum quantitatem vel secundum ra-
tionem Secundum qualitatem sumitur hec
diuisione Peccatum aliud est commis-
si aliud illiciti Quorum primum est
preuaricatio preceptorum nega-
tiuum Secundum vero est peruariatio
preceptorum affirmatiuum Item primum
predictum duplex primum est contra du-
as partes iusticie que sunt delectare
a malo et facere bonum Item sumitur
diuisione secundum qualitatem sic
Peccatorum quodam sunt carnalia
quodam spiritualia Sed carnalia maio-
ris sunt in anime spiritualia vero maiora
autem secundum quantitatem sunt hec dic-
tione peccatorum aliter mortale aliud
veniale Quorum primum dicitur
peruersio Secundum vero incedit
fio te talis a bono incommutabilis
a diuino totum ad bonum commutabilis

Sed peccatum veniale est amorem
voluntatis in creatura circa deum
tamen secundum relationem sumitur
hec diffinitio peccatorum Aliud
origiale aliud actuale Ultimo
sumitur diffinitio secundum causam
finale et hoc dupliciter quia
vel secundum ipsum appetibile vel
secundum actum hominis appe-
tentis Secundum ipsum appetibi-
le sumitur hec definitio Omne quod
est in mundo aut est concupiscen-
cia carnis a concupiscentia oculi
aut superbia vite Quorum pri-
mum est appetitus voluptatum
Secundum est appetitus diuiciarum
Tercium est appetitus honorum
Secundum actum hominis ap-
petentis diuicia peccatum in sep-
tem vicia capitata scilicet Super-
biam Inuidiam Iram Accidia
Avariciam Gulam Luxuriam
Nota quod quinque sunt genera ope-
rum Nam quedam sunt mala in
se ut illa que secundum naturam suam
sunt mala possunt tamen per ali-
quam circumstantiam fieri bona
sicut homicidium Quedam sunt
mala secundum se ut illa que per
nullam circumstantiam possunt
fieri bona sicut est odire deum vel
fornicari vel huiusmodi Que-
dam bona in se ut que sunt bona
ex genere et tamen possunt fieri
mala ex circumstantia sicut da-
re elemosinam Quedam sunt bona
secundum se ut que per nullam circū-
stantiam possunt fieri mala si

aut diligere deum ex caritate que
dam indifferentia ut que nec
bona nec mala sunt possunt fieri
sicut bona vel mala sicut est mo-
uere pedem sine deliberatione vel
comedere quandoque **De effectu**
tu peccati **CA VII**

Multa mala facit pecca-
tum homini ante mor-
tem et in morte et post
mortem Ante mortem peccatum
operatur hec Naturalia voluerat
et significatur etiam illo qui inci-
dit in latrones Item intellectum
obscurat in cognitione veri et
affectum tepescit in opere boni gra-
tuita spoliatur Tres dispersi sunt
lapides et Ne autem aliquod bo-
num peccat illa bona opera que
quis peccando mortificat alijs
saluandis dabunt sicut quando
quis corporali morte moritur
fratres et propinqui in eius he-
reditate succedunt Item anima
maculatur Tres Denigrata est
super carbones et Item ad penam
eternam obligat Gen In qua
cumque die comederitis et Item
conscientiam amarificat Item Le-
te Vide quod malum et amarum est
et Item indurat Prou Peccator
tamen in profundum maris
Item insensibilem reddit Gen
Videbat eius quasi lucem Simile
habet in cane submergendo quod
non sentit lapidem in collo donec
nec in aqua extra nauem precipiat
Item animam occidit quia vna

vicia id est deprivat id est rex
saul ieruit in gladium suum.
Sed nota qd peccatum veniale
le disponit ad mortem. mortale
vero infert mortem. sed ob
stinao in morte detinet. **I**tem
ad alia pcca circa hec habemus
exemplum in cayn qui egressus
in agrum occidit fratrem suum
de hoc dicit. **G**regorius pccm
quod per penitenciam cito non
diluitur. suo pondere ad aliud
trahit exemplū habemus in fi
gura egressus est coruus de ar
cha interceptus ē aquis et di
na egressa vt videret mulieres
regionis illius corrupta est et
iudas egressus est pp n tradi
dit. et post adulteriu dicendū
secutum est homicidiū. **E**t sic
patet qd pccm est pena peccati.
peccatum em quod in se est cul
pa dicitur peccati. peccati pe
na. et ita dicitur qd n mul cul
pa et pena. sed culpa dicitur vte
actionis. pena vero ratione pas
sionis. qz culpa ē qd facim. pe
na vero qd patimur. licet igē
omnis culpa sit a nobis. non
tñ omis pena ē a nob. **I**mmo
qdam a nob acta. qdam a dño
inflicta qdam a pmiss penitē
cōtracta. et qz cum q non facit
qd debet. iustū est pati qd de
bet. **I**tem omis pena iusta est.
et adiuvina providencia. **Q**uod
vnum peccatum nascat ex alio
sic apparet quia supbia omnes

volte precellere. dolet si aliqs ei
equat et sic ex ea nascat inu
dia. **I**nuidus vō quia defacili
inascitur ei cui inuidet. ideo nas
citur ex ea ira. **S**ed ira quan
do non potest se vindicare inas
citur ideo ex ira nascitur acci
dia a accidia vero consolacionē
querens ex interioribus facit
avarum. auariciam quia in te
poralibus habundat potest ma
gis exerceere gulam. gula vero
propter ventris replecionem
defacili spumat in libidinem et
ita generat luxuriam. **I**tem bo
na que sunt infructuosa red
dit. et quantum ad meritum et
quantum ad premium. hauri
mus preciosus ab aere non
profert fructum. **S**ed auascit
et humilitatur ad incendium.
De talibus dicitur. **D**eutero
nomij. **M**aledictus eris qui in
grediens et egrediens scilicet
ecclesiam dei materialom ad
orandum. **Q**uia talium oratio
non est meritoria. **I**mmo dicit
Augustinus. **Q**uod si tales
signāt se signo crucis includūt
in se potius dyabolum quam
excludunt. **Q**ui iam etiam in
eis per effectum habitat. **I**tem
Notandum est qd ex homine
peccatore haurit prius dictum ē
infernū facit. **Q**uia in peccato
est **I**gnis auaricie. **P**etor
luxurie. **T**enebre ignorantie.
Vermis osciencie. remorsus animi

fitis concupiscentie demones p
effectū et huiusmodi. **Me** va uū
dem hominē relinquit **Gen. i.**
terra erat manis et vacua et me
tico qz mundo adherentes sug
gunt vbera amentia eo qz elin
quit fontē vite et venā aquarū
iuuentū et paludibus turbidis
se faciant. **Item** fallendo decipi
pit sicut lignū putridū de noc
te lucens et sicut esca in hamo
piscem de capite. **Item** stultū ho
minem demonstrat quia peccā
do quis se opprimit imponēdo
ad cremandū semetipsū ligna
sua se dorsum suū et illi seruit q
eum proseruicō torq̄bit. **Aug.**
Sultū est in tali statu viuere
in quo quis non auderet mori.
Siendū qz peccatum in morte
grauat hominē quia in morte
pauatur homo solacio visibiliū
quē dilexit cibo potu amicis re
bus lumine requie. **pprio** Ecclā
pauatur corpe qz nūq̄ in tali
forma recipiet p̄mo tale vellet
habere sicut quicqz produmbia
parte corosū est a vermibus qz
stupbat anima peccatoris quā
corpus resumendum videbit.
Turbabitur peccator in morte
quādo videbit conarsū demō
nū ad animā recipiendū. **Te.**
Omnes inimici eius apphen
dunt eam inter angustias. **Pos**
tremo vidēdū est qualiter pec
cator p̄uatur hominē post mor
tem p̄fusionē habebit ex operū

denudacione. **Propheta.** Reue
lato pudēda tua in facie tua. **Ex**
probacionē xp̄i audiet in iudi
cio. **Mathe.** Esurū et nō de rē
Requie et luce p̄uabit. **Luc.**
Ligatis manibus et pedibus
Exodi. Unde nichil va'ebit ei
tantus iste. **Requie** eternā do
na eis dñe. **Suffragiis** ecclē nō
gaudebit. **Ala.** Verbis eorū
nō mori. **Exo.** In infernū p̄ci
pitabitur. **Exemplū** de lapide
inolari qz proiecit angelus in
mare dices hoc impetu mit tē
babilon in infernū. **Apo c.** A deo
et electis omnibus qz bonis sepa
bitur. **Mathe.** **I**te maledicti in
ignem eternū a statu penitēdi
cadet. **Iere.** **T**ransijt estas finita
est messis. **O**mnis spes miseri
cordie p̄scidetur. **Ala.** **N**on res
manebit testa vt portetur igni
culus scz caritas. **D**e incendio
caritatis aut hauriat parū aq̄
de fouea scz diuine misericor
die sicut itaqz peccatū nocet in
peccato existente vt in peccato
morienti. sic quoqz multiplici
ter nocet peccatū etiā ipsū dese
renti et de illo penitēti quia glo
riam p̄me innocēcie nūq̄ recu
perabit sicut em corrupta de ce
tero virgo non erit. **I**ta semel
peccans nūquā se peccasse gau
debit. **I**stud multis exemplis
ostendit. **N**am post sanacionē
vulneis semp reman; cicatrix.
Item qui semel furatur semper

fur dicit **I**te domus eius domus
discalciati deaturo potest dici. **I**te
symon quem dominus de lepra curavit
post emundationem semper vocabatur
symon leprosus. **I**tem templum
quod edificatum fuit post destruc-
tionem primi nullo modo simile fu-
it in pulchritudine templo priori.
Ad penam temporalem se obligat.
Vn non eribit inde donec red-
dat nouissimum quod dicitur. **I**te reg-
num celorum non intrabit donec
lignum fenem stipula id est pe-
na tam mortalium peccatorum quam
venialium que in presentia soluta non
est super ipsum non cremetur. **I**tem a
gloria retardat quod figuratum est in
absolon que postquam patri reconci-
liatus fuit dauid mansit tamen in
iherusalem duobus annis quod faci-
ciem eius non vidit vel tam diu
differtur quis a gloria quousque
fiat sine omni macula. sicut erat
in baptismo. **T**epus amissum et
premium quod habet conquirere pos-
tuit cum premio nunquam recupe-
rabit. **I**te. **Q**ui vidit ad id quod
vendit nunquam reuertetur. **I**te ob-
scurat oculum omnium et hoc ap-
paret stercorea yndinam que ipsum ce-
cauerat sicut habet **T**hobias et
apparet trabe que intus erat. **A**ugustinus
Oculis egris odiosa est lux sicut
notauit in respiciendo. **A**dhuc
nota de quodam ceco quem lex
dominus primo illuminauit non tamen
statim perfecte vidit. **S**ed vi-
dit homines primo quasi arbores ab-
-

lantes. **I**tem affectum reprobis
tepidum sicut in pede vulneratus
et sanatus claudicat. et arbor
mota de loco suo virtutis aliquando
amittit. **V**n dicitur est homini
post peccatum spinas et tribulos
geminabit terra. **E**t dicitur est serpe-
nti super pectus tuum gradieris. **I**te
fastidium homini generat. **E**ros
anima nostra nauseat super cibum
isto. **A**ugustinus. **P**alato non sano
pena est panis qui sano est suauis
Ite dixit de se postquam conuersus
est plus valebat malum molitum
quam bonum insolitum. **I**te non ad bo-
num operandum impedit. **G**ig-
yros loth respiciens retro in sta-
tuam salis versa est scilicet quod
sterilem facit terram. **I**tem in
dolore paries filios honorum
opum. **I**tem ad resistendum septem
comibus debilitat iudicium. **I**te san-
son post criminum abactionem
amittit vires. **E**t arbor lesa
per securam citius a vento deici-
tur. **I**tem feruorem minuit ca-
ritatis. **S**icut eclipsis solis diu
postmodum nocet terre pro eo
quod modico tempore sibi vic-
tus radiorum solis subtrahit.
Tercio. **R**egum **D**avid
Reuertit et cum eadem optine-
tur vestibus non caliscebatur. **E**t
etiam aqua calore non ignis mi-
nuunt. **V**el extinguit. **I**tem do-
lorem et humorem semper infli-
git. **D**olorem qui rem qua cer-
tus est de re perpetua et aliis

timorem aut quia incertus est
de venia **Aug?** Penitēs semp
doleat de dolore gaudeat et nō
semper doluisse se doleat p pec
catū corrūpitur potestas liberi
arbitrii dupliciter scz i agēdo
et suscipiendo In agēdo qdem
quia non potest semp facere q
oportet vel vitare q nocet In
suscipiendo quia graciā stabilē
non potest suscipere in hac vita
Item corrūpitur mō dupliciter
scz quantū ad diuisionē iudicij
et inter bonū et malum Item
quantū ad deliberationē cōsiliij
inter expediens et in expediens
Item corrūpit affectus dupli
titer scz in ordine et i modo q
nec semper est ordinatus nec
semper moderatus peccatū nocet
multis scz iph factū ps Pec
catum meū cōtra me est semp
his qui sunt in peccatoribus q
non possunt peccatores iuuare
ta efficaciter sicut essent in grā
iphis dāpnatis et hoc p modū
diuisionis Quanto em plures
sunt i inferno tanto est ibi ma
ior horroz et fallit pā em i infero
hec regula Sola cū ē miserorū
socios habet penarū Item sal
uatis et hoc per modū subtrac
tionis Nam ex consortio et so
cietate glorificandorū habetur
gaudij aeternale Deniq; no
cet iphs viatoribus cum pro eo
sp acies eorū contra demones
minuunt in illo qui peccatū pe

petiat cū pro eo q alios exem
plo malo corrūpit et scandaliz
at ac multa mala similit eue
niunt homini ex eo q in pecca
tum a quo per penitēciā surrex
erat reciduat primū est q ho
mo sit impotētiō ad resurgēdy
Deb impossibile est eos qui se
mel illuminati sūt et **Secundū**
est q viciū fortij icatur ad im
pugnandū **Aug?** de se loquit
Plus iquit valebat malū in
olitu q bonū isolitum **Tercū**
est q culpa sit difficilior ad re
mittēdy **Jerē. iij** Quā vilis es
facta nimis intrans vias tuas
Unde etiā dicitur q vuln? ite
ratum tardius sanat **Quartū**
est q sit difficilior ad placandū
iii Rejū De Semel q ad pri
mam peccatiōē iuenit misericor
diā et eo tamē pacto q staret
i iherusalē **Sed** quando secūda
rio peccauit sine ulla misericor
dia occisus est **Quantum** ē q
dyabolus ē difficilior ad ex pel
lendū **Luce** Tūc assūmit sep
tem alios spiritus nequicie et
in h. q **Dicit Aug?** i libro de
natura boni **Qd** peccatū est cor
ruptio speciei modi et ordis vn
de nota q bonitas naturalū cō
parata ad animā q speciosam
facit dicitur species **Sed** cōpa
rata ad opus qd modifiat di
citur modus **Comparata** vero
ad finē scilicet ad deū ad quē
ordinat dicitur ordo **Aliomodo**

corruptio speciei est dissimilitudo anime ad deum. Nam species anime similitudo dei est. Corruptio vero modi est diminutio perfectionis virtualis siue informacionis potentie que ex hoc est quod anima non sustentatur ex alio spirituali gustando quam suavis est deus. Corruptio autem ordinis in anima cum aspectus et affectus deorsum est ad creaturas ex naturalem situm. Cum enim hec que sunt quasi captus anime sursum sunt ad deum et naturali situm et ordine sunt alioquin homo esset quasi eversus aliter privacione speciei est difformitas siue carencia debite rectitudinis voluntatum. Rectitudo autem voluntatis est ut non declinet a suis extremis scilicet a deo principio et a deo fine ut videlicet omnia que habet a deo principio referat ad deum finem. Cum vero quod habet quod sibi tribuit aut ponit alium finem quam deum curius est. Item privacione modi excessus est appetitus voluntatis scilicet cum vult aliquid diuine voluntati contrarium. Item privacione ordinis est alioquin voluntatis a deo et diuersio ipsius ad creaturam. Item aliter creatura rationalis a summo bono est secundum triplicem habitudinem scilicet efficientis formalis et finalis et ideo nata est agere opera sua a deo et secundum deum et propter deum et hoc secundum modum speciem et ordinem sibi in-

stitum. Sed quoniam eadem rationalis creatura de nichilo facta fuit potest deficere in suis actionibus ut scilicet operationes sue non essent a deo ac per hoc nec secundum deum nec propter deum hoc autem est peccatum proprius speciei modi et ordinis corruptivum. De peccato originali secundum rem. Ca. VIII.

Appedito de peccato in genere dicendum de peccato in specie. Et primo de originali peccato et post hoc de actuali licet igitur anima non sit extra dicitur cum originali culpa ab anima ad terram ita ab animas posteriorum mediante carne generata per concupiscentiam. Ita quod sicut ab anima peccante infecta fuit caro et progenata facta ad libidinem illa seminata secum trahens in seculo vitiat animam. Et quod per quod peccatum originale est in carne et in anima si in carne originali et materiali in anima vero formaliter et tunc in subiecto. Sola enim anima susceptibilis est peccatis et vitii et tamen natus deum est ex diuisione illius ad corpus trahit illud vitium nec quando cadit quod in luctum fedat et maculat talis autem infectio anime tamen est pena si etiam culpa ipsa pro culpa que macula est delet in baptismo pena autem que fortis remanet post baptismum hic enim dicitur in baptismo culpa que tunc ad terram

bāpnationis eterne q̄ tamē
maneat ip̄a pena quantum ad
actū et motū concupiscencie cū
qua oportet nos quādiu uiui
mus pugnare nisi extinguat cō
cupiscencia per gratiam om̄nes
i aliq̄ homine q̄ dico propter
beatā virginē i qua fuit extinc
ta concupiscencia in cōceptōne
filij dei per gratiā figuratē ex p̄
dictis patet q̄ p̄sona corūpit
naturā et econuerso natura cor
rupta corūpitur p̄sona nam p
peccatū primi hominis corrup
ta est oīs humana natū i Sed
natura sic corrupta corūpit p
sōnas alias Notandū autē q̄
corruptio persone est reatus
mentis Corruptio vero natūe
est infectio carnis prout ē p̄
cipū ad aliam carnē P̄ emq̄
nullomodo potest imputari deo
infectio anime licet eam crean
do infundat vt ym̄iat cū carne
infecta quomā cōmatissimū fū
it vt humana creatura cōderet
ita q̄ condita propagaretur q̄
q̄ p̄ peccato puniētur Unde si
aut in condicione seruatus est
ordo sapiēcie et in p̄ pagatōne
seruatur ordo nature sic in pu
nitione seruati debuit ordo ius
ticie et infra patet q̄ nō est cō
tra diuinā equitatē si ad poste
ros culpa trāsmittitur Dicen
dū ego q̄ originalis culpa trā
fuso non est a deo nec a natū
ra cōdita Sed a vicio primi ho

minis perpetrato et hoc est q̄
ait Aug⁹ q̄ peccatū originale
nō trāsmittit ad posteros pro
pagatio Sed libido Si em̄ cō
ditus est homo vt spūs p̄cessit
corpori et corpus subesset spūs
q̄diu ille obediret suo condito
ri et econuerso si spiritus nō obe
diret deo iusto iudicio corpus
inciperet ei rebellare Ergo si a
dām stetit corp⁹ suū obediēs
ei esset et tale ad posteros trā
mitteret sic ex quo adā peccat⁹
et caro eius facta est ei rebellis
oportet q̄ tale ad posteros trā
mittat et q̄ deus scōm̄ iustitici
onem primā eidē corpori aīaz
infundat Ex quo patet q̄ pat
est causa originalis peccati in
filio Sed tamen hoc intelligas
in genere cause efficientis oēs
per concupiscenciā generati nasci
in te filij ite p̄pter quod incuri
mus multiplicē defectum tam
corp⁹is q̄ anime ad quod sub
sequitur pena mortis et pena ca
rencie visiois diuine et amissio
nis glorie celestis non solū i a
dultis verū etiā in paruulis si
baptizatis qui peccatū mitissima
inter ceteros puniunt quia so
lam penam dāpnī habent sine
pena sensus Originale peccatū sic
cū atur in parēte per baptismū
q̄ nichilominus ab eo qui cre
atus est trāsmittitur in prole
sicut videmus circumcisus ge
nerat filiū cū prepucō et granū

nudū seminātū iprocreat gra-
num cum palea et hec est ratio
quia homo generat filium non
secūdu qđ creatus est in mēte s;
secūdu qđ est corruptus i car-
ne nō scđm qđy spiritalis scđ
secūdu qđy carnalis.

**De nominibus originalis
peccati Ca. IX**

Originale pccm habet
multa noia et hoc mul-
tiplici de causa secūdu
qđy originale peccatum compae
ad animam vocatur infirmitas
quia reddit animam impotēte
ad resistendum motibus Item
debitas quia per ipsum anima
maculatur. Item proinitas pp-
ter continuam inclinacionem
appetitū ad malum Item cor-
ruptō qđ ducit ad nichilum. i.
peccatum. Item vicium quia ē
diminucio bonorum naturalū
Item lāguor nature quia datur
in natura corrupta habet etiam
nomina secundum qđy compae
ad corpus quia vocatur lex cari-
e qđy lege diuina fit afflicta
carni. Nam lex membrorum
quā mouet organa ad opaci-
onem concupiscencie. Item ti-
tannus propter dominacionē
quasi violētosam in ipsa concu-
piscencia. Item fomes quia sic
cinis fouet ignem ita per ipsū
fouetur peccatum i carne scđm
actum nutritiū et generatiue
Item stimulus carnis quia sti-

mulat carnem ad p̄mos mo-
tus et animum ad cōsensum hā-
bet quoq; nomina prout com-
paratur ad actus delectabiles
secūdu hoc vocatur concupis-
cencia que sonat vicium in ac-
tu prout est in adultis. Item
concupiscibilitas q̄ sonat vicium
in potēcia put ē in puul habet
etiā nomē scđm qđy compae ad
p̄mū hoīnē a quo straria habet
hic vocat pccm originale qđ est
caecia debite iusticie.

De peccato actuali. Ca. X

Omnis pccm aliud sit ac-
tum aliud contractum
ip̄n pccm actuale sit
queter a p̄mis actibus h; ortū
Vnde sciētiū qđ i statu inocēcie
nō mouet seūalitas nisi scđm
motū rōis. s; sc̄tate hoīnō p̄
creat in eo essenciā pccm reiale
Nūc aut seūalitas rōi repug-
nat ideo per p̄mos motus necesse
habet? amittē pccm reiale p̄mi
mot? et si p̄ticlaritē singulariter
possit delictū ai nullomō possit
cām qđ sic sūt pccā qđ etiā sunt
pena pccī et iō merito dñe reialia
qđ hoc ipō sūt digna reia p̄m?
mot? sic rescribit qđ ē mot? se-
sualitatis s; instinctū fomitis
in p̄uolēte tēss ad sum dñe de-
lectabilis Duplex mot? distig
uit qđtū spectat ad p̄ie utē mate-
riā scz p̄m? qui ē natural et se-
tūdus. Primus qui est sensua-
litas cū s; loq̄mur de p̄mis

que sunt peccata intelligendy e
de scdo primis que sunt sensu
alitatís qz primo primi non
sūt peccata cū sint naturales z
extra genus moís qd patet p
hoc q nō sequitur ymaginaci
onē Sed solūmodo naturalīū
qualitatū actionē **M**otus autē
scdo pmi sūt peccata quia sūt
actus inordinati in genere mo
tis qz patet p hoc qz tales ac
tus sunt sensualitatis que sub
iacent i talibz do nimo volūta
tis **V**oluntas autē ē principiū
motūū h aut habetur in septio
metha. **P**rimo est qz ibi genus
motus primū incipit vbi domi
nium voluntatis inuenitur p?
hoc est insensualitate qzuis ee
gō ppter rationē pdictam sit
insensualitate peccatū nō tamē
hoc erit peccatū mortale Sed
ta iūmodo veniale quia volun
tas non habet dominū comple
tum super primos motus q sūt
sensualitātū sicut i illis actibz
qui ex imperio voluntatis pce
dunt Sed habet in illis do mi
nium incompleū sicut ē i illis
actibz qui non per imperiū racō
nis procedunt et tamen tales
motus sensualitatis voluntas
imēdiatē peccat et ideo sūt pec
catū veniale **P**rimi quoqz mo
tus ideo sensualitati attribuatē
quia talīū motuum principiū ē
sensualitas et subiectū **D**i edy
erz qz pmi motus scdm qbz

predictū est sunt peccata venia
lia et hoc triplici ratione **P**ri
mo quia mouent ad illicitum
Secundo quia sunt quodāmo
voluntati in seundy se Sed sicut
dictū ē non inordinant a volū
tate vel etiā proptē precedentē
apprehensionē **T**ercio propter
delectacionē annexā cū enim p
delectacionē anima coniungitur
creature obtenebratur z peiorat
sicut qñ coniungitur deo illūmi
natur et meliorat **N**ota qz ho
mo promiscuus est ad malū qz ad
bonū multis de causis **P**rimo
quia sicut dicit **A**plius **C**or 2?
qz corruptus aggrauat animā
trahens scz illā ad malū et nō
sic erigens ad bonū **S**ecundo qz
sicut dicit **A**ug 2? **P**lus namqz
malū inolitū qz bonum insolūtū
Tercio quia facilius naturalit
est descendere qz ascendere et
vnius magis trahit deorsum qz
decem sursum **Q**uarto quia in i
tans ad malū nō p̄sensens ē **S**z
finis virtutū absens est **D**elec
tabile autem apprehensū p sen
sum vel per ymaginacionem de
necessitate mouet concupiscenciā
Quinto plures circumstancie
requiruntur ad bonū qz ad ma
lum **S**exto quia tendimus ad
nostriū principiū scz ad nichilū
Septimo quia voluntas q mo
uet malum semp i tra nos est
Gloria vero quā querimus ex
nos est **O**ctauus quia vires

anime sunt actiue ad diligendū
dum temporalia. Sed passiuę et
materiales ad ea que sūt gra-
die et glorie. Quia non possūt
habere virtutes p modum acq̄
ficionis. Sed per modum re-
ceptionis. Vnde malum possu-
mus per nos facere. Sed bo-
num non possumus per nos fa-
cere sine gracia adiuuante.

De morosa dilectacione et
consensu in peccatum.

CAPITVLVM XI

Delectacio carnalis mo-
rosa mortale peccatum est.
Sed nulla dicitur moro-
sa nisi quando ex consensu est. Vnde
non intelligit ibi mora tempus.
Sed consensu. Scilicet quod delectatio si
sit contra consensum veniale peccatum est.
Si vero procedit consensus vltimus
ita quod vult in delectacione vltimus
voluptari nec tamen vult in opus
procedere talis nunquam consensus est
in re mortalia computatus quia
maxime debet intelligi in pecca-
tis carnalibus. Verum tamen iste
consensus in illecebras duplex est.
Quia consensus in illecebra ali-
quis est subintus non per phantasiam
tam deliberationem. Sed ex sola
corpore rationis quod procedit
appetitus sensualitatis in primo
motu talis autem consensus dicitur
surceptio et est peccatum veniale. Ali-
us est in delectacione motuum qui
est cum deliberacione rationis et
iste est peccatum mortale. ut dictum

est si autem tacite consentit animi de
liberacione que fit per rationes di-
uinas hoc modo quia omne le-
ge dei prohibitum est vitandum
tunc dicitur peccatum in superioribus
parte rationis esse. Sed delibera-
tio fit per humanas rationes hoc
modo. donec in quo transcenditur
medium virtutis est vitandum.
tunc dicitur peccatum esse in in-
feriori parte rationis adhuc pro-
cedit consensus vltimus. quando
scilicet proponit opus consummationem
mare tunc voluntas profecto repu-
tatur etiam si facultas desit per-
ficiendi opus ipsum. Si vero
consequitur consensus et opus
in hijs que diuina lege sunt pro-
hibita peccatum est mortale con-
summatum. Ex predictis colligi-
ge distinctionem. Quia delecta-
tio duplex est. scilicet natura-
lis et voluntaria. In delectacione
pure naturali nec est meri-
tum nec demeritum. Volunta-
ria duplex est. Quia alia est in
creatore. Alia est in creatura.
Delectacio in creatore est bo-
na. De qua dicit psalmista.
memor fui dierum et delectacionem
Que autem in creatura est du-
plex est. Quedam enim est
propter dominum et hec bona
na est. Si sumitur delectacio
pro operatione rationis non per
passionem. De qua psalmista
delectacione domine in iherosolima.
est etiam dominum et hec similiter.

De peccato veniali CA XIII

Peccatū veniale minoris est culpe. Nam in puul post baptismū primo surgūt venialia. post hoc mortalia. Veniale peccatū est vt ait Aug⁹ q^o hominē vsq; ad reatum perpetue mortis nō grauat. Sed penam meret et si facile indulgetur peccatū veniale semp est a voluntate ad hoc mouente vel permittente vel non cogitante. Peccatū est veniale tōs nobis. Primo mō ex genere. Sic verbū occiso est veniale. Secundo ex euentu scdm qd p peccatū fit de mortali veniale. Tertio ex causa vt quādo fiūt quedam ex ī summa et vel ignorantia qua licet quandoq; sūt mortalia tamē dicuntur venialia siue remissibilia. Ex compactione ad peccatum qd fit ex certa malicia quod est irremissibile. Sciendū qd peccatū veniale nūquam potest mortale fieri vnde dicitur si intelligatur idem scdm dūm substantiā qd prius fuit veniale mortale fieri et hoc nec quantū ad actum nec quantū ad maculam. Ratio hui⁹ est qd nulla res potest mutare speciem suam. Peccatū aut mortale et veniale sūt diuerse species peccati. Verū tamē actus qui ex se est de genere veniale potest fieri mortale qtuor modis. Primo ex cōsciencia quia quicqd

fit contra cōscienciā edificat ad iehennā et si fit contra cōscienciam erroneā et hoc fit ratione quia cū in peccato duo sūt scz auersio et conuersio penes primū iudicat peccatum quomā auersio a deo qū formale. Et cōuersio ad creaturā quam materiale. Quāuis ergo leuare calamū de terra videatur leue vel indifferens tamē qn fit contra cōscienciā peccatū est qz spernit bonum incommutabile et ita fit auersio a creatore. Secundo ex placencia. Vñ Aug⁹ Nullū peccatū a deo veniale qd non fiat mortale dum placet. tertio ex dispositione qz p frequentē lapsū in venialia disponitur homo ad mortale. Et scdm hoc intelligitur illud Gre. Vitalis gūdia vide ne obruais harena. Hoc dicit qz sepe de minimis peccatis venit ad magna sicut de modica scintilla qnq; surgit magnus ignis. Prōū. qui minima negligit paulatī defluit. Quarto ex progressu quia qn surgit veniale si nō prohibet possit progredi vsq; ad mortale nō quia ipsū veniale in substantia fieret mortale. Sed quia ex ipso occasio fieret progrediendo mortale. Istud patet ī primis motibz que iux venialia computantur. Sed quando delectio conualescit incantū qd consensus accedit iam peccatū

est mortale. **D**ifferentia est in
ter peccatū veniale et mortale.
quia peccatū veniale est libido
siue voluptas in creatura citra
deum. Mortale vero est libido
siue voluptas in creatura supra
deum vel eque deo. **R**ectus em̄
ordo est vt bonū in cōmutabile
preferatur commutabili. et ho
nestum vtili. Et voluntas dei
nostre volūtatī. Et ratio sensua
litatī. Quando iste ordo puer
titur tunc peccatum dimittitur.
Vtrum aliquis possit esse vel
viuere sine peccato veniali dum
est in hac vita videndū est. Ad
quod dicēdum. q̄ si loquimur
de tota vita hominis q̄ puenie
iam ad eternitatem aduētiā de excel
lenti ac spiritali gracia est. q̄
talis sit in peccato veniali sicut
beatus. **A**ugustinus. dicit de
beata virgine. **S**i autem loqui
mur de aliqua partīcula vite
presentis sic potest aliquis esse
sine peccato veniali. **I**stud pa
tet per exemplum quī nauta
potest sui gloria formā nauis
in nuro obstruere ne aqua in
tret. **S**ed non potest omnia si
mul obstruere ne aqua vsquā
intret. **V**nde caritas etiam pec
fecta non facit q̄ peccatum veniale
nō adueniat. **S**ed facit
q̄ non duxit. **Q**uēadmodum
caminus ignis nō facit vt gut
ta aque sibi non appōita facit
tamē vt appōita cui? extinguat

tur perfecta caritas. statim in
flāmat homines vt de peccato
etiam veniali doceat et penite
at. **Q**uod non facit caritas imper
fecta. **V**nde in peccatis agguā
tur multa venialia p̄ que fit ad
prostrationem maiorē dispos
itio.

De effectu peccati venialis.
CAPITVLVM XIII.

Effectus peccati venial
multiplex est. **P**rimus
quia ad penam obligat
non autem determinat et pre
cise obligat ad penam eternam
vel purgatoriam. vel p̄sentis
satisfactions. **S**ed ad aliquā
illarum penarum. **Q**uonia
se undū n̄ forum ecclesie pre
sētis satisfactio homo leuāt. **S**
se undū forum purgator
punitiue grauius. **S**ed secū
dum forum inferni premetur
per veniale grauius. **Q**uia
eternaliter. **S**i mortali et veni
ali decesserit. **E**xemplum de
hoc q̄ mensura vini que valet
in vno loco sex denarios. **S**i
ducatur vterius valet vnum
solidum. **E**t si ducatur adhuc
vterius valet duos solidos.
Huius speculū habemus in ho
mine viuo qui peccata singula
etiam grauius potest abluere
confessione et contricione. penitētia
elemosina. oratione. sic habes
q̄ pena tamen illata in in
no pro veniali incompatibiliter

mitior est q̄ illata pro mortali
Unde solet dici q̄ pena illata in
inferno pro mortali est sicut so-
liditas illata pro veniali est si-
cut superficies illata p̄ veniali
in purgatorio est sicut linea il-
lata pro veniali in presenti est
sicut punctus. Unde ita sicut ista
quatuor sūt iproportionabilia
ita inter penas p̄dictas ē mag-
na differentia. Secundus effec-
tus est q̄ peccatū veniale aīaz
maculat et ponit tale exemplū
aliquando em̄ demigratur aliq̄
ymago sp̄icta intantū vt vide-
ri nō possit. Aliq̄ vero sic ob-
scuretur vt videri quidē possit
sed non plene discerni et ideo
pp̄ter talē differēciā dicit Gre-
gorius q̄ veniale obscurot mortale
obtenebrat. De macula vero
ista dicitur q̄ in saluandis oē
peccatū veniale deletur in pre-
senti gracia finali et hoc quātū
ad culpam et nō quātū ad pe-
nam p̄mo illa soluetur in pur-
gatorio. Delet autē gracia fina-
lis peccatū veniale ī ipsa dispo-
sitione corporis et anime ex p̄-
tate cōplectōnis et sui status q̄
uis non sit motus contritiōis
ad illud directus. Dicendū q̄ ī
telligitur verbū Aug. qui dicit
q̄ in purgatorio potest esse ab-
solucio a pena et non a culpa
hoc ab aīa quis dictū est. Sed
modo comuni tenet q̄ peccatū
veniale cū hinc deferatur a

multis etiā quātū ad culpam
et in purgatorio purgantur q̄
vero dominus dicit de quibusdā
peccatis q̄ non remittuntur n̄
hic nec in futuro. Exponit Gregorius
q̄ venialia dimittentur ī futuro
q̄ si intelligatur quātū ad pe-
nam t̄m tunc exp̄sio Gregorius
nulla est quia etiam mortalia
quātū ad penā purgantur q̄
hic soluta nō sūt. Tertius ē q̄
minuūt feruorē caritatis sicut
aqua in igne proiecta licet ig-
nem non extinguat feruorē illi
tēp̄rat. Quartus est quia potē-
cias anime ī bonis op̄ibus las-
sat sicut q̄ ponitur onus sup̄
equū minus erit p̄mit? ad ā-
bulandū. Quintus est q̄ retar-
dat a gloria quia homo qui de-
cedit et posset statim euolare
post mortem pp̄ter venialia co-
getur ad tempus in purgatio
expectatē nūq̄ enim ab aliquo
facies dei videbitur donec solu-
uat minimū quadrantē venia-
liū peccatorū oportet em̄ quēli-
bet ita mundū esse ante introi-
tum paradisi sicut fuerat in īno-
cencia baptismali. Sextus q̄
bona glorie celestis diminuūt
non quidē illa que iam obent
et que iam habemus ibi p̄ meri-
tum reposita. Sed que deberēt
si venialia non fierent quia me-
dio tempore possent aliqua bonā
fieri quando illa fuerent preterea
post perpetuacionē venialium

oportet hos opa quibusdam conue-
tere ad solucōnem huius debi-
torū pro que debeat nobis cresce-
re annul? ex tunc p̄mij. Septi-
mus effectus ē q̄ venialia sepe
sunt occasio peccatorum mor-
talium et hoc quatuor modis
sicut habes supra in capitulo
proximo vbi dicitur qd̄ actus
qui per se est venialis potest fieri
mortalis quatuor modis hoc ē etiā
singulare adūten- q̄ sicut ad
remissionē peccati mortal' exigitur
deserō actus peccati cum volū-
tate in posterū abstinēdi Sic
q̄ peccatum veniale in p̄ncipio non di-
mittitur nisi et actu et proposito
deseratur

De causis peccatorū Ca XIII

Occatorū venialium vñ
est inicitū duplex radice
triplex fomētum. septi-
forme caput vñ inicitū dicens
supbia iuxta illud Inicitū omnis
peccati supbia duplex vero radice
ē sc̄z timor male humiliās et amor
male accedens. Timor autem
omnis ortum habet ab amore
nullus enim timet aliqd̄ perdere
nisi quia amat id habere. Tri-
plex peccati fomētum ē sc̄z tria
que sūt in mundo hoc ē oclorū
concupiscencia et supbia vite
et concupiscencia carnis. Sep-
tiforme caput supbia inuidia
ira accidia gula auaricia lux-
uria. Inter que sunt quinq; spi-
ritualia duo vero carnalia. sūt

ciencia horum viciozum sic po-
test colligi volūtas nostram deo de-
dinatur aut quia appetit non
a petendum. Aut quia non
refugit quod est refugendum
Si p̄mo modo aut est interius
et sic est vana gloria aut ex-
terius sic est auaricia aut inferi-
us sic est delectabile. Sed illud
delectabile a ē ad obuacōem in
diuidū et sic ē alimentū qd̄ ap-
petitur inordinate a gula aut
est specia et sic ē coitus qui ap-
petitur a luxuria. Si autem vo-
lūtas deordinatur quia refugit
quod non est refugiendum
et hoc potest esse triplex aut
enim refugit secundum prece-
sum instinctum rationis. Se-
cundum est inuidia aut secundum pre-
uersum instinctum irascibilis
et sic est ira aut secundum in-
stinctum concupiscibilis et sic
est accidia. Ex hijs patet qd̄
quatuor sunt principalia appetibi-
lia et tres sunt vices secundū
quarum instinctum est fugia-
et ideo tantum septem sunt ca-
pitalia peccata que dicta sunt.
Quandoq; publice se ostēdūt
vt quando directe sunt quan-
doq; vero sub quibus specie to-
ni palliata decipiunt. Vnde su-
perbia quandoq; dicit abhuc
nolo p̄cesse vt possim prodes-
se. De ira. Ira dicit non debet
illata malato leuari ne consue-
cant multi. sc̄z de inuidia

Inuidia dicit alijs bona nō au-
 pio ne in successibz eleuentur
 Accidia dicit ad hoc in labori-
 bus michi pro ne indiscreoīs
 arguat Auaricia dicit ad hoc
 sunt multa congreganda ne app-
 inopiā comittatur furtū vel ra-
 pina Gula dicit ad hoc ē cor-
 pus cibis et potibz delicia coibz
 nutriendū vt sit fortius seruū
 endū Luptia dicit ad temp-
 debet quisq; ad libitū viuere
 et fortiter postea penitere Sep-
 tem vicia compantur septem
 beatijs Vana gloria copatur le-
 om Inuidia tami Na lupo Acci-
 dia aīno Auaricia ericio Luptia
 uia porco Gula vese Aliomō
 compantur septē vicia septem
 inimicitatibz Vana gloria cō-
 patatur inflacioni Inuidia le-
 pra In frenesi Accidia litae-
 gie Auaricia ydropisi Luptia
 febra Gula epilepcie Septem
 vicia xpi passione curantur ca-
 pitis i cruce inclinatō curat su-
 perbia Oratio p inimicis iram
 Apetio lateis inuidiā Poeta
 spiritus patri corpis cruci ma-
 tris discipulo vestiū crucifixo
 bohec inqm curat auariciā Na-
 gellacio luptiā Poetico fellis
 gulam De septē vicijs capi-
 talibus Capitulu XIII
 Dne dicendy est d sept-
 tem vicijs capitalibz
 in specie Et pmo de su-

perbia q̄ est regina omniū vici-
 orum et mater Est autē super-
 bia vt ait Aug⁹ puerse celsi-
 tudinis appetitus Vnde sicut
 idem Aug⁹ dicit superbia om-
 nibus inudet se; superioribz qz
 illis non equatur Inferioribz
 ne ei equant Superbia dicitur
 inidū omīs peccati triplici rati-
 one Primo ppter causam que
 inuenit i omni peccato quia in
 omni peccato inueniunt cōtemp-
 tus dei qui est qd am causa pec-
 cati Nte autē contemptus est
 auerſio a creatore que in omni
 peccato est vbi pponitur bonum
 cōmutabile bono i cōmutabili
 quia sicut sine caritate alie vir-
 tutes nichil sunt Ita sine super-
 bia alia vicia nichil sūt abſtā-
 he superbiam et habebis grām
 quia superbis deus resistit hu-
 milibz aut dat graciā Cōceptū
 inquantū hui⁹ mōi nō est rei re-
 ceptiuū Sed cōcauū Secundo
 quia p̄mū fuit peccatū in hoc
 enim genere peccauit dyabol⁹
 i celo et primus hō i paradiso
 Tercō quia ex eo nascunt alia
 vicia scōm prius et posterius
 hoc est mediate vel inmediate
 sicut habetur supra in titulo de
 effectū viciōrum Est autē inter
 superbiā et vanā gloriā dīā
 quia licet vtrubiq; sit appeti-
 tus proprie excellencie tamē su-
 perbus apparet sibi magnus i-
 tm Sed vana gloria appetit i

ore aliorū appetit per laudem
extra ē **D**ivisa peccata dicuntur
radices ⁊ incia aliorū peccato
rum **S**ed diuersis respectibus
Superbia em dicitur incia oīs
peccati propt̄ tres rōnabiles
causas supra enumeratas **L**ibi
do etiā dicitur causa oīs pecca
ti sicut ait **Aug**⁹ et hoc ppter
delectacionē creaturē que mor
dinate trahit animā ⁊ auertit
a sumo bono **E**st em libido i p
ba w lūtas qua mouet anima
rōnalis ad hoc qd̄ delectetur
in creaturā cupiditas etiā dicitur
radix oīm malorum sicut dicit
Apl⁹ et ppter ea d̄ causa hē
libido **E**st em cupiditas ex a
more inordinato ad creaturam
Luxuria em scdm **C**a **T**ianū ē
radix oīs peccati quia carnales
delectaciones nobis sūt natura
les ad naturalia aut̄ promi su
mus et difficultē resistim⁹ **I**na
nis gl̄e sūt septē filie scdm gre
goriū **P**ria ē iob diēcia nā va
n⁹ gl̄e s̄ in nullo vult videri
feri qd̄ fieret si faceret mand a
itum **S**eca ē ostētio q̄ vult eū
clamore videri ⁊ p hoc a parēt
Tercia ē iactācia q̄ q̄s enūerat
bona sua vt laudabil̄ appaēat
Quarta est ypocrisis que que
rit in exterioribus apparere ⁊
Quinta est pertinacia que fac
tum suum malum vel dictum
defendit ne errasse videatur
Sexta ē discordia q̄ p̄tra om̄e

bc̄m sumit v̄l assūmit de factis
ppter vanam gloriā **S**eptima
est nouitatu p̄sūpcio qua q̄s
noua vel dicit vel inuenit vt
laudetur **Q**uatuor sunt species
superbie quas assignat **Greg**⁹
xxij **J**ob **P**rima est cū homo
a seipso estimat habere bonum
quod habet **S**econda si desup
datū credit et pro suis tamen
meritis accepisse se putat **T**er
cia cū iactat se habere qd̄ non
habet **Q**uarta ē qn̄ ceteris de
spectis singulariter vult videri p
primā et secundā speciem inui
riatur homo deo in se quia pe
p̄mā ponit se homo totā causā
se causam p̄ncipalē **I**n tertia
vero specie iniuriat homo deo
in proximo **I**n quarta autē in
iuriatur deo in hoc qd̄ nō habet
Gradus superbie scdm **Ch**ristū
duodecim **Q**ui sunt auaritia
Mentis leuitas **I**nepta leticia
Iactancia **S**ingularitas **A**ro
gancia **P**resumpcio **P**eccato
rum defensio **S**imulata confes
sio **R**ebellio **L**ibertas peccato
rum sic accipitur **N**omo per su
perbiam iniuriatur deo et ho
mini cui debet esse par deo aut̄
debet esse inferior **S**ex primū
gradus determinatur secundū i
uriā proximi cui debet esse par
Quatuor alij secundum iniuriā
am que sit homini superior

Due ultime determinant pro
prie q̄u ad iniuriā que de o m
mediate fit hoc ideo dicim⁹ qz
et superiores i deum redundāt
sed mediante proximo Grad⁹
autem wantur qz fit a minoi
progressus ad maius Prim⁹
em̄ malus est Secundus p̄ior
et sic ascendendo inuenitur qz
ultimus est pessimus Unde in
iuria que est respectu patris ē
minor Illa que est respectu su
pericis est maior S; illa que ē
dei ē maxima Propter q̄ isti
gradus taliter p̄ p̄dicta ordi
nantur Superbia multa mala
facit P̄o id q̄ ē dei viurpat
s̄m gloriā P̄la. Gloriā meam
alteri non dabo In bonis enim
operib⁹ que facimus duo sunt
videlicet honor et utilitas S;
primū sibi deus reſuat Aliud
nobis tribuit Vnde debemus
deo suā partem relinquerē Si
nostra parte nolumus spoliā
Secundo p̄fectos viros impug
nat superbia enim est quasi tur
ris babel q̄ vsq; ad celos . i .
ad celestes viros debeat p̄tin
gere Aug⁹ Superbia aut̄ boīs
moribus insidiatur vt peant
Vnde superbia m̄pugnabil
ē sicut castrū i alto monte sitū
Tercio gracia dei hominem tē
nūdat Petrus Superbis em̄
deus resistit q̄c̄ ii Reg⁹ Mōtes
gelboe . nec ros . nec pluuia
pmiat sup nos Vnde sc̄dm na

turam connexū non est recepti
uum Sed cōcauū Quarto ho
minē deo priuat Hugo de scō
victo. Superbia michi aufert
deum Inuidia primū Ita me
ipsum Superbia est deo odia
bilis Prou. Tria sūt que odit
deus paup̄rē superbū q̄c̄ Deū
impugnat quia vexillū inimici
sui . i . dyaboli p̄it i castrō suo
et deponit vexillū xp̄i sc̄z crucē
quā semper homo portare debe
ret sc̄dm illud Qui vult venire
post me q̄c̄ Dyabolo hominē
assimulat ipse enim dyabulus
ret est super omnes filios Super
bie Vnde sicut dominus vt d̄
caritate in hoc cognoscēt omēs
quia mei estis discipuli si dil
ha . adiūcē ita potest dyabol⁹
dicere de superbia In hoc cog
noscent omnes q̄c̄ hominē stul
tum demonstrat quia ancillā
ornat et dominam nudam reli
quit Item quia magna p̄ mo
dico vendit . i . laude Item cre
dit quia se posse cū superbia il
luc attingere vbi dyabolus iā
existens non potuit causa sup
bie remanere Deicit quia scan
dentes in altū defacili cadunt
qui se eleuant sub hostijs hu
milibus defacile caput ledunt

De inuidia ¶ Ca. XVII
Inuidia ē vt ait Au
gusti. Odiū felicitatis
aliene vel secundū Jo
bam . Inuidia est tristitia de

alienis bonis Dicitur aut inuidia de non videndo quia non potest videre bona aliorum. Unde displicentia boni que est inuidia potest nominari per visionem interiore vel exteriori sicut uult. Seneca. Dicens quicquid mente firmus in gestum oculis uix videmus. Quinque filias habet inuidia secundum Gregorium. In obuium que est uelle malum alicui et uelle bonum. Secunda exultatio in aduersis proximi. Tercia afflictio in prosperis proximi contra susurrorum que est distractio latens. Quinta de tractio hec autem fit in aperto quia intendit meliorem apparere illo cui dicit tetrahit. Inuidia multa mala facit. De lumine cecatur quia bona proximi uidere non potest. Unde inuidus comparatur noctue et respectu illi. Augustinus. Regis oculis odiosa est lux. Que pueris est amabilis de uita moris. Gregorius. Nam vitam fornicum roboret paruulorum necat. Unde inuidus comparatur febricitanti cui etiam boni cibi sunt contrarii. Deo contrariatur quia tam bonus est deus ut ait. Augustinus. quod etiam de malis eliciat bonum. Sed e converso isti tam mali sunt quod de bonis malum eliciant. Item diuina bonitas omnia comunicat iste uero non. vel deo placet bonum hominis ac malum displicet. Isti e converso bonum gra-

cie et nature peruerunt. Unde sicut omnia munda sunt mundis et sicut bonis mala cooperantur in bonum. Ita inuidis bona cooperantur in malum. Unde tales conuertuntur in cuprum gemmas in lutum granum in paleam uinum in aquam mel in fel. diem in noctem gaudium in merorem. rosam in palmum balsamum in sterquilinum electuarium in uenenum hominem in maledictum. Nayas. De qui dicunt bonum malum et tunc stultum efficit multum enim erratum qui sibi uult idcirco oculum erui quod etiam alij unus eruat sic facit inuidus et dyabolus quia per hoc quod alijs inuidet sibi magis nocent aut torquendo ledunt. Seneca. Urinam inuidi in omnibus ciuitatibus aures et oculos haberent ut de omnibus perfectibus torquerentur. primum fraudulenter decipit. Unde inuidus comparatur tanquam blanditor in facie et mordet a tergo. Item homini perfido qui ledit hominem qui nunquam eum molestauit.

De Inuidia
Capitulum XVIII
Inuidia est ut ait. Augustinus. uiscerum libidinis et Cassiodorus. Inuidia est motus animi concitatus ad peccatum nam hec est diffinitio per uicium non per zelum de qua etiam hic est agendum.

Ira ergo duplex habet esse scz
esse nature et esse moie provt
ergo deordinat ab optimo ha
bet esse mobile qd miciu e qz
ira non est peccatu in actione pu e
passionis pmo pena S; tam e
hoc dicit quandā actionē pe
quā deordinat hominē et qtu
ad deū et quantū ad proximū
vlt enim expectare anime vin
dictam quā nō debet nisi a deo
expectare vel a iudice s; deo cō
stitutō **V**trū autē teneatur qz
remittere iuria in inimico petē
ti **N**ota distictionē quia ex i
iuria solent oriri tria **P**rimū
est rancor in affectu **S**ecundū
rancoris signū in effectu **T**erciu
est actio contā inuariantē **P**ri
mū tenetur quilibet statim re
mittere eiam si nō roget **S**e
cundū remittere veniā vaciter
potenti. i. parato emendare se
cundū facultatē suā **T**erciu nō
tenetur remittere **S**i vero sci
te volueris vtrū ille cui facta ē
iniuria debeat amicitia querere
Sciendū qz duplex est obitu
Primū est necessitatis sine q
non est salus **S**ecundū est pe
fectionis **Q**uantū ad p̄mū de
bitū non tenetur quis reconci
liationē querere **S**ed de sc̄o
dicit **C**risost. qz talis debet res
cōciliationē querere vt dupli
cem coronā consequatur **V**nā
quā a iniuriam passus **A**liam
quā priā rogauit **D**ominus

ponit tres gradus circa deatū
ire cū dicit omnis qui insciat
fratri suo reus erit iudicō qui
autem dixerit **R**acha reus erit
consilio **Q**ui aut dixerit fatue
reus erit iehēne ignis **D**e his
dicendū qz vbi cernit ordo cul
pe cernit et ordo sentencie **V**n
recte ira sine voce iudicio ira cū
voce consilio ira cū sermone cō
tumelie iehēne ignibus manci
patur **S**ecundū **A**ug. In p̄io
est ira tantū **I**n sc̄o im et vox
In tercio ira et vox et certa ex
pressio inscionis **D**icit autem
Greg. qz iudiciū est cause dis
cussio consiliū sentēcie executō
Notandū qz reddere malū pro
malo est fragilitatis sicut fecit
Joab qn̄ interfecit **A**bymalech
interfectore fratris sui **A**zael
Sed reddere malū pro bono est
preuerhatis sicut fecit iudas
tradendo dominū **R**eddere bo
num pro malo est perfectionis
sicut fecit **S**tephan. quādo p
inimicis orauit **R**eddere bonū
pro bono est equitatis sicut fe
cit **M**uerus qn̄ **M**ardocheū ho
norauit **F**ilie ire sc̄m **G**re sūt
sex **P**rima est rira hoc est au
dax voluntas vindicandi iniu
riam factam procedens **S**ec̄da
timor mētis hoc est vindicādi
causa fugiens aduerhitatē pp̄
estimatas inimicias **T**ercia
cōtumelia que est voluntas se
vidicās p̄ exprobatō; maloz

Quarta est claudere que est voluntas se vindicans in exalta-
do vocem per vituperum et ad
aliorum puenies aures. Quin-
ta est indignatio que est volun-
tas se vindicans p signum mo-
lestie ex terius declaratu. Sep-
ta blasphemia que est voluntas
se vindicans p obprobriu deo
et scis illatu. Notand qd ia pe-
diuidi in ita qd homo nbi irasci-
tur et in iram qua irascitur ppi-
mo et iram qua irascitur deo.
De prima ira dicit Socrates.
Iracundiam cum alijs irasci de-
herit sibi irascitur. De secun-
da qd homo alium habet odio
valde stultus est. Vn. pro uer-
rij. Patius statim vindicat iram
suam hoimibz cu ira furor fit e-
indicare hominibus se esse in-
sanum. Homo qui vult vindi-
care se stultus est. De tercia ira
q alijs irascitur deo qlis est ira
iniquum blasphemacu deum pe-
intelligi illis. Ecce. xxv. Qui
in altu mittit lapidz sup caput
eius cadet et. Nota qd ex ira
veniunt multa mala. hospici-
um spiritus sancti turbat. Vn
de dicit. Gregorius. Ira animo
pulsat. spiritui sancto hos-
picium suum turbat. Nam di-
cit In pace factus est locus dei
fit discordia locus dyaboli. Ta-
les ecia sunt incendiarij dom-
dei. Psalmista incendit. s. t
inter. Vnde isti similes sut dia-

coni q emittunt ex ore ignez qd
dei est sibi vsurpat scilz vindi-
ctam. Proverbia cu michi vim
dictam et ego retribuam tal se
facit Iudicem et domini vult
esse tortorem sicut dicit. Au-
em malus in orationibus suis
domine occide malum inimicu
meum. Respondet tibi domi-
nus. Quam vltim ambo es-
tis enim mali. Immo talis vult
esse actus et videt in ea de-
causa. Sed stultum se demonstrat
qui per cor suum dimittit gla-
dium vt ledat tunicam inimici
sui. Immo n sapietere faceret
prius de seipso vindicare debe-
ret ita scilz zelum aduersus iraz
suam propter iniquum assume-
do. Sed conuerso limina pue-
gationis conuertit in rubiginem
depravationis. Abuer hanc
que ipsum deberent scilz a pec-
to purgare per impacionem
inquietant et fornicat eis
dem aurum in cuprum et flag-
gellum ex zaro facit paleam.
Talis duram sententiam in iu-
dicio expectabit. Cum enim
dominus improbat quibus-
dam. Nudus enim fui et non co-
operuisti me. Quod diuini sunt
illi qui solis nudos non vesti-
unt. Sed spoliant vestros bel-
lum mundi carnis et dyaboli.
qua se instaurat. Sed sapien-
tes sedant minores gberas
apert maiores que imminet.

Item malam faciunt comutat
tionem quia aufferenti palliu
bone fame dant tunicam innocē
cie. Remedia ixe sunt silenciū
obseruatio. Proū. Cum defe
cerint ligna extinguetur ignis
Preterea sicut ex collisione du
orum corporū elicitur ignis sic
ex amaris verbis aliquorum
im. Prover. Mollis responsio
frangit iram. Sermo durus ex
fu. Idem quasi qui canē aurib
Dominice passionis confideta
ci. Greg. Si passio domini ad
memoria tuocetur nichil adeo
durum quod non equumiter tolle
retur hic figuratum ubi respici
entes septem encū sanabā
tur. Preinij tollerancie confideā
cio. In de confidēā io premij mi
nuat vim Flazelli

De accidia. Ca. TRIX

Accidia est dicitur
laudabili exercitio vtri
usque hominis languor
da delectio. Item alia diffinico
Accidia est differentia de pro
prie viribus et in auxilio dei
implendi ardua. Duo sunt no
mina huius vicij scilicet tristitia et
accidia. Porum autem nominū
hec est ratio quia in isto pecca
to est auersio a spirituali bono
quod estimatur graue sicut est
ieiunare et huiusmodi et ratio
ne huius dicitur tristitia est con
uersio ad creaturam scilicet ad quā
etiam qui estimatur leuis et ra

cione huius dicitur accidia. Pa
tet ergo ex his quod hoc viciū p
ut vocatur tristitia opponitur le
titie spirituali que est in exerci
tio spirituali. Sed pro ut vocat
accidia opponitur fortitudini quā
consistit in aggrediendis arduis
et sustinendis aduersis acci
dia vocatur ab accedie quia p
eam habet anima tediū dicitur omni
spirituali difficili. Accidia secundum
Greg. sex habet filias. Prima
vocatur malicia que est secundum
Aug. voluntas machinandi ma
lum alicui. Cum enim quis iniuri
atur alicui tunc irascitur et postea
tristatur. Secunda desperatio
quia diffidencia meritorū ma
ter est diffidence premiorū ex
quo iterū oritur tristitia. Ter
cia pusillanimitas que nascitur
ex diffidencia pueniente ex con
fidence. Quarta inueteratū odium
operis arduitatis. Quinta in
cor qui est inueteratū odium. Si
cut enim ex caritate sunt opera
bona ex quibus est confirmatio
caritatis ita ex ira est accidia ex
accidia vastas ixe. Quinta tor
por circa precepta. In quedam sen
sualitas propter quam homo non
potest induci ad executionem
mandatorū dei. Sexta euagatio
mentis circa illicita hec autem
euagatio quāque est particularis et
certam habet materiam et sic con
uenit omnibus vicijs quāque est
generalis et in certa et hec est

propria euagacō accīdie. Qui
est enim abs ortus tristitiā nō
habens in se vnde delectetur. et
euagatur ad ōma querens de
lectacōnem. Ex accīdia eueniūt
multa mala. Preceptū domini
negligit. **Gj.** In sudore vultus
tui rē. maledictionem incurrit
Exemplū de figi cui domin⁹ ma
ledixit quia folia tantū habu
it discrepat a ceteris. **E**xemplū
est in corporib⁹ inanimatis sicut
in sole et luna q̄ quotidie sur
gūt mane et p̄ficiunt cursū su
um. Idē patet in corporib⁹ ani
matis sicut sūt arbores et hēbe
que liz in hyeme nuda sint tñ
virtutem seruant et tēpe suo
redeunt ad consueta. Item ostē
tenditur in sensibilib⁹. **P**ro
uerbiorum. **V**ade ad formicā
o piger. **P**ociosum tempus p̄
dit. q̄dy eo p̄ciosius nichil est.
Quia breui hora poss⁹ quis ob
tinere misericordiam et graciā
et gloriā et cum. **S**ecundum
Bernardum. **Q**uā nichil me
lius reputatur dicunt hoīes
ociosi. **V**enite deducamus tem
pus spirituale luctū negligit.
Quia q̄ non mercatur in nūdi
nis postea non habebit. **P**ro
uerbiorum. **P**ropter frigus
arare voluit piger rē. **I**ncita
menta viciōrum colligit. **P**ro
uerbiorum. **P**er agrum pigri
hominis tranhuū et ecce totum
repleuerant v̄tice co opuerant

sup̄ficiem eius spine. **N**ota q̄
aqua corrumpitur quiete ferrū
trahit rubigine. et porcus mac
tandus permittitur in quiete
piguescere. **L**ocum dyabolo
preparat. **Q**uia homo ociosus
est quasi puluinar dyaboli. **E**t
in ollam tepidam libenter mus
ce insident. **Q**ue feruentem mus
ciunt. **T**emptacōnibus patet
Vnde legitur in collaciomb⁹
patrum q̄ monachensis labo
rantem vnus demon pullauit
ociosum in murū. **E**st enim acci
diosus quasi v̄bs sine ambi
tū murorum. **E**t quasi signum
positum ad sagittam. **M**orem
peruertit. **Q**uia vult metere
et non seminare. **S**icut catulus
qui libenter comedit pisces
Sed non libenter capit eos.
Seneca incertum est quo loco
quomodo mors te expectat.
Et ideo tu illam in omni loco
expecta. **F**urem fodientem pa
rietem non repellit. **Q**uia mors
sue est et quotidie tollit vnum
asserem. **I**best tollit vnum bi
em. **V**nde vt habetur. **M**athe
Si sciret itaq; paterfamilie
as qua hora sue veniret. **R**e
ceptaculum sordium se facit.
Vnde dicit beatus. **B**ernardus
in quodam sermone. **O**m
nium temptationum sentina
est ocium. **I**psū enim est oc
tatio luxurie. **R**e. **F**erū est eo tē
pore q̄ reges solent ad bella. rē

Item est occasio fugaz Actus
Athenienses ad nichilum vacabant
Item occasio est curiositatis
tymo distant circuire domos
Stulticia ostendit quia tonitrua
audiens non surgit tonauit au
tem spiritus in cruce et in predi
cacione tonabit et in die iudicij
Item stultus est qui in mundi
cias de oculo non eicit Math
Stulte eice primo trabem de
oculo tuo et ad celestia venite
negligit quia vix ad celum quis
peruenit qui unum pedem mouit
hodie et alium post annum Sic
et illi quorum motus est pes in
tellectus et non pes affectus cum
sint affectibus ambulandum

De Auaricia

Auaricia est ut ait Tu
lius imoderatus amor
habendi Item auaricia
est secundum Beatus quatuorlibet rerum
insanabilis et inhonesta cupi
do Auaricia secundum Apostolum dicitur
idolorum seruitus quia homo
auarus exhibet creature quod
debet creatori scilicet fidem spem et
dilectionem hoc enim auari ex
hibent paupere in hoc enim spe
cialiter reprehenduntur isti qui
rei vilissime amorem suum ex
hibent scilicet paupere que dicitur tolli
tur quam natura istam ordina
uit Dicitur in ecclesia quod auaro
nichil est celestius et hoc est apertum
quatuor causas Primo quia omnia
sunt secula propter auaricia per

petiuntur ut furta homicidia per
uicia et huiusmodi Secundo quia
contra legem est nature Luce
Quecumque multas ut facit homo
et Tercio quia contra legem
scripta est Luce Estote miseri
cordes sicut et pater vester et
Quarto quia est contra legem vni
uersalem que est in omnibus re
bus que compellunt se dare Aua
rus vero captiuas detinet res
ne se communicare possint Vtrum
autem cuiquam liceat thesauros con
dere Notandum quod est thesauri
zare ex affectu auaricie absque
intentione necessitatis proprie vel
aliene et hoc modo thesauri
zare est omnibus prohibendum Alio
modo est thesaurizare ex prou
dencia et hoc ex consideratione
necessitatis et sic conceditur pa
uperibus secularibus ob necessi
tatem filiorum educandorum vel
filiarum tradendarum coniugio
Sed seruato modo et statu p
sone vel est thesaurizare ex con
sideratione publice utilitatis scilicet
regni defendendi vel cultus dei
ampliandi sic concessum est regi
bus thesaurizare Personis ve
ro ecclesiasticis proprie nunquam li
cet thesaurizare neque pauperiam
tenere intentione seruandi Am
bro. Aurum habet ecclesia non
ut seruet sed ut erogat Expre
dictis patet quod duplex potest es
se amor pauperie siue temporalium
scilicet respectu necessitatum vel

respectu supflui. **C**ontra p̄mū
prohibet dominus puocante so
litudinem. **C**ontra sc̄m pro
hibet thesaurificōnez. **E**x aua
ricia sequuntur multa mala. pri
mo a deo maledicitur Augusti⁹
Maledictus dispēsator auar⁹
cuius largus est diuinus semp
eget auarus tam dext q̄d ha
bet q̄ id q̄d non habet. **S**tul
tus ē mercator quia regnum ce
lorū p̄mo ipsum x̄pm vendidit
pro paucis denarijs et hoc sepe
Seior ē auarus homo quam
ipse iudas qui pro xxx. dena
rijs x̄pm vendidit. **I**ste autem
inte r̄dy corpus p̄ vno denario
euiscēat q̄ diuicie acq̄runt cū
labore posseduntur cum timore
amittuntur cum dolore. **V**n̄
ip̄h laborant et alij labores eo
rum sepe intant id est fures vel
raptores vel certe mali filij isti
sunt similes aranee que facien
do telam pro capiēda musca
se ipsam euiscerat deceptio mē
tem suffocat. **A**ugustinus. **N**au
fragium fugis et plumbum am
plecteris. **V**nde socrates. **M**as
sam argenti proiciens dixit.
Mergam te ne mergas me **I**nq̄
nat. **E**pody. **F**ilij ysaahel serui
ebant in luto et latere excecāt.
Exemplum in thobyā qui fuit
excecatus stercore yundinum.
Cor dilatat. **V**nde diuicie com
perantur sp̄me. **I**nsaciabilis est
Vnde comperatur sacco passo.

et inferno qui nunquam dicit
sufficit. **E**t mari cui omnia flu
mia influunt et tū non redūbat
ydropice **Q**ui quanto plus bi
bit tanto plus sitit. **F**ilie aua
ricie se undum. **G**regorius sūt
septem. **P**rima obduracio cor
dis que fit omittendo istam fi
liam vocat **V**iderius inhumani
tatem. **S**anda **V**iolēcia hec
fit nocendo alij palam p̄fec
ta mala quam vocat **V**iderius
capacitatem. **T**ercia Inquie
tudo lucri. **Q**uarta periurium
quod sepe incidit in emp̄cione
et vendicione. **Q**uinta que fit
p̄e verbum deapientis in ce
culto. **S**exta fraus hoc est de
ceptio p̄fecta et hoc in presen
cia illius qui deapitur. **S**ep
tima p̄dicio que est idem q̄d
deceptio que fit in absēda de
cepti. **S**equitur de gula. **XI**

De gula. **C**a
Nla dicit vt at August
tinus immoderata cibi
auiditas. **I**tem gula
est v̄m̄p̄ edacitas. **N**ature non
contenta. **Q**uinq̄ modis peccā
tur contra gulam. vt dicit **B**e
atus **G**regorius. **P**rimo modo
cum quis horam comedendi
p̄uenit et hoc fit p̄pter impaci
cia; exspectādi tempus debiti
Secundo modo vt quis habeat
cibaria preciosa et delecta. **D**e
quibus. **Q**uidius. **E**st virtus
placēdis abstīnisse bonis. **¶**

Sed cōtra hoc fecit ille dītes
qui epulabatur q̄ttidie splen
dide **T**ercio quando quis mē
suram excedit nimis comedēdo
Sciendū autem q̄d vni est me
dium et mensura debita hoc al
teri est excessus **U**nde mensura
non existit nisi cibi quātitate s̄
in comedētis qualitate **V**erū
tamē quidam suum ieiunium re
compensant postmodū nimietate
superflua **S**ed q̄d est aliud
q̄ dare duos obulos pro vno
denario **Q**uarto quando nimis
ardenter et festine quis comē
dit **N**on enim vsus ciborū **S**ed
cōcupiscencia in vicio ē **Q**ūto
quando nimis studio se cibaria
sua preparat **U**nde **B**n̄. **N**on
sapor sed fames exacerat appeti
tum in omnibus his sumenda
sunt nō que voluptas sed que
necessitas requirit **C**ontingit
etiam peccatum esse circa dimi
nutionem cibi sicut circa super
fluitatem **F**ilie gulae sūt quāq;
scdm **Eccl̄** videlicet **S**aucri
tas quia gula mouet ad vba
scurilia **M**ultiloquiū scilicet
detractio vituperia et alia vba
iamia **I**nepta leticia et lasciuia
carnis suggestus corporis mor
dinatus lasciuia mētis demō
strans **I**mmundicia scilicet que
solet venīre ex gula vt est vom
itus et eructationes fetide ac
lupuria **E**betudo mentis et sub
uersio ratiōnis **G**ula duo p̄lec

tur scilicet comedacionem et
ebrietatē ap̄rie loquendo . **p**sy
chomonia opponitur comedacioni
Sobrietas verō ebrietati **G**ula
nocet multipliciter **D**e paradiso
eiecit hominē exemplū d̄ adā
spiritualia bona perdidit . exem
plū de esau qui pro cibo vendi
dit primogenita dyabolo donū
preparat exemplū mitte nos in
portos **S**eruum contra se aniat
Prou. **Q**ui delicate nutrit ser
uum suum sciet eū contuma
cem luxuriā inducit exemplū de
Loth **H**omicidia perficit **E**xē
plum d̄ **I**ohanne baptista qui
in cōuiuio perijt **I**nducit mortē
naturae **P**rou. **P**ropter crapu
lam multi perierūt **Gen̄** **Q**ua
tūq; hora comē **I**nducit mortē
iehenne **Luc.** **D**ītes epulo se
pulsus est in inferno **R**emedia
gule quatuor sunt **P**rimū est
spiritualium ciborum frequēs
sūptio **Mat̄** **N**ō in solo pane
viuit homo **S**ecundum futurū
carnis nostre consideratō **Io.** de
facili cōtempnit omnia qui se
semper cogit mortū **T**erciū
eternae cene meditacō **Lu.** **H**o
mo quidā fecit cenam magnā
exemplū **F**amis x̄pi et suorum
p̄nsacio **Crej** **R**ecorda te pau
peratis mee absynthij et fellis

De luxuria **Ca** **XXII**

Luxuria est de immūdis
desiderijs venīens lubri
ca mentis et carnis p̄

stimus. **I**te luxuria e libidinose
volucatis appetitus. et intelli-
gas h appetitu qui est ex cons-
sensu rationis qz talis appetitus
e mortale peccatu qn ratio non
phibet huiusmodi appetitu cum
possit. **D**ifferencie luxurie sut. viij
Prima e fornicaco que e soluti-
cu soluta. **S**ecda metriciu q fit
dupluciter scilz p vagam libidine
cu diuersis peccado vel cu pub-
lica vnali subicdo. **T**ercia ad-
ulterium quo coniugalit thorus
viciat. **Q**uarta stupru q vir-
ginalit integritas corumpitur.
Quinta sacrilegiu quo continen-
cia deo sacra ledit vt in religi-
osis et clericis sacris ordinibus
constitutis et in hijs q fecerunt
voti contencie. **S**epta incestus q
vinculu consanguinitatis vel af-
finitatis vel amplexitatis con-
rupitur. **S**eptima peccatu con-
tra natura siue sodomia q natura
talis vsus coeundi puerit e. **N**o-
tandz qd aliqd e contra naturam
speciei. et aliqd est contra natu-
tam generis. **P**rimo mo omne
peccatu mortale contra natura
speciei est qz in ronalit creatura
remurmurat synderit contra one
pccm. **S**ed secudo mo peccatu
sodomie contra natura generis qz
non solu in homine s etiam in
brutis diuersis sexus in coitu con-
ueniunt. **V**nde in isto mo fit con-
tra natura e generis. **O**ctava e
libidinose coitus coniugalit qui

muldupluciter fit. **C**oitus con-
iugalit alius e licitus alit fragil-
alitus impetuosus. **L**icitus tripli-
citer vt quando causa prolis fit
scilicet ad cultum dei vel causa
reddeodi debitum vel causa for-
nicacois vitade non in se s in
diuge pm e pietatis scds iust-
icie tra? cautele et i hijs nllm
debz esse pccm. **F**ragil est qn fit
causa delectacois. et tuc disingui-
qz si amor illius delectacois ipo-
nit deo peccatu mortale e. **S**i
vero iponit vitale impetuosus e q
ex sola libidine pueiens metas
rationis et honestatis transcedit
quod fit quinqz modis. **P**rimo
mo causa faciade libidinis pro-
mereticias blandicias. **S**ecdo cu
fit contra natura modis. **T**ercio
cu fit tempe phito. **Q**uarto cu
fit loco phibito. **Q**uinto cu ac-
cedit ad pznantem vicium pui-
vel q in fluxu menstruo e. **F**ile
luxurie scdm. **G**regorium sunt
octo. **P**rima e cecitas mentis
qz scdm. **A**ug? . **I**n ope luxurie
tota ratio absorbet. **S**ecda in con-
sideraco scilz mortis et inferni.
Tercia inconstancia scilicet ad co-
gitandz et desideraco nunc i tuo
nunc illud. **Q**uarta amor sui sci-
licet q aliquis desiderat logam
vitam et hoc vt expleat volu-
tatem sua. **Q**uinta precipitacio
qua quis precipitater currit ad
peccatu expones se piclo mor-
tis ppter luxuriam faciendam

Sexta odium dei quod fit quia
deus abstinet se et punit eos
qui secuntur carnis glorias ad
quas declinat luxuria **S**eptimo
affectus presentis seculi scilicet
Appetitus honorum diuiciarum
sanctas fortitudo et huiusmodi
per que luxuriosus sine suo con-
sequitur **O**ctavo est desperatio
futuri seculi que est diffidentia
vie vel glorie consequende et hec
est filia luxurie consumate **L**ux-
uria non est multipliciter **D**eo
est contumeliosa quia templum
eius inquinat demonibus pla-
citur **J**ob **V**ehemoth dormit in
habentibus subiecto proprio no-
cua **R**aplus **Q**uod autem forni-
catur in corpus suum peccat. **P**ri-
mum scandalizat **O**see **F**acti-
estis laqueus speculationi et
rethe expansum super montem tha-
bor **A**nima propriam dampnat
Reg **N**on recedit gladius me-
us de domo tua et hoc dicitur
ad **D**auid propter **B**erzabe-
Vilissimo domo se subiecit scilicet
carni et sensualitati **G**en **q**uia
audisti vocem fornicationis tue plus
quam meam maledicta terra in opus
re tuo mente infatuat **O**see vi-
num et mulier auferunt cor **R**e-
media luxurie sunt hec **O**ctavi-
ones fugere **J**ob **N**epigi fed?
cum oculis meis et **P**rou. **Q**ui
tangit peccatum comquinabitur
ab ea **E**ccl. **Q**ui tangit eam
quasi qui apprehendit scorpio

nem mortis extrema cogitans
Prouer. **F**ili memorare nouis-
sima tua et in eternum non pecca-
bis **D**e se non presumere nece quia
Dauid cecidit sanctissimus **S**a-
lomon sapientissimus **S**am-
lon fortissimus frequenter se
occupat **J**o. **S**emper aliquid
boni operis facito ne dyabolus
et **C**arnem domare exemplum
hoc nomen genus demonum non
eicitur nisi oratione et ieiunio
Temptationi in principio resis-
tere **G**en **I**psa detret caput tuum
De septem viciis que sunt ve-
nialia et que mortalia **C**a **22**ij

Omnia peccata predicta
quauis semper sint pec-
cata non tamen semper
sunt mortalia **U**nde videndum
est quoniam unumquodque fit mor-
tale vel quoniam veniale **V**ana gloria
ergo ex genere est veniale quia
genus operis sumitur ex obiec-
to **V**anum autem secundum se non
est obiectum mortalis peccati
Sed venialis **U**nde cum vana
laus sit huius peccati obiectum
Patet quod non semper est mor-
tale peccatum est tamen vana
gloria mortalis dupliciter scilicet
ratione finis propter que laus
appetitur **O**pus namque tale est
quale est illud propter quod
appetitur **I**tem ratione operis
in quo laus queritur **C**irca pri-
mum dicendum quod quadruplici
sine laus appetitur **P**rimo ad

vitāy malū infamie sicut **Gar**
muel se laudauit. pmo **Regū**
Secūdo ppter vtilitatem aliq̄
spirituale; vt est gloria dei vel
edificacō p̄mi. Sicut paulus
se commendauit **Cor. ij.** Tercio
ppter lucrū auaricie sicut phi
fici qui deuorabāt domus vidu
arū hūmilātes longam orōnem
Mathei xxxij. Quarto ppter
aliq̄m actum venialis p̄ci. Si
cut quādo quis laudari vult eo
q̄ venialiter in laude delectet.
Prīmū est p̄uidēcie. **Secūdy** ē
cāritatis dei et p̄ofmi. Tercū
est p̄ccm mortale et idē intelligē
dum ē quādoq̄q; mortale
p̄ccm ponitur finis alicuius op̄
ris. **Quarta** ē veniale. **Sequitur**
secūda causa quare vana
gloria p̄ccatū sit mortale scilicet
racōne op̄is p̄ quod laus acq̄ri
tur. **Hoc** p̄t esse tripliciter quia
laus quādoq; acquiritur p̄ op̄
ta illicita. q̄nq; p̄ opa ex se in
differēcia. q̄nq; p̄ opa v̄tutū.
Si p̄mō sic ē tale p̄ccm q̄le
ē illū illicitū scilicet mortale v̄l v̄ia
le si hōmō sic ē v̄iale vt habē
diuicias vel vestes p̄ciosas cū
ab vsu talū p̄cipat. **Verum**
tū si talia sūt de se ordiata vt
sit orō mōtal p̄ci h̄m q̄d m̄re
cenatu mētrico cenata p̄p̄para
tur ad capiēdas aīas v̄l si fcm̄
illū ē illicitū ex p̄hibicōe sup̄io
ris vt cenamēta et huiusmōi sic
sūt p̄ccā mortalia. h̄ t̄ciomō. i.

si laus q̄at p̄ opa v̄tutū sic est
duplicit̄ q̄ v̄l appetitus laudis
adiūgit̄ op̄i v̄tutū tamq̄ inci
dēs sicut cōgit in cantu vel p̄
dicacōe q̄nq; et tūc v̄iale est si
m̄s p̄ncipalit̄ p̄stitus op̄i v̄tutū
et opanti ita q̄ ibi cōstituit finē
v̄ltimū et sic ē mortale q̄ tūc i
heret ei vt fini v̄lō. **Nota** ma
iūis ē p̄ccm glari de bonis sp̄ua
libo q̄ de tp̄alib; q̄ m̄n? ha
bēt motiū et q̄d m̄n? app̄atē
ē q̄ tp̄alia. **De** iūdia q̄ sit
mortale p̄ccm vel veniale.

Iūdia ex suo ḡne ē pe
ccatū mortale q̄ cū iū
dia h̄m remigiū sit do
lor de alieno bono contrariātie
directe caritati q̄ non emulat.
Sed gaudet veritati. **Primo**
chor̄theoz. **Caritati** vero nich
il ē contrariū nisi mortale p̄cca
tum. **Tamē** illud q̄d ex genere
ē mortale. **Pote**it esse veniale
v̄l prout in primo motu cōstitit
vel extra suam racōnem trahit.
Dolor ego de alieno bono est q̄
duplex. **Quia** vel est primo p̄
m̄ motus vel ex natura venies
sicut quedam naturalit̄ inibi
sunt et hoc nullū est peccatum
Cum nullomodo sit in pot̄te
te nostra. **Vel** est secūdo p̄mus
motus quādo scilicet appetit̄
tus sine completa delib̄acōe
tali passione afficitur. **Et** sic ē
veniale peccatum. **vela** eīam ē
actus voluntarius de lib̄acōe

et sic est mortale peccatum vel trahit per intentionem extra suam rationem ut quoniam dolor est alieno bono surgit cuius ex causa bona sicut quando dolet aliquis de bono temporali alterius quia videtur redundare illud in detrimentum anime sue vel in detrimentum communis et talis dolor bonus est quia maius bonum maius est appetendum. Notandum ergo quod per dolorem boni apprehendit gaudium de malo quod ex ipso causatur.

Ira ex suo genere est peccatum mortale quia secundum Cassio. Ira est animus concitatus ad penam provocantem inferendam. Talis autem motus contrariatur caritati que non irascitur nec cogitat malum primo. Cor. Ita vel dicit iram zeli que est desideratio vicij. Et hoc non est peccatum sed est perfectionis. Potest etiam sibi per hunc modum insci quis sicut dicit glossa super hunc locum. Insциmini et nolite peccare. Quid est inquit homo peccans nisi irascens sibi vel dicit veniam per quam homo non dolet de malo proximi nec gaudet de bono eius. Licet etiam non doleat de bono nec gaudeat de malo eius. Sed est indifferens et sic non est mortale. Sed imperfectio caritatis. Vel di-

ct actualem impacienciam absque appetitu vindicte. Et talis motus etiam deliberativus est veniale peccatum quia habet completam rationem ire sicut patet ex predicta diffinitione vel dicitur impacienciam cum appetitu vindicte et hoc est tripliciter. Quandoque enim hoc a natura est sicut in melancolicis in quibus secundum philosophum continue mordet natura. Propter quod semper sunt turbulenti et sic nullum est peccatum cum sit motus naturalis. Quandoque etiam hoc est ab appetitu indeliberato et tunc est veniale sicut alij primi motus. Quandoque etiam a voluntate deliberativa et tunc est mortale peccatum. Quando accidia sit mortale peccatum vel veniale.

Accidia ex genere suo est veniale peccatum quia secundum Augustinum. Accidia est tedium interium boni hoc autem non opponitur caritati. Sed dicitur diminutionem fervoris caritatis in quo consistit omne veniale. Nunc ergo est tedium motus naturalis et sic nullum est peccatum vel est motus appetitus contristati de opere spirituali laborioso et sic est veniale quantum etiam appetitus ille sit deliberativus quia consensus in veniale non est nisi veniale. Accidia vero sicut dictum est ex genere et per se venialis est. Vel hoc tedium.

abundat in diuisionem eorum
que sunt necessaria salutem. Et
et tunc est mortale. Si autem
tedium illud ex omissione boni
et difficultate aggregandi bo-
num ducit in desperationem. Tunc
iam accedit ad peccatum in spi-
ritum sanctum. Et si tedium
illud ita crescit quod etiam ducit
in tedium vite intantum quod im-
ciat sibi manus. Tunc iam si-
milis erit iude qui laqueo se sus-
pendit. **De auaricia quoniam sit mor-
tale vel veniale. Ca. XVIII**

Auaricia secundum Tu-
lium. Est inmoderatus
amor habendi. Nec igitur
consistit in appetendo vel in
acquiritendo vel in retinendo. Si
Primo sic est quinque modis
Primo quia appetit aliena ap-
petitu apleto quod procedit in opus
si esset facultas. Sic est morta-
le Secundo quia appetit illicita
voluntate apleta ut si aliquis
indignus conatur beneficiu[m] eccl[esi]-
asticu[m] adepisci sic iteru[m] e[m] mor-
tale Tercio si appetit talia siue
sint illicita siue aliena cum volun-
tate adiconata scilicet si possit ha-
bere sine offensa dei ac iniuria pro-
ximis et tunc nullu[m] veniale e[st] siue
talem conditionem actualiter ad-
dit siue habitualiter intendat.
Quarto si simpliciter appetit ha-
bere superflua et hoc appetitu
suffocante mentem et cura sui et co-
nsideratione diuinorum et hoc est

peccatum mortale. Quinto si super-
fluo amore inheret temporalibus cum
infra dei amorem hoc e[st] veniale
Si autem auaricia consistat in
acquiritendo. Hoc e[st] tripliciter vel
quia acquirit res iniuste quomodo
modo tunc est mortale vel ac-
quirit res per tale opus aut arte[m]
aut officium quod per se est mor-
tale peccatum. Si etiam est sine lu-
cro tunc est peccatum mortale vel ac-
quirit talia per opera illicita que sunt
veniale peccatum ut cum aliquis
componit verba locosa ad lu-
crum salua tamen honestate et
hoc est veniale nisi aliquis pro-
pter delectationem dissolutionis
totaliter det se talibus tunc enim
est mortale. Dico autem propter de-
lectationem quia si quis propter de-
lectationem per talia sustentationem sibi
conquerat cum aliam artem lucran-
di nesciret non reputarem eum
in statu dampnandorum. Si autem
auaricia consistit in retinendo hoc
potest esse quinque modis. Primo
quia retinet scienter ea que restituere
debet et animo retinendi sic
est mortale peccatum. Secundo quia
retinet ea que ab necessitate sua
pertinent et suorum vel consecra-
tionem status sui id est si quis
detur sua dignitate et hoc non
est peccatum. Tercio quia retinet super-
flua respectu vtriusque in dictorum
et hoc tunc est peccatum mortale. Quarto quia
retinet superflua etiam contra experientiam

necessitatem ex insaturabili cu-
pitudine sic est mortale pecca-
tum precipuum aut signum ta-
lis effectus est quod quis potius
res putrescere sinit circa se quam
ulterius alijs dispense. **Quin-**
to quia retinet superflua quedam
ex inordinato amore temporalium
um per quod modicum deficit a me-
dio largitatis. **Saluo** tamen
statu virtutis et sic est veniale
Nota quod auaricia ex genere est
mortalis quia ab **Aplo** ydola-
trie comparatur non quia sit de
specie illius peccati cum non ha-
beat actum eius. **Sed** quia ali-
ud simile facit ydolatrie scilicet ser-
uendo creature potius quam crea-
tori. **De Gula**
Gula est ex genere veni-
ale peccatum quia appe-
titus comedendi ex sua
ratione non subiacet dominio
voluntatis. **Gula** est immodera-
tus appetitus edendi quod pecca-
tum potest esse quinquaginta modis. **Primo**
si est ibi solus appetitus cum
ibi hoc nunquam est peccatum nisi etiam
delectatio tibi per consequens est
peccatum in quantum ordinatur
supra defectum sibi contrarium hec
enim pure sunt naturalia in quibus
nec est meritum nec de meri-
tum. **Secundo** si appetitui neces-
sitate adiungitur appetitus de-
lectationis et voluptatis in ci-
bo et hoc est veniale peccatum. **Ter-**
cio si ibi transgressio precepti

ut cum aliquis sine necessitate
soluit ieiunium ecclesie vel quando
religiosus comedit carnes cum hoc
in suo genere sit prohibitum
sub precepto sic est mortale pec-
catum. **Quarto** si appetitus esse
di est cum libidine ut quando nimo
et finali affectu inheret delecta-
tioni cibi et hoc est mortale pec-
catum. **Quinto** si ducitur in consue-
tudinem tale que facit totam vi-
tam hominis delectationibus
huiusmodi hec tam vicina sunt
mortali peccato quam ebrietas ab
aplo inter peccata mortalia com-
putatur. **Ebrietas** tamen quinquaginta
est veniale peccatum ut quando ultra
necessitatem quis accipit secundum
mensuram tamen perceptibilem.
Quando vero egreditur quis a
mensura perceptibili secundum rati-
onem bene ordinatam ad discer-
nendum et hoc ex tali mensura
ex qua evertitur status mentis
effrenata libidine quando hec deo pre-
ponit tunc peccat mortaliter. **Si**
quis autem alium inebriat ita
scilicet invitans eum ad potum ut
intendat statum eius evertere et
hoc facit in eius noxamentum
peccat mortaliter quia magis
aufert ei quam si auferret ei ali-
quod temporale quia usum ratio-
nis tollit ei. **De Luxuria**
Luxuria ex suo genere est
mortalis peccatum quia
est contra illud preceptum
Non mechaberis **Concupiscentia**

luxurie distinguitur in septem
modos. primus est cum concupis-
centia consistit in primo motu tan-
tum et sic est veniale peccatum. Se-
cundus est cum sequitur consensus
in delectatione; licet non in opus
et sic est mortale peccatum. Tercius
est cum consentitur etiam in opus
et sic est iterum peccatum mortale.
Quartus modus est cum concupis-
centia tenetur non solum corde sed
etiam per alium visu et sic iterum
mortale est. Mathei secundo. Qui
vidit mulierem et concupiscit eam
etc. Et si hoc animo et fine accen-
dat mulierem ut eam concupis-
cat. Quia secundum Augustinum hic non est
iam titillari. Sed plene consentiri
libidini. Non autem dicitur ad con-
cupiscendum quia si videret aliquis
eam ut rem pulchram et tunc
ulterius non prederet tunc par-
uum vel nullum esset peccatum vel so-
lum peccatum curiositatis. Quintus
modus est in stultiloquio ut cum
quis mulierem precat vel propter
libidinem habet cum ea familia-
re colloquium et est mortale. Sep-
tims modus vocatur ab apostolo
turpitudine glorie ut in osculo et
amplexibus hoc est etiam mortale
peccatum et tanto gravius prederenti-
bus quanto magis per talia libido
accenditur propter nimiam appeten-
tiam ad ignem. Notandum vero
quod tangere mulierem sine intentione
non est peccatum. Similiter tangere
cum intentione ex necessitate non

est peccatum. Sed tangere ex libi-
dine vel osculari ad se non perti-
nente peccatum est mortale. Septi-
mus modus est quando concupiscentia
que procedit in opus et est
mortale. Notandum quod differ-
rentia est inter primos motus
generative et nutritive. Quia
primus motus in generativa sem-
per est peccatum nisi per sacra-
mentum matrimonii exaltetur.
Sed non semper in nutritiva.
Quoniam potentia concupiscenti-
bilis non tantum in nutritiva cor-
rupta est sicut in generativa.
De hac materia requirere supra
in titulo ubi agitur de speciebus
luxurie.

De peccato in spiritum sanc-
tum. Ca. XVIII

¶ **Q**uamuis omne peccatum
sit generaliter contra deum
trinum. Et unum a pro-
prietate tamen dicitur peccatum aliquod
esse in patrem. aliquid in filium
aliquod in spiritum sanctum.
In patrem enim peccatur
ex impotentia. In filium ex ig-
norantia. In spiritum sanctum
ex certa malicia. Hoc est quan-
do voluntas potest et scit resistere
alicui malo. Et tamen ex
sola malicia illud eligit peccatum
in spiritum sanctum procedit
ex improba voluntate liberi
arbitrii. Et directe in pugnat
graciam et gloriam spiritus san-
cti. Et ideo enim habet colorem

excusacionis qz quantū est de
se directe impugnacōnū ē me
dici et remediū p quod fieri ha
b; remissio peccati **Peccatum**
in spm scm dicitur irremissibile
in hoc seculo et in futuro non
quia dicit nō possit h; q̄a raro
dimittit aut viz lic; in seculo
quantū ad culpam **Item** quia
modicū et quasi nichil dimit
titur i futuro quātū ad penam
Item quia nō legit dimissum
ap̄e quod dicitur irremissibile
huc melchisedech dicitur esse
p̄ quā nō legitur d̄ eius p̄e
Item quia aduersatur fonti re
missio nisi scilicet spiritui sc̄o
Item propter impotēciā hoīs
quī viz potest se preparare ad
sacram quem tāta moles peccati
premit **Sciendum** q̄ accipit
hoc nomen irremissibile t̄p̄e
scilicet negatiue vt qd; nullomō
potest remitti hoc modo peccm
angeli et dampnatorū est irre
missibile **Item** p̄uatiue vt qd;
non habet congruenciam ex se
quāe remitti debeat lic; ex cō
gruo si possit omne peccatum
remitti hoc modo q̄tlib; peccm
mortale est irremissibile **Item**
dicitur s̄m q̄ aliq; culpa habet
detractam d̄ sp̄o h̄cionem ad re
mittendū **Hoc** peccm in spiritū
sanctū est irremissibile quia
cōtrariat̄ ḡcie remitti peccm
et hoc p̄ desperationē v̄ p̄sūp
cionem v̄ alias species huius

peccati **Sex** sunt species peccati
in spiritum sanctum scz despectio
p̄sumptio **Impugnatio** ve
ritatis agniti inuidēcia carita
tis fraternae **Obstinatio** final
in penitencia et horū numerus
sic accipitur **In** remissione tria
sunt videlicet ipse remittens et
ille cui remittit ac dispositio
remittendi in eo cui remittit
In primo remittente duo sunt
scilicet misericordia et iusticia cō
tra primū est despectio et cōtra
secūndum presumpcio **Item** in
eo cui remittit duo sūt scilicet
dolore de cōmisso et propositum
de non cōmittendo **Contra** pri
mum est obstinatio et cōtra se
cūndum autem est finalis in pe
nitencia prima dispositio remit
tendi i eo cui remittit duplex
ē scz cōḡo v̄ amor boni **Cōtra**
primum est impugnacō ve
ritatis agniti **Contra** secūndū
est inuidēcia grade fraternae
Definiali in penitencia nota q̄
si dicit cōtinuacionem peccati
vsq; ad finem sic i omni peccō
in quo quis decedit ē finalis i
penitencia negatiue **Sed** final
in penitencia put est vna sp̄s
peccati in spiritum sanctū secū
dū qd; hoc sumitur sic dicitur
propositū non penitendi et

Remuneracō peccatorū **Ca XXV**
Pecata cordis sūt hec
Cogitacō delacō asen
sus desiderium malij voluntas

p̄uerſa inſidelitas in deuocō.
 p̄ſumpcō. diſperacio. timor ma
 le humilians amor male accen
 dens. ſuſpicio inuidia ira. odiū
 timere ſeculiter. Exultacio in
 aduerſis proſimi. Cōtemptus
 pauperū vel peccatorum p̄ſona
 rum accepō. p̄fidia affectus p̄
 ſone cum carnalium inepta le
 ticia ſeuli triſticia. impaciēcia
 auaricia. ſupbia. perplexitas.
 obſtinacio. malicia. tedium bo
 ni. accidia. Inconſtancia peni
 tentie penitens. dolor quia non
 facit amplius malum. y poctib
 Amor placendi. timor diſpli. ē
 bi. uerſandia de bono opere. A
 more priuac̄ ſenſus ſingularis
 Ambicio dignitatum. Vana
 gloria. de bonis nature vel for
 tune vel glacie. Verſandia de
 pauperibus amicis cōtemptus
 amonitōnem in miſeria. Et ſic
 de alijs q̄ assignare poſſūt que
 ex corde peccā dicunt̄ p̄ ſenſū
 cogitacōnem delectacōnem ma
 lam uoluntatem deſperacōnem
 ſuſpicionem inuidiā. odiū

De peccato oris

Peccata oris ſunt hec
 Crebra iuracio et periur
 rium. Blaphemia. no
 men domini irreuerenter et uane
 aſſumete. Veritatem impug
 nare. Deum de aua et de alijs
 inſtruere. Contra deum mur
 murare. Iterueſeter horas di
 ſere. Detractio abulacio. Né

da diuin. Viti perū. maledictio
 Infamacio. cōtentio. commi
 natio. Impugnac̄. ueritatis
 aginte. Impugnacō caritatis
 fraternae. Seminacō diſcordie.
 p̄ditio. Falſum teſtimoniū.
 mala cōſilia. daciō. cōtradic
 tio obediencie. inuenter facta
 bona. In eccleſijs placitare. ad
 iam hominē puocare. reſpen
 dere in aliq̄ q̄ ipſe facit. uani
 loquiū. multiloquiū. ſtulti
 loquiū. p̄ferre uerba ocioſa
 vel ſuperflua vel curioſa. iac
 tancia uerborū. politio. peccato
 rum deſenſio. clamor. riſus.
 cachirus. ē proloquiū. lenociniū.
 Cantare cantilenas ſeculares.
 In tanto diuino magis ſtudere
 uocem frangere q̄ deuote p̄ſal
 lere murmurare. Verba ſeculilia
 In iniuſta cauſa aduocare. ma
 lum cōmendare. Preteruente
 decedere in ſeculaibus factis ali
 os inſtruere. delectacionem in
 muſicalibus inſtrumentis habe
 re et huiusmodi.

De peccato operis

Peccata operis ſunt gu
 la. Luxuria. Ebricitas
 Sacrilegiū. Simonia
 Scortilegia. molacio dierum ſo
 lem omium. In dignū communi
 tate uotum. Factio apoſtalia.
 diſſolucio. In officio diuino
 ſcandalizac̄ ſuo exemplo prop
 imum corpore ledere hominē in
 tabus vel in p̄ſona vel iſamia

Furtum Rapina Usura decep-
 tiones ac theolonea iusta au-
 sculari mala ioculatoribus dare
 necessaria sibi subtrahere sup-
 flua sume ultra vires quippiam
 aggredi consuetudo peccandi **Re-**
 cidiuans simulatio tenet officium
 ad quod non sufficit ut quod sine
 peccato non a zitur consistere no-
 uitates inuenire maioribus re-
 bellare minores opprimere delin-
 quere visu auditu olifcu tactu
 gustu lucta osculis itineibus nu-
 tibus mandatis scripturis circu-
 stancias aggrauantes **Admittit**
 que sunt tempus locus modus
 numerus persona modum sciencia
 etas temptationem preuenire
 se ipse ad peccatum cogere
 Peccata obmissionis sunt hec
 De deo non cogitare ipsum non
 timere vel amare **Gracias** s be-
 neficis non agere **Opa** que que-
 facit ad ipsum non referre **De-**
 peccatis sicut debet non dolere
 Ad gratiam recipiendam non se ipse
 tate gratia accepta non uti nec
 eam conseruare **Ad** inspirationem
 diuinam non auertere voluntatem
 suam voluntati diuine non asfor-
 mare **Ad** oraciones dicendas
 non attendere **Oaciones** debitas
 obmittere ea que tenentur ex voto
 vel precepto vel officio negligere con-
 muniōem et confessionem se in anno non
 ex pedire parentes non honorare
 se ipsum non agnoscere et rep-

hendere conscientiam negligere
 ecclesias et predicaciones fugere
Temptacionibus non resistere
 penitencias iniunctas negligere
 facere **Ea** que statim facienda
 sunt differre **Bonus** proximi non
 congaudere et malis eius non
 condolere **Iniurias** non remittere
 fidem proximo non seruare et
 beneficiis eius non respondere
Delinquentes non corrigere lites
 non sedare **Ignorantes** non instruere
Afflictos non consolari amonicio-
 nibus non acquiescere

Explicit liber tertius
Incipit liber quartus
De incarnatione christi Ca I

Sicut deus verum est
 principium effecti-
 uum in creatioe **Sic**
 et refectum in redemp-
 tione et perfectum in retribu-
 tione **Quoniam** hic verum omnia creauit per verbum
 incarnatum **Sic** omnia re-creauit et reno-
 uabit per verbum incarnatum **Porro**
 circa incarnationem christi talis fuit
 ordo **Saluatio** angelica **Respō-**
 sio virginia **Sanctificatio** ma-
 terna **Cōceptio** diuina de qua
 nunc est agendum **De saluta-**
 tione angelica **Ca II**

Missus est gabriel qui
 fuit de ordine archan-
 gelorum ad beatam virginem
 cui ad seculum apparuit visioe cor-
 porali quamuis ei loqueretur
 locutione spiritali **Ab** istud
 nobile sacramentum nunc debuit

angelus ppter tria ppter cog
ni onem virginitatis ad nau
tam angelicam. Secundo ppter
ordinem pditionis humane
quia sicut vit dya'olus in ser
pente ad mulierem ita hic de
venit p angelum ad virginem
verit sic opposito medicina re
spondeat morbo et repaco lap
sui ac remedium no amento.
Tercio quia sicut illa gracia fu
it repaco nature humane sic fu
it et ruine angelice. vnde com
muni beneficio comuniter vtra
q; natura debuit ministrare dici
tur saluatio beate virginis in
tres ptes. pma pars incipit cu
dicit **Aue** gracia plena dominu
tecum benedicta tu in mulierib.
Secda subiungit elizabeth **Cum**
ait **Et benedictus** fructus ven
tris tui. **Tercia** apposuit eccle
sia vt in reuerencia marie nome
haberet. Nam materia non est
de textu. **Ista** saluatio comen
banda est ppter quatuor pmo
ppter actorem quia missus est
angelus a deo. **Secdo** ppter nu
cium non em homo fuit dignu
hic nunciare. **Sed** angelus nec
quolibet angelus sed gabriel.
Tercio vero q saluatur quia
virgo nec quelibet sed maria.
Quarto ab ipso modo salutan
di qui iudicat innociam virgi
nis aue vel graciam couersaco
nis cum dicitur gracia plena.
Item excellenciam concepoms

cu dicitur dominu tecum. **Item**
puelegiu prerogatiue singula
ris cum dicitur benedicta tu in
mulierib. **Saluaciones** que
dam inueniuntur optatiu salu
tis. **Regum** pph. salue rex que
dam gne. **Apostolus** gra vob
est. par que dam gaudij. **Tho**
gaudiu tibi semp sit. quedam
benedictio nis nich. benedictat
angelus hec aute saluatio an
geli ex omnibus coflatur co
tinet em saluationem cu dicit
Aue et graciam cum dicit gra
cia plena et gaudiu cum dicit
dominus tecu et benedictione
cu dicit benedicta tu in mulieri
bus. **Preterea** in hac saluatio
ne notatur triplex prerogatiua
virginis gloriose scilicet pso
ne cu dicit aue gracia cum di
tur gracia plena. glorie cum di
cit benedicta tu in mulieribus.
Nota dem q; sex in angelica
saluacione legacione. **Primo**
q reuerent beatam virginem
saluauit cu dixit. **Aue** gracia
plena dñs tecum. **Secdo** q
excellenter commendauit ibi
Benedicta tu in mulieribus. **Ter**
cio. **Quam** dulciter conforta
uit ibi. **Ne time**. **Maria**. **Quar**
to. **Quam** diligenter lega ior
nem suam. compleuit ibi. **Et**
ce concipies et paries. **Quinto**
quaz eleganter modus exposuit
posuit ibi igitur spiritus sanctus
supueiet in te. et vtuus altis re

Sexto qm̄ conuenienter prole
nasciturā describit ibi Ideo qz
quod nascet ex te sanctum voca
batur filius dei **De respon
sione virginis Ca III**

Quos legim⁹ dialogos
in scriptura **V**num in
euam ⁊ dyabolum quo
mors concludatur **A**lterum
inter mariam et archangelum
quo vita oriebatur **V**ide autē
tūa que fecit beata virgo in sa
lutatione anzeii scz cogitatio
nem deliberationē quia cogita
bat qualis esset ista saluatio
Interrogationem quia quere
bat **Q**uomodo fiet istud **C**on
senciebat quia ⁊ spondit **E**cce
ancilla domini **R**ec in delibera
tōe fuit sibiecta sicut eua **N**ec
interrogādo dubia sicut **Z**ach
arias **R**ec in consenciendo tar
da sicut **A**ra **I**n responsione
consensus beate virginis qua
tuor vba iuuenies que quatuor
vba ⁊ dōlet mō ait em̄ **E**cce
qz est obediencie prompte **A**n
cilla domini qz ⁊ hu militatis
perfecte **F**iat michi qz est car
tatis in flāmante **S**cdm vbu
tū qd est fidei idubitate **S**ep
tem vba hec locuta est beata
virgo **P**rimū **V**num non has
bent **S**ecundū **F**ili quid fecisti
nobis **T**ercū **Q**uodcuqz dixe
rit vobis facite **Q**uartū **Q**uā sa
lutaui **E**lyzabet **Q**uātū **Q**uo
modo fiet istud quoniam viciū

non cognosco **S**extū **E**cce an
cilla domini **S**eptimū **M**agni
ficat anima mea dominū **V**ers
bum primū fuit p̄ etatis **S**ecū
dum caritatis **T**ercū instruc
tionis **Q**uartum consolationis
Quintū discretionis **S**eptimū
humilitatis **S**eptimū orationis
et gratiarū actionis **N**ota quod
verba p̄cedēta omnia fuerunt
bona p̄cedēta vltimū **De
sanctificacōe v̄ginea Ca iij**

Sanctificatio triplex ē
quedam est omnis q̄
fit p̄ sacramenta **Q**ue
dam specialis que fit p̄ graciā
spiritus sancti **Q**uedā specia
lissima vt que fit per graciā
figuratē **P**rima remouet cul
pam ⁊ confert graciā remanet
tamen fomes et promitas ad
peccandum et talis est in bap
tizatis **S**eunda remouet cul
pam et promitatem peccandi
mortaliter **E**t talis fuit sancti
ficatio **I**ohānis baptiste in vte
ro et **J**eremie **T**ercia remouet
culpā originalem et promitatem
ab peccandū tam venialiter q̄
mortaliter **E**t talis fuit in bea
ta virgine **E**t ē sciendū qz licet
graciā sanctificacōis in vtero
hē quantū ad efficiam maiore
q̄ gratia sacramentalis **T**amē
quantū ad aliq̄s effectus ma
ior est ista quia baptisimus im
p̄mittit caritatem et apit ianuā
regni et abilitat hominem ad

alia sacramēta quorū nichil fa-
cit sanctificatio in utero ex se.
Verūtamēn gracia sanctificatiō
nis in utero excellit in hoc gra-
ciam baptismalem. Quia tali-
ter sanctificatus non potest pec-
care mortaliter. et ad venialia
minus inclinat eum fomes. **P**
ter qd̄ minora et pauciora veni-
alia committit et talis grā fuit
in **I**ohanne baptista. Et ideo
ne inuaniūn gratiam dei recipi-
ret fugit omnem societatem et
ortissimam in se penitentiam; te-
nuit ne leuā salte; maculare pos-
set vitam sanie. **P**atet. **G**ene-
q̄ in sanctificatione in utero cō-
fectur grā media inter gratiam
sacramentalem et gratiam plene
confirmacionis in patria que
habet sibi cōiunctū finem vlti-
mum. **A**d confirmacionem em̄
perfectam **T**ria p̄tinent. **P**ri-
muū ē inseparabilis cōiunctio
ad d̄m. **S**ecundum est in-
flexibilis subiectio inferiorum
peccatorum anime sub imperio
iacionis. **T**ertium indiscōtinu-
abilis conuersione actualis to-
tus hominis in dominū. **Q**uo-
niam diuina dulcedine affectus
ex toto corde et ex tota anima
et ex om̄ib; viribus semp̄ actu
tendit in dominū eia n̄ in q̄t
cumq; aliud in quo relucet de-
us. **P**rimum horum habet gra-
ciam sanctificationis simplici-
ter vt scilicet nullus qui eius

particeps fuerit possit peccare
mortaliter. **S**anctum habuit
beata virgo et ideo nec veniali-
ter vnquam peccauit. **S**icut
dicit beatus **A**ugustinus. **T**er-
cium autem non potest conue-
nire gracie vie. **E**t quod hoc ex
dei frunctione cauētur que tan-
tum est in patria. **T**res fuerūt
sanctificationes in matre dei.
Prima fuit sanctificatio in utero.
Et hec em̄ habuit effectus
tres scilicet. **O**riginalis culpa
expiacionem et gracie infusio-
nem. **E**t fomis tantam restin-
ctionem q̄ non possit in aliquo
peccatum duci. **L**icet tamen to-
mes manet secundum essenci-
am. **S**ecunda sanctificatio fuit
in sancti spiritus obumbrados
ne et filij dei conceptione. **Q**ue-
tibus premissis duo superabun-
dit **D**ominomodam fomis ex-
tinctionem. **E**t confirmacio
nem in bono. **I**ta q̄ que prius
tantum poterat non peccare. **I**a
non possit peccare. **D**os duos
effectus expr̄ssit angelus. **L**uce
p̄mo. **S**piritus sanctus superue-
niet in te. **Q**uantum ad p̄mū
et v̄tus altissimi ob umbrabit
tibi. **Q**uantū ad sc̄d̄m. **I**ta cō-
firmacio non fuit tibi arbitrii
ablatō h̄ ei? p̄ grā; opletō pret̄
ea sp̄s superueit in eā non solū
ad sc̄ificandū h̄ eia ad faciendū
cui? v̄tute v̄go cepit v̄go pep-
it et p̄ p̄mū v̄go inuola p̄mānt

Tercia sanctificatio fuit in filij
dei habitatione qui nouem me-
sibus in utero eius mansit et
his omnibus predictis duos ef-
fectus addidit. **U**nus fuit quod
omnes dispositiones fornicis
sublate fuerunt sicut quando morbo
curatus est adhuc interdum ma-
nent reliquie curande. **S**ecundus
fuit dedicatio ad diuina ita quod
etiam licitis vitiis humanis
scilicet matrimonialibus eam ap-
tari esset impossibile quia tunc
non solum mens sed et corpus
lucis diuinitatis res splenduit
ut signatum est. **E**xech. xliij. **E**x
predictis collige quod fomes et
persona iheret et natura persona que
dem quam ad malum pronam
facit ac stimulat ad peccatum
Naturam vero quia carnem in-
fuit prout est principium ad
carnem alteram. **S**ed beata vir-
go in prima sanctificatione que
fuit in utero mundata fuit ab
originali peccato in quantum fo-
mes respicit personam suam quia
nichil in persona sua purgandum
remansit. **I**n secunda vero sanc-
tificatione que fuit quando spi-
ritus sanctus superuenit in eam
purgata fuit a fomite prout fo-
mes ipse naturam scilicet res-
piciet in comparatione ad pro-
lem propagandam non opere
naturam. **S**ed opere spiritus sanc-
ti scilicet remotus fuit effici-
aliter propter quod pars ab

ea separanda in corpus cristi
de fomite nichil habuit sicut
nec mater. **N**ota similiter ex pre-
dictis et ex sequentibus quod bea-
ta virgo in prima sanctificatio-
ne excellere at puritate a de qua
habuit ante peccatum. **P**er con-
firmacionem excellere at ange-
los quoniam illi nec crescere
possunt in primo substantiali
huit nec decrescere. **S**ed beata
virgo proficere potuit in meri-
to et non deficere. **P**uritas fuit
quadruplex matris dei in qua
nulla creatura sibi potest comparari.
Prima puritas sanctificatio-
is in utero omnis enim rationalis
creature puritas vel est nature
ut in angelis. **V**el est gratie gra-
tis date ut in innocencia primi
hominis status. **V**el est gratie
gratum facientis et ista tertia
maior est alijs duabus. **U**nde
cum in illa spiritus gratie ma-
tris domini gratia fuerit supre-
ma patet quod vicit puritate om-
nis creature pure. **S**ecunda est pu-
ritas innocencie in vita simili-
ter in qua excellit quia beata
virgo vixit sine omni peccato
et hoc oportuit esse maxime gra-
tie que non solum naturam ipsius
perficere. **S**ed eam supra legem
corrupte nature extolleret. **T**er-
cia est puritas virginis castita-
tis in qua excellit et angelos
et homines. **A**ngelos quidem
quia secundum **J**eronimum hec

retinet p virtutē castitatis qđ
in anglis est necessitas nature
Item excellit in hoc hoīnes qđ
p̄mum exemplar fuit huius m
tegritatis. **P** salmista Adducē
tur te. p̄. p. p. e. of. **P**reterea
ostendit illud alia rācōne quia
sūma est hec pietas q̄ possum
p̄ter suum seā quasi contrariū
pati quam possit viciari et tal
fuit viginitas dōīne nōst̄e que
gaudiū matris habet cū virg
nitatis honore. Et ideo nec pri
mam similem visa ē nec habē
sequētem. **Q**uarta est pietas
sanctificacōnis ex superuēcōne
spūs sancti et p̄sencia dei in q̄
similiter excellit omnem crea
turam. **C**um enim esse matrem
dei sit dignitas sup̄ior que cre
ature pure communicari potest.
Necessē est grāz ad hoc dispo
nentem esse maiorem omni grā
cia pure creature. **O**portet ergo
preuilegium sanctificacōnis sue
in hac parte sanctificacōnez ali
orum excedere.

De concepōne dominica
CAPITVLVM V.
Mox vt virgo beatissi
ma assensum angelo p̄
buit. **D**icens fiat m̄
scđm verbū tuū. **S**pūs sanctus
sup̄ eā venit ac filium dei cōcep
sit. **H**ec autē tria fuerunt siml̄
tempe et non natura. **T**ūc im
pleta sūt omnia preābula figu
raz. **D**o cū mēta scripturaz. ac de

sideria p̄phetaz p̄pter qđ etiā
aduēte xpi plenitudo t̄pis dicit
q̄ce aut xps non p̄us nec postel
us venerit sūt nonnullē rōnes.
Prima ē vt ordinez vniū nō
turbaret hngla nāq; suis sunt
tēpibus q̄ntomaḡ in maximo
ope dei sciz filij dei in carnacōe
Secūda ne fides et spes p̄mis
sa in carnacōne p̄irent. **S**i em̄
tardass̄ vire q̄t die de creuiss̄
sent et tēpū sse it. **S**ed prius
vire non fuit necē qđ non p̄
dest medicina spūalis s̄i effect
tu recipientis. **T**ercia vt sup̄me
infirmitatis culpe immedīate suc
cederet melioracō. **S**icut summū
acute statim sequitur erēns et
sanacio. **Q**uarta vt homo lege
natūali p̄us vt scripta omni
centur vt dicit **A**ugusti. **Q**uia
si xpus statim venisset diceret
homo qđ p̄t legem naturalem
saluari pot̄at et superflū ad
uentum crederet xpi. **S**imiliter
pot̄at dici de lege scripta sed
copto qđ nec sic nec sic saluari
pot̄at vt cū n̄ omnes ad in
feros descenderent. **T**unc ven
it ipse. **Q**uia tunc erat tem
pus miserendi ei. **S**epta sicut
p̄m̄ homo fuit conditus septā
die ab tōci mūdi oplementū
Sic deus homo fieret in septa
estate ad tōcius creature p̄fectio
nē septā em̄ etas apta ē ad ep̄
ciciū sapiēcie ad remissionem
culpe ad meritum vite eterne.

Ab transitum de statu miserie
ad statum glorie Et ista nota
tur in sexta etate facone perfec
tionis senarij Septima quia
cristus no debuit venire in pri
cipio temporis cu aduentus ei
nimis fuisset festus nec i fine
nec ultimo Quia tunc nimis
fuisset tardus Sed decebat sal
uatore[m] inter tempus morbi
et tempus iudicij introducere
tempus reuolucij Octaua quia
decebat ductorem perfectu tuc
se ostendere cum esset oportuni
tas currendi ad brauium hoc
est in fine temporum Et tamen
terminum ut p[er] timorem iudi
cij stimulat[ur] per spem premi
a tracti et per exempli perfecti
onem animati sequi possem?
efficaciter ducem nostru Nota
q[ue] decebat mediatorem quedam
membroru suorum ipsu prece
dere Quedam ipsum sequi In
i[n]uac[i]one cristi multe figure
precesserunt et p[ro]phete de qui
bus aliquib[us] assignemus abra
ham descendit i egiptu cu peg
nauerit ibi lapis precisus est d
monte sine manib[us] Fluius e
grediebatur de loco voluptatis
ad irrigandu paradisu Sapien
tia edificauit sibi domum et ex
cidit collu[m] septu tro nu[m] fecit fi
bi salomon de ebore gracia No
uum faciet dominus sup terra
femina circūdabit viciu[m] Ionas
in mare proicitur et mare sedat

tur Stillabunt montes dulce
binem Descendi in ortu nucum
ut viderem poma conua Vell
gedeonis rotificatur mana ser
uae i vna aurea Virga aaro
floret flos de radice eius ascē
det Emittitur coluba d archa
Noe mittitur lignu in aquas
Marach paradisu plantatur
Moyse ponit in fiscella aurea
Ysrahel induit ioseph tunica
polimica In sole posu taber. su
Duo vici ferunt in recte locu
de terra promissiois Mittit
Ioseph in cisterna Debs forti
tudinis nre syon sal i ea mur
Emitte agnu do. Noiate celi d
sup et nubes pluant ius. Ascē
det dominus sup nu. le. Misce
cordia et veritas obidauerunt
sibi Gema carbunali in cina
mēto auri Smul i vnu diues
et pauper Ego primus et nouis
simus Jeremie Caritate pepe
tua dilexi te Mittitur Daniel i
lacu leonum apparet in camino
Quartus similis filio dei Vm
bra dscēd[ur] i horologio Achab
gradibus decē ignis apparet i
rulo non coburens Ezech. solē
nube tegā Eccle. Quid lucidi
sole et hoc deficiet Psal. A lu
mo celo egress. **R**aciones
inca[n]acionis xpi **Ca Vi**
P Er verbum inca[n]atu
facta est humani gene
ris reparacio No quia
aliter saluari non poterat Sed

Quia nullus alius modus ita congruus ipsi reparatori et reparabili ac reparacioni congruebat in quantum iste modus reparatori. Quoniam dicebat ostendere suam sapientiam et bonitatem. Quid autem potius us coniungere extrema summe distantie hoc est creatorem et creaturam. Magna enim fuit potentia in diuisione dispartitum etorum. Maior in diuisione illorum ad spiritum creatum. Maxima in diuisione istorum omnium ad spiritum incarnatum et ubi maxima est distantia. Quid vero est sapiens quam quod ad perfectiorem vniuersi fieret diuisione primi et ultimi et hec est verbi dei quod est omnium principium et humane nature que in operibus scripturatum fuit ultima omnium creaturatum. Quid autem beniuolentiam quam quod creator rerum communitate se voluit rebus et hec beniuolentia fuit magna in communitate sui omnibus rebus per presentiam. Maior quod communitate se bonis per gratiam. Maxima quod communitate homini et per consequens generibus singulorum in unitate persone. Fuit etiam iste modus congruissimus ipsi reparabili quod homo per peccatum corruit in infirmitate et malicia et ignorantiam per quam ineptus factus est ad virtutem diuinam imitandam et ad virtutem cognoscendam et ad bonitatem diligendam et ideo

deus homo factus est. Per quod reddidit se homini imitabilem et cognoscibilem ac amabilem. Fuit iste modus similiter congruissimus nostre reparacioni quod dominus in forma sui parauit salutem seruam. Sunt et alie rationes quare conueniens fuit domini incarnacione. Prima quia paruicacior obstulit nobis dominum. Unde conueniens fuit ut reparator redderet nobis dominum. Secunda quia humilitas docuit deum usque ad penas in natura diuina oportuit ergo quod in alia. Tercia ut propheta adimpleret. Quia Ego qui loquebar ecce assum. Abacuc apparebit in fine et non mentietur. Si mora fuerit ex eius ut doceret vincere potius per iusticiam quam per peccatiam. Quarta propter vitium inconueniens. Quia si deus incarnari non potuit nesciuit vel noluit videtur in eo esse potentia vel ignorantia vel iniustitia quod absit. Quinta ut tanta esset humilitas in redemptione quanta fuit superbia in paruicacore. Quia superbia tanta fuit ut homo uellet esse deus. Nulla humilitas tanta debuit esse ut deus fieret homo. Sexta est ut nostrum amorem excitaret. Et septima ut exemplum imitandi nobis daret in forma uisibili et humana

Quibus opera trinitatis sint i
diuisa ita vt quicquid operatur
vna persona operetur et alia ta
men solus filius accepit carnē
non pater: nec spiritus sanctus?
et habemus simile i tribus do mi
nellis indigentibus tertiā ipsarū
restitutis de quibus potest dici
Quicquid id facit vna facit alia
vna tamen solū induitur **Eodē**
modo dicendū ē qd opus miar
nacionis quāq; attribuit patri
vt ibi **Cū** venit plenitudo tēp
tis misit deus filium suū **Quāq;**
attribuitur filio vt ibi **Exiuit**
a patre et venit i mundū **Quāq;**
attribuitur spiritui sancto vt
cum dicitur in h'm'olo qui con
ceptus ē de spiritu sancto **Sed**
hoc ideo dicitur quia opus in
carnationis fuit maxime potē
cie sapientie et bonitatis qd tri
bus personis attribuunt **Sūt**
autē multe rationes quare filius
in carnatus sit et non pater vt
spiritus sanctus **Prima** vt per
eandem sapienciā qua mundū
condidit at fieret reparacō **Se**
cunda vt qui filius est in diu
nitate esset filius i humanitate
Tercia ne idem esset pater et
filius si pater de hominēnal
retur **Quarta** quia cōuenien
tius miteretur qui ē ab alio
qd qui est a nullo **Quinta** ppē
confirmacionē hereditatis nob
promisse ne scz possem' patri
dicē **Domine tu habes filium**

cui optat hereditas quā homi
promissi **Sexta** vt patris ei
ga nos ostenderetur caritas **Io**
Sicut deus diloxit mundū vt
filium suum vni da **Septima**
vt ostenderetur qd deus pater
nichil hab; qd nō sit nobis pa
tatis dare cū filium suū vni ge
nitum dedit **Octaua** vt sicut fi
lius dei factus est homo sic ho
mo fieret filius dei **Apł** **Mi**
sit deus filium suū vt adoptionē
filiū rēpētemus **Nonā** vt es
set octavo salutis que dicitur
occa sio ruine quia homo scien
ciam diuinā appetendo que fi
lio dei appropriatur cecidit **Deci**
ma quia ymago obuiat p yma
ginationē reparari **Vndecima**
quia sicut verbū mentis medi
ante grossiori natura emittit
se; per vocem sic per verbū eter
num per assumptionē nature nre
Duodecima quia medius me
personas debuit esse mediator
dei et hominū **Tredecima** quia
sapenciā patris reparare de
buit appetitorē sapientie **Gej**
Erātis sicut dij scientes bonū et
malum **Decimaquarta** quia
decentissime coniungitur humi
litas cū sapientia **Proverbis**
Vbi humilitas ibi sapientia
Vnde filium dei precipue deuit
in carnatio **Decimaquinta** quia
ydee nō sunt nisi sapientia dei
que filio dei appropriatur **Vns** cū
singule ydee singulorū ydeatorū

sint cause tūc demū sunt omnia
pfecta et opleta cū p vniōnem
ad suū pncipium cōdierit. p. vi.
Quia h pater fuis̄ incarnatus
tūc nulla psona est h pncipio
p. vii. Quia oportuit incarnatā
psonā tamq̄ sacerdotē supplica
re p nā naturā assūptā. Sed
maḡ deuit̄ filiū supplicāe pater
q̄ cōuerso. p. viii. Quia si spūs
sanct̄ fuis̄ incarnat̄ tūc duo
essent filij. p. ix. Quia nullū dē
cēt maḡ reducere hoīem ad di
uinā cognōnem q̄ verbū quo
se pater declarat qd̄ ē vmbile
carni sicut v̄bū vci. p. x. Quia
nullū maḡ reducere hoīm de
cet ad filiācōnem adoptiua q̄
filiū naturalē.

De mō incarnatōis. **Ca. I**
N omni repaōne oīm
decens erat vt fieret cō
uersus tūm de triplici
tertia scilicet diuina angelica
et hūana. Vñ in ministerio in
carnatōis fuit cōuersus angeli
nūctiantis et v̄ginis cōcipiētis
et v̄bi dei carnē assumētis. Cū
filius in mūdy mittē non sit lo
ci mutacō. Sed nature huāne
assūpcio qz ip̄s mitti ē esse vt
p̄us fuit. Sed aliter ibi esse q̄
p̄us fuit et hoc alteritas non ē
ex pte ei⁹ q̄ est seū inmutabil̄
Sed ex pte ei⁹ in q̄ ē qz vniē
carni nr̄e. Vñ mutacō non sit
ex pte sui h̄ nū p̄perea in loci
mutacōne exigitur non esse q̄s

nisi p̄us erat. Sed nec hoc ē in
filiū missione quā post inarō
nem fuit in p̄e sicut sp̄ x̄ps as
sup̄sit naturā nr̄am qnqz moy
sez misericorditer. Ap̄ scdm
suā naturā nr̄am saluos nos fe
cit. Vtilit̄ sez p̄ salute nr̄a. ps
opat̄ ē salute in medio t̄re. Sa
pienter qz assūpsit bonū naturā
ē pb̄do malū culx. ysa buty
mel cōmedet vt sciat re pb̄do
malū et elizere bonum fortiter
Quia sic assūpsit naturā nr̄am
qz nunq̄ depoluit eam. Quia
post mortem vnica fuit deitas
carni in sepulcro et aīne in in
ferno. Mirabiliter qz cōiuncta
sunt quā summum et vnum.
Hoc est deus et vnus. Verbum
caro factum est quā qz modis
scilicet. Scdm carnem qz
scdm veritatem carnis. Vñ
saie. Vere languores nostros
ipse tulit p̄ter carnem. Quia
p̄ter operationem carnalem.
Mathei quod in ea natum est
de spiritu sancto est supra car
nem. Quia meritis nostris nō
exigentibus. A. v̄stolus. Non
ex operibus iusticie que fecit
nos. Sed propter carnem. Et hoc
quantum ad fideles efficienter
licz quantum ad homines suf
ficienter. Luc. Vocatum est
nomen eius Ihesus. Quia sal
uos nos facit scilicet qz carnē
qz ad maiorē dāpnacōem fideiū

Vnde si non venissem et c. **O**
pus assumptionis nature nostre
non animatio s; incarnatio no
minatur cū a digniori res cons
sueuerit nominari hoc aut est
propter multas rationes sc; vt
fiat expressio nominatio et vt
prohibeatur explicetur dignatio
miserentis et quia magis vob
nota est pars carnis et vt ma
gis exprimat humilitate eo
q; magis a deo distat caro q;
anima **De vniōe et natūā**
assumpta **Ca. Viii**

Sicut in deitate vna est
essencia et tres persone
ita in xpo est e dūerso
vna persona et tres essencie sc;
deitas anima et caro hoc est e
tēnum nouū et antiquū **Sed**
deitas est eterna et anima est
noua quia i assumptione creata
Caro vero antiqua quia ab a
dam propagata et cristus secu
dum naturā deitas ē generatus
secūm animā vero creatus et se
cūndū carnē factus **Vnio** fuit
triplex i cristo sc; deitatis ad
aiā et carnis et deitatis ad carnē
et carnis **Due** prime vniōes
semper manserūt **Tercia** sepa
ta fuit in morte **Vnio** ergo dei
tatis ad humanā naturā nō
est in vniōe nature **Sed** psoē
non di o psoe humane sed di
uine hoc est nō assumptē sed
assumentis non persone tripli
bet **Sed** solū vbi **Quia** eū

impossibile ē qd; diuina natu
ra concurret cū alia sicut pars
ad constitutio nē terciū vel ipsa
tra uicat in aliam vel alia in ip
sam propter simplicitatē et v
nitatem ipsius pfectissimā pre
terea diuinitas et humanitas nō
mūtuatur in vniōe nature sed
persone et sic intelligitur in sym
bolo illud anastasi **Ubi** dicitur
Nam sicut anima rationalis
et caro vnus ē homo ita deus
et homo vnus ē xp̄us **Ubi** nāq;
ponitur similitudo quantū ad
vniōe persone nō nature quia
caro et anima differunt in ho
mine quantū ad essenciā **Con**
stituunt tamen vnā personam
eodēmodo iter diuinitatē et hu
manitatē xpi est differentia et
tamen est vna persona quia di
uina natura in nullo supposito
potest esse in propria persona ho
minis sed dei et preterea deus
in vna personarū suarū seāt se
ipsū suppositū humane nature
Unus tantū vna ē personalitas
et vniōe personalis id est ex p
te sumentis **Adesse** namq; p
sone triplex exigitar distinctio
figu' auitatis et naturalis in cō
municabilitatis ac excellencie
siue dignitatis preterea nullū
vniuersale ē persona preter se
cūndū animā nō est persona s;
p̄ter terciū xp̄us sed in qd; ho
mo nō ē persona **Ex** his patet
que sit vna vel falsa inter has

quatuor propositiones prima per
sona personam assumpsit **Secun-**
da natura personam assumpsit **Ter-**
tia natura naturam assumpsit **Quar-**
ta persona naturam assumpsit **Pri-**
me due simplicitate sunt false **Ter-**
cia uno modo est vera alio modo
falsa **Si** enim sumatur natura put
est cuius tribus personis sic est fal
sa **Si** vero sumatur natura put
est in persona sic et vera **Quarta**
propositio simpliciter est vera ad
intelligentiam horum nota **Et** tres
fuerunt opiniones de incarnati
one christi **Prima** dicebat quod fili
us dei assumpsit hominem **Secunda**
dicebat quod assumpsit humanam
naturam **Tercia** dixit quod assump
sit hominem; ut videtur **Prima** opi
nionem non sustinet in scholis nisi per
petitionem quod ponitur quod in christo sunt
due persone quod falsum est **Secunda**
cuius est et celebris **Et** ponit
hoc scilicet quod christus est unum solum sed sit
aliquid secundum quod homo **Ita** ponit quod
assumens non est assumptum **Ita**
quod ille homo est diuina essentia
et e converso **Ita** quod omnis appetus
filius dei testis illi et e converso **Ter-**
cia opinio tanquam heretica repro
batur quod apponit esse duas natu
ras in una persona christi et quod due
substantie humane nature non
pertinent ad personam filii dei
sed extrinsecus se habent ad ipsum
Dicitur ergo quod tanta est ibi
unio ut quicquid dicitur de filio dei
dicatur de filio hominis et e converso

hijis tamen exceptis in quibus expressio
natura unio vel claudere negatio
Si enim sit vocabulum in quo aliquid re
pugnancia includitur sicut est
unio assumere assumi in quibus in
cluditur respectus unionis unio
nature ad alteram; tunc non tenet
predicta regula **Sicut** non tenet si
in vocabulo in cluditur negatio
alicuius cuius oppositum alteri dicitur
sicut incipere esse creaturam et consimilia
Nota quod proprie loquendo propositio est
corporum diuinitio est corporis et anime
unio est diuine nature ad huma
nam **Tamen** unum ponitur quandoque
per aliquo **Quinque** statum fuerunt
primi hominis et de quolibet statu ac
cepit christus aliquid **Primum** status
fuit innocentie de quo accepit
immunitatem peccati **Secundus**
gracie de quo accepit plenitudi
nem gratie **Tercius** cuius de
quo accepit recompensationem pe
ne **Quartus** fuit pene de quo
accepit passionem doloris et
tristitie **Quintus** glorie de quo
accepit plenam fructualem **Cor**
pus christi secundum **Pamascal**
formatum fuit ex sanguine beate
marie **Non** ex carne **Na** ve materia est
secundum philosophos tamen materia mixta
et hoc datur virtute formati; quod ac
tue materia formi; est prius et non
materia **Cum** igitur beata uirgo appetat
materia vere habeat oportet quod
materia contulerit quod secundum naturam
sit materia ueniens humani corporis
et tamen uirginali integritate non polluat

talis autē materia nō est caro
quia phus dicit id qd ē pars
actu nō est materia generaciōis
cū non sit potentia totū in caro
autē est actu pars. **U**nde non
est materia generaciōis talis
quoq; non fuit semen femine
quia hoc puritati virginitatis nō
conueniebat nec etiā secundū
phm est necessariū ad generaciōem
quia mulieres a iqua cō
cipiunt sine seminacone talis
ergo mater i fuit saguis quia
ille secundū phm ē et in nobis ma
teria generaciōis qd autē di
xit Apł ad roma. Qui factus
est ei ex semine d' aud' Intelli
gendū est originaliter non ma
terialiter. **V**irtus autē forma
tua in beata virgine non fuit
ex patre carnaliter. **S**ed ex v
tute altissimi. **D**e utilitate in
carnaciōis. **C**A. **M.**

Ad istum per peccatū
apriam excellēcia; mē
tis ac dei amicitia et i
nocēciam hoc autē recuperare
oportuit per beneficiū saluatoris
excellēcia em recuperare nō po
tuimus nisi per excellentissimū
reparatorē quia si per metam
creaturā reparati essemus tunc
oportet nos esse subiectos illi
creature. **I**nnocēcia em real
itati non potest nisi per satis
factionem sufficienti simā que
videlicet deus est et homo. **D**e
us quidē qui p omnib; satis

facere posset. **H**omo vero de ge
nere adam qui peccauerat ille
namq; congrue satisfecit et de
bet. **S**i nō potest nec debet nisi
homo. **A**micitia ergo et forma
ti non potest nisi p mediatores
conuenientissimū qui sc; utq;
parti conformis esset et utriq;
parti amicus hoc vero xpo cō
uenit qui est deo similis per di
uinitatē et homini per humani
tatem. **V**enit em deus in incar
nacionē tāquam dominus ad
seruos ut eos corrigeret tāq;
magister ad discipulos ut eos
instrueret tāquam medicus ad
egros ut eos sanaret. **P**er pri
mum ostēdit deus potentiam.
Per secundum sapienciā. **P**er
terciū bonitatē. **Q**uatuor fructus
incarnaciōis assignat. **A**n. **D**i
cens māna de celo descēdit ut
gaudeant esurientes de vinea
teli brocis erupit ut gaudeat
ficiētes. **O**leū effusū est ut gau
deant egrotantes lapis sū ma
nibus de mōte percussus est ut
timeant negligentes xpo ho
mini plures actus conueniunt
nobis multis salutarē apte
qd; diuersis rebus naturalib;
et artificialib; cōparatur ipse
namq; cristus dicitur caput
propter sensū et motū spiritua
lem quo membris suis influit
mediator quia participat pro
prietates hūane nature et diuine
et ideo efficaciter itur deū patre

et nos poterit mediante funda-
mentū pp̄t̄ fidē qua in nob̄ il-
luminat intellectū **H**ostiu pp̄-
ter caritatē q̄ pficit affc̄m **P**as-
tor inquantū inozpat nos ec-
clesie p̄ sacramētoꝝ p̄cipacōez
Hostia q̄ soluit obligacōz cō-
tractā p̄ p̄c̄m origiale. et ec̄iā
p̄c̄ta actualia **S**acerdos q̄ ipse
se rogat ipse se exaudit. **I**psē
seruus rogat se dñm et ipse d̄s
exaudit se hoīem **V**ia in exem-
plo **V**ita ī p̄mo **V**itē enumeat
Ber. q̄ uoz utilitates aduēt?
dñi d̄s vit̄ medic⁹ ad egro-
tos. r̄c̄ptor ad uēditos ad ex-
sates via ad mortuos vita **N**o-
ta mltas utilitates icarnacōis
pp̄i **S**unt ad huc multe utilita-
tes icarnacōis pp̄i **Q**uia deus
factus est hō vt fiet hō deus.
Dñs factus est seruus vt fiet
seruus dñs. **D**eus de celis ad
t̄ras descēdit vt hō de t̄ris ad
celos ascēdit. **D**eus factus est
filius hoīs ut hō filius dei fiet
Immortalis factus ē mortalis
vt mortales fierēt immortales
Diuēs in oēs fact⁹ ē paup vt
paupes fierēt. diuites obscura-
ta est lux vt nos illuminaret.
Estiuūt panis vt nos refice-
ret. **S**itiuūt fons vt nos me-
aret **T**ristata ē leticia vt nos
letificet. **P**auēbat viducia vt
nos cōfortaret **L**assata ē via.
vt iter n̄m ad celestia dirigēt
De mirabilibz icarnōis **C**a. &

Exellebat incarnatio
pp̄i n̄m p̄ceptōem in
pluribz p̄ q̄bz apparet
q̄ ibi nauā p̄didit sua iura **I**n-
ueniūt ibi mltā tā ex pte m̄is
q̄ ex pte pl̄is q̄ ec̄iā ex parte
mobi q̄ nō sūt s̄m viam nature
sed sc̄dm potēciā v̄antis infinite
q̄ solius dei est **M**im igit̄ fue-
rūt in mat̄re q̄ sc̄dm **B**er. fuit
Sū pudore seūda **S**ū gūaīne
grauida. **S**ū dolore puēpera
Ibi portauit stella solem. **S**pal-
mes vitē d̄i. **F**ontē filia pat̄re
creatura creatore. **F**uit inq̄ntū
mat̄ris ac filia pl̄is **F**uit q̄s
posterior cōtēto minor **M**at̄ et
virgo fuit et cū deo filiū cōmu-
nē habuit **N**alebictionem le-
gis euasit v̄bi maledic̄e fuerūt
virgines. **C**ōiugate **V**irgines
quidē q̄ nō ḡndēcūt **C**ōiuga-
te vero q̄ in dolore p̄perūt **S**z
vtrūq̄; h̄a v̄go euasit q̄ vit-
go genuit et dolore nō sensita
Aug. **S**patulū nō rūpit tabi⁹
solis integritatē virgines **I**ns-
gressus aut egressus viciat̄ po-
tuit deitatis **M**irabilia q̄ fue-
rūt in ple q̄ in instātū fuit ibi
sanguis sepacō. cōsolidacō. **S**-
figuracō. animacō. deificacō.
Et q̄ ista non fuerūt successi-
ua. patet ex scriptura **I**ecimie
Femina circumdabit vicium.
Patet ec̄iā ex virtute sp̄iti-
tus sanctus. sc̄l̄het cuius est
subito operari et cetera **A**ug. 9.

Quāuis autem mēbra corpis
cristi fuerint in conceptione cō
pleta et pfecta vsq; ad anime
susceptionem ipsorum tamen
mēbrorū distinctio scdm Aug
ta praua fuit & tenuis q; huma
no visui vix posset subici quia
in tanto fuit vnū corpus illud
quo aliqd conceptus tamē for
matur quantū infra plv dies
augeri potuisset i vtero **V**nde
miraculosum fuit qd vita par
uū corpore recepta fuit anima
Sed hoc factū fuit ideo vt con
ceptio cristi quantū manendi
in vtero non esset nostra cōcep
tionē dissimilis preterea ab in
stanti conceptionis sciuit oīa
etia n scdm p̄m qd homo Itē
infructuōne perfecta fuit anima
dius **V**nde quantū ad hoc non
solū fuit viator sed etiam com
prehensor **I**tem mundus fuit
ab omni peccato plenus erat q̄
cie & virtute habuit quoq; pa
trem in celis et matrem in ter
tis **Q** patre sine matre et ma
trem sine patre **I**tem per incar
nationē cristus dominus factus
est seculus **E**ternus factus est
temporalis **I**mmensus factus ē
paruulus **S**ūmus fit infimus
Incomprehensibilis fit localis
Simplex fit compositus **D**icit
Aug **V**idetur inuisibilis **P**al
patie ipalpabilis **I**mmortalis
occiditur **I**tē **Aug** quis nūq̄
estimare posset vt portaret ma

nibus feminis portitor orbis
Panis angelorū aleretur **V**i
tus celorū infirmaretur vita ho
minum moreretur hoc quoq;
notandū qd sicut in diuinis ē
trinitas personarum in vnitatē
substācie sic in p̄o ē trinitas
naturarū in vnitatē persone qz
sicut per diuersas psonas non
distinguitur in diuinis essentia
sic i p̄o per diūsas natūas nō
distinguit i psonas demq; i ca
nacō cristi fuit mirabilis ex mō
quā cum tres modi pducēdi
homine precessissent **P**rimus
videl; nec de viro nec de muli
ere sicut in adam **S**ecundus ē
viro sine muliere vt i eua **T**er
cius de viro et muliere sicut in
omnib; cōspiscibiliter natis
ad cōplementū vniuersi deunt
Quartū modum ieroducit vt
sc; homo de muliere sine viro
fieret p virtutē operatoris sūmi
In conceptione ergo filij dei si
mul concurrent virtus innata i
fusa increata v̄tus innata ma
teriam ministravit virtus infu
sa purificādo ad vnitatē verbi
aptauit **A**ptacōne dico agrue
natiue virtus increata subito p
fecit que natura non potuit mhi
succellue **D**e natiuitate p̄i

CA PITTV XI

Natiuitas p̄i triplex
est sc; diuina humana
gratuita **P**rima est ex
patre **S**ecūda ex m̄te **T**ercia

In mente fit de patre nascitur
eternaliter de matre temporaliter
spiritaliter. **I**ste tres natiuitates
sumuntur secundum tres
substantias que sunt in cristo
scilicet deitas caro et spiritus.
Nam ex patre nascitur deus
ex matre nascitur caro in men-
te nascitur spiritus sanctus sci-
licet per gratiam ex patre nasci-
tur semper ex matre nascitur se-
mel in mente nascitur sepe.
Secundum natiuitatem diuinam
cristus habet patrem sine ma-
tre. **S**ecundum humanam habet
matrem sine patre. **S**ecundum
gratuitam habet patrem et ma-
trem. **S**ecundum illud qui fece-
rit voluntatem patris mei etc.
Has tres cristus natiuitates re-
presentat ecclesia in die natiui-
tatis eius primam id est diuinam
in missa que cantatur in nocte est
enim in nobis hic natiuitas
occulta generationem eius que
enarrabit. **S**ecundam in missa
que cantatur in aurora quia nati-
uitas humana fuit partim oc-
culta partim manifesta occulta
quod de quantum ad modum. **S** ma-
nifesta quantum ad factum. **T**er-
ciam in missa que cantatur in die quia
natiuitas gratuita est manifesta
in qua cristus per affectum con-
cipitur per esse tum nascitur per
perfectum nutritur. **P**laye a timore
tuo concepitur et peperimus spiritum
salutis de diuina itaque genera-

tione habet primo libere. **H**ec
nunc de humana persequendum est.
Notandum itaque quod per hanc uerba
apostolus ubi ait aperuit gratia
dei saluatoris nostri omnibus ho-
minibus etc. **N**atiuitas per hanc gra-
tiosa id est gratis non nostris me-
ritis exhibita apparuit enim gra-
tia gloriosa quia dei saluatoris
nostri. **C**opiolaque omnibus ho-
minibus fructuosaque erudiens
nos et iste fructus natiuitatis
per christum duplex est scilicet respectu
temporis presentis et futuri. **I**tem respectu
presentis temporis duplex est fructus
Primus est declinatio mali ubi
ut abnegantes impietatem quo
ad malum quod est contra fidem et
secularia de quo ad malum quod
est contra bonos mores. **S**ecundus
fructus est eparatio boni ubi sol-
brue quo ad nos iuste que ad pro-
ximum pie quo ad deum. **I**tem respectu
futuri temporis duplex est fructus
Primo ad gloriam anime quod
notatur ubi expectantes beatam
spem. **S**ecundus quo ad gloriam
in resurrectione corporis ubi ad-
uentum glorie magni dei appa-
runt in natiuitate cristus benigni-
tas et humanitas de triplici la-
tibus scilicet de sinu patris in
quo celebratur de umbra legis
in quo figurabatur de ventre ma-
tris in quo formabatur. **I**psa
namque agnus soluit signacula
libri signati natiuitas cristus fu-
it utilis honesta et iocunda.

Quis autē vtilius ē salute ho-
minis vocabis iquit nomē ei⁹
ihesum qui saluū faciet populū
suū ⁊ certe a fortitudine timo-
ris ab hūanitate saguis **A**re-
tentione carnis ⁊ subiugatione
hostis Quid honestius pactu
virginis **V**irgo ē que generat
Deus est qui generatur **S**pūs
sanctus est qui operatur gene-
rationem Quid iocundius nati-
uitate dei ⁊ hominis **S**auis sū-
qui eam precesserūt vt **A**bra-
ham qui epulauit vt videret
diem domini **I**tem qui sequit̃
Apt⁹ **S**audete te in domino sēp
Item qui presentes erāt vt ā-
geli de cantantes et pastores vi-
dentes ⁊ iohannes eū in vtero
sciens et symon n amplians
et maxime virgo eū generans
Duce **E**t epulauit spūs meus
i deo q̃ **P**rotulit i natiuitate
nobis beata virgo fructū qui
fuit seminatus in conceptione
germinauit in natūā coelitus
est in pannorū inuolucione ad
deū illatus in purificatione fla-
gellatus in stipite ventilatus i
interdoy testimoniōrū accusacōe
comollitus in passione ⁊ purga-
tus in resurrectione comeditur
in q̃tidiāna eukaisie suscep-
tione et in celesti fruicione bea-
ta itaq; virgo est celum quod
christum roauit ipsa nubes qui
ipm pluit ipsa terra que salua-
torem germinauit **I**n natiuitate

de domini fuit beata virgo terā
de cuius limo formatus est ve-
rus adam terra de qua orta est
vitas terra de q̃ ortus est fruc-
tus sublimis terra bona in qua
semis fructus cadit terā flu-
ens lacte et melle terra germi-
nans herbam virentem **T**erā
de qua egrediens fons irriga-
uit superficiem terre **D**e cir-
cūcisione domini **C**A **C**XII
Circūcisionē accepit
ip̃s multiplici racōne
Primo vt legē dedit
quā alij ⁊ ipse completeret **S**e-
cundo vt humilitatē ostēderet
quā etiā cēimonialibus ad q̃
non tenebatur se subiecit **I**pse
namq; dominus leg⁹ fuit **T**er-
cio vt sanguinem suum pro no-
bis non solum in etate virili s̃
etiā i infantuli effūderet **Q**uā-
to vt nos circumcidentes fore
spiritualiter demonstraret **Q**ui-
to vt hereticos cōfunderet qui
dixerunt eū non vrū corpus
sed fantastū habuisse **S**exto
vt iudeis satis aceret qui scan-
dalizati fuissent si circūcisionē
non accepisset **S**eptimo vt le-
gem veterē approbaret que vs-
q; ad ipsū conseruāda fuit **L**e-
galia em̃ sc̃dm **A**ug⁹ fuerunt
ante passionē domi viua post
passionē mortua **S**ed post quā
claruit veritas ewangelij se-
pulta sūt legalia **C**ircūcidit̃
ihesus non solum circūcidit̃

legali. Sed etiā circūciōe spi-
rituali. Vñ possum⁹ circūciōe;
dñi q̄druplicē assignare. **Pr**
circūcidit eū pater in natūate
paupertatis cultello. **Sec**do circū-
ciderūt eum pntes sui. viñ. dei
cultello leg. **Ter**co circūcidit se
ipm in oī vita sua cultello hūi-
lītatis. **Qu**arto circūciderūt eū
iudei in passiōe cultello cruci
et hoc p milites pylati. **Cir**ūci-
dit etiā Ihs in suis q̄druplicē.
Primo p detractōes q̄ auferūt
amicos et fam am. **Sec**do p tan-
tores q̄ auferūt bona t̄palia. **T**er-
cio p hereticos q̄ auferūt aiām
Quarto p tyrannos q̄ auferūt
corpus. **Cir**ūciō nostra spiri-
tualis ē duplex. **Pr**ima in p̄-
sentia culpa. **Sec**nda corporis
in futuro a p̄na. **Pr**ima figāta
est p circūciōnem q̄ facta ē in
egypto. **Et** hec triplex ē scilz
incipiēcium a vicijs cultello ius-
ticie. **Item** proficiēcium a super-
fluis cultello miseris ordie. **Itē**
p̄fectōrium a necessarijs cultel-
lo caritatis p̄fecte. **Sec**nda fi-
gurata est p circūciōnem factā
in terra p̄missionis in galgal.
Quia in octaua etate t̄suerēt
emis p̄p̄erata p̄ ipm circūcibe-
mur ab om̄ibus miseris. **Ex** q̄
patet q̄ efficacior est circūciō
nostra spiritalis quam iudeorū
tarnalis et legalis. **Qu**ia licet
p̄ccm originale tulerit tñ ianuā
p̄andph non aperuit. **Sed**

nostra utriq; facit. **In** hac ma-
teria duo nobis taguntur. **Pr**
imum est xpi humilitas in cir-
cumcisione. **Sec**undum est eius
sublimitas in nominis in posi-
tione. **uocatum** est inquit nomē
ei⁹ Ihs. **D**ignitas autē hui⁹ nois
est multiplex est em̄ ab eterno
cōsecratum vt dicit **B**ernard⁹
ab antiquis p̄figuratum scilz in
Josue a p̄phetis desideratum.
Isaias. nomē tuum in desidia
anime mee. a sanctis p̄phetarū.
Salomons oraculo a deo noi⁹
nati. **Ap**⁹ dedit illi nomē qd
est sup o nne nomē. **Ab** angelo
p̄nunciati vt dicit **Luce**. **A** be-
ta virgīe p̄dicati. **Luce**. **E**t sanc-
tum nomen eius. **Ab** ap̄stoz
his magnificatum. **Actū**. **I**bāt
ap̄stoli gaudeas a conspectu
Quoniam a martyrib⁹ testifi-
catur. **Qu**ia pro nomine isto
passi sunt. **A** p̄fessorib⁹ collau-
datum. **P**salmista. **L**audate
pueri dñm. **A** solis ortu vsq;
ad occasū laudabile nomē do-
mi. **A** sanctis virgibus p̄gusta-
tum. **Cant**. **O**leum effusum no-
men tuum. **B**ernhardus **I**hs
est mel in ore. **M**elos in auribus
Lubil⁹ in corde. **Ab** oib⁹ sanctis
exaltatū. **p̄s** **M**agnificat⁹ dñm me-
ū ⁊ exaltat⁹ p̄tē. **Non** ē ali⁹
nomē sup t̄ra; in q̄ nos oportet
at saluos fieri. **In** hoc noine Ihs
sūt. v. l̄rēq; possut esse inicia il-
lar⁹ dōnū iocūditas mēcium.

Ecclēntas vniuersū **S**anctas
laguenciū **V**eritas egenū
Sacietas eluricū **H**oc nomē
ihesus tripliciter cōuenit xp̄o
sc; ratione nature vt quī ex di
uina natura erat saluator auto
ritate ex humana natura fieret
saluator ministerio et vendica
ret sibi nomen saluatoris **R**a
tione de cōcēcie quia deuit vt
et re nomen haberet **V**nde qz
saluat a p̄cō a dyabolo et ab
inferno merito nomen habet il
li beneficium congruens **R**atiōe
efficacie quia cōcitus nos sua
passione saluauit **D**e bap
tismo cristi **C**ap. XIII

In bap̄tismo domini
notatur ip̄ius humi
litas et nostra vtilitas
Ip̄ius humilitas notatur in q̄
tuor **P**rimo quia venit ihesus
sc; dator salutis et nō indigēs
salute **S**ecundo quia ad iordā
nem vbi creator elementorum
subiecit se humili elemento aq̄
Tercio quia ad iohannem sc;
dominus ad seruū **R**ex ad scu
tiferū **S**ol ad luciferū **Q**uarto
quia venit vt bap̄tizaretur ab
eo sc; fons a cūo **P**lenitudo
a stilla **A**ctōe bap̄tismi a bap
tismi ministro **V**tilitas nostā
notatur in quatuor q̄ circa xpm̄
bap̄tizatū euenerūt **P**rimo qz
cristus bap̄tizatus confestim
ascendit de aqua per quod no
tatur i nobis glācie infusio ho

mo enim per bap̄tizatū liberat⁹
a culpa ascendit ad v̄tutes **S**e
cundo apertū est celū per quod
notatur hominis descendētis
evolutio **T**ercio descendit spi
ritus sanctus corporali specie h
ut colūba in ip̄o per quod no
tatur qd; bap̄tizatus facit ho
minem spiritus sanctus tēplū
Quareto vox patris facta ē hic
est filius meus dilectus **I**n q̄
notatur qz de filio ire per bap
tizatū fit filius glācie **I**n bap
tizatū cristi notatur substanci
alia cristi bap̄tizati nostri sc;
bap̄tizans bap̄tizand⁹ mate
ria forma intencio bap̄tizans
fuit **I**ohannes in quo nobis
sanctitas de signatur bap̄tiza
tus fuit cristus nostrū bap̄tizatū
mum consecrās quia tactu sue
mūdissime carnis inde regnati
uam dedit aquis **M**ateria fuit
aqua magis et cōmūnis ceteris
liquoibus ad bap̄tizatū nos
trum existēs **F**orma vero per
testimoniū trinitatis fuit em̄
pater i voce filius in carne spi
ritus in columba **I**ntendo con
sequitur formam voces em̄ vt
ait p̄phus note sunt earum que
sunt in anima passionū per vo
cem patris que audita ē i bap
tizatū xpi notantur qnq; dig
nitates et excellēcie eius de m
domini nostri ihu cristi cū em̄
dicitur hic est qm̄ datur crist⁹
a v̄ra effēcia quia solus deus

verū habet esse & omne em esse
 ē a forma. **De?** aut est forma
 sū materia vt dicit. **Boecius**
 cū dicitur fili? pps amendatur
 a similitudinis pene conueniēcia
 ex eo namq; dicitur fili? qd sit
 vt ille ppē qd dicit filius yma
 go patris potius edam qd spū
 rit? ppter rōm qd habemus sup
 in pmo libro cum dicit meus
 amendat a substācie in differē
 cia. **Dicit** em me? idest michi
 consubstācialis cū dicit dilect
 tus amendat amoris tenuolē
 cia. **Io: pater** diligit filiū suū
 et omnia q̄ habet dedit in manu
 ei?. cū dicitur in q̄ m bene con
 placui amendatur spāli oplac
 cēcia. **Sed** nota qd placitum ē
 quēta volūtas. **Vnde** cōplacui
 idest cū spū sancto in filio sū
 natura assuptam quēuū.

De pleitudie grē Ca XIII

Quod hoc considerādy est
 vbum in car natū qntū
 ad pleitudinē cāsmatū
 spūali que sūt pleitudo grē
 in affectu pleitudo sapie in in
 tellū ac pleitudo meritū et ope
 in affectu circa p̄mū tenēdy ē
 qd in p̄po a sui concepōne fuit
 pleitudo grē qntum ad grām
 p̄sone singlaris et qntum ad grā
 ciam capitis et qntum ad grā
 vnici? & hec t̄plex grā ē eadē
 in essēcia. **Sed** differet in ef
 fectu grā em p̄sone singlaris ē
 grā hūānalis qd habuit p̄s ple

missie et p̄fectissie excepta fide
 et spe q̄s virtutes non habuit
Sed illud qd eis in patria suc
 cedit. **Quia** fidei succedit ag
 mō spei vō succedit ap̄henso
 rei. **Sed** autē qd p̄cā grā p̄sone
 singlaris exubat in p̄po ita qd
 influat in mēbra corp̄s sui m̄
 tici sensū et motū spūalē sūm fō
 talē pleitudinē ois grācie i p̄po
 hibitantis dicitur grācie i p̄po
 p̄po inesset. **Vnde** nota qd p̄ps
 scdm vtamq; naturā dicitur
 caput ecclē qd non solū inq̄ntū
 ē deus. **Sed** etiā inq̄ntū est ho
 mo influat scdm motū spūs et
 grē in omnes q̄ adherent ei vel
 p̄ fidem rectā vel p̄ fidei sac̄m
 et auctoritatē. **Sed** inq̄ntum ho
 mo influat eā p̄ motum meritū
 et sic seūdum meritum qd nō
 solum ex congruo. **Sed** etiā con
 digne meruit membris grām.
hoc habuit ex vnitate ad v̄?
bū. **Ex** p̄dictis collige qd p̄ps
 inq̄ntum homo dicit caput ec
 celestie triplici rāōne. **Primo**
 ppter influēciam grācie sicut
 dictū est. **Secūdo** propter con
 formitate; naturā quā habet ca
 put ad mēbra. **Quia** licet p̄ps
 excelleret mēbra sua tantū cō
 ad naturā diuinitatis tantū cō
 formis ē illis in natura hūāni
 tatis. **Tercō** dicit caput me
 thasice qd sicut corp̄ p̄ps verū
 ostat ex p̄p̄tis m̄bs ita cor
 pus ei? m̄sticiū ex p̄p̄tis fidelibz

Nam de plenitudine eius acci-
piunt omnes beneficiū gratie
et spiritus qui ad eū accedunt
vel per fidem rectam vel per fidei
sacramentū alia ratione xpūs
secundū qd homo dicitur caput
scilicet propter naturę cōformitatē
quam caput habet ad totū cor-
pus nam sicut corpus xpi natura-
le constat ex pusillimis mem-
bris ita corpus eius multum
ex puris fidelibus. **Posterea** di-
cit qd eadē gratia persone ngu-
laris abilitatū humanā na-
turam cristi ad vniōnem verbi
videlicet digna esset vni-
tate celsitudini vocatur gratia
vniōnis per quam ipse cristi
non tñm felicitatem gratie verū
etiam a doracionem latere dig-
nus fuit dauid qd verum est se-
cundū qd est constructio tran-
sitiua cum dicitur gratia vniō-
nis. Tunc enim est aliud gra-
tia aliud vniō. Sed scdm quod
est constructio intransitiua vt
sit sensus gratia vniōnis id est
vniō humane nature ad diui-
nam. que gratis et sine me-
ritis data est humanitati cristi.
Sic differet gratia vniōnis a gra-
tia spirituali et a gratia capit-
is. Sicut vniō differet a gratia ha-
bituali propter hoc dicitur in-
obāne qd spiritus sanctus da-
tus est ei non ad mensurā qd
dupliciter exponit. Primo sic
non ad mensuram id est totali

ter et nō particulari vt quicquid
potuit ei deus de spiritu sancto
dare debet ei. Secundo sic non
ad mensuram id est super omnē
proportionem respectu aliorū
hominū. De hoc qd dicit Jo-
hannes plenum gratia et veri-
tatis. Nota qd quātipliciter dis-
tinguitur plenitudo. Prima est
sufficiencie que in quolibet ius-
to reperitur. Secunda est copie
que fuit in apłis. **Auct. em. Re-**
pletis sūt omnes hoc fuit etiam i
stephano. **Auct. Stephanus**
autem plenus gratia et fortitu-
dine. Tercia vniuersitatis que
est in ecclesia cui nullū donū ē
est. Quarta excellencie que fuit
i beata virgine que omnes sac-
tos excedebat i gratia. **Eccles.**
deamo. In me omnis gratia pie-
tatis. **Luc. Ave** gratia plena. Quā-
ta superfluentie que fuit i xpo.
Jo. Plenum gratia et veritas.
Circā innocēciam cristi hic est
sciendū qd habuit imunitatem
omnis culpe et quantum ad auct-
ritatem et quantum ad posse quia nec pe-
tauit nec peccare potuit nec pec-
catum originale a patre traxit
quia patrem carnalē non ha-
buit nec a matre peccatū traxit
quā spiritus sanctus totaliter
a fomite liberauit. **De pleni-**
tudine anime xpi. Ca. Xiiij.
Sicut in xpo fuit omnis
plenitudo gratie ita et
omnis plenitudo sapientie

Non solum quantum ad cognitionem rerum etiam quantum ad modos et differentias cognoscendi qui sunt quinque. **P**rimus cognitio sempiterna est ex parte divinitatis. Et hoc modo cognoscit omnia simul scilicet finita et infinita quia apud deum omnis infinitas est finita. Deus enim videt multa simul uno scilicet se ipso unde non differet in quibus videt. quia videt se per se et in se videt omnia non solum quae fecit sed etiam quae facere possunt que sunt infinita. **S**ecundus modus est cognitio sensualis et sensualitatis ex parte carnis et iste modus est cognitio per experientiam quam spiritus non sentit omnia simul quia sensus non est perceptivus res nisi ad obiecti praesentiam. **T**ertius modus est spiritualis ex parte mentis et iste est complexus fuit ei per naturam per gratiam per gloriam per naturam igitur tertius est modus cognoscendi quo spiritus cognovit omnia quae spectant ad universi constitutionem sed longe excellens quam ab aliis etiam existens in natura instituta. **Q**uartus modus est per gratiam hoc modo cognovit spiritus omnia quae spectant ad humani generis redemptionem longe tamen excellens quam aliis prophetarum vel etiam angelorum non solum habuit scientiam per habitum in actu ut ab angelis. **S**ed etiam per habitum infusum vel lumen sancti per gratiam illustrati cognitio nem vero non habuit per habitum acquisitum qui propter imperfectionem in ipso non fuit. **Q**uintus

est per gloriam hoc modo cognovit omnia spiritus finita quibus cognitio actuali infinita non nisi cognitione habituali vel excessiva. **A**ria enim spiritus per gloriam apprehensionis capiebat quantum tuncque capere potuit naturam finitam unitam finito. **S**ed quia res dupliciter habet noscitur in arte scilicet ab ipso artifice vel ab alio arte contemplante utroque modo cognovit spiritus res primo modo per naturam divinitatis. **S**ecundo modo per naturam comprehensionis. **P**artem ex praemissis quinque bene cognovit omnia quae in christo erant per primum enim modum habuit cognitionem ut deus per secundum ut homo per tertium ut viator per quartum ut illuminatus per quintum ut comprehensor. **S**piritus secundum naturam. **D**icitur lux quia humani divinitatem illuminat animam interiorius. **E**t secundum humanam animam tatem informat exteriorius vitam. **E**t hoc tripliciter scilicet miraculis. **O**bedientia omnibus et exemplum et primum est potentiae secundum sapientiae. **T**ertium bonitatis. **N**otandum est preterea quod scientia spiritus hominis limpidissima est inter scientias creatas. **Q**uia nichil admixtum habet de suo contrario vel actu vel potentia. **P**rofectum cum non possit aliquid ignorare propter unionem ad verbum tamen quia anima spiritus creatura est non est scientia eius ita limpidam sicut dei quibus sciat quae scit de?

quod dicitur ihesus proficiebat sapientia et etate contra deo et hominibus non est intelligendum quod in se profecerit quia ab ista conceptione plenus fuit. Sed proficius in alijs qui doctrina sua exemplo eius profecerunt et hoc contra deo id est ad utilitatem hominibus proficiebat tamen in se homo etiam in se cognitione experientiali et sensuali quia didicit secundum apostolum ex his que passus est secundum obedientiam.

De merito christi. **Ca. XVI**

Simul fuit christus victor et comprehensor ab instanti conceptione. Sic ex tunc enim cepit mereri et frui meruit aut in quantum victor non in quantum comprehensor. Perfectio et plenitudo meriti christi notatur in istis. Primo quantum ad eum qui merebatur quia non tantum erat homo. Secundo quantum ad deum. Secundo quantum ad tempus quo merebatur quia per habitum perfectissimum caritatis et per exercitissimum perfectissimum virtutis. Tertio quantum ad eum cui merebatur quia non tantum sibi sed etiam nobis omnibus enim operibus suis que procedebant ex libero arbitrio merebatur vitam eternam iam habitam et nobis habendam. Quarto quantum ad id quod merebatur nobis quia veniam gratiam et

gloriam. Stulam quoque carnis et aperitionem ianue celestis ante incarnationem enim christi. Dya-bolus habuit magnam attrahentem et magnam impellentem. Attrahentem dico potentem in culpam. Impellentem sine obstaculo ad liberum. Sed christus primam manum suo merito delibavit. Secundam vero penitus amputavit ergo in merito christi reprobata sunt omnia merita nostra sive satisfactoria sive meritoria vite eterne quia nec ab offensa creatoris digni sumus absolui nec imenitatem premij quod deus est. Digni sumus assequi nec per meritum hominis dei. Quanto ad id quod merebatur sibi quia licet non mereatur glorificationem quam habebat iam meruit tamen cum hoc sibi per humilitatem passionis ac celebrationem resurrectionis glorificationem sui nominis dignitatem iustitiane potestatis sicut ait. **Apl.** Factus est pro nobis obediens usque ad mortem et sequens propter quod deus exaltavit illum. Quo ad primum et dedit illi nomen quod est super omne nomen. Quo ad secundum ut in nomine ihesu omne flexerit et inferretur. Quo ad tertium. Se primo quantum ad modum quo merebatur. Dicitur enim aliquis tripliciter mereri scilicet de non debito faciendo debi tum vel de uno modo debitu

faciendo alio modo debitū p̄mo
vel secūdo modo sibi nō meruit
sed nobis cū a principio fuerit
sanctissimus nec ī sanctitate p̄
fice p̄terit. t̄rcio mō sibi me
ritum quia bonū glorie q̄d sibi
fuit debitū alio modo scilicet p̄
meritum bone actionis sibi de
bitum fecit. meruit eī sibi v̄s
tam eternā iam habitam hanc
nobis habendam.

De voluntate cristi.
Ca. XVII.

Voluntas in cristo dup
plex fuit scilicet creata
et increata. Et dictum
est supra in p̄mo libro de volū
tate increata ipsius. Voluntas
cristi creata duplex erat scilicet
racōnis et sensualitatis volunta
te racōnis vt racō est cōforma
uit se in omnibus voluntati in
create. sed voluntate racōnis vt
natura est et voluntate sensuali
tatis voluit aliquid p̄p̄m q̄d
nō voluit voluntate racōnis vt
racō est scilicet non mori et in
hoc iste voluntates non fuerūt
sibi cōtrarie licet volita cōtraria
fuerunt quoniam secūdam volun
tatem diuinam cristi? q̄d iustū
erat voluit sed se ūdum volunta
tem racōnis iuste cōsensum p̄bu
it. Sed se ūdum voluntatem
carnis penam re usauit et sic v
naqueq; voluntas q̄d suū erat cō
tinuit scilicet voluntas diuina
iusticiā voluntas racōnis obedi

enciam voluntatis p̄ne reuolū
nem. Vnde patet q̄ aliquid vel
le illicitū est racōni q̄d non est
illicitū sensualitati hanc fuit in
cristo velle non mori quamuis
autem voluntati non moriendi
fuerit causaliter a sensualitate
fuit tamen occasionaliter a racō
ne quia cristi? hanc voluit fecit
aliquid horribile v̄s ad yma
ginacōnem et est macōem quo
facto naturaliter mortem reuol
git hoc autem voluit p̄ter nos
tram instructionem sic racō p̄
sensualitate aduocauit dicens
pater si fieri potest trāseat a me
talix iste hec petiō fuit tā sen
sualitatis quam racōnis. Sed
sensualitatis fuit tamquam affec
tans racōnis autem tamquam
opponentis et hoc cristi? fieri
voluit ad triplicem instructio
nem nostram. Prima est vt sei
simus non esse peccatum aliq̄
ex sensualitate velle q̄d est con
trarium diuine voluntati. Sed
quando est vt martires cristi? nō
desperēt si mortem horreant cū
eam et dei filius abhorreant.
Tercia est vt discamus disce
te petere scilicet supponendo vo
luntatem nostram voluntati di
uine et hoc vero in conditione
apposita si fieri potest et ibi v̄s
cūptamen nō si ut ego v̄s.

De defectibus q̄s p̄s assupit
Ca. XVIII.

Non solū p̄ assupit huana

Sed etiā affectus circa naturā
quos videlicet ipsū deicit alio
sumere. Unde cum pene fiat exet
citatiue virtutes perfecte et tel
tificatiue humane nature non si
milate. Assupit penalitates tā
corporales q̄ spirituales que te
spiciūt naturā nostrā in omni
sicut famem et scitā in absen
tia alimentī tristitiā et timorē
in p̄tia roaumēti et hūcū vt
ē calor frigus lassitudo et cetera
Non tamē omnis defectus cor
porales assupit sicut sunt d
fectus egritudinum multi for
mum naturē ones spirituales
sicut sūt peccatū ignorantia te
bellio carnis ad spiritū. Preter
ea q̄ nullus innocēs debet in
uitis penā sustinere cū hoc esset
contra ordinem diuine iusticie
ips sic penalitates suscepit vt
tamen pati nō posset inuitē q̄
passio sua nō fuit cōtra volūta
tem diuinitatis nec cōtra volū
tatem rāonis licet fuerit cōtra
volūtatē sensualitatis et car
nis. Dicitur etiā q̄ p̄ps vere
timuit et vere doluit et vere trif
tis fuit put ista nō sūt p̄pati
onem nō scdm q̄d significant
passionē. Differt autē passio
a passionē q̄ tūc affectio di
citur a passio q̄n anima sic affi
citur q̄ oculum mentis nūquā
turbat passio. Vero dicit q̄n
ita fortis est q̄ oculum mētis
turbat et facit a rectitudine ul

a dei cōtemplacione de maie
et tunc ratio leditur et patitur
Unde differunt ista duo sicut
dispositio et habitus. De
passione cristi. Ca XIX

Circa passionē dei con
mēdam? i opere paciā
ciam iuprābile in mō
humilitatē admirabilem in cau
sata caritatem inestimabilem
Circa opus nota q̄ cristus sus
tinuit in tactu clauorū asperi
tatem in auditu obprobriorū
cōfusionem in odoratu sputorū
feditatē In gustu fellis et acetū
amaritudinē In oculis lacrima
rū estufionē In corde timorē
De modo paciendi tenendū ē
q̄ cristus passus est passione
generalī quia scdm omnia mē
bra corporis. Psal. Vidimus eū
non habentē speciē neq̄ decorē
Item passione acerba. Trens.
O vos omnes qui transitis p̄
viam etc. Fuit autē passio xpi
maxima cū racione intencionis
ap̄t optimā dispositionē ipi
paciētis cū ap̄ter honoris ei
excellenciā honorabilis si con
fundit plus leditur et p̄cipue i
ter suos. Itē grauis fuit passio
ap̄ter ip̄ius v̄tiositatē q̄uis
v̄ilis homo d̄ morte suo dolere
non solet vt turpitudō sua tūc
finē habeat. Itē passione igno
minosa. Psal. Vidim⁹ eū despec
tū et ignouissimū viroū hec
ignominia at̄dit i patibulo

crucis q̄ fuit suppliciu passioꝝ
in cōsorcio iniquoꝝ scilicet la-
tronū cū quibus erat deputat⁹
Quat autē cristus passione ge-
nerali infectōem vniuersalem
passione acerba libidinē passi-
one ignominiosa supbie p̄sump-
tōnem in causa passionis accē-
ditur caritas maxima qua nos
liberauit ab inferno dando ani-
mam qua nos liberauit a pecca-
to largiendo graciā qua celum
aperuit cōferendo gloriā. hec
tria notantur in titulo crucis.
Nam p̄pter p̄mū dicit̄ ihesus.
p̄pter sc̄dm nazarenus. p̄pter
terciū rex iudeoꝝ. **X**p̄s sex vi-
tibus sanguinem suū fudit q̄n-
quies viuis et semel mortuus
In circūcisione in oracōne in co-
ronacōne in crucifixione in lan-
teacōne p̄ p̄mū docemur pecca-
ta abicere p̄ sc̄dm mentis an-
gustiam p̄ salute nostra tenere
p̄ terciū animā nostrā virtutibus
cenare. p̄ quartū carnem
nostram domare. p̄ quintū mē-
bra nostra mandatis dei ligare
p̄ sextū vulneratum cor in dei
amore habere. **P**ostremo quia
ille passiones non attigebant
in cristo diuinam naturam sed
humanam ideo in morte cristi
facta est diuisio aīne sic a car-
ne vt salua esset vniū causa car-
nis quā anime cum diuinitate.
Hoc eciā sciēdum est q̄ x̄p̄s
si passus non fuisset tamen se

mode feciss; quātū p̄tinebat
ad condicōnem humane nature
in se cōsiderate sine vniū sed
in potestate nature vniū fuit vel
sic deficere vel non deficere.

De effectu passionis cristi
Ca. **XX.**

Effectus passionis p̄p̄
multiplex est sicut patet
in hīs sex. passio
debilitat scilicet virtutem demo-
num. **J**ob quāsi in hamo capiet
leuiathan spoliat scilicet infer-
num. **S**al. wa nomen eius spo-
lia detrahe. **I**nformat scilicet
p̄ exemplum p̄t. **X**p̄s passus
est pro nobis nobis relinques
exemplum. **V**nde cristus ē qua-
si liber positus in publico crucis
vbi dicitur obedientiam. pas-
sionem humilitatem dicitur autē
specialiter quomodo se habuit
in capitulo q̄d tenebat. **V**nde
Bernh. **S**icut ih̄s cōtā p̄tē
incliatō capite vultu placido ser-
mone raro voce submissa defix-
is in terram aspectibus paratus
ad obprobria et ad vltima p̄mp-
tus honorat scilicet imitators
suos. **H**ester sic honorabitur q̄
ter voluit honorare exortant sci-
licet ad pugnam spiritualem
Math. ostenderunt elephan-
tis sanguine n et inflammat
scilicet ad diligēdum. **B**ernh.
super omnia te reddit michi a-
mabile bone ih̄s talis quē bibisti
op? redē p̄dis nre repat scilicet

rumam angelorum ipse enim propter
lapis est angularis qui facit v
triq; vnu pacem dat sc; inter
deum et hominē **Eccle.** In tpe
iracondie factus ē reconciliaō
armat contra mundū carnem
et dyabolū **Vnde** signatur per
clippum quē leuauit **Iosue** cō
tra **Hapn** sanat sc; mentis vl
neta nunc aspicientes eneu sa
habantur viuificat sc; spiritua
liter **Apł?** **Cum** essemus in o
tui comū. **Aug?** **Mortuus** ē v
mias ne maneret vniū duc
sc; per mare hui? modi **Exodi**
Dirga moyſi dulcorat **Exobi**
De ligno misſo in aquas ma
meh **Ob**umbat **Cā**ſico **Sub**
vmbra eius quē de hēde **Aul**
pa reuocat **Ala.** **Attritus** est
propterea scelera nostra reſerat sc;
celum **Ala.** **Dabit** clauē **Da**
uid id est crucē super humerum
illuminat **Vnde** crux est quā
rande labrū tabernaculi **Ite** to
bias illuminatus est p fel pis
cis cenat **Vnde** dixit beata ag
nes et sanguis eius cenauit ge
nas meas **Christus** passiōe sua
vincit dyabolū quē ligauit **In**
fernū quē spoliavit **Mortē** q̄
superauit **Mundū** quem contēp
ſit **Supplicū** quē p̄tulit **Celū**
quod aperuit **Passio** xpi tol
lit septē p̄ſicia **capitalia** tollit
enim superbiam capitis iclma
cio per quam videbatur titulū
crucis fugere i quo scriptū eāt

ter iudeorū **Inuidiam** ostēſio
quā ad amplexū mutans a
uaticiam multorū ero gacō que
in passione dedit vel tradidit
Dñ. **Disce** cristiane quantum
debas diligere xpm qui dedit
nobis carnem suā i dbum sag
uinem in potū animā in precū
Aquam lateris in lauacrū vel
tem crucifixorib; corpus disci
pulis matrē iohāni accidiam
festinatio ad passionem iram
mollib; rēpōſioib; **Gulā** fellis
et aceti p̄ſicatio **Luxuriā** lateris
vulneratio **In** redēptione nos
tra fuit gracia mirabilis **Prō**
ex parte morietis quā caritas
dei vidit qd; p̄ amicos nō per
precium poterat nos redimere
propter fratrem nostrū se fecit
naturam nostrā assūmendo et
precū dedit sanguinē p̄ nobis
fundo **Vnde** ps **Redime** me
et mi vmei quā vniū id est nō
habens amicos et pauper sum
ego sc; precū nō habens **Secū**
do ex parte redimētis quā cum
liberare posset exponit fecit hoc
p̄dus ex misericordia vt ad a
morem nos astringeret et vt ius
ticie sue satisfaceret **Tercio** ex
parte redempti q̄ opprimebat
criminū seruitute et detineba
tur in carcere **Sed** contra p̄mū
magnum erat vt filius seruus
fieret liber **Cōtra** sc̄m magnū
fuit qd; dominus ad carcerē ser
uū descendit vt seruus exiret

Quarto ex parte iusticie q̄ nulla
iusticia delectabat vt innocēs
puniret p̄ teo. Quinto ex parte
excellencie diuine q̄ mirū eā:
q̄ imp̄ciabile ponebat sub p̄cis
vel mercatione. Sexto ex parte
p̄ch̄i dati. Si em̄ redimisset nos
sale ad hoc ad gr̄cias tenere
mur nūc autē redemit nos aīa
et corpore et vita vt n̄l horū sibi
subtraheremus. Circa passionē
domini nota septē suauitates
capitis inclinacō ad osculum in
signū nostre recōciliacōis bra
chiorū extensio ad amplexum
in signū receptiōis in gr̄ciam
de peccato redeuntis lateris ap
petitio p̄pter effusionem precij
nostre redemptiōis et absoluō
nis exiūt em̄ sanguis et aqua
Clauoz in manibus et pedib?
infirio p̄pter memoriā nostre
recōciliacōis. **Ps̄alme.** Si obli
uisci potest mulier infantem et
Corporis derudacō in exēplum
nostre confessiōis qua scilicet
debet esse nuda crucis deporta
tio in exēplum sūe imitacōis
corone spinee impositiō in figu
ra nostre glorificacōis. De effec
tu passiōis domini. **Augustin?**
ait p̄ redēptoris nostri moerem
de tenebris ad lucem de morte
ad vitam. de corrupcōne ad in
corrupcōem de exilio ad patri
am de luctu ad gaudiū de t̄ris
ad celeste gaudiū vocati sumus
Item dicit **Augustin?** q̄ x̄ps

fuit sacerdos p̄ quā recōciliati
sumus x̄ps fuit mediator popu
li iudayci et gentilis et sc̄dm
hoc dicit lapis angularis. Itē
hominū et angulorū et sc̄dm
hoc dicit pacificus. Item dei et
hominū et sc̄m hoc dicit redēp
tor. **Bernh.** Quid ultra debuit
facere et nō fecit absoluit vinc
tum. illuminauit cœum redupit
erroneum recōciliauit reum.
Itē **Augustinus** ait. Ecce pro
impio pietas. Flagellat p̄ stul
to sapiencia illuditur. p̄ menda
ce veritas notatur dampnatur
iusticia p̄ iniquo misericordia
afficit p̄ crudeli pro misero re
plet sinceritas aceto inebriat
felle dulcedo morit̄ vita p̄ mo
tuo x̄ps p̄pter infirmiā nōs
tram medicālia in se accepit.
curauit nos p̄ dietam quando
ieiunauit xl. diebus et p̄ su
dorem quando factus est sudor.
eius sicut gutte sanguis p̄ mi
nucōnem quando claus et lat
tea vulneratus est p̄ potacōem
quādo gustauit acetū cum felle
mixtum. p̄ emplastrum quādo
facies eius est sputis illita p̄
electuarium quando corpus et
sanguinē suū de^o in cena discipul
De cruce dñi. Ma. XXI.
In cruce x̄pi nota hic
Suppliciu q̄ n̄lm ma
ius. **U**rs oēs q̄ t̄n. et
nullū dico maius ex eo q̄d pas
sus est ipse iustus pro in iustis

ab iniustis cum iniustis ex ini-
iustis causis sub iniustis iudi-
cibus et iniustis penis obpro-
brium quo nullū vilius sapiā
morte turpissima precium quo
nullū cōuenientius quia sicut
per lignū venit culpa sic p lig-
num ēdemptio ministeriū quo
nullū profundius **Ephi.** vt pos-
sitis cōprehendere cū om̄ibz sez-
rē **Quod** exp̄sūt **Aug.** de cru-
ce exemplū quo nullū perfecti-
us primo **Per** **Cristus** passus est
cruc̄ multis rebus operatur ip-
sa em̄ ē clavis celi vctis āche-
nans maris **Arbor** danielis
Palma fructuū **Ferulū** salo-
monis **baculus** **Iacob** quo ior-
danem **speculū** transtulit **Iun-**
tationis **Sala** ascensionis ha-
mus quo **leuiathan** capta **Tor-**
tilar quo **saguīs** xp̄i exprimit̄
Sythara qua demon **saulis** cō-
p̄scitur **Palus** in quo **serpens**
eneus **suspenditur** **Chau** quo
frontes **fidelīū** signantur **Can-**
delabrū quo **tabnaclū** illumi-
natur **Lignum** **aquas** **marath-**
dulcorans **Vinga** **moyſi** per ma-
re **rubicum** **dei** **populū** **ducens**
Gladus **ipsū** **goliath** **in** **scapitās**
Verillū **ad** **pugnā** **spiritualē**
colligens **Cathedra** **casti** **disci-**
pulos **erudiēs** **Squus** **dei** **am-**
cos **honorans** **Clippeus** **iosue**
hay **impugnans** **Liber** **misteia**
profunda **cōtinens** **Alcare** **ab-**
lacionem **ac̄ceptissimā** **ēcipiēs**

Septem verba **cristus** in **cruce**
protulit **Primū** **pater** **ignosce**
illis **et** **cetera** **Secūm** **Hodie** **me**
cum **eris** **in** **paradiso** **Tercūm**
mulier **Ecce** **filius** **tuus** **Ecce**
mater **tua** **Quartū** **Sicio**
Quintū **Nely** **Nely** **lamaza**
Sextū **Pater** **in** **manus** **tus**
as **dimēdo** **spi** **et** **Septimū**
Cōsumatū **ē** **Per** **primū** **verbū**
docemur **iūi** **as** **dimittere** **Per**
secundū **petētes** **exaudire** **Per**
terciū **parentes** **hōnorare** **Per**
quartū **salutē** **nostrā** **desiderāre**
Per **quintū** **ad** **deum** **in** **neceſ-**
sitatibus **clamare** **Per** **septū**
auxilium **nostrū** **in** **deum** **pone-**
re **Per** **septimū** **vitā** **nostrā** **i-**
sine **debite** **cōsumare** **Quatuor**
brachia **crucis** **signant** **quatuor**
virtutes **quibus** **extēdi** **debet**
homo **noſter** **interior** **Signat**
enim **pars** **superior** **caritatē** **In-**
ferior **humilitatē** **A** **dextris** **obe-**
diēciam **A** **sinistris** **paciēciā**
In **quatuor** **brachia** **crucis** **no-**
tantur **quatuor** **beneficia** **crucis**
Signat **enim** **pars** **superior** **Ja-**
nue **celestis** **ap̄ticionē** **Inferior**
inferni **destructionē** **A** **dextris**
collacionē **gracie** **A** **sinistris** **pec-**
catorum **remissionem** **Quatuor**
iligna **fuerunt** **in** **cruce** **sicut** **di-**
cit **magister** **in** **historia** **Pes**
namq; **fuit** **de** **cedro** **stipes** **de**
cipresso **transuersale** **de** **palma**
tabula **ō** **oliva** **Signat** **autem**
cedris **altitudinē** **contemplacōis**

depressus famā bone opinionis
palma fructū iusticie. oliua le
uitatem misericordie.

De descensu xpi ad inferos
Ca. XXII.

Adima xpi post mortē
descendit ad infernū si
ue ad limbū ad liberacō
nem eorū qui cristi membra ex
istentis de hoc seculo tñnerunt
byabel? em̄ dum manū in eum
exēdit in quo nichil uicis ha
bebat merito am̄ it in alijs pō
testatē. Alia causa ē quare xps
descendit ad inferos ut tantus
esset descensus quātus fuit libe
randorū casus. Primus em̄ hō
hic in statuta liberi arbitrii posi
tus fuerat ut posset ad vitam
ascendere vel ad mortē descen
dere put. vel. Sed peccato pō
acto sic alterū brachiū statens
ponus culpe depressum est ut
esset in ymo inferni alterū ve
to in sūmo celi nō autē ascen
deret brachiū de sūmo nisi des
cenderet aliud brachiū. Descen
dit ergo dñs vsq; ad infernū
ut hominē capū eleuaret vsq;
ad celū. Tercia rō ē quare xps
descendit ad infernū sci; ut si
cūt uiuus fuerat lumen mundi
p pñciam corpalem ita mortu?
esset lumen inferni p dñitatis
maiestatem. Quarta rō est ut
idem xps hoc exequētur p effi
caciā qd; passione sua meruerāt
fm̄ sufficienciā. Duo autē merū

it p suā passionē sc; satisfecim
et ianue apcōem et ideo h̄ duo
efficit in descensu suo ad infer
ros q; p satisfecim soluta sūt
vincula captiuitatis p apcōem
aut ianue fca est illuāto ipi?
tarceris etiā fm̄ lucē exteriorē
Liberauit autē xps om̄es illos
qui meriti sui capaces esse pot
tāt si aut fuerūt sc̄i pēs qui nō
apcōeati pene. h̄ tñm apcōem
nature detinebant. Pampnati
aut hui? meriti capaces nō sūt
nec puuli in limbo q; de corpe
xpi nō sūt nec p h̄c vel si dei sa
cramentū. Dicendum est q; aīa
xpi p triduiū mortis sue cū sc̄is
pūbus in limbo fuit ibi dē fuit
latro cui dñs dixit. hodie eis
meū in paradiso. In nocte paradisi
uocāt ibi dei fructō quia pacta
passione tam ipse latro q; alij
qui etant in limbo uiderūt deū
p essenciam ad quā infernum
cristus descenderit si scire uolu
eris. Notandum est q; nomen in
ferni sumit duplici sc; p pena
et p loco pene sc; in pñm motu
dicit qd; demones semper infer
nū secum portāt. Itē put infer
nus sumit p loco pene sic infer
nus quadruplici distinguit.
Unus est infernus dāpnatorū
in q; est pena sensus et dāpni ac
tenebræ exteriores et ināiores
id est absencia gracie sup istum
est libus pūcorū ibi pñ est dāp
ni et nō sensus et sūt ibi tēbre

interiores et exteriores sup hūc
locum est purgatorius in quo
ē pena sensus et dampni ad tē
pus et sunt ibi tenebre exte-
res et non interiores quia grāz
habent lucem interiorem **Sup**
mus locus inter hec est limb?
sanctorum patrū vbi fuit pena
dampni et nō sensus et fuerūt
ibi tenebre exteriores **Sed** nō
tenebre priuationis gracie **Ad**
hunc locū cristus descendit ac
suis inde liberauit et sic infernū
momoedit quia partē abstulit
partem reliquit **Notem** vero
quo ad electos deus penitus d-
struxit **Sic** dicitur in osee Ero
mors tua o mors ero mortuus tu
us inferne **Hic** quoq; locus fi-
mus abrahę dicebat quia ibi
abraham fuit **Sed** nunc celū
empireū est finis abrahę qz
ibi iam est abraham a nullo p-
dictorum locorū ē transitus ad
aliū nisi a tercio ad quartū
Moc ē de purgatoio ad limbū
sanctoꝝ patrū **Ex** iam dictis
patet quare cantam? **Libera** a-
nimas omniū defunctorum de
manu inferni et de profundo la-
quia infernus sumitur ibi pro
purgatorio sicut et ibi sumitur
pro limbo qñ cristus dicit ad
inferos descendisse vel infernū
dstruxisse **Ex** predictis collige
q̄ cristus mortuus in corpe ad
inferos descendit in anima re-
surrexit in vtroq; **Diendum**

etiam q̄ in illo triduo cristus
totus fuit in sepulcro **Sed** nō
totum quia totus dicit personā
Totum vero naturam similiter
dicendū q̄ cum vno anime cū
corpore faciat hominem crist?
in illo triduo non fuit homo li-
cet anima et caro vnta tunc es-
sent cum verbo **De** resurrecti-
one cristi **Ca** XXIII

Cristus ē surrexit tercia
die a mortuis ē sumēdo
corpus non tale quale
prius habuit sed impassibile
et immortale caro enim cristus
qui ē natus floruit in passione
decidit per gloriam resurrectio-
nis re floruit et reformata ē vt
aquile iuuentus cristi **Tūc** leo
catulū suū suscitauit **Tūc** se-
nē reuixit tunc sicut dicitur in
Jeremi Figulus ex eodem luto
fracti vas fecit vas aliud sicut
placuit in oculis suis **Tūc** Lo-
nas de vete ceti illesus exiuit
tunc restitū ē candelabrū auro
tunc suscitātū tabernaculū dice-
dum q̄ cecidit tunc resulhit sol
qui prius erat in nubilo **Tūc**
vniuersū ē granū frumenti qd
cadens in terrā mortuū fuerat
Tūc ceruus resuphit cornua
Tūc sampson tulit portas cū
postibus **Tūc** Ioseph eductus
de carcere condetur et constituit
domus egipti **Tūc** concisus sac-
cus circumdatur leticia **Dom-**
nus probauit resurrectionē suā

esse viam per angelos qui non
mencuntur **Math.** Respondit
autem angelus mulieribus dixit
Ite pbauit per imicos quorum
validissimum est testimonium
Math. et quidam de custodibus
reuerfi sunt etc. pbauit eam non
acte mayca factam et hoc p
comestionem pbauit eam non fan
tasticam corporis et hoc p tactum
pbauit eam in eodem corpore
factam et hoc per ostensionem
cicatricum pbauit eam esse in
corpore glorificato unito diuinita
ti et hoc per ingressum ianuis
clausis pbauit eam dominum re
sua resurrectione multis apico
nibus apuit em ipsa die resur
rectionis quinquies scilicet marie
magdalene. **Johannis** xx. mu
lieribus **Math.** vl. petro **Sed**
non inuenit modum. **Luce** in fi
ne discipulis euntibus in emaus
Luce in fine discipulis ianuis
clausis quando thomas non fu
it cum eis **Joh.** xx. **Ite** apparu
it inter resurrectionem et ascen
sionem quinquies scilicet tho
me cum alijs **Joh.** xx. ad mare
tighadis **Jo.** xx. In monte tha
bor **Math.** ultimo In ierusalem
quando comedit cum discipulis
Luce ultimo et **Math.** ultimo
In monte oliueti quando ascen
dit. **Lucas** in fine qz p. act. et
nact. et **Mat.** multis de causis
resurrexit dominus scilicet vt sep
tinas impleret quando em dixit

Dominus ecce ascendimus etc
Subiunxit in die tercia resur
get vt nos ad surgendum spua
liter puocaret qz turpe est vt
sedeat seruus quando coram eo
surgit dominus vt futura resur
rectionem pbaret esse vt potent
ciam sue diuinitatis ostenderet
quia mortuos viuificare non est
opus nature sed potencie diuine
non est em regressus de puoco
ne in habitum vt nos ad contemp
nandum terrena p adipiscenda
tali gloria aiaz resurrexit deus
velociter qz terra dei nam fuit
ianuis clausis ad discipulos
itruit et fuit salua p gmirare
vte ro mris epiuit sic eum mor
tuum nec petra in qua iacuit nec
militum custodia potuit retine
integralit quia in corpore et aia
socialiter. quia multa corpora
sanctorum que do. resur. et e. et
naliter **Apostolus** **Christus** ex
mortuis resur. iam non moriatur
similiter surgendum est spuali
ter fuit et eodem modo resurge
mus in die iudicij corporaliter.
Resurrectio xpi est ca et figura
nre resurrectionis spualis. **Ca** est
dico motia et hoc dupl. qz ca
motia est in opaco nri. du em
cōsideramus gloria resurrectionis
xpi mouemur ad resurgen
du in nouitate vite **Ue** ca moti
ua e cōsideraco dei pns qm p
das resur. filio mo. ad dandum
eadem gloriam fratribus suis

hinc rex qm facit filium suum mi-
litum cu eo multos milites **Si-**
gum vero facit quia hinc xpus
resurrexit in nouitate vite ita q
nos in nouitate vite ambulem
Ita hinc diem resurrectionis
xpi precessit dies mortis i pas-
sione pasceus et dies quietis
in sabbato sequenti ita gloria
nostre resurrectionis precedit
in nobis mortificatio viciorum
et quies contemplationis eter-
norum Nota q hinc duplex e
mors scz anime per culpam et
corporis per extinctionem ita du-
plex est resurrectio scz anime p
graciam et corporis p gloriam
q hinc mors aie creauit mortem
corporis vt habetur in **Gen** ita
conuerso resurrectio anime cau-
sabit resurrectionem corporis
gloriosam **Sc**ndum q quida
resuscitantur sicut hinc samuel
qui licet vere sauli apuit vt di-
citur in ecclesiastica historia ta-
men non vere suscitatus fuit vt qui
dam dicunt **Quidam** imperfecte
vt lazarus iterum moriturus
Quidam perfecte sicut xpus sp
picturus et prima resuscitatio
signat conuersionem sive penite-
ciam pccatarum **Secunda** co-
uersione retribuciu **Tercia**
conuersione perseveranciu
De ascensione xpi **Ca** XXIII
Diferencia est inter as-
censionem et assumpti-
onem et euolacionem

Quoniam ascensio pertinet ad
christum **A**ssumptio ad beatam
virginem **S**ed euolacio ad alios
sanctos **R**atio huius est quo-
niam ascensio fit propria virtu-
te ascendenti **A**ssumptio a virtu-
te christi assumptis qua filius
spiritualiter obsequitur matri
Euolacio vero fit misterio ange-
lorum **A**lia est differentia quia
locus euolacionis est distinctio
chororum **L**ocus vero assumptio-
e virginis **C**irca ascensionem xpi
sunt consideranda que tractata
bantur ascensionem et colliguntur
in officio de ascensione **P**rimum
est q videntibus illis id est dis-
cipulis eleuatus est vt scz vni-
uersi desiderium ad ipsum excitaret
in eis **S**ecundum e q nubes cla-
re suscepit eum ab oculis eorum
Per umbram nubis signatur
q ihesum non possumus videre
in alto i hoc mortali corpore **T**er-
cium q eleuatis manibus fere-
batur in celum eleuauit autem
in manus propt duo scz vt suos
patri offerret et vt inimicos al-
te manu retractata percuteret
Quartum est q benedixit eis vt
eos contra hostem minueret et
bonis celestibus augetet **Q**uinum
e q ascendit in iubilacione qz
refertur ad vocem iocunditatis
redemptorum ascendencium cum
ipso qui p us voce lacrimabili
clamauerunt in portis inferni
Aduemisti desiderabilis quem

expectabamus in tēbris. **S**ep-
tū est q̄ ascendit in voce tute
et hoc referē ab sonū p̄dicatō
nis ap̄loꝝ q̄ sonus fuit eis tūc
iniūctus dicēte dño euntes in
mūdū vni. p̄di. euā. om̄i. rē. **E**x
tūc em̄ in omnē t̄ram exiuit so-
norū rē. **S**eptimū est ascēdens
in altū captiua duxit captiuitatē
id est captiōs captiuitate inferni
quos secū victos eduxit. **O**cta-
uū est q̄ dedit dona hoībꝫ q̄
omnia bona n̄ra desuēsum sunt
quo x̄ps ascendit hora prima
duo habent ex act. sed tertium
et quartum ex fine euangelij
sc̄m lucā. **I**tem quintū et sep-
tūm ex ps. **I**tem septimū et octa-
uūm ex ps̄ ascendit cristus re-
gressus ad celum multipliciter
scilicet tamquā bonus obediēs
cōpleta obediēcia. quo ad pa-
trem tamquā bonus mediator
facta pace et concordia quo ad
homines tamquā strenuus p̄-
pugnator et cōtra demones. **A**s-
cendit cristus pluribus de cau-
sis scilicet ad quiescendū post
laborem quo fatigatus fuit 33
ānis nobis huiens admittēden-
dū p̄ amicos p̄ quibꝫ vtiliter
laborauit. **B**ernh. **S**ecundū ascē-
sum habes o homo ad b̄m nisi
hēas filiū mediatorē et matrē
inuentricē filius ostendit p̄ri-
latus et vulnera matrē oñt filio
pect? et vbera. i. nlla p̄t eē ē pul-
la vbi tot cōcurrūt adūs infig

nia. **X**ps ergo optim? abūs
catus est q̄ tot habet linguas
loquētes p̄ nobis q̄t vulnera
p̄ nobis suscepit. ad cōquēren-
dū de inimicis p̄ quibꝫ vires
suas in vtiliter exēdit. **P**las
Inuacuū laborauit. **I**tem ascendit
x̄ps vt nobis loāi p̄aret. **J**o.
vado pate vobis loāi vt fiduciam
am in ip̄m spērādi nobis retribuat
erit vt in corpalem possessionē
et ne hereditatis nos mitteret
et sp̄m sc̄m mitteret. **J**oh. p̄mo
Si em̄ nō abiero p̄ aclitus nō
veniet ad vs rē. vt desiderium
n̄m post se trahēt. **C**ant. **T**ā
he me post te. **V**t nam nob̄ ad
celū ostendēt quia sicut dicit
Luc. **E**duxit p̄m dñs discipuloꝝ
los suos foās ciuitatē in betha-
niam vt ip̄a educationē cognos-
cerēt hic se nō habere manentiā
ciuitatē. **Q**uia autē in bethaniā
eduxit eos q̄b̄ m̄p̄retat dom? **O**bediēcie
obediēcie. h̄gē p̄ opa obediēcie
eos trāsīturos esse ad celestia
post hoc fecit eos trāsire in mō-
tem oliuarū vt p̄ montē intelli-
gat eminēcia sp̄s in cōtēplacōe
p̄ oliuas ā p̄iguillimi p̄ctōis
deuocō. vltēri? vero post istam
nō restat n̄ salus aīe in celum
Epalatus aut fuit x̄ps ēpliat
i t̄ra p̄uāte meritū. sup t̄ra p̄ cru-
cis suspendiū. sup celos p̄ ascē-
sionis iubilū ascēsi. x̄pi fuit an-
glis mirabilis. **P**las. q̄s est iste
q̄ venit de edom. actis vltibꝫ q̄

Demonibus terribilis Reg^o Nō
fuit tantū gaudium ab heri et
nūdius cecaus de nobis **H**ec
sunt verba philistini qñ vocifera
bantur filij israhel dū adducen
tū archa i federis de silo in cal
tra vt p eam diuinū adiutorū
haberent in p̄lio hominibus
salutatis sicut sup̄ patet d̄ mul
tiplici fructu ascensionis cristi
Ascendit cristus multipliciter
sc̄z p̄ter quia videntibus illis
elevator ē **P**otentē quia ele
uatis manibus ferebatur **G**au
dentur quia i iubilacione ascē
dit **D**ecentē quia cū duabus
turmis regrediebatur sc̄z homi
num et angelorū **N**on autem
dico q̄ ibi fuerūt angeli in a
diutorū necessitatis **S**ed in ob
sequium dignitatis **H**omines
quoq; dico quos deus d̄ in se
liberavit et q̄ post resurrectionē
vsq; ad ascensionē mortui sunt
de numero saluatorū nec pu
gatorio vlteri⁹ indigentes **C**le
menter quia benedixit eis xps
non statim post resurrectionem
ascendit triplici racione **P**rima
ē q̄ differenda fuit ascensio vt
multipliciter probaretur resur
reccionis per dies xl appares
eis **S**ecunda vt paciētiā nos
triam informaret qua mercede
debemus equanimiter expectare
sicut agricola non statim post se
minacionē metit **S**ed fructū

maturationē expectat **T**ercia
propter discipulorū consolacio
nem **V**nde dicit glosa **A**ctū
primo sicut xl fuerūt hore mor
tis cristi ita xl diebus tum eis
cōuersatus est post resurrectionē
quia consolacio diuina excedit
tristitiā humanā **N**ota q̄ xpo
conuenit descendere de celo tan
tūmodo sc̄dm diuinā naturā qz
deus illuc venire dicitur nisi sp̄
rituali effectu apparet **S**ed ascē
dere conuenit ei pprie sc̄dm hu
manam naturā quia sc̄dm illā
solūmodo mutat locū et non
secundū naturā diuinam **D**e
ascensione xpi **C**a **XXiiii**

Ascendens cristus in ce
lum sedet ad dexteram
dei patris omnipoten
tis **D**uo intelliguntur per dexte
ram **P**rimū est equalitas ma
iestatis ad quam cristus sedet
sc̄dm diuinitatē de hac dextera
Heb^o **T**alem habemus pon tifi
cem qui consedit in dextera ma
iestatis in excelsis **S**ecundo i
telliguntur per dextera p̄ciora bo
na glorie in quibus cristus sedet
secundū humanitatē qm collatū
est ei a deo **Q**uicquid conferri
potuit et licet ab instanti cōcep
cionis simul accepit bona grē
e glorie i anima eadem cū bona
fuerūt in ascensione manifesta
et i loci congruēcia repleta **D**e
hac dextera dicit **C**olo **S**ecūdo
Que sursum sūt quiete xbi xps

est in dextera dei sedes ibi dicit
glosa qd sursum ubi sedet cecitus
sunt pccata bona gratie & glorie
Dicimus ergo qd ascensio fuit
tam ad locum quam ad dignitatem
in quantum quidem fuit ad locum
sic ascendit super omnes celos
id est usque ad dignissimum locum
celi empyrei hinc ad altissimam
eius partem eo qd nobilissimo
xpi corpori convenit talis locus
nec est dicendum qd corpus xpi
sit obligatum ad illum locum. s
qd sibi locus ille sit sibi congrue
ciam deputatus in quantum aut
ascensio facit ad dignitatem sic
sedet ad dexteram dei patris non
tamen quo ad situm patri non
competit sibi quo ad excellentiam
dupliciter sicut dictum est quia p
dexteram intelligit vel equalita
tas maiestatis qd competit casto
scdm divinitatem vel perfectio pre
mij qd competit sibi p humanitatem
paterndum quoque non est qd ex
dimus xpm ad dexteram sedentem
patris. stephanus enim vidit
eum a dextris dei stantem qd
nos credimus eum regnarem et
quiescentem qd notant in celsione
Sed stephanus in tribulatione
positus habuit eum p pugnam
totam et susceptorem. Unde vi
dit eum stantem. Merito dicit
sedete dicit ad dexteram dei. Se
dere quidem quia laboravit ps
In laboribus suis a iuventute mea
ad dexteram autem quia diu

fuit in similitudine abiectionis p
afflictus et humiliatus sum mi
nis Dei vero dicitur quia post
abiectionem merito sequi debet
gloria. Unde qui se humiliavit
exaltabitur. . .

Incipit liber quintus de gra
tia spiritus sancti.

Capitulum Primum

Quemadmodum deus
de celis non descendit
per essentiam suam
in commutabilem sed p
influenciam ab ipso manente
ita nec spiritus rationalis eleua
tur super se per situm localem s
p habitum dei formem. Unde
necesse est spiritui rationali si de
bet esse dignus et ne huiusmodi
qdy pater xps fiat influencie spi
ritualis. **De origine gratie.**

Ca. II.

Quoniam bonum gratie non pe
quis venire per se cum
non sit hoc sibi limitatum
nature sibi sedm influenciam largi
tatis divine sicut enim creatura
p sua defectibilitatem suo principi
pro semper indiget ut semper sit
in esse nature. sic idem principium
p sua bonitate influere non cessat
creature rationali vitam spiritualem
ut bene sic in esse gratie qd hinc
non potest sine deo largitore. Unde
tamen in excusabilis est huius
si gratiam gratum facientem non recipit
quia gratia gratis data sibi p se est
liberata et movetur. . .

ad inuicem consentire et hoc
quod in se est facere quo facto pote-
rit homo gratiam gratum facere
tem habere quia hoc est ad gra-
tiam gratum facientem se para-
re. **Quamuis** enim gratia dei ha-
beat de dei dono efficiente non ta-
men sine libero arbitrio consen-
tiente quia sicut ait **Aug.** qui
creauit te sine te non iustificabit
te sine te. **Greg.** Gratia gratum
faciens a tribus est sed aliter
et aliter. Est enim a deo efficien-
te a gratia gratis data a liberum
arbitriū excitante et mouente a
libero arbitrio consensiente. **Quā-**
uis enim liberū arbitriū non pos-
sit gratiam efficere in homine potest
tamen se ad hoc abilitare et pre-
parare quod habeat sicut alijs non
potest domū illuminare potest tamen
aperire fenestram quo facto sol
intrat et domū illuminat quod
autē dico de libero arbitrio con-
sentiente intellige in adulto quia
in puulis sufficit fides et facta
meritū ecclesie et meritū cristi et
exultat impotentiam sui. Scien-
dum autem quod habitatio sine pre-
paratio ad gratiam triplex est scilicet
efficientis formalis materialis
Prima est a deo. **Secunda** est
a gratia gratis data. **Tercia** a
nobis. **Anima** namque habet fa-
cultatem et instrumentū cognos-
cendi et diligendi ex natura do-
minum. **Sed** non habet cogniti-
onem veritatis et ordinem dilec-

tionis nisi ex gratia ad opera bona
tria nos incitant scilicet natura que
scripta est in corde hominis dicitur
Quecūque uultis ut faciant ho-
mines. **Naturā** que dicit ea esse
delectabilia uilia honesta. **Gratia**
que dicit seruendū esse deo quia
sūme bonus. **Item** gratia que di-
cit seruendū proximo quia dei
filius quia dei ymago quia in bea-
titudine socius. **Gratia** non dat
ei quod se humiliat et de hoc mul-
ta extra habes scilicet in illo qui ma-
num ad largitatem non exten-
dit quia deus quantum in se est
dat omnibus affluenter in illo qui
oculos contra lumen claudit cum
tamen deus solem suū oriri fa-
ciat super bonos et malos in illo
qui fontem recipiens fundus va-
sis sursum erigit quia deus sicut
ait **Aug.** in genti liberalitate atque
uoluntate replet omnes creaturas
pro captu earum in eo qui domū
suam cingit spinis ne ingrediant
amici ipse uero deus semper
stat ad hostiū et pulsat in illo
qui in uiam de agro suo non ex-
tendit propter quod fructus cres-
cere non possunt uel proficere in
illo qui ligna igni subtrahat tunc
deficit. **In** illo qui os ad sumē-
dum cibum aperire negligit quia
talis debet merito fame mori. **In**
illo qui tempore pugne arma pro-
icit quia talis sepe capit et ui-
neratur. **In** illo qui remos non mo-
uet tempore tempestatis quia

talis sepe inergitur in illo quā
existens in egritudine medico
condicit. grā nobis a deo pce
bit sicut radius a sole sicut ger
men a radice sicut mel a flore
sicut riuus a fonte sicut ymag
go ab artifice scdm exemplar
interius et factura exteriorius.

Distinctio grāz **Ca. III.**

Gracia dicitur tripliciter
Primo generaliter et sic
gracia est adiutorium di
uinū creature gratis impensum
Et indenter ad quēcumq; actū
sine huius adiutorio grē nichil
possumus facere pmo nec in esse dū
tare Deo dicitur grā specialiter
et talis grā dicitur gratis data scz
bonū quo se hō pparat ad susci
piendū spūs scī donū huius em
grē est reuocare li. ar. a malo et
excitare ad bonū sine quo nullus
facit sufficientē qd in se ē vt ppa
ret se ad salutē Tercō dicitur grā
ape scz bonū datū diuinitus ad
mercedem qd quide donū grā gra
tū faciens appellat sine illa grā
nullus pōt mereri nec in bono p
ficere nec ad gloriā puenire. **M**
ta triplex grā sumit ex verbis
Apostoli **V**bi ait Grā dei sū id
qby sū Ecce p. et grā eius in me
vacua nō fuit. ecce scda. et grā
eius in me sp manet. ecce tercia
Poter pōicta dicitur gracia gra
tis dās vt est deus. Itē gracia
gracie signū vt est ppheta et
potestas faciendū miracula. **G**

cia gratum faciens distinguitur
in operantem et cooperantem gra
cia operans dicitur pueniens et
incipiens ac liberās qz peccatū
expellit gracia cooperans dicitur
subsequens et pficiens ac ad
iuuans qz liberū arbitrium ad
iuuat et ei cooperatur in merito
Multiplicit̄ distinguitur bonum
est em bonū p essenciam et hoc
est deus **V**nde nemo bonus nisi
solus deus Est em bonū p p
cipacōem et id distinguitur in bo
num gracie et bonum nature **V**
de Augustinus **O**mnē qd est in
quātum est bonum est **S**ci. **V**i
dit deus omnia que fecerat qd.
Item est bonū in grā et hoc est
bonū ex obiecto hanc ē est. **R**
ibi est actus in debi a materia
si etiā dehit for die iust and ap.
Itē est bonū ex circūstancia h
aut est qn bonū ex grē nescit.
debitis circūstācijs hanc ē ba
re etiam indigenti tpe debito ex
cōpassione et huius Itē est bonū
virtutū hoc est qn opi addit
p. do ex pte operantis q est p h
tū mētis hū cōstituit Itē est bo
nū meritorū vt qn addit ipsi
opi debiti finis mtenō sup mo
tū nālem. Itē est bonū glē vt ē
bonū remuneracōis etne.

De effectu grē **Ca. III.**

Effectus grē excitat li.
ar. ab hū cogitandū et
sanat ipm mutādo af
fectū ipm qz corrobōat pducēdo

Item gracia hominem deo reconciliat a peccato quoque liberat et penam eternam in temporalem commutat Item gracia opera nostra meritoria facit et bona per peccatum amissa restituit et atque stabilium in planum conuertit Item per gratiam efficitur anima spiritus sancti filia regis eterni et templum spiritus sancti Item gracia ipsam animam purgat illuminat et perficit Item gracia mentem eleuat deo assimilat et spiritu ali solacio cibatur Nota quod quous virtus gratuita simul inhiat anime cum gracia non tamen habet effectum suum in cantico sicut gracia quoniam effectus gracie est facere gratum deo et facere dignum vita eterna et hic effectus statim in puero post baptismum virtutis autem effectus est elicere actum meritorium de potentia et hic effectus non statim est in puero post baptismum hoc autem non est propter defectum nature agentis puere enim non est humilis ad actus voluntatis Unde sciendum quod triplex est perfectio Prima est gracie et causat esse gratuitum Secunda est virtutis et causat bonum actum Tercia est operis virtutis et causat meritum Prima perfectio perficit animam Secunda perfectio perficit animam potencias Tercia perfectio perficit actus De virtutibus et primo quod sit **Ca V**

Nunc de virtutibus est agendum Et primo quid sit virtus Virtus est ut ait Augustinus bona qualitas mentis qua bene inuitur qua nullus male vitatur quam solus deus in homine operatur Nec diffinitio datur in comparatione ad agentem Item secundum Augustinum Virtus est habitus mentis bene constitutus datur ad subiectum in quo est Item dicit philosophus Virtus est habitus voluntarius immediate consistens quo ad nos terminata ratione prout sapiens determinabit hec diffinitio datur in comparatione ad actum circa quem est Item philosophus Virtus est dispositio perfecti ad optimum hec datur secundum comparationem ad finem Item Aristoteles Virtus est nature habitus anime de cuius vite ratio morum pietas cultus diuinitas honor hominis eterne beatitudinis meritum hec diffinitio datur in comparatione ad effectum Diffinitio Augustini exponit Virtus est bona qualitas et hic ponitur qualitas pro genere bona vero dicitur ad differentiam malorum qualitatum anime dicitur quoque bona quoniam a deo datur et bonos tantum inhabitat et bonos facit et ad bona perducit Mentis ponitur ad differentiam qualitatum que sunt in corpore qua bene inuitur ponitur ad differentiam qualitatum quibus recte intelligitur

fiat sciencia qua nullus male
 utitur potencia ad differenciam
 qualitatum quibus et male et be-
 ne uti possumus qua solus deus
 in homine operatur potencia ad
 differenciam virtutum cardinali-
 um que habentur per acquisitionem
 Circa aliam diffinitionem nota-
 dum est quod ibi potencia habetur
 mentis bene instituta et hoc ad
 similitudinem regni quod tunc be-
 ne instituitur quando recte consuli-
 tur et bene operatur et iuste obe-
 ditur eodem modo bene institu-
 ta est mens si ratio bene consulit
 Si voluntas bene imparat et si
 sensualitas debito modo obtem-
 perat et similitudo virtutis hic
 est. Virtus enim dicitur quasi vis
 intus et hec vis consistit in ag-
 gressione arduorum et intolles-
 tancia aduersorum et in abstinencia
 placitorum. Item virtus dicitur
 quasi uirum tuens. Item vir-
 tus dicitur quasi viribus tuens
 Item virtus dicitur quasi uir sta-
 tus.

De qualitate virtutum.

Ga. VI
Quia virtus in medio con-
 sistat istud medium est
 in tribus scilicet in agendis
 habendis sustinendis. In
 agendis scilicet intra supra et ci-
 tra modum. Apostolus rationabile
 sit obsequium nostrum in haben-
 dis scilicet in superfluum et indi-
 genciam puerbiorum. diuicias
 et paupertas ne dederis michi

In sustinendis scilicet inter ele-
 uari in prosperis et deici in ad-
 uersis. Unde non declinabitur
 ad dexteram vel sinistram. Mul-
 tiplex est perfectio scilicet suffici-
 encie hanc omnes habent exist-
 tentes in caritate. ordinis huius
 primum est seruare continentiam re-
 ligionis huius primum est renun-
 tiare omnibus placitis ad hos-
 ptinet animam ponere pro omnibus
 suis. Securitatis huius primum
 est habere mortem in desiderio
 et vitam in paciencia ad prima
 perfectionem tenetur quilibet ad
 ultimam vero nullus tenetur
 sed ad tres medias aliqui ex-
 cauhs. Virtus comparatur multis
 rebus scilicet auro. Eccles. Au-
 rum probat fornax. thesauro.
 Math. Simile est regnum celo-
 rum thesauro abscondito. Gemmis
 Eccles. quasi vas auri solidum.
 ois. la. p. Armis Reg. quomodo
 ceciderunt fortes in bello et in-
 terierunt arma bellica. Arbori-
 bus Math. Omnis arbor bona
 bonum fructum facit. De hoc
 hugo de sancto victore Arbor sa-
 piencie per timorem seminatur
 per gratiam irrigatur per fidem
 radicatur per deuotionem germi-
 nat. per desiderium crescit. per
 caritatem roboratur. per spem
 vivit. per circumspectionem fro-
 det. per disciplinam floret. per
 virtutis fructiferat. per pacien-
 cia maturascit. per mortem carpit

Item virtus comparatur floribus
San. Fulcite me floribus **Fon**
 tibus **Santi.** Fons ortorum pute
 aquarum **Sennias** **Prouerbi**
 vie eius vie pulcre et omnes se
Psal. **Astitit** regna a dextris
 tu in et **Stellis** **Baruth** **Stelle**
 lumen et decunt et **Pimentis**
Santi. Que est ista que ascen
Sbarijs **Dude** **Io.** **Deus** **cib?**
 est vt et cetera **Psal.** **Quis** **da**
 bit michi pennas sicut columbe
Fres bone sunt condiciones v
 tutes que sunt temprationis te
 modo actu multiplicatio et in
 bono delectacio **Primu** ipsam
 virtutem in radice firmat **Se**
 cundum quasi floribus decorat
Terciu sapore fructu delectat
Similiter dicendy qd ad consu
 matione virtutu quatuor conu
 runt scz **Disposico** **pprians** **ha**
bitus **informans** **Operaco** **pro**
bans **Premiu** **coronans** **De**
 qualitate virtutu **Ca VI**

Virtutes omnes in homi
 ne sunt equales licet i
 ter se distmcte sint et
 pprias habentes excellencias et
 hec equalitas in multis consis
 tit **Equales** aut sunt virtutes
Primo quo ad essenciam quia
 omnis virtus est simplex **Se u**
 do quantu ad equalem radicem
 in anima scdm qd est in ipsis
Tercio quantu ad relacionem
 ad eundem finem quia omnes
 propter deu operantur **Quarta**

quantu ad equalem effectum
 quia equaliter faciunt dignum
 vita eterna **Quinto** quantu ad
 equalē facilitatē ad actus suos
 quantu in ipsis nihil impediunt
Sicut virtutes equales sunt pro
 dictis modis ita sunt equales
 alijs modis **Primo** quantum
 ad vsum quia virtutes sunt hic
 arma **Sicut** miles nescit equa
 liter pugnare cum omnibus ge
 neribus armoru habet melius
 pugnare cum illis que frequēci
 vificauit **Sic** est de virtutibus
Secundo quantu ad auctoritatē
 quia scdm hoc maior virtutibus
 omnibus est caritas et quelibet
 virtus potest esse maior alia se
 cundum aliquā prerogatiuam
 quam habet vel secundū aliquē
 effectū **Tercio** quantu ad feruorē
 rem quia virtus alia feruencia
 etiā operatur **Sciendy** ē qd eady
 virtus numero nō est equalis
 sibi semper **Crescunt** enim vir
 tutes multis modis scz quantu
 ad intencionē quantu ad radi
 ca onem quantu ad potenciam
 virtutis quantu ad maiore ex
 pressionem diem similitudinis
 quantu ad diuturnitate pmanē
 ciam **Præterea** notandū qd cres
 cente vna virtute crescunt omnes
 et habes exemplū in cithara in
 qua si debet esse debita propor
 cio sonoru necesse ē vt qn vna
 corda tēditur etiā ones tendū
 ne in armonia fiat dissonancia

Quare polleat aliq̄s vsu vniū
v̄tutis āplius q̄ alteri? multe
sunt rāōes. Prima est quia sic
deo placet qui est dator v̄tutis
Sec̄da est natura completōnis
q̄ magis est consona operibus
vniū virtutis q̄ alterius. Ter
cia est vsitacō quia magis ex
ercitavit se circa vnā virtutem
quā circa aliam. Quarta quia
vniū impugnatōr a vicio ōtra
rio illi v̄tuti. Quinta quia ma
iorem habet discrecōnem in ope
ribus vniū virtutis q̄ alteri?
quelibet em̄ virtus habet suas
app̄ias rāōnes. Sexta q̄ diffi
cultas status quia cū de nouo
quis auertitur licet habeat ma
iorem caritatē q̄ aliū qui diū
fuit in caritate nō est tamen i
expeditus ad aliquod agendum
sicut ille p̄pter reliquias pecca
torum q̄ ad huc inherēt mag
nitudini sciencie et crescite dēt
magnitudo virtutis et hoc tri
plici rāōne scilicet rāōne diuī
ni exempli. Iob̄s Plenū gracia
et veritatis. Luce potens in ope
re et sermone act̄ cepit tacere
et docere rāōne cristi angeli q̄
quanto plus cognoscunt tanto
plus diligunt rāōne exempli
humani. Mat̄h̄. Qui autē fecer
it et docerit hic magnus rāō
ne exempli naturalis quoniam
lup et calor in sole p̄p̄ōnanc̄
rōe obligacōis. Luce cui plus
cōmittit̄ rōe p̄ne declinacōis

Luce Seruus sciens flo. do. et
nō facies ua. ml. De iūcti
one virtutū. Ca. VIII.

Omnep̄ sunt sibi coe
dinatē quia v̄tutes vt
qui vnā habet habēt
omnes. Prima ratio est largi
tas dei dātis qui non dat vnā
sine alia. Sec̄da ratio est quia
sicut vnū membrum indiget
alio sic est in virtutibus. Ter
cia ratio est quia sicut est in ci
thara si vna corda defuerit non
est armonia perfecta ita nec in
anima perfecta erit spiritalis
melodia nisi omnes afficit vir
tutes. Quarta ratio est quia cō
tra vicia singula sunt aliq̄ vir
tutes vnde omnes oportet hē
virtutes vt omnia vicia mundi
nenē. Nam sicut miles mundi
non est expeditus in oī arma
habeat ita nec miles xp̄i si ali
qua v̄tus sibi defuerit. Quinta
rō est q̄ sicut stelle et planete
in speris suis sunt ita v̄tutes in
aīa oportet esse. Sexta rō est
q̄ aīa est quasi vas quā sol or
oī lap̄ i virtutibus. Septima rā
tio est quia anima est sicut cer
tus nobilis cui non de est decor
alicuius foris vel arboris. Oc
taua est q̄ aīa est sicut apothē
ca cui nō de est medicina alia?
radicis vel pigmenti ea q̄ de cō
nexionē v̄tutū deā sūt intelligi
debent de virtutibus gratis
q̄ oīs quo ad hūc sūt coe

fiat q̄ ad actus meritoris sūt
equales Et licet similes sint v̄
tutes tamen aliqua dicuntur ma
tres virtutū nō q̄ habitus vic
tutis genēt habitum virtutis
Sed motus motum sicut dicit
Berh. Lectio inquit parit cog
nitionem Cognicio amorem A
mor frequentiam Frequentia fa
miliaritatem Familiaritas fidu
ciam Fiducia impetrationē De
cūndū hunc modū quatuor dicitur
esse matres virtutū sicut fi
des origiē quia ex motib⁹ fi
dei surgunt motus aliaz virtu
tū Caritas educatione Pru
dencia regimine Humilitas cō
seruacione Vida vero non sūt
connexa sicut virtutes Ratio
hui⁹ est q̄ vicia sunt in nobis
ex operacōib⁹ nostris que simi
les non sunt Virtutes theolo
gice non sunt in nob̄ per acqui
sicionem sed p̄ infusione Alia
ratio est quia vicia sunt opposi
ta ad inuicē sicut auaricia et p
dgalitas q̄ nō est i virtutib⁹
De cōmendacione virtutum

Capitulum IX

Virtus cōmendabilis ē
Primo a causa efficiē
te que deus ē ipsam em
it ait Aug⁹ Solus deus in ho
mine operatur Secundo a causa
materiali in qua et quia nō nisi
bonos inhabitat non ē sic de bo
nis naturalibus et fortuitis q̄
sua pluit super iustos et iniu

tos Tercia a causa formali q̄
decor est spiritalis Psal. ois
glo. si. re. Quarto a causa finali
Aug⁹ Premiū virtutū est Ipse
qui virtutē dedit Virtus bona
ē multipliciter Primo in se q̄
sicut ait Aug⁹ Virtus est bona
qualitas mentis Nota q̄ bona
ē possessio que appinqua ē ciui
tati hic aut intra ciuitatē est q̄
in anima Secundo in operacōe
Heb. Optimū est gracia stabi
litate cor Tercio quia in opera
cione quia bonū facit hominis
opus q̄ nō esset meritorium
nisi ex virtute p̄cederet Greg⁹
Nichil habet iuriditatis tam
boni operis nisi manserit i radice
ce caritatis Quarto in cōmuta
cione quia de lupo facit agnū et
tenebras cōuertit in lucē Malū
em̄ culpe mutat i bonum gracie
et malū pene mutat in bonū glo
rie q̄ signat i mutacione aq̄
in vinū Quinto distincione q̄
virtutes distinguunt filij dei a fi
lij⁹ dyaboli Io. quia i hoc cog
noscent omnes quia me et q̄
Sexto i exemplificacione quia
om̄s sancti studebāt virtutib⁹
Onde cōmendamus innocenciā
i Abel In abraham obedienciā
In Ioseph cōtinenciā In moyse
mansuetudinem In dauid humi
litate et sic de alijs Laudabi
lis ē virtus p̄pter multa sc̄ q̄
magne dignitatis cristū enim
doctore habuit Vñ illud discite

a me quia imicus sum et humili
corde qz magne sublimitatis .
Tullius **Q**uere? yma est de altis
fimis despa radicibus qz magne
iocunditatis **P**sal. In custodiē
dis illis re-mit. qz magne utili
tatis bonus **Q**uare sine pena
sunt vicia nūq sine pmo sunt
vices qz magne securitatis .
Tullius. h deinde sapientia est
vt oia tua inte pira esse dicas
amēdabilius est studiū vtilis
studio sciēcie rōe exempli. qz
sancti sic fecerūt rōe auctori
tis **A**pl's **N**on in hōne ē reg
nū dei h in vūte rōne effectus
qz vūte peccatū expellit sciēcia
nō **R**acōne originis qz virtus
fimis est glā et nō sciēcie **R**ōe
obiecti qz virtus oblectū est bo
nū sciēcie vero vep. **R**ōne ma
iōre in qua est. qz virtus non
nō est nisi in filiis si sciēcia nō
semp hōne securitas qz securi
est esse quā p̄m **R**ōne honel
tatis qz maior est gloria sequi
dūm q̄ **A**ristotilem. **R**acōne vi
tandi mali qz p̄mi p̄ntes si ex
tendissent manū ad lignū vite
sicut ad lignū sciēcie nō incur
rissent tot mala in se et in pos
teris . **De comēdacoē vūti**
Ca. IX.

Quere gaudiū p̄cellit
gaudiū mūdi in v̄gita
te p̄. **S**ecura mēs q̄h
fuge cōmūiū. h gaudiū ypocte
ad instar p̄cti. sicut d̄t **J**ob .

In puritate cōsciē sicut m̄bi? q̄
escit in floribus q̄ i luto In dig
nitate glō ab gal. **B**lacō animi
de hīs q̄ digna sūt et gaudiū
mūdi de indignis est. In salub
tate sap. nichil in vtilius v̄ta
hōibz q̄ **E**cce. **E**xtrēma gaudiū
luct? occupat In libtate **A**pl's
In libtate vocatū sum? p̄c̄e ā
ligatus est p̄i. **F**umibz peccatū
suctū vnū q̄sqz cōstrigē In di
na p̄ncialitate **A**ug? **T**ale bō
nū deus ē vt nemi eū deserēt
bū sit **N**ō cōtrariū i malis **V**ir
tus opat̄ m̄ca m̄plicat̄ sc̄; in
celo cui v̄m fāt **V**ñ regnū celo
rū vim patit̄ in mūdo qz custo
dit hōimē ne cōbutat̄ igne cō
cupiscēcie et ne n̄gat̄ in aq̄s
voluptatis et ne inq̄net̄ luto i
cōtinētie et lacereē sp̄mis auar
tie In corde huāno qz vulneā
tū sanat inq̄natū m̄bat̄ mortuū
vūificat̄ peccatū illuat̄ in iher
no qz ignis ihernalis nō potest
ledere v̄tuosum sicut nec ignis
malis salamād̄ā v̄tus cōnabi
lem illuat̄ ad cōgnicōem v̄ta
cōcupiscibilem excitat̄ ad amo
rē boni iuscibilem cōsorat̄ ad
detestacōem mali. **I**te deo assis
mlat̄ qz p̄i p̄ v̄tatis splēdore
sp̄i sc̄s p̄ caritatis feruore an
gelis cōd̄imat. **V**ē? in carne
ce non humane mentem iocun
dat. ornāt̄ subleuat̄ honorat̄ sa
nat̄ vūificat̄ abat̄ d̄tat̄ m̄bat̄

Item virtus mala peccata expellit presentia impugnat a futuris premunit. Item virtus bene mentem instituit. Dilectum hominem deo efficit. Fructum tantum meriti quod premii adducit. Temporalia discretè disponit que in se sunt in differentia bona faciunt ea que differentia declarant nobis effectus virtutum generalis ita sunt etiam singularium virtutum effectus aliqui speciales sicut est quod humilitas deo subicit. Penitentia reducit. Iusticia deducit. Obedientia conducit. Paciencia producit. Perseuerantia introducit. Puritas iungit. Caritas deo unit. **De merito virtutum. Ca. XI.**

Meritum boni operis est efficacia ad optinendum illud quod non habetur vel ad habendum iustius quod habetur. Unde per meritum de non debito fit debitum. Et ipsum debitum fit magis debitum sicut rex dabit equum quem miles non meruit. Sed per usum equi meretur eundem equum iam datum. Ad intelligendum predicta sciendum quod tripliciter distinguitur meritum scilicet congruum dignum et condignum. Meritum congruum est per quod disponitur subiectum ut possit recipere gratiam secundum rationem diuine iusticie illud vocatur dispositio materie scilicet dum quis facit quod in se est. Meritum dignum dicitur idoneitas

operantis ad assequendum illud quod meretur. Meritum condignum dicitur equalitatem meriti ad remunerationem. Dico autem equalitatem si arithmetica. Sed geometricam scilicet non quantitatis sed proportionis et illud patet quia deus se remunerat super meritum sicut punit citra condignum. Unde non est meritum et premium equalis quantitas. Sed proportio quia apud deum non est iusticia commutativa cum nulli debeat aliquid. Sed distributiva. Vocatur autem iusticia commutativa iusticia fore qua datur vnus pennis pro denario vel vlna panni pro solido. Iusticia vero distributiva est principium qua distribuuntur dona secundum proportionem ad merita et ista est apud deum. Unde Ap[osto]l[us] dicit. Vnus quisque mercedem accipiet sicut suum labor. Dicendum ergo quod nullus sic meretur primam gratiam merito digni vel merito condigni. Sed tantummodo merito congrui. Similiter existens in caritate non potest alteri mereri primam gratiam merito condigni. Sed merito digni et merito congrui. Potest autem existens in gratia mereri sibi augmentum gratie et per consequens merito digni et merito congrui prout ista superius exposita sunt prefati tres modi merendi generaliter habentur. Unde si alij inueniuntur ad eosdem tres reduci possunt. Cum ergo dicitur quod b[e]n[e]d[i]c[t]u[m]

virgo meruit portare pp n intel
ligendum est compatiue meruit
id est ipsa portare deb ut poia
qua alia . Item mali dicuntur
mereri temporalia quia nullu bonu
nu irremuneratu ficut nullum
malum impunitu Sed istud di
citur in pprie quia opera in mor
tali facta no sunt directe bona
cum no sint informata caritate
Sed quia opa talia aliqd boni
habent Domi? i terptatur ea
esse bona et aliquid dat p eis
Item quandoq; peccator meret
gracia occasionaliter quia pau
peres optinet interdum benefaco
toribus gracia suis pibus qua
rum precum octo fuerunt etc
Item satis in pprie sumit mei
tum vbi dicit felix culpa que
talem meruit habere redemptore
ibi em ponitur meruit pro epi
gebat .

De Abilitate ad gracia
Ca . XII .

Quamuis nullus sibi me
reat pma gracia fm qd
dictu est pt se peccator
humilitate ad gracia faciendo
qd in se est qz nulli taliu gracia
denegat hoc aut non est ex me
rito digni vel cōdigni h cōgrui
h vero cōgruitas multo magis
est ex pte bonitatis dei gracia
conferētis quā ex pte hois se ad
gracia hūilitatis qz in pparatōe
ad gracia et etiā i mshoē grē
h se aīa ad modū materie ipē

verbo deus vt pma mouens et
efficiens alia rōe patet qd ista
cōgruitas magis est a deo quā
ab homine qz hūiliatō q ex pte
hois est solū modo dat loū di
uine mēe qd salua iusticia possit
alicui deferri grā qz in iustia hēt
sine iusticia h tali daret grā i
quo ess; obex grē id est pccādi
volūtas Sufficiens igit hūilita
tio ad gracia est h homo facit
qd in se est facere aut qd in se
est tria cōplectit vt sc; homo
actū pccādi et voluntatē pccādi
deserat et conet in bonū vt est
sibi possibile . Nonbū q omē
meritū vt demeritū acquirēt in
hac vita Item non bonū facere
sed bene facere laudabile est
non enim verbis sed adūbjs
meremur .

Ex quibus causis meriti
Ca . XIII .

Questia meritoria totaliter
sunt a grā et totaliter
sunt a libo arbit; licet
principali? a grā qz grā cōpat
ad liberū arbitriū hnt seffoz
ad equū hnt em seffoz dirigit
equū ita gracia dirigit liberū ar
bitrium in exercitō vtitum pcc
nos em malum facere possum?
sed non bonum . Ad efficiaci
am merendi tria valent . Pri
mū est difficultas opis qd pa
tet in matrimonio . Secundum
est pmpctudo volūtatē Aplā
hilarem datorem diligit deus .

Tercium est magnitudo caritatis
ipsa enim caritas pondus est sac-
tuarum secundum quod omnia que in
templo erant ponderabantur ad
hoc quod aliquod opus sit meri-
torium tria requiruntur. Primo
quod ipsum opus sit in caritate quod
opera que sunt extra caritatem
sunt sicut carbis extinctis. Se-
cundo quod fiat ex caritate multa
sunt in caritate. Sed tamen non
sunt meritoria ex eo quod non sunt
ex caritate id est quia non referuntur
ad finem suum. Tercio quod sit refec-
tibile ad bonum hoc autem dico
quia mala non possunt bona in-
tentione fieri alioquin sequeretur
absurditas quod idem opus esset
meritorium et demeritorium. At
tenduntur tria ex parte hominis
in merito scilicet subiectum hoc est anima
liberum arbitrium et intentio
sive finis. His tribus respondent
tria ex parte dei scilicet Gratia. Di-
tus. Caritas. Gratia quidem reddit
subiectum deo gratum. Virtus autem
abilitat liberum arbitrium. Caritas
vero intentionem dirigit ad finem
debitum. Dicitur Crisostomus quod
meritum quod consistit penes liberum
arbitrium facit ad meritum non suffi-
ciat penes virtutem formaliter
dicitur quia ex virtute tamquam
ex forma procedit motus et eli-
citur de potentia penes motum vir-
tutis essentialiter hoc dicitur quod
motus essentialiter est meritum
quia quod est penes ipsum est pe-

nes gratia; efficaciter hoc dicitur
quod sine gratia nullus motus est
meritorius penes opus instru-
mentaliter hoc dicitur quod opus
exterius est quasi causa instru-
mentalis ipsius meriti. Nota
generaliter non meremur sine
gratia nec passionibus in quantum
passiones nec motibus nature.
Dicit enim philosophus natura neque bonum
neque malum sumus neque sumus.
Augustinus multum bene facit etiam
si bonum est quod facit neque libero
arbitrio negato. Quicquid enim
non habet usum rationis et liberum
arbitrium in eo non est meritum
vel demeritum sicut sunt infirma
tes dormientes insani animalia
bruta. ¶ De fine actionis

Capitulum XIII

Quia meritum vel demeritum
circum finem actionum
attenditur. Io. Nota
regulas de hac materia ex fine
dicitur actus bonus vel malus.
Malus actus non fit ex fine bono.
Vna intentio multos actus in-
format. Vt si aliquis intendit
vnum solidum dare pro deo ita quod
quotidie debet vnum denarium.
Si quis sui obliuiscitur et non de-
fert donationem alicuius vel ali-
quorum denariorum tam est donatio
est meritoria propter primam
intentionem finem sub fine potest
quis ponere verbi gratia aliquis
intendit ire ad forum ad hoc in-
tendit ut emat medicinas ad

hoc emittit eas ut curet ab infirmitate ad hoc curari desiderat ut deo melius seruiat. In isto omnes precedentes voluntates meritorie sunt propter ultimam voluntatem secundum eum ultimam finem omnes precedentes voluntates iudicantur bone vel male. **D**iversi fines non sunt faciendi quorum unus non fit ad alium referabilis. Verbi gratia. Aliquis intendit ire ad unam domum ad hoc vadit ut luxuriet. ad hoc vult luxuriari ut sanior fiat ad hoc vult esse sanus ut deo seruiat. **I**ste finis ultimus illam voluntatem que est luxuriari non informat sed potius e converso illa voluntas istam intentionem deformat quia informare perfectionis est deformatum vero imperfectionis est. **Q**ualiter una intentio peruersa plures depravat voluntates. **N**ota quod actio corporalis potest referri ad finem temporalem dummodo postea illud temporale referatur ad deum ad deum. **E**t hoc est quod dicit Augustinus. Debemus manducare ut euangelizem? non euangelizare ut manducem? **S**i autem in actionibus finis primus ponatur deus et finis ultimus temporale praevalens est. **U**nde bene licet constituere duos fines scilicet temporalem et eternam ut istud quod eternum est finis ultimus sit et praevalens ultra quod nichil sit etc.

Quid metramur. **C**ap. xv.

Opera bona meritoria sunt trium scilicet vite eterne augmenti gratie remissionis pene primam itaque secundum premium vite eterne substantialem premium. **R**espondet radice operis scilicet caritati premium vero accidentale. **R**espondet generi operis sicut et augmenti gratie quia operibus excellentibus et operibus super erogationis meremur magis augmentum gratie quam aliis operibus remissio autem pene respondet penalitati operis nam opera que magis sunt penalia magna sunt meritoria remissionis pene. **E**st enim regula in theologia quod pena penale resolutoria est. **N**ota quod licet tota vis merendi vitam eternam et etiam alia consistit in caritate non tamen totus effectus quia merendi effectus consistit in caritate etiam pene magnitudinem operis sicut patet in merito remissionis quia non solum consistit in caritate sed etiam in operibus penalibus. et huiusmodi exemplum in existo habemus qui meruit nobis aperiendum ianue paradisi cum effectus hoc autem meritum non est in sola caritate sed in caritate et excellentia operis hoc est sua passione. **S**ciendum quod de primo substantiali meretur homo tantum uno opere quantum mille manente eadem radice et non crescente

Valent tamen huiusmodi opera
ad multa alia unde versus Jo
annibus scilicet mente Stabilis scilicet
virtutes Augere scilicet meritum ac
cidentalibus primis Peccata remittit
scilicet quantum ad penam que iam
sunt dimissa quo ad reatum per
graciam Debilitat scilicet fomitem
Remouet scilicet accidit exerce
rit scilicet hominem in assue
tudine boni atque repellit scilicet tem
pationes dyaboli Nota quod per
manu gratiam nullus potest mereri
per se et hoc multiplici ratione
Prima quia talis non habet ra
tionem merendi id est gratiam Se
cunda propter status indignita
tem quia peccator non est dignus
pane quo vescitur Tercia quia
nullius hominis opus placet
nisi placeat ipse prius Vnde di
citur in Genesi quia dominus prop
terit ad abel quam ad munera
eius Quarta quod naturaliter an
tecedit causa suum effectum sic et
gratia precedit omne meritum
cum ipsa sit causa meritum ipsa
enim secundum Augustinum voluntatem nos
tram precedit ut velimus et se
quatur ne frustra velimus gratia
sicut supra dictum est per bonum
usum eius etiam merito condigni
meretur augeri in via ut aucta
merat per hoc in patria et hoc
a deo cuius est gratiam infundere
augere et perficere secundum cooperatio
nem voluntatis nostre Nam
sicut deus est ipsius gratie fon

tale principium influendi sic ipse
solus est principium augendi
modum infundentis Gratia vero
per modum meriti et dignitatis
Sed liberum arbitrium per modum
cooperantis sicut liberum arbitrium
per gratiam meretur merito con
digni augmentum gratie in statu
vie sic etiam meretur merito con
digni ipsius complementum in sta
tu patrie Quod vero ex condigno
mereamur vitam eternam multe
sunt cause Prima est efficacia
domini spiritus sancti cooperantis
in merito Secunda veritas dei
promittentis Tercia per suabi
litas liberi arbitrii consensu
tis et finaliter perseuerantis Quar
ta difficultas status merendi
Quinta dignitas status cristi
capitis nostri interuenientis quod
glorificari debet cum suis membris
Sexta liberalitas dei tribuentis
quem non deest parua reddere
Septima est obsequium sibi fide
liter obtemperantis Octaua no
bilitas operis quod ex caritate pro
cedit quod tantum ponderat in spec
tu iudicis quantum amor ex quo
procedit et ideo non potest semp
er in summo bono remunerari opera
que non sunt ex caritate licet non
valeant ad vitam eternam valere
tamen ad alia multa Vnde versus
Aptat cor ad susceptioem gratie
minuit penam scilicet illam que debetur
si non fieret illud opus non autem
illam que iam debet et dat bona

terre scz tyalia occupat scz ne
fit homo interi⁹ occisus assues
cit scz ad bonū opandū del.āt
scz mētē mitigat scz fomitē. ac
cet scz fluxū pētī. **Ultimo** scien
dum q^d nullū bonū erit irremu
neratum et nullum malum erit
impunitum etc.

Quæstiones et dñe virtutū
Ca. XVI.

Qvirtutes scdm marcro
biū dñe qñq; politice
qñq; purgatorie qñq;
purgati ai qñq; exēplares pso
nas **Docet** salon in pū. scdas
in eccles. **Tercias** in Cañ. **Q**u
tas i deo legi⁹ politice nāq; di
cūt fm q^d regūt vitā huānā q^d
ad opa exteriora et fm q^d pug
nāt cōn vicia purgatorie dñe
fm q^d sūt iā in victoia vicōz q^d
respiciūt pū interiora pū extio
ta purgati ai dñe qñ iā de vic
tis vicis possessōz v̄tutū q̄escit
taro insurgētibz p̄mis motibz
exēplares dñe q^d in mente dina
cōsistūt. **Nā** p̄dee v̄tutū in deo
sūt q^d ip̄e t̄p̄ oim exēplar ē **Arī.**
didit v̄tutes itellāiales q^d cōsue
tudiāles **I**ntellāiales v̄o didit
i sophiā id est sapiām q^d itelligē
ciā et fr̄nesim id est prudenciā
spiritus q^d hec tria cōbināt nos
ad deum quia sophia reg⁹ affe
ctum **I**ntelligencia vero intelle
ctum sed fr̄nesis v̄trumq; pru
dencia enim spiritus regit cog
itacōnes et affectiones virtu

tes v̄o cōsuetudinales bl.ūb⁹
in honestatē et libertatē et hec
duo cōdinant nos ad homines
quia honestas cōdinat homi
nem quo ad seipsū liberalitas
autem quo ad proximū. **I**tem
phia moralis diuidit in ethi
cam yconomiam et politicam
Narū p̄ma mores quo ad seip
sum instruit. **S**ecūda familiā
dispōit **T**ercia v̄bes et regnā
regit. **C**irca virtutes h̄ sciendū
est q^d cū vna sit gracia gratifi
cans animā. **S**ep̄tē tamen sūt
virtutes quibus humana vita
regitur. tres q̄dem theologice q^d
quatuor cardiales. **E**t licet hec
virtutes sint gratuite p̄e m̄for
mātem gracia possunt tamen in
formari p̄ culpam et iterū
informari p̄ remittentiā aduen
iente gracia que est habituum
virtus origo finis et forma. **d**e
hac lege sola caritas excipitur
q̄ informās esse non poterit si
aut ceteræ virtutes cum ipsa sit
virtutum forma nam cū habi
tus aliarū virtutum habeatur
sine gracia et caritate in quibz
consistit vita v̄tutum tunc sūt
informes cum autem gracia su
puenerit tunc formantur et de
cōātur ac deo sūt acceptabi
les. **U**nde virtutes informes
sunt sicut colores extincti et sicut
et sicut carbones extincti et sicut
m̄mi aridi et sicut aurū obbum
tū et sicut gēme cōise in silices

Conuerso virtutes formate sunt
sicut colores in luce visibiles quod
aspectui complacentis et sicut car-
bones ardentes et sicut rami vi-
uentes et sicut aurum fulgens et
sicut gemme vas aurum decoratus
Differencie inter virtutes et pre-
cepta et dona et fructus et bea-
titudines Virtutes potencias
disponunt Precepta opera respi-
ciunt Dona operibus facilitatem
addunt Fructus gustui saporem
apponunt spiritualitatem Beati-
tudines ipsi virtuti premissum sive vie
sive patrie coniungunt Alii est
differencia quia virtutibus bene
operamur bonis operamur ex-
tra beatitudinibus operamur per-
fecte fructibus utimur **De vir-
tutum cardinalium et theologi-
carum** **Ca. XVII**

Differencia virtutum theo-
logicarum et cardinalium
hec est quia virtutes the-
ologicæ mouent in finem Sed
cardinales mouent ad ea que
sunt ad finem Item differencia
est quia theologicarum virtutum
obiectum est ipse deus Sed card-
inalium virtutum finis est ipse
deus et non obiectum proprie Vir-
tutes theologicæ habent per ipsum in se
Cardinales vero per acquisitionem
Ite virtutes theologicæ mouent
ad opera ex rationibus sumptis a
iure diuino Sed cardinales a iure
naturali Item virtutes theolo-
gicæ attenduntur quantum ad

actus interiores Cardinales vero
ad opera exteriora Item theolo-
gicæ non habent finem bonis Car-
dinales vero sine bonis haberi
possunt Ite theologicæ sunt dis-
cretiue actuum in proximum Item
theologicis sic est quod habitus ge-
nerat actus Sed in cardinalibus
conuerso quia ibi actus generant
habitus secundum quod philosophus dicit
quales sunt actus quia tales sunt
habitus **De virtutibus theo-
logicis in generalibus** **Ca. XVIII**

Anima quantum ad super-
iorem partem in qua
consistit ymago trinitatis
habet rectificari per tres vir-
tutes theologicas Unde sicut y-
mago creatoris consistit in trini-
tate personarum et unitate essentie
sic ymago recreationis consistit
in trinitate habituum cum unitate
gracie Per hos autem tres habi-
tus virtutum Anima fertur in sum-
mam trinitatem secundum tria appa-
ta tribus personis ita quod fides di-
rigitur in summe verum mutando
credendo et assentiendo Spes
in summe arduum inmitendo et ex-
pectando Caritas autem in summe
bonum desiderando et amando Vir-
tutes theologicæ differunt inter
se multipliciter Primo secundum ac-
tus proprios Nam fides facit deo
assentire Spes in deo confidere
Caritas facit deum diligere Secun-
do differunt ratione subiecti Nam
fides in rationali Spes in irrationali

caritas in compassibili. Tercio
differunt rone obiecti. Nam fi
des est circa veru. spes circa au
diu. caritas circa bonu. Quan
to rone effcus nam fides in pñ
ti deū sequit. spes motu vsqz
comitat. Caritas pbenit am
plexat. Quinto differunt rone
cognicōis quia per fidem deus
cognoscit vt vitas p spem ha
bet vt eñitas p caritatē iūgit
vt bonitas.

De fide. Ca. XIX.

Fides s'm aplm est sba
reru spanday argumē
tu nō apicentiū. In hac
diffinicōe fides dē sba idest fū
damentū subitās edificō spūa
li qdy est grā et glā ipa namqz
fides fāt iam aliquatiter res
spandas i nob subsistere p gra
tiā et fāct tanē p gloriā. vel
ideo fides ē fūda mētū grē et glē
qz ipa pñ? hūus vntū ē pñ?
bico nō tpe s natura reru span
darū dē qz fides p assensū fāt
in nob subsistere res spandas
argumētū dē idest arguēs mē
tem qz fides inclinat intellectū
ad credēdū ea q nō apparēt et
pēt hoc dē fides po? argumētū
qz cōclō qz fides pbat ex nō ap
parētibus qdy sint et nō pbatue
nō apparētū dē qz fides sua lu
ce et vntē maifestat ea q nō ap
parēt tā pñta q pñcia q futā
Pretita qōe qz s'm Aplm fide i
telligi? apicita eē scia. Pñcia

vero sicut apē. Aug? . Dem?
in qd deo aliqd posse et nō intel
lige nō posse futurū aut qz p fidē
credidit? resurrexerūt mortuorū
et hūmōbi Fides dē ingratē scz
hūus infōrtus caritate illuāns
mētē ad credēda Actū. fide pñ
ficās corda eoz qñtas infōrtis
faco. Fides s'm opibz mortua ē
Motus fidei Aug? Fides ē credēda
qdy nō vides Facilitas credēdi
Math. nō iueni tantā fidē i isrl
deuocō fidei Math. o mltz mag
ē fides tua Articul fidei. Vñ in
symbolo Anath. Nec ē fides ca
vt eōa? qē. hūit in alia scia qō
sunt añcedēñ vt supōnes qōa
vero cōsequēcia vt cōclusiones
quēdā quasi media vt pōnes
pbatēs ita in doctrina fidei
quēdā sūt ad modum supō
sitiōnum vt ea q sūt de iure na
turali sicut nō esse fornicābūm
vel fornicandū esse mortale
peccatū. Quēdā ab modum
cōclusionum vt animā in bap
tismo lauati et alia sacramēta.
Quēdā ab modum pñficiō
num vt sunt articuli fidei. No
ta qz fides est media quasi inē
opinionē et sciēciam qz opinio
se habet ad vnā ptem cōtra
dictionis cū fornicōne aliter?
partis et sine causē cognicōne.
Sciēcia aut se habet ad vnā
partem cōtradictionis sine for
nicōne relique et cum causē cog
nicōne ac per media necessaria

Unde sciencia est necessariorum
et ita patet quod fides participat
cum utroque. **A**d fidei perfectionem
pertinent septem. **P**rimum est quod
sit prime veritati in eam sicut fi-
des moysi qui se negavit filium
filie pharaonis magis eligens
affligi cum populo dei quam tempora-
lis peccati habere iocunditatem
secundum quod sit caritate formata
sicut maie magdalene quam fi-
des saluam fecit et cui dimissa
sunt peccata multa quia dilexit.
Tercium quod sit deuotione seruanda
sicut illius mulieris cui dixit do-
minus. **Q**uartum quod sit bonis
operibus probata sicut fides cor-
nelij. **Q**uinum quod sit fortitudine
colorata sicut fides Stephani
Laurentij et aliorum martirum qui
pro fide fortiter facti sunt in bel-
lo. **S**extum quod sit obedientia deco-
rata sicut Abrahe. **S**eptimum quod
sit humilitate subiecta sicut fi-
des beate virginis que ait. **E**cce
ancilla domini. **N**ota quod fides ma-
gis auctoritati imitatur quam rationi
quia secundum **Ge** 3. **F**ides non ha-
bet meritum cui humana ratio pre-
bet experimentum intelligit sufficiens
quod cum fides rationibus firmetur
tamen nec talibus nec etiam expe-
rimento sensibili debet quis cre-
dere contra fidem sicut patet in
eukaristia ubi visus gustus tactus
et odoratus dicit esse panem
et vinum. **S**ed fides dicit esse corpus

pus christi et sanguinem. **V**n **A**ugustinus
quod intelligimus inquit
debemus rationi quod credimus
debemus auctoritati quod opinamur
debemus errori. **N**ota quod
duplex est cognitio de deo scilicet
naturalis et accidentalis. **N**atur-
alis cognitio duplex est scilicet ante
peccatum qua homo agnoscebat
deum apertim in creaturis. **I**tem post
peccatum et hoc est per speculum in
enigmate. **A**ccidentalis cognitio
triplex est. **P**rima est acquisita
per rationes naturales quam habet
philosophus et dicitur sciencia. **S**econda
est que habetur testimonio scriptu-
rarum et miraculorum et hec cog-
nitio dicitur fides in formis. **T**er-
tia que habetur ex caritate. **S**ed
hec dicitur fides formata et per
talem cognitionem assentit aia
prime veritati propter se et supra
omnia. **U**nde adueniente ea pe-
reunt omnes alie cognitiones ac-
cidentales ad minus quo ad ac-
tum. **C**um enim alie cognitiones
veniunt in anima tunc fides tamquam
velocior preoccupat motus omnes.
Cum fides sit deus non apparentibus
et difficile sit occulta credere
necessaria sunt duo ad hoc ve-
luciter credatur veritas. **P**ri-
mum est illustratio veritatis ani-
mam eleuans. **S**econdum est recti-
ficatio auctoritatis aia; firmas
quorum primum est per fidem. **S**ecundum
est per scripturam authenticam et per
spiritum sanctum edictam auctoritas

ergo potest fulcimentum fidei et si
des assentit auctoritati. utrumque
verum per ipsum est propter quod splen
dor et verbum dicitur quia mentem per
fidem illuminat et veritatem per doctri
nam ostendit. **N**oc quoque sciendum est
quod una tantum est fides tam in pre
teritis quam in presentibus et quam in futu
ris licet magis clara sit in eis
et explicita qui sequuntur christum
quam in eis qui precesserunt eius
adventum sicut novum testamentum
est clarior quam vetus quia enim nos
secundum factum antiqui patris cre
debant esse futurum exceptis illis
articulis qui adhuc restant com
plendi sicut et resurrectio est
mortuorum et iudicium extremum et
remuneratio bonorum et puni
tio reproborum etc.

De effectu fidei. Cap. XX.

Fides multa bona facit
hominem saluat. **V**nde
dictum est marie magda
lene fides tua te saluavit. mentem
purgat. **A**ctu fidei purificans cor
da eorum contra mundum pugnat.
Neb. Sancti per fidem vincerunt
regna. **P**ostulata impetrat. **V**nde
Qui multum quam magis est fides tunc
perseuerantiam dat. **A**postolus.
Tu autem in fide. ista temporalia con
tempnit. **N**eb. fides moyses gran
dis effectus est negavit se fili
um etc. **J**ustificat. **A**postolus.
Credidit abraham deo et repu
tatum est ei ad iustitiam beneficiat.
Vnde quia vidisti me thomas

credidisti beati qui non viderunt
et crederunt super fundamentum fi
dei quidam edificant aurum et em
pla omnis quia qui contemplant sine
fide quasi qui mittit videre solem
sine oculis quidam argentum pro
tationis quia qui predicat sine fide
non loquitur eum qui secundum deum
est sermone fidelem. quidam la
pides propositos bonorum operum.
quia qui bene operatur sine fide est
sicut qui facit structuram super are
nam. **I**ta alii edificat ligna secundum
amorem ad deum et temporalium.
Alii fenem id est finem delect
tationem carnalium. **A**lii stipu
lam scilicet consocium verborum
et operum inferorum. **I**sti
quidem saluantur merito fun
damenti sic tamen quasi per
ignem quo exuretur edificium
non idoneum tanto fundamen
to fides habet effectus quosdam
essenciales et principales ut est
facere filios dei et facere dignos
vitam eternam et facere similes deo
et purgare animam a tenebris
peccati huius infidelitatis et isti
effectus sunt a deo. **A**lios ha
bet effectus voluntarios et secul
darios ut est credere et dirige
re opera aliarum virtutum et
imparare omnibus suo modo et
isti effectus a libero arbitrio
sunt. cum qui efficit homo seipsum saluet
et sine quo nullus saluari possit.
cum fides est via eterne vite.

De articulis fidei. Cap. XXI.

I respectus habeat ad
eos qui symbolū edide
runt Tūc articuli sūt
duodecim ad numerū duodecim
Aptorū Si autē consideremus
que radicaliter sūt credenda
Tūc articuli sūt quatuordecim quod
septem spectāt ad diuini
tatem et septem ad xpi huma
nitatem. Ex hoc significata sunt
in septem stellis et septem can
delabris aureis in quorū medi
o fili? hominis ambulat. Sūt
scilicet septem articuli fidei quod pti
nent ad diuinitatem. Primus
est vnū esse deum qui notatur
ibi patre; omnipotentē. Secū
dus est patre esse deum ibi pa
trem omnipotentē. Tercius ē
filiū esse deum ibi. Et in ihesu
xpm filiū eius vnūq̄ dominum
nostrū ihesū xpm. Quartus ē
spiritum sanctum esse deum ibi
Credo in spiritum sanctum. Sic
patet quod predicti quatuor arti
culi sūt de vnitāte diuine essen
cie et trinitatē psonarum. Vnde
est credere remissionē peccatorū
hīs quod sūt in ecclesia ibi Sanc
tam ecclesiam catholicā sancto
rum cōmunionem remissionē.
Sextus est resuscitacō. ibi.
Carnis resurrectionē. Septim⁹
est honorū remuneracō. Subq̄
cōprehenditur et malorum pu
nicio ibi vitam eternam. Et is
ti tres vltimi articuli ad diu
nitatē p̄tinent quia virtute diu

initatis sit peccatorū remis
sio que est anime viuificacō et
corpum resurrectio. atq; corp
pis simul et anime glorificacio.
Alij septem sūt articuli qui p
tinent ad xpi humilitatē. Pri
mus est credere filiū dei esse cō
ceptū a spū scō ibi. Qui concept⁹
est de spiritu sancto. Secundus
est filiū dei natum ex maia vir
gine ibi. Natus ex maria vie
gine. Tercius filium dei p nos
bis mortuū i cruce ibi. Passus
sub p̄ncio pilato crucifix⁹ mor
tuus et sepultus. Quartus filiū
dei descendisse ad inferos s̄m
animam ibi descendit ad infer
na. Vnus filium dei resurrexis
se ibi. Tercia die resurrexit a
mortuis. Sextus eundem ascē
dissē ad patris equalitatē ibi.
Ascendit ad celos sedet ad dex
teram dei patris omnipotentis.
Septimus filium dei iudicatu
rum bonos et malos ibi. In
uenturus est iudicare viuos et
mortuos. Isti quatuordecim ar
ticuli colliguntur ex symbolo quod
ap̄t̄i ediderūt. Articulū primū
et secundum de diuinitate. Pe
trus posuit. Tercium Andreas
Quartū Bartholome⁹. Quin
tū Symon. Sextū. Matheus.
Septimū Mathias. Item p̄ti
mum articulū de humanitate
xpi posuit. Iacob⁹ maior et etiā
s̄m. Tercium Iohannes. Quartū
Thomas. Quintū Mathe⁹. Sex

tuū philippus. **T**ria sūt sim-
bola Primum appostolorum
secundū intencōem cōcilij Ter-
cium achañ. Primum factū est
ad fidei instructioē. Scdm ad
fidei explanacōē. Tercium ad fidei
defensioē. **N**ota qd aliud est
credere deum / aliud credere de
o / aliud credere in deum. Quo-
mam credere deū est credere ip-
sum esse. Credere autē in deum
est credendo amare eum et cre-
dendo in eum ire ac mēbris e?
in corpore. Credere vero deo est
credere verbis eius.

De spe **C**A XXII
Spes est certa expectacō
future beatitudinis ex
dei grā in mētis apprehē-
sio pro veniens. In hac diffinicōe
non sumitur certitudo demon-
stracōis in qua plene vni par-
ti consentitur. S; certitudo opi-
nionis qua vni parti consenti-
tur. quia racione pbari. vide-
tur. nec cū omniō de est in for-
titudie. **Q**uā autē expectacō
nis causa p̄cipalis est dei grā
et nō nostra merita quia et ope-
ra nostra nō sūt meritoria nisi
ex dei gracia. **N**ū meritis ta-
men aliqd h̄rere. nō est spes
sicut ait Gregorius. Sed p̄-
sumcio. In predicta diffinicōe
diffinitur motus spei / et non
v̄tus. S; v̄tus spei diffinitur sic
Spes est audacia mētis de
largitate dei concepta habēdi

vitam eternā p̄r bona merita
inter fidem et spem talis est dif-
ferencia. **F**ides em̄ est de p̄citiis
et futuris. **S**pes autem de futu-
ris tantum est. **F**ides est de bo-
nis et malis. **S**pes autem de
bonis tantum. **F**ides est de bo-
nis tam sibi quā alijs. **S**pes
autem de bonis sibi tantum con-
ueniunt tamen in hoc qd tam
fides quā spes de inuisibilibus
est. **C**ertitudo spei ex tribus
oritur. scilicet ex diuina largi-
tate ex habundancia merito rū
ex p̄gustacōne eternorum.
Nota qd spes put est viatorū
hic est cū certitudine opinōis
vt dictum est. **S**pes autem eo-
rum quā sunt vt sicut in purga-
torio et qui fuerūt in limbo est
cum certitudine sciencie. vnde
declinat aliquo modo a spe p̄-
rie dicta. spes autem q̄ fuit in
stephano quando vidit celos
apertos et que fuit in paulo
quādo dixit scio cū credidi qd.
Et q̄ fuit in adam ante p̄cā /
tum fuit cum certitudine visio-
nis tñ satis debiliōris quā in
celo vnde spes fit sumpta ab
huc est minus p̄rie sumpta
dicta. **E**x h̄is patet qd in pa-
tria non est spes p̄mij quia
beatitudo est omnium bonorum
simul tota passio. vnde nichil
est futurū qd speret licet sc̄s
si ab huc futūa sit resuscitā cor-
porū p̄m tñ p̄s ē p̄m agcō.

spes autē sit futurū respicit qđ
priuat tam presenciā rei qđ cog
nitionis prout spes proprie su
mitur duplex est spes scz suffra
gij et p̄me auctoritatis Prima
est ponenda in sanctis Secūda
in solo deo Et hec ē triplex scz
vne Psal. In te domine sp̄pau
non cōfundar in eternū Gracis
Psal. Sperantē autē in domino
misericordia circūdabit Glo
rie Prover. Qui sperat in deo
saluabitur Effectus spei mult
plex est a tribulatione liberat
Psal. In te sperauerūt patres
nostri Exempiū de Suzāna et
Dan cōfortat Nach. peuntes
septē filios sub vno die tempe
bno animo ferebat ppter sp̄p
quā in deo habebat mentē ele
uat Psal. Qui sperat in domino
nu. for. qđ Saluat Psal. Qui
saluos facit spe ātes in se. Tē
p̄milia ministrat Psal. Quili
omniū in te qđ Sp̄s cōparatur
multis rebz dicitur em Galea
thesp Galeā salutis qđ Ancho
ra Heb. dicit de spe Qm̄ sicut
anchora habem? aīe turā ac fir
mam medicinā Psal. Sperās i
domino nō infirmabor Gemma
Proū. Gemma gr̄tissima expecta
tio prestolantis Solaciū Heb
vt fortissimū solaciū habeam?
quī cōfugimus ad tenendy p̄p
m tam nobis sp̄m Elauis glo
sa super illud Sperans in domo
p̄ sp̄m intratur ad videndy illud

qđ credis lignū vite Sapia si
cōā hominibz cor. pas. qđ

De Caritate **Ca. CXXIII**

Caritas scđm apl̄m sic
diff. mē Caritas ē finis
precepti de corde ponē
et consciencia bona et fide nō fic
ta et sumitur hic finis consuma
tionis quia caritas est cōsumā
tio siue perfectio om̄is precepti
et potest dici finis terminaciois
preceptorū qđ omnia op̄a sūt
in precepto tendūt ad caritatē
vt magis ac magis habeat de
corde puro idest intellectu put
dicat glosa et sumitur intellect?
pro actu intelligendi scđm qđ
causatur motus caritatis Qnto
em̄ quis magis itelligit tanto
magis diligit nū alias i. dicit
et ita hec p̄p̄sicio denotat cā n
est idem et conscienciā id est
sp̄e quia qui purā habet consci
enciā seute sperat et fide non
ficta idest liberata vel nō fragili
Sed inter aduersa forti prosp
in libro de vita cōtemplatiā d
scribit caritatē sic Caritas est
vt michi videtur recta volūtas
ab om̄ibz terrenis et presentibz
Proisus aduersa iuncta deo i
separabiliter et vnita igne qđā
sancti spiritus a quo ē et ad qđ
refertur incensa Inquin amenti
omnis extranea corrupti nescia
nulli vicō mutabilitatis obno
ia super om̄ia que carnaliter di
ligūtur excessa affectionū om̄i

potētissima diuine cōtemplacō
nis auidā in omnibus semp in
victa sūma actionū bonarū. Sa
lus morū. finis celestiu pcepto
rū. mors t̄minū. vita virtutū.
v̄tus pugnātiū. palma victoriā
Sanctarū menciū arma. causa
meritorū bonorū. p̄miū p̄fectorū.
Sine qua null? deo placuit cū
qua aliqs nō potuit deo disp̄si
cere fructuosa in penitentib? le
ta. in p̄ficiētib? gloria. in pse
ueatib? victoriosa. in marti
rib? op̄osa. in omnibus oīno
sedibus ex qua quidq̄ est b̄s
opis viuet. Caritas cōpū ad az
tū diffimē quorū mod? Primo
hic in terco libro sententiay. Ca
ritas est dilectio qua diligitur
deus p̄pter se et proximus p̄p̄
deū et in deū. Secūdo sic quid
est caritas n̄ vita copulās ama
tū cū amato. Tercō sic s̄m Aug?
Caritas est v̄tus qua vidē deū
et p̄tui desideram? Quarto sic
caritas est v̄tus q̄ n̄i animi eās
fima affectio ē. Harū diffimō
nū Prima dat̄ in op̄acōne ad
ad deū. Secūda in cōmpacōne ad
eius possessore. Tercia in cō
pacōne ad t̄minū. Quarta in cō
pacōne dilecti ad dilectum.
Differētiā int̄ caritatē et alios
amores. Ca. XXIII.
Nō triplex est ḡuitas
nālis et vicōsus. Amoz
gratuitus est laudabil?
q̄ v̄tus habet finē p̄cipalem

bonū incommutabile hic diuidit̄
in amicitia et concupiscētia. s̄m
amicitia diligit quis deū puris
sime nō respiciens vtilitatē suā
sed bonitatem amari hoc modo
diligit homo plus deū q̄ seip
sūm. s̄m concupiscētia vero di
ligit quis deū remunerationem
in eo expectans. amor naturalis
nec laudabilis nec vitupabilis
est et habet finē indigēdam vel
vtilitatē p̄p̄riā iste similit̄ diuidit̄
diē in amicitia et concupiscētia
s̄m amicitia diligit? nos licet
amore et n̄iam p̄fectionē et nol
tā cōseruationem et magis ea
q̄ sunt magna necessaria vt ca
put p̄ quo totū corp? expōit?
h̄ cōis nobis et brutis est. s̄m
concupiscētia vero diligit? deū
q̄ necessitati nostre lubuenit et
subicit q̄ h̄ amore nō diligit
res p̄pter se sed p̄pter v̄sū eius
vnde hoc modo plus diligit h̄
se dilectione n̄ali q̄ d̄m. Amoz
vicōsus vitupabilis est q̄ est
peccatū et habet finē voluptatē
sive dilectionē in creatura. h̄ a
moz etiā diuidit̄ in amicitia et
concupiscētia s̄m amicitia di
ligimus h̄ amore delectationē
creature p̄p̄ se q̄ v̄s nō h̄eat
in nob̄ s̄m concupiscētia nō diligit?
voluptatē creature p̄p̄ nos. Amoz
īter est m̄plex sc̄i n̄alis erga
socios iust? erga p̄ntes. iocūb? erga
erga inimicos. sc̄i erga deū.

Item differēcia est inter amor
tem et dilectionē et caritatē qz
amor ppe est nature et dicitur
amor quasi aīorum vno .hic
amoz quasi appetitū in te amata Di
lectio est amor p̄mi Et dicit
dilectio quasi duo ligans So
ciat em̄ amantē et amatū in a
more vt scilicet mutuo se dili
gāt Caritas est amor in deum
hic amīcū determinat et iudic
tat omnibz caritatē Vnde dicit
caritas q̄n carā vnitās vel carū
deo faciens Alia est differēcia
inter p̄dicta q̄a amamus deū
p̄ter se Diligim⁹ eū sup oīa
Caritas vtrumqz p̄lectit .s.
p̄ter se et sup omīa Diligere
deum in hoc differt a dilectio
ne p̄mi Quia diligere deū ē
velle ei bonū qd̄ habet .s. qz sit
oīps et sūme bon⁹ et huiusmodi
Itē diligere deū est velle eius
p̄e p̄ta seruare cū intencōe fut
endi eo Itē diligere deū est vel
le ipsū possidere et possideri ab
ipso Itē diligere deū est volū
tatē dei volutati sue in omnibz
p̄ferre Diligere vero p̄m ē vel
le sibi sūmum bonum .s. p̄e
essenciā . sed p̄ grāciā Itē dili
gē p̄m ē idē velle et idē nolle
in bono . Itē diligere p̄m est
successū bonū ei optare et q̄ere
Itē diligere p̄mum ē velle ei
hoc qd̄ sibi Est itē differēcia
inter dilectionē dei et p̄mi
Quia deū diligimus i se et p̄

ter se . p̄mū vero diligimus
in deo et p̄ter deum . Q̄n dicit
mus esse duplicē caritatē . scilicet
dei et p̄mi Hec duplicitas nō
intelligit q̄ntū ad habitus . S;
quantū ad actus qz vno habi
tu caritatis diligunt deus et p̄
mum Caritas quandoqz dicit
habitū ap̄ Caritas dei dif
fu ē . i . c . u . Q̄nqz motū Car
Ordinavit in me caritatē Q̄nqz
signū vnde maiore caritatē nō
habet idēst maius signū carit
tatis Quandoqz tertiā p̄sonam
in trinitate Io . deus caritas ē
Et sic sumitur p̄sonalitē Q̄nqz
sumitur essentialiter Et sic to
ta trinitas dicit caritas Q̄nqz
sumitur p̄ feruorē caritatis Vñ
Dimissa sūt ei p̄ca . m . q̄m .
di . m . De effectu caritatē Ca . p̄p̄
Caritas p̄m expellit
Vñ dimissa sūt ei p̄ca
m . q̄ . d . m . Regē cū
sōd Ap̄ Qui diligit le . i . p̄le .
Deū hoīi iūgit Io . Qui ma
net in caritate in deo m . et d̄
in eo . Mentē virtutibus ornat
ap̄ caritas p̄ . ē . q̄ . Perfecti
onē adducit ap̄ Ad huc expel
lit viā nō . b . Et am tribuit Io
Si quis diligit me et sequit
ad eū v̄ . et mā . apud e . su . Di
lectione dei dignū facit Io . Si
q̄s diligit me di . ap̄ . meo Ca
ritas in cordibz nostris diffū
dit cum ad p̄mū dilatatur
Effundit p̄ p̄dicōnē et p̄ opa

misericordie infundit p illumi
nationem grē supfundit p opera
pfcōnis et sup iero gacōnis per
carita ē vit. Deu ad hoies in
carnacōne et in hoies in grade
collacōne p ipam carita ē curēt
hoies ad deū bona opacōe pue
mūt ad deū glorificacōne amo
ris est vulnerate qz mīa ma cor
dis penetrat. **Cañ.** vulnerata ca
ritate ego sū languidū facere
et hoc p desiderū essendi cum
amato. **Cañ.** Runciare dilecto
meo qz amore lan. Inebare qz
hic intēdit in amatu qz suiipi?
et oim rerū pter illū obliuiscit
Cañ. Comedite et bibite et liq
facere qz cor in dina dulcedine
hic resoluatur qz appetitus cum
appetibili miabili aicitia vniē
Cañ. Anima mea liq facta est
vt di. lo. est Amoz hēt vim dif
fusiua in bona opacōe. **Diuitiua**
in propini dilcōne transformati
ua in iustificacōne. Itē aliter h
ostēdit qz vim habet diffusiua
vt patet in rerū creatōne vniē
ua vt patet in cristi incarnacō
ne transformatiua vt patet in
glorificacōne.

Quibus enim rebus caritas
assimuletur.

Ca. **XXVI.**
Caritas est bonorū pnci
piū qz a deo ipsa ē etiā
bonorū mediū qz scōm
deū ipa bonoz finis est qz ppē
deū vel alit. Caritas dicit bonē

opacōnis pncipiū qz mouet
scōm illud Gregorij. Caritas
opaf magna si ē dicit esse me
diū qz opa informat dicit qz
finis qz opa dirigit et ad finem
debiū pducit. Quo caritas bē
finis sciēdum qz tplex est finis
scz cōsūpōnis et cōsumacōnis.
tminacōnis. **Primo** mō caritas
est finis pccoz qz illa cōsumit.
Secdo mō caritas est finis pccp
torū qz illa pncit. **Tercō** mō caritas
vita etna qz ipē deus ē nū labo
ris. **Sz** vita itna dē est tmi?
qz cō. deus vero tmi? in qz qel
cō. Caritas dē forma vntum
māplacit. **Primo** qz mouz oēs
vtutes ad exāiora opa p qz pfi
unt vtutes et merētur augeti.
Secdo qz oēs vtutes mouēt ad
finē caritas scz ad bonū Caritas
em hēt bonū p fine et obiecto.
Alie aut vtutes hāt bonū nō p
obiecto sed p fine tantū et ille
finis virtutum pfectionē deno
tat. **Tercio** quia caritas aug
mentat virtutū delectacōnem
et tollit fastidiū et alleuat ho
nera ppter ipius desiderium.
Quarto quia complet animā
et pncit non quidem in esse na
ture sed in esse gratuito et me
ritorio. Caritas multis rebus
similis dicitur quia compatue
auro qd formaz tribulacōnis
probat. **Aurore** quā sequitur
bies eternitatis archēne in
qua qui nō fuit inuentus pnt

Arbor bonos fructus p[ro]ferenti
 Ale ab celestia subleuanti **S**i
 timini deo animā coniungenti
 Clau celū a p[er]ienti corone mē
 tem decoranti capiti sensū & mo
 tum influētī **C**aritas em̄ influēt
 sensū id est ratiōē merēdi alijs
 virtutibus influēt etiā in motū
 id est affectū mouēdi meritorie
 deo mentem illuminare sponse
 thorum deo exhibētī **F**umi deo
 attrahenti et firmamento aq̄s
 voluptatis ab aq̄s eternitatis
 diuidenti **F**onti mentē vrigātī
 Gemme animā ornātī **G**labio
 flāmeo paradisi custodiētī **J**u
 go suauiter p[re]mētī **I**gni affec
 tum accēdenti **M**āne d[omi]no celo des
 cendenti **R**ose rubenti **R**adici
 humore gracie quā a sūmo tra
 hit ab virtutes transmittenti
 ut sic nutriant et conseruent
 in bono soli fulgenti thez[aur]o
 latenti in uisibilib[us] omnes rationes
 diligenti in dilecto colligenti
Vino in ebrati vesti peccatorū
 turpitudinē cooperiētī vnguētō
 vlnera letalia tuanti **¶ De ex
 cellētia caritatis ¶ Ca XXVII**
Caritas excellit alias v
 tutes in multis **P**rimo
 in dei conformitate **J**o
 diligamus deū qm̄ ipse prior
 dilexit nos **S**econdo in speciali
 dignitate **R**ic. **C**aritas ē regina
 virtutū **T**ercio in preciositate
 quia est aux[iliu]m & op[er]e **Q**uarto
 in spontaneitate quia ē planeta p[er]

neris & anime pulcritudo quia
 sicut pulcritudo exterior homi
 nis est ex decenti membrorum
 ordinacōne et venustate coloris
 sic etiā pulcritudo anime est ex
 decenti ordinacōne actū et ha
 bitu venusto hoc aut̄ facit in a
 nima cuius actus est ordinatus
 cuius venustus ē habitus **Q**uā
 to in subportacōne laboris **A**ug
Oia gūia & inania leuia facit
 amor **S**epto in vigorositate **C**ā
 tico **F**ortis ē ut moēs dilectio
Septimo in vtilitate **A**ug **H**a
 be caritatem & fac quicquid vis
Octauo in dulcedine quia caritas
 vel actū suū facit delectari nos
 in deo non solum in patria sed
 etiā in p[er]ia **¶ De signis dilec
 tionis ¶ Ca XXVIII**
Igna dilectionis sunt
 quia amicus amicum li
 benter audit libenter d[omi]no
 ipso libenter loquit̄ sepe de illo
 cogitat in t[em]pore sibi obsequit̄
 corpus et res pro illo exponit
 offensam cauet offensum placat
 congaudet prosperitati condo
 let aduersitate **G**audet de sua
 p[re]sencia & de absentia diligēt̄ &
 eddit hoc qd̄ ille **C**onat̄ ei pla
 cere **T**imet displicere **T**rahit a
 lios ad eius amicitia **M**unera
 ab eo data non alienat **C**onū
 ljs suis acquiescit p[er]it ab eo
 fiducialiter **Q**ualiter possit q̄s
 scire utrū habeat caritatē **N**ota
 q̄ quidam sciunt se nō habere

caritate ut qui sunt in actu peccandi vel in proposito Quidam dubitant se habere quia rationes habent pro utraque parte ut sunt illi qui incipiunt facere quod in se est Quidam putant se habere sicut qui multa bona fecerunt et diu abstinuerunt a peccato Sed adhuc sustinent motus temptationum et ymaginatur turpia Quidam expiuntur se habere caritatem ut illi qui gustant dulcedinem in quibus fomes fere extinctus est et quasi semper vel bona faciunt vel affectant Quidam certi sunt se habere ut quibus deus revelavit qualis fuit paulus.

De gradibus amoris.

Ca. XXIX.

Radus amoris sunt isti Primus est diligo propter me iste amor non est bonus Secundus est diligo deum propter me iste est mercenarius et tunc erit bonus si principalis finis est deus Tercius cum diligo deum propter se id est quia bonus est hoc est valde bonus quia talis amor uno tantum oculo id est deextro respicit deum Quartus cum diligo me propter deum hic est optimus quia in tali amore nichil querit homo de suo etiam in se ipso sed solummodo quod dei sunt super omnia Diligendus est deus quia cum ipse sit principium et hoc ipsum est summum et hoc ipsum quod summum est summe bonum est et hoc ipsum quod su-

me bonum est summe beatum est summe beatificum et hoc ipso summe fructuum et propter hoc est ei summe pro amore inherendum et in eo tantumquam in fine quiescendum tria generaliter diliguntur scilicet utile delectabile et honestum propter primum diligenda est tribulatio quia utilis propter secundum diligenda virtus amplius quia honesta propter tertium diligendus est maxime deus quia delectabilis primo propter hec omnia diligendus est deus quia ipsum diligere utile est delectabile et honestum est Gradus caritatis in quantum ipsa tollit peccatum sunt isti Primo tollit caritas peccatum mortale non quantum ad habitum sed quantum ad actum libent enim a peccato mortali sed non a potestate cadendi in id Secundo modo caritas tollit mortale peccatum quantum ad actum et habitum sed veniale neutro modo sicut patet in aliquibus sanctificationis Tercio caritas tollit mortale peccatum utroque modo et veniale quo ad actum sed non quo ad habitum Talis fuit caritas in beata virgine ante conceptionem christi Quarto caritas tollit utrumque utroque modo sic fuit in beata virgine in conceptione et post Tunc enim fuit in ipsa sublatus fomes peccandi totaliter etc Quinto enim

Quinto tollit caritas utrumque
utroque modo et insuper omnem
miseriam Sed hoc fiet in prima
Patria est caritas quoniam est. Ha-
bitu magna. Notum interiore di-
recta. Ope exteriori sollicita fia-
bitur stabilita. Feruore discreti
Dulcedine consolatoria. Dilige-
tia deus. Toto corde id est in-
tellectu sine errore. Tota anima
id est voluntate sine contumacitate
Tota mente id est memoria sine
obliuione.

De ordine caritatis Ca. XXX

Ordinis caritatis secundum
Aug. est diligere. Pri-
mo quod super nos est id est deum
deinde quod nos sumus. Post hoc
quod iuxta nos est id est primum. Vlti-
mo quod infra nos est id est corpus
proximum. In eodem gradu contineri
debet corpus proximi quod utrumque
tenet rationem inferioris boni re-
spectu spiritus nostri. Secundum
Ambrosium. Diligendus est primo
deus. Secundum parentes. Inde filii
Post domestici. Vltimo inimici.
Sed hoc de exhibitione quidam
intelligunt. Alii diligere magis
altero multipliciter scilicet maiori
affectu. Sic super omnia diligendus
est deus. Sed inter homines
magis diligendi sunt parentes
quam filii. Deinde de consanguini-
bus secundum gradus agnationis. Maio-
ri affectu. Sic plures diligendi sunt
filii quam parentes. Sed eque pen-
tibus pro succurrendum est magis

indigenti ad maiorem gratiam. Sic
magis sunt diligendi qui magis
ad gratiam se humiliant. Ad ma-
iorem gloriam sic diligendi sunt per
gradus participandi bonum gratie.
Nota quod idem est ordo dilectio-
nis nature et gratie hoc excep-
to. Quod homo dilectione natura-
li magis diligit se quam deum. Sed
e converso in dilectione gratuita.
Prima sciendum quod idem est ordo cari-
tatis quam secundum Aug. est in via
est etiam in patria quia cum gloria pro-
ficiat naturam quicquid non est imp-
fectio in natura manebit in gloria.
De dilectione proximi. Ca. XXXI.

Mutuo se debent homines
diligere quia omnes sunt
membra unius corporis
propter unitatem. Quia uno spiritu
sancto vivificantur spiritualiter et
vniuntur quia unam fidem habent.
Quia unum baptismum recte percipiunt quia
unum patrem et dominum habent. Quia
ad unum tendunt regnum. Di-
lectionem proximi suadet. Jus na-
ture. Ca. Quecumque vultis ut
faciat vobis. Jus scripture. Non dili-
ges dominum deum tuum quam seipsum
plura creature. Quia simile simili
congaudet et omne simile dili-
git sibi simile. Melius est dili-
gere quam diligere triplici ratione. Pri-
mo quia quod diligimus scimus. Sed quod
diligimus non scimus sed credimus.
Secundo quia quod diligimus propter virtu-
tis est. Sed diligimus alienum tunc quia
cum diligimus alios obligamus

Cum vero diligimur alijs obligamur Quarto quia cum diligimus meremur nobis cum autem diligimur alij merentur sibi sic per dilectionem proximi efficiamur imitatores casti **Jo.** Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem dilexerunt **Salvatoris** discipuli hoc cognoscite qui me erudo **Contemplatores dei** **Jo.** Qui diligit fratrem suum in deo manet et videt deum **Societas** fraternitas utilis est ratione subleuacionis **Prover.** et soli quam si te et **Ratione** consolacionis **Psalm.** Ecce quod bonum et quod iocundum **Ratione** exercitacionis **Dei** semper ante oculos tuos ponendus est aliquis cuius exemplo proficias nisi quia ad regulam pravam non corriges **Prover.** ex modica scintilla augetur ignis **De dilectione** **mi.** **Ca. XXXII**

Quia dilectionem inimicorum **Nota** quod alia est affectus et alia effectus **Dilectio** affectus duplex est quia alia est innocentie alia beneficencie dilectione innocentie tenemur diligere inimicos quia non debemus eis optare malum in quantum malum sed in quantum est eis expediens vel rei publice **Affectus** dilectionis beneficencie duplex est scilicet principalis et secundarius **Affectus** principalis est velle inimicis optare bonum spiritualia sicut est gratia et gloria hoc modo tenemur diligere inimicos affectus dilectionis beneficencie secundarius est

optare bona temporalia inimicis eodem modo distinguendum est de dilectione effectus quia sicut duplex est scilicet innocentie et beneficencie primo in omni tenemur diligere omnes inimicos quia tenemur eis mala non inferre nisi forte propter bonum persone vel vel republice **Secundum dominum** distinguendum est dilectio beneficencie quia si est beneficium spirituale necessarium ad salutem tunc tenemur illud inimicis inferre sicut omnia pro eis nisi in spirituali **Et** in omni scilicet ut non excludamus eos ab omnibus omnibus **Si** vero est beneficium temporale ad hoc non tenemur nisi in casu necessitatis **Non** tamen quod dupliciter possumus habere inimicum scilicet persone nostre vel ecclesie ergo inimico persone nostre benefacere perfectionis est nisi in quantum benefacere tum ipsi vel alteri occasione motum **Et** quia in tali casu beneficium subtrahere utile **Inimico** autem ecclesie beneficium subtrahere perfectius et melius est nisi quam per beneficium sperare ad redimendum ecclesie ex predictis per quod optare bona temporalia inimicis ecclesie perfectionis est nisi per actus scilicet quia credunt per hoc contra inimicis vero persone optare bonum temporalia perfectius est nisi per actus nisi quam putantur eis vel alijs nocua **Non** quod licet amicum diligere sit magis debitum tamen inimicum diligere magis commissio est pene meritorium est et ad alia multa per primum quia magis accedit ad perfectionem virtutis maioris est perfectio vel virtutis est quia magis gratuitum

Secundo quia motus caritatis diligere inimicum magis est meritum remissionis pene et hoc ratione difficultatis licet diligere amicum sit magis meritum vite eterne ratione intentionis amor enim naturalis feruencior facit motum caritatis sicut dispositio naturalis confert fortius. Tercio quia inimicum diligere expressius figuratur caritatis quia est contra motum naturae. Unde valde difficile nisi assistat gratia per quam vincat natura. Nota quod ille cui iniuria facta est non debet reconciliacionem querere ex debito necessitatis. Sed si facit complet debitu perfectionis. Unde dicit Aristoteles. Quod talis debet reconciliacionem querere ut duplicem gloriam consequatur. Nam quia iniuriam passus est. Aliter quia prope rogauit. **De virtutibus cardinalibus. Ca. XXXIII.**

Per virtutes cardinales anima rectificatur in suis viribus. Nam prudentia rectificat rationale. Fortitudo irascibile. Temperantia concupiscibile. Iustitia vero rectificat omnes vires. Ipsi vero iusticia comprehendit virtutes ordinatas ad proximum ut est equitas et liberalitas et ordinatas ad seipsum sicut est penitentia et innocencia et ordinatas ad deum sicut iusticia pietas et obedientia. Propter hoc dicitur iusticia circumspecte omnes vires et

quod non tamen est virtus spiritualis sed etiam generalis comprehendens totius anime rectitudinem cum ipsa dicatur rectitudo voluntatis. Item per virtutes cardinales homo in operibus instruitur et contra vicia armatur. Primum fit duplex quod instruitur quo ad se per prudentiam et quo ad proximum per iusticiam. Secundum etiam fit dupliciter quia armatur in prosperis homo per temperantiam in aduersis per fortitudinem. Item dicit Augustinus quod prudentia in eligendis fortitudo in tollerandis Temperantia in viciis Iusticia in distribuendis. Item dicit Augustinus quod prudentia est in precauendis invidijs Iusticia in subueniendis miseris Fortitudo in persequeendis molestis Temperantia in cohercendis delectacionibus prauis. Item ait Augustinus in musica sua quod succedit prudentie contemplatio Fortitudini firmitas adherencie Temperantie mensura dilectionis Iusticie ordinacio debita ad deum et ad proximum. Iste quatuor virtutes appellantur cardinales quia sicut hostium vitae in cardine ita in his vertitur et regitur vita hominis. Vocantur etiam pollicite quia hominem pollicunt et ordinant. Dicuntur et humane quia humano studio acquiruntur. Appellantur etiam consuetudinales quia honestas humana se magis exercitat in istis sicut et

sanctorum deuotio se magis ex-
ercitat i virtutibus theologiis no
q prudencie e sciē qd possit / tēpe-
rācie e n̄ p̄sumere qd n̄ possit / for-
titudis e facere qd possit **Iustit**
cie e velle pl̄ qd possit **Ite** vir-
tutes suos habēt grad̄ p̄fōnis
scdm qd eas alit̄ possidēt icipiē-
tes / alit̄ p̄ficiētes et alit̄ p̄fecti
Viciū em̄ iste virtutis qn̄q; polli-
cite scdm qd regunt vitā hoīs
quo ad opa exteriora prout pug-
nant contra vicia et hoc modo
sunt inhiēncium **Purgatorie**
diantur secundū qd iam sunt in
victoria viciōrū et consistunt p̄-
tīm intra partim extra et sic sūt
p̄ficiēncium **Diantur** purga-
ti animi scdm qd iam de viciis
viciis homo quiescit ita qd rō
primi motus insurgunt et hoc
modo pertinent ad p̄fectos **Ex**
emplares diuntur pro it sunt
in mente diuina **Par** hicut om-
nium rerum deus exemplar est
ita qd ydee virtutū i ipso consistūt
De prudēcia **Ca. XXXIII**
Prudencia secundū qd
virtus est politica est vt
ait **Macrobius** ad ro-
manis normam que cogitat q̄
agit vniuersa dirigere ac nichil
preter rectū velle vel facere **Pru-**
dencia vero secundum quod est
virtus purgatiua Est vt idem
ait est mundū et omnia que in
mūdo sūt diuorū cōplacōe despi-
cere oīez aīe cōgruō; i sola diuina

erigēte **Prudencia** vero put est
virtus purgati aī e sola diuina nos-
cere et ea tam p̄ nichil sit aliq̄d
intueri **Prudēcia** sane exempla-
ris est ipsa mēs diuina cui oīa
nuda sūt et aperta **Partes** pru-
dencie secundū **Tulium** sunt Intel-
ligencia pro uidentia memoria
Intelligencia vero est secundū
Tulium per quam animū p̄spicit
ea que sūt **Prouidēcia** vero est
virtus vt idē **Tulius** ait p̄ quā
videt aliq̄d futurū anteq̄ fac-
tum sit **Memoria** est secundū
eundē per quā repetit quis ea q̄
fuerunt **Nota** qd duplex est iu-
dicium ratiōis sc̄z discretiū et
diffiniū **Iudicium** discretiū
ē qd rō iudicat esse ali qd faciendū
vel n̄ faciendū cōtra tale iudiciū ē
scia qd n̄ vult **Iudiciū** vero diffi-
nitū ē qd rō imp̄at aliq̄d fieri v̄l
n̄ fieri et de a iudicō ē v̄tus **Di** i
p̄mo iudicio se h̄; scia ad op̄a rō-
nes bonas vt cōsiliari **In** se bo-
ro iudicō se h̄; v̄tus vt impa-
tor / prudēcia vero h̄; regere cō-
tas virtutes in accōib; iuis s̄m
oēs p̄tes p̄hie moralis que sūt
ethica h̄ue monastica et ycono-
mica et politica q̄z p̄ma sc̄z ethi-
ca moēs q̄; ad seipm̄ istruūt / se-
cūda yconomia familiā disposit
tercia sc̄z politica v̄tbes et regna
regit / **Triplex** ē prudencia p̄ma
est cordis et hec est in disponōe
p̄sentiū et i recognōōne p̄teritōz
et in p̄ uisione futurorū **Deut.**

utinā sapienter scilicet p̄sencia
 et intelligerent scilicet p̄terita
 Ac nouissima prouiderent scilicet
 futura. **S**ecūda ē oris. Et hoc
 moderatōne sermonū p̄. Qui
 moderat labia. s. prud. ē. pr.
 pone dñe c. 9. o. m. rē. **T**ercia ē
 operis. Et hec cōstitit vt ayt.
Tullius in fuga mali. et elcē
 boni p̄s declina am. r. f. **N**ota
 q̄ alia ē prudentia mundana.
 alia humana alia diuina. **P**ri
 ma est in tēporalibz cōquidē dī
Secūda in comodo carnis. **T**er
 tia in obsequijs diuinis. **O**ffi
 cium prudentie est. **A**ctus ali
 aū virtutū dirigē sicut supra
 dictum est. **S**er. **D**iscretio nō
 tam virtus est. quā auriga vir
 tutum. **N**olle fallere. nec falli
 posse vt dicit **S**en. **R**es s̄m ve
 ritatē estimare. **S**en. **T**ūc per
 rationem recte viuens si diui
 na prius est. mes. **S**i dignita
 tē vobz nō ex opinione multorū
 sed exēplarū naturā cōstituas
 Nobis omīssa ad dei gloriā
 et p̄mi edificationem dispen
 sare luce. **Q**uis putas est h. s. r.
 pru. rē. **M**utabilitatē fugē. **S**en
Satorē in q̄busdā p̄ seueritate
 debet. qz cepisti. quedā nec iū
 p̄. **D**e tēpācia. **V**a. **XXXV**
Quāmpācia hāudū Ma
 creobiū put est virtus
 politica est nichil appe
 tēte p̄nitens in nullo lege mo
 derationis cupiditatē domare.

Tpancie put est virtus purga
 toria est omnia relinque in quā
 tū natura patit q̄ corpis vsus
 requirit. **T**pancie put est vir
 tus purgati animi est terrenas
 cupiditates nō rep̄mere sed pes
 intus obliuisci. **T**pancie put
 est virtus exēplaris est q̄dam
 in se p̄petua intencō cōuersatio.
Partes tpancie scdm tullium
 sunt tres scilicet cōtinentia. **C**le
 mencia. **M**odestia. **C**ontinēcia
 scdm eūdem tullū est virtus p̄
 quā cupiditas cōsiliū gubnatōe
 regit. **C**lemencia est p̄ quā mo
 tus animi in odiū aliauius ter
 mere cōcitati cōmunitate vel hī
 laritate retinent. **M**odestiam
 virtus p̄ qua pudor honestus
 caram et stabilem cōparat auc
 toritatē. **S**pecies tpancie sunt
 tres scilicet sobrietas / cōtinen
 da modestia. **P**rima cōstitit
 circa gustū i quo pōit moyz sob
 etatis. **S**ecūda cōtactū cōstitit
 quātum ad vim gnatiue quia
 ibi ponit modū castitatis. **H**a
 bet em̄ homo vehemētē appe
 titum cōseruandi se in esse indi
 uidiū p̄ nutritiuam et cōseruan
 di se in esse speciei p̄ gnatiuā.
Isti autē appetitus restringūtur
 p̄ sobrietatem et cōtinentiam.
Tercia cōstitit in dictis et fās
Factum autē vt hic accipitur
 p̄tinet ad tres sensus et circa
 appetas earū materias scilicet
 visum. audiū. olefactū. p̄tinet

hoc factum ad tactum non quidam
dem qui est generative Sed ad
alios actus quorum organa sunt
manus ad percipiendum et capien-
dum et pedes ad ambulandum
In omnibus istis ponit modum
modestia dignitas temperantia
in hoc est quod animam decoat quia
sicut in naturalis forma est dete-
ctio quod materia sic in motibus pl
co mte dicitur modus in ipsa ac-
tio propter hoc temperantia com-
paratur soli qui medius planetarum
est et propter hoc detentum inter
omnes Meritum cumulat quia
medium tenuere beati Unde dicitur
quod verbis non mereamur sed
adverbis. non in eo quod aliquid
facimus Sed in eo quod bene
facimus Istud patet in illa vidua
que obtulit dno minuta et in
igis commendata est quod qui
magna dona miserunt in gazophi-
lacium Vicinos appetitus terrenat
sicut supra dictum est Unde com-
paratur freno et freno et lime
que superfluum rubiginis tollit
de ferro actiones in format
secundum quod Apostolus dicit
dicens rationabile sic obsequium
nostri medium servat Bernhardus
Tene medium si non vis perdere
modum De hoc medio dicitur
Medio tutissimum ibis Istud
medium voluit nos dominus tenere
quando fecit eum non de capite
vel de pedibus sed de costa et
quando fecit hominem

partem corporalem et partem spiri-
tualem et dignitate nature est
set sub natura angelica et supra
corpoream creaturam cetero assu-
mulat qui stetit in medio disci-
pulorum sedit in medio doctorum
Suspendus est in medio la-
tronum Locatus est in medio
pro in medio duorum animalium
Virus est a Johanne in Apoc-
a noua in medio duorum ca-
delaborum aureorum Natura
servat quia natura in medio
lectatur quia per certem in coeli
pitur Unde ph⁹ Ecce terra se-
la drum corru non servum Fee-
culis ex m⁹is abat Unde tempo-
porantia comparatur ligno vite
quod eat in medio paradisi quo-
pro m⁹ parentes delectabantur
De foetudine et uniuersa
causa

XXXVI
Foetudinis secundum
Aerobium prout est
victus politica est ani-
mum supra periculi metum age-
re nihil quod ubi nihil arripa time-
re tollerare fortitudo aduersa vel
prospera Foetudinis purgato-
rie in animo non terretur a corpo-
ro recedit nec altitudinem ab-
horret Foetudinis purgati a
nisi est passiones igno-are non
vixit ut nesciat iactare et nihil
capiat Foetudinis exemplaris est
que semper est nec aliquando
mutatur Partes foetudinis
secundum Tullium sunt quatuor

scilicet Magnificencia/fiducia
 paciencia perseuerancia magni
 ficencia scđ in eundem est mag
 narum excellarumq; rerū cura
 am̄ ampla quadam proporcoe
 cogitacō atq; am̄ ministratio **Fidu**
 cia ē virtus per q̄ ī magnis et
 honestis reb; in se multum ami
 mus ex parte fideuce collocatur
Paciencia est honestatis et v
 tilitatis causa rerum arduarū
 q; difficultū voluntaria et diu
 turna p̄ssio **Perseuerancia** ē s
 tus in tacione bene cōfideiata sta
 bilis et p̄p̄tia p̄manho mul
 ti sunt effectus fortitudinis/p̄
 mus ē quia de hostib; triūphat
Nah. Iudas vic fortis rē **Se**
 cundus homini bona sua confer
 uat **Luc.** Cum fortis armat?
 rē **Tercius** quia dicit **Proū.**
Manus forcium diuicias pat
 Quartus regnum celoꝝ expug
 nat **Nah.** Regnum celoꝝ vim
 patitur **Quiū** us ē q̄ orn at p
 ueebi. **Fortitudo** et decor indu
 mentum eius **Sextus** in exte
 rnis assecurat **Proū.** Leo for
 tissimus bestiarum ad nullius
 pan-roci. **Septimus** remunera
 tionem expectat **Proū.** Mulie
 rem fortem quis inueniet p̄ et
 de rē **Fortitudo** cōsistit in trib; s;
 sc; in aggressione arduorū p̄s
 viciliter agite et confortet cor
 vestrum in contemptu venorum
Neb. Moyses se filiū filie pha
 magis elegisse affligi cū popu

lo dei rē **In** sustinencia tribula
 tionum **Can.** Fortis ē vt mors
 da. **In** resistentia temptacionū
Apł? Nemo coronabitur nisi
 qui eligitur rē **In** purgacione
 viciorum **Job** Milicia est vita
 hominis super terram multa iu
 uant fortitudinem **Primum** ē
 exortacio **Unde** legitur de uida
 machabee q̄ armavit socios nō
 clipeo vel haste minucione **S;**
 sermomb; optimis **Secundum**
 exempla robustorū vt legitur
 de **Gleazaro** q̄ elegit fortiter
 mori pro premijs legib; exem
 plum v̄tutis et fortitudinis re
 linquens **Terciu** exēctacio im
 pugnans **Unde** legit in **Iosue**
 q̄ deus non deleuit statim hos
 tes filiorum israhel **S;** reliq̄t
 aliquos vt per eos haberent ex
 erācium p̄liādi **Quartus** est
 spes remuneracionis scđo pal.
Confortentur manus vestre et
 non dissoluantur est enim mer
 ces op̄ri nostro **Quintum** hos
 tium debilitas **Greg.** Debilis
 hostis qui non potest uincere n̄
 volentes **Sextum** oracionis ad
 iutorium **Ero.** Cum eleuabat
 manus moyses vincebāt filij is
 rahel / si autem emittebat vin
 cebat amalech **Septimum** ac
 morum sc; spiritualium appatu
 tus **Unde** Sampson vicit phi
 listeos ī mādibula azim̄ idest
 temperancia et simplicitate **Oc**
 tauū memoria dom̄ice passiois

quod signatū est in dauid qui
contra goliath venit in baculo
et funda. Nonū cibus. **Psal.**
Namis cor hoīnis confortat. **Re.**
Ambulauit helyas in fortitu-
dine cibi illius. **Vñ** et pete-
potatus spūs sancti grā confortatus
ē dicens. oportet deo mag-
obedire q̄ hoīne. **Ic̄** vero ap-
ante talem confortacōnem dixit.
Nescio hoīnem.

De iusticia Ca. XXXVII
Iusticie politice secun-
dū **Macrobiū**. Est ob-
seruāe vnicuiq; qd suū
est iusticie purgatorie scdm eū
dem ē ad vnam huius apōstī-
viam vniuscuiusq; virtutis
officiū cōseruare. Iusticie pur-
gati aīnī est ita cum supna mē-
te sociari vt seruet cū ea fedus
perpetuū ymitando. Iusticie ex-
ēplaris ē q̄ p̄hēm lege a sem-
piterna opis sui continuacōne
non flectitur. **P**artes iusticie
scdm **Tulliū** sūt sex scz religio
Pietas. **G**ra. **V**iditacō. **O**bser-
uancia. **V**eritas. religio scdm
eundē **Tulliū** ē que supioris ci-
uisd am nature q̄ diuinā vocat
curam certimomāq; affert. **P**i-
etas ē p̄ qua; conuictos sagwi-
ne et beniuolencie officū et di-
ligens tūbiūtur cultus. **G**racia
em̄ est in qua amicitia arū et of-
ficioꝝ alterius memoīa et remu-
nerandi volūtas continet. **V**in-
ditacō ē vtus p̄ q̄ vis et iniūia.

et omne qd obscurū ē deferēdo
ac vlciscēdo ppullat. **O**bseruā-
cia ē vtus p̄ q̄ aliq; hoīes digni-
tate antecēdētes cultū q̄dam et
honore dignant. **V**eritas ē p̄
quaz immutata ea que sunt aut
fiunt aut futura sunt dicuntur.
Nota q̄ iusticia non tā est vie-
tus specialis q̄ generalis vt ha-
bemus supra de virtutib; cardī-
nalib; in genere. **I**usticia dicitur
in libero sapencie esse perpetua
multiplici racōne. **P**rimo quia
perpetuat aīam et abiliendo eaz
in debito loco scilz sub deo sup
corpales creaturas. **S**ecūdo q̄
manebit in patria scdm essē-
ciam et vsū. **A**lie virtutes
autē in cardinales et si maneāt
scdm essēciam in patria non
tamē scdm omnem vsū. **T**emp-
anda em̄ non refrenabit mo-
tus illicitos. **P**rudencia non ca-
uebit ab inīdijs. **F**ortitudo nō
aggredietur terribilia. **I**usticia
peruertitur tripliciter scilz p̄
amorem videlicet p̄sone vel pe-
cipium p̄ munerib;. **P**er timorē
ewangelium **L**uce. **N**olite ti-
mere eos qui occidunt cor et
Per rancorē. **E**wangelista **S**ci
ens q̄ p̄ inuidiam tradibil-
sent infra mouent ad rectitudi-
nem iusticie. **P**rimū est rec-
tudo humani corpōis q̄ inde
cēs ē valde in recto corpe habere.
aīnū aīnū fm q̄ vt ait. **A**ug.

Iusticia ē in corde hominis naturaliter **T**ercium quia bruta animalia docent multa que ad iusticiam pertinent vt est innocentia cōcordia et scriptura ecclēsie vsq; ad mortem certa pro iusticia / effectus iusticie est qd beatificat **M**ath. **B**eati q̄ esuriunt et sitiunt iusticiam **D**e. **S**i q̄ patimini ppter bea. **A**ppetitum sapientie refrenat **P**sa. **E**rit iusticia cingulum lumborū eius locum deo preparat **P**sal. **I**usticia et iudicium preparacō sedis aī. **A** morte eterna liberat **P**rover. **I**usticia liberat a morte **C**oronat **T**himo. **R**eposita est michi corona iusticie **R**emunere **P**sal. **R**etribuet michi dominus scdm iusticiam **I**usticia consistit i fide **A**pl. **A**braham exhibet deo et reputatum est ei ad iusticiā q̄ **I**n oracōe ps **C**lauauerunt iusti et dominus exaudiuit eos **I**n meditacōe **E**cclē. **B**eatus vir qui in sapientia moratur **I**n humiliaōe **M**ath. **S**ic docet nos implere omnem iusticiam glo. **P**erfecta est iusticia subdere se minori **I**n erudicione **P**rou. **S**eminanti iusticiam merces fideles **D**e donis **C**a **XXXVII**
Iter omnes habitus dāti diuinitus possint dici generalit̄ dona dei **S**pecialiter tamen et appropriate septē sunt dona spiritus sancti que p

ordinem **P**sa. enumeat a supremo incipiens vsq; ad vltimum descendēdo **S**eptem ergo dona sunt multiplici ratione / **P**rimo scz vt per hoc expellantur ita scz vt timor expellat supbiā **P**ietas inuidiam **S**ciencia ita que ē quai qd̄ isama **F**ortitudo accidiam **C**ōsilium auariciam **I**n intellectus gulam **S**apientia luxuriam **S**econdo dicuntur septem dona esse propter expediebas vires naturales / nā irascibilis indiget expediri tā in prosperis q̄ i aduersis **I**n prosperis quidem per timorem **I**n aduersis autem per fortitudinē concupiscibilis autem indiget q̄um ad effectum respectu proximi qd̄ fit per pietatem et quantum ad affectum respectu dei quod fit per gustum sapientie **R**ationalis quoq; indiget expediri in veritatis speculatione qd̄ fit per donum intellectus et in veritatis electione qd̄ fit per donum consilij atq; in electi executione qd̄ fit per donum sciencie p hoc enim donum recte conuersatur i medio nationis prauē et peruersē **T**ercio dicuntur esse septem dona propter regimē actiue vite et contemplatiue **V**ita contemplatiua dicit̄ habere tria dona scz timorem ad reuerentiam **I**n intellectum ad intelligenciam veritatis sapientiam ad gustum veritatis / actiua vero vita debet

habere pietate ad agendum. fortitudinem ad sustinendum. scientiam ad directionem pietatis. consilium ad directionem fortitudinis. Ultima ergo dona sunt ad intellectum spectantia quia lux omnium multum expedit ad dirigendos pedes nostros in viam rectam. prout eandem causam fit donorum obinatio. Vbi quod non semper coniungitur unum directum cum alio quod spectat ad actionem vel passionem. Dicit Gregorius super Ezechiel quod sumus per sapientiam maturi. per intellectum prouidi per consilium cauti. per fortitudinem animosi. per scientiam discreti. per pietatem misericordes. per timorem humiles.

De dono timoris. **Ca XXXVIII**

Timor est ut ait Augustinus fuga mali. Spiritus timoris sunt. vii. prima est naturalis quod quilibet timet naturaliter non amentum nature. Iste timor nec est meritum nec de merito quia non subiacet libero arbitrio. Dicitur naturalis non a natura instituta sed destituta quia iste timor est per peccatis priorum penitentium influctus hoc timorem spiritus naturaliter timet mortem. Secunda est timor humanus quo scilicet quis minus timet perire sue iste timor nascitur ex nullo amore prout vite et est quicquid mortaliter actum prout uisus quis peccare mortaliter quod amitteret vitam suam et quicquid reus est ut cum aliquis prout faceret reus peccatum quod mitteret se occidit. Tercia

est timor mundanus cum aliquis timet nimis de rebus suis. huius nascitur ex nullo amore rerum. Sed per quibusdam temporalium et est quicquid mortaliter quicquid reus peccare eodem modo quod deum est de humano. Quarta est timor secularis quod scilicet quis timet peccare prout in gehennam principiter. Quinta est timor immortalis quod scilicet timet quis in gehennam et dei offensam. Unde quod non duos haberet oculos unum ad penam alium ad deum et huius est principaliter. Sexta est timor filialis quod scilicet quis timet offensam dei ut se peccare. nunc per peccatum timor sic accipit aliquis timor est a spiritu sicut tres ultimi. Alius nec a spiritu nec cum spiritu. sicut timor humanus. Alius nec spiritus sancti donum se ut operatur nec per spiritum sanctum datur. Est ei alius reuerentia quod solus inter omnes timores erit in patria sicut dicitur in psalmo. Timor domini sanctus permanet in seculo. Reuerentia vero est reuerentia deo a considerata magister timor domini in ipsam pertinentem. Timor domini multa bona operatur prout peccatum expellit. et timor dei expellit peccatum sapientiam gignit. et radix sapientie timor domini negligenter obicit. Iob quod timet deum nihil negligit metum stabilit. prout in timore domini tenent te instant cito subibit. Spirituualiter dicit psalmus non est inopia timore bonorum opera cum facit. quod timet deum factum. Cor delectat eum. Timor domini vita per se est. timor domini appropinquat. diem suorum ieritatem.

Timor domini fons vite eterna
liter remunereat Eccle. Timentes
deum bene erit i extremis De
timore serualis Ca XL

Timor serualis donu spi
ritus sancti nec tamen
cum spiritu sancto est si
aut auro a sole Timor tamen
serualis spiritui sancto locum p
parat vt eum naut zeta filium
inducat vt eum pcedat Sed
cum ipso n permaneat sicut Au
gust. ait Timor serualis est do
mini donum quo venit bene liga
tur quia licet habitus timoris
serualis bonus sit in se scdm qd
donum spiritus sancti est tamen
actus eius qm qd peccatum est
Timor serualis dus facit Pri
mum est qd preparat caritati via
Secundum est qd retrahit a pec
cato metu pene tantu racione pri
mi bonus e Sed racione secundi
distaguitur Vnde notandum
q vsus timoris serualis est du
plex scz cu quis vtitur essencie
habitus tantum vel cum vtitur
serualitate/ primus vsus bonus
est/ nam ille vsus est abhorere
penes eternas qd bonum est cu
timore essentiali Secundo modo
vsus eius est malus quia vsus
eius est vitare malum excoacti
one per penam cuius tamen ef
fectus habet in voluntate et seq
retur effect? si separaretur impu
tas vt ait Aug⁹ et sic intelli
gitur dictum Augustini qui ait

q timor serualis est bonus no
tamen qui timet serualiter bene
agit quia agere bonum e ex bo
nitate Sed agere meritorie est ex
bonitate agentis qui agit ex
tute caritatis et gracie De
timore inicali Ca XLI

Timor inicalis ideo sic
dictus est quia est pri
mo incipientiu qui ad
huc i angustia sunt super pecca
to suo quod commiserunt Sed
hec angustia foras mittitur qn
consciencia seruatur ad plenu
Perfecta caritas dicitur foras
mittere inicalis timore inqtu
habet naturam timoris scilicet
scdm qd non habz oculu ad pe
nam Timor enim inicalis ha
bet duos oculos Vnum ad glo
riam qui est ei essentialis Alte
rum habet ad penam qui est ei
accidentalis Sed timori serui
li est essentialis prius timor in
icalis abstinet a peccato retra
henti a gloria propter pena pur
gatorij timet in quo casu potest
conuenire cum perfecto qui ecia
penam purgatorij timet in qua
tum est dilacio glorie huc sepa
tiua ad tempus Duplex est a
mor scilicet filialis quo diligi
mus deum propter se tantum z
mercenarius quo diligimus de
um principaliter et scdm aliud
habito respectu ad mercedē huic
duplici amori respōdet duplex
timor scilicet inicalis z filialis

Inicial vero amori mercenario

De timore filiali. Ca. XLII

Timor filialis proprie timor
met offendere dñm qui
si propter peccatum non sepa-
tur a deo tamē a peccato absti-
neret ne ipm offenderet. et in
hoc filialis differt ab iniciali
Quia inicialis prope est timor se-
pacōnis qz propter consciendam
peccati timet a deo separari. Ti-
mor vero filialis timore timor
offendere. Alia est differētia quia
timor inicial est imperfectus sed
filialis est perfectus. Tercia est dñi
qz cū in timore penē sunt duo. scilicet
punctio et cautela. ipsa punctio
pertinet ad timorē inicialē. Tal-
em punctio est ex consciētia peccati
de q nescit utrum an sit dimissū
Cautela vero pertinet ad timorē
filiale sicut em pfectus cau; peccatum
quod dñm offendit ita p consequēs
cau; penā. Sed tñ p actus timor
filialis dicitur scis et castus.

De dono pietatis. Ca. XLIII

Donū pietatis in tribus
scilicet in cultu dei et in ve-
neratione sacre scripture
et in honore pmi. Cultus dei
consistit in professione diuine ma-
iestatis et hec est thesibia vene-
ratio sacre scripture consistit in
hoc ut ei firmiter credat ut so-
licite custodiat ut fideliter dis-
pensetur. Dono pmi consistit
in reuerencia superiorū in confor-
mitate equium in subuentione

inferiorum.

Sciencie. Ca. XLIII

Sciencie donum idē est qd
prudentia q virtus po-
litica est. Sed differēt
in ratione agendi. Prudentia
enim procedit ex principiis
naturalium. Sciencie ve-
ro donum ex principiis fidei.
Proprius actus sciencie doni
est docere recte conuersari in me-
dio nationis prauē et peruersē
Tria requiruntur ad hoc qd ali-
quis bene conuersetur. Primum
est qd habeat rationes quibus se
defendat ab impugnationibus fi-
dem suam. Unde sciencie do-
num non tantum supponit ea
que scripta sunt in liberis theo-
logie. Sed etiam que scripta
sunt in tota philosophia. Quibus
uiuatur ad probandum fi-
dem. Secundum est qd a malo
abstineat. Tercium est qd bene et
prudenter temporalia ammittat
Propterea sciencie donū est di-
stingere opa ad normā rationis
et ad conformitatem dei. Itē p scien-
cie donū scit ne sub spē boni ma-
lū lateat. Itē dñm regit pieta-
te prope quod eia; hec duo abmi-
tuntur. Itē p donū scie scit hō quid
sit et qd sit et quid sit scie donum ē
scie faciēdo; et ideo rōe scie dñi
tit in agnitione hō qd non ē ut
hō rōe faciēdo; consistit in opione
et secundum hoc ē virtus.

De dono consilij. Ca. XLV

Consilium dicitur tribus
 modis Quoniam enim sumi-
 mitur ut dicitur consilium
 deliberatio de rebus valentibus
 ad finem ad quem intendimus
 et tale consilium ad prudentiam
 pertinere vel idem est quod pruden-
 tia quoniam dicitur consilium persuasio
 rerum excellentium ad quod
 non tenemur secundum quod dicitur
 hoc esse consilium si vis perfec-
 tus esse vade et veniorum Quoniam
 dicitur consilium prudentia val-
 de exercitata in medio contem-
 platiuorum et actiuorum dono-
 rum et deliberatio de quibusdam
 rebus siue teneamus ad ea siue
 non et secundum hoc consilium su-
 mitur donum et ita consilium et
 prudentia sunt idem in essentia
 tamen consilium habet super
 prudentiam in vno accidente scilicet
 quod eius est etiam imperare Non
 quod sicut ad sciendum pertinet et
 reprobare malum et eligere bonum
 ita ad consilium pertinet cauere
 pericula que sunt in hoc consilio
 Item donum sciencie habet rege-
 re fortitudinem In hoc enim dif-
 ferunt consilium et sciencia quod
 consilium est circa difficultata et ac-
 tua Sciencia vero circa bonum
 et malum **De sapientia et**
intellectu **Ca. XLVI**
Sapientia et intellectus
 differunt quia sapientia
 est cognitio dei absoluta
 Intellectus vero est cognitio col-

latue scilicet in comparatione ad crea-
 turas Item est alia differentia
 quia intellectus cognoscitur ipso
 experimento Item per intellectum
 deum cognoscimus De sapien-
 tiam vero dulcedinem eius gust-
 tamus Unde sapientia dicitur quasi
 sapore virtutum condita sciencia
 Item sicut dicit Gregorius per intel-
 lectum sumus prouidi per sapi-
 entiam maturi **De beatitudini-**
bus in genere **Ca. XLVII**
Beatitudines sunt septem
 secundum distinctiones gra-
 duum quibus sunt octo se-
 cundum essentiam quas salua-
 tor enumerat in sermone de mo-
 te scilicet Paupertas Spiritus Esu-
 cius Iusticie Misericordie cordis
 mundicia pacis Harum beatitudi-
 num numerus accipitur secun-
 dum perfectionis integritatem
 Requiritur autem ad integri-
 tatem perfectionis tria scilicet recessus
 a malo processus in bono et
 perfectus status in optimo Sano
 malum procedit ex rancore ma-
 litie aut ex languore concupiscentie
 aut ex statu superbie Contra
 hec tria sunt tres beatitudines
 scilicet Paupertas spiritus contra ma-
 lum rancoris Luctus contra ma-
 lum libidinis Item perfectus in
 bono attenditur secundum diuinam
 mutationem que est secundum
 duas vias dei scilicet misericordiam
 et veritatem de quibus in Psal-
 miuse vie domini misericordia

vniuersae viae domini misericordiae
 et veritas ergo secundum suas du-
 as vias sumuntur due beatitudi-
 nes scilicet esuius iusticie effusio mi-
 sericordie. **¶** Reterea status in
 optimo accederet in duobus scilicet
 in limpida cognitione et tranqui-
 la affectioe et secundum hoc sumuntur
 due ultime beatitudines scilicet
 mundicia cordis ad deum videndum
 et pax mens ad fruendum perfecte
 per beatitudines septem excludun-
 tur septem vicia capitalia pau-
 ptas spiritus excludit superbia
 mansuetudo inamulctus inu-
 diam. **¶** Quoniam qui luget per pecca-
 tis aliorum non inuidet illis. **¶** Esu-
 ries iusticie accidiam. **¶** Miseri-
 cordia auaricia. **¶** Mundicia cordis
 gulam. **¶** Qui cordis habet mu-
 diciam non seruit veteri ad mo-
 dum bruti animalis. **¶** Pax exclu-
 dit luxuriam. **¶** Quoniam gustato spi-
 ritu desipit omnis caro. Sicut in
 numeratione donorum est ordo
 artificialis. quia primo spiritum
 digniores in beatitudinibus est
 ordo naturalis. **¶** Vbi digniores
 ponuntur in ultimo.

De beatitudine Ca XLVIII

Pauptas spiritus ponit
 hic pro abstinentia ab
 amore mundi scilicet ab
 amore voluptatum carnalium et
 diuiciarum ac proprie excellencie
 Nec tria complectitur amor mun-
 di. **¶** Vnde dicitur super Lucam.
¶ Paupes sunt qui non querunt

illecebrosa. **¶** Super Matheum qui
 dicitur. **¶** Paupes spiritu sunt hu-
 miles dominum timentes. **¶** Alia
 glosa dicit quod paupes sunt qui ni-
 hil habent et omnia possident. **¶**
 seunda beatitudine. **Ca XLIX**

Mitis est ut dicit Au-
 gustinus qui nec patitur
 nec seducitur. **¶** Est enim
 mititas eadem cum mansuetudi-
 ne habet enim ex glosa super Na.
¶ Mansuetus est qui nullam amari-
 tudinem sentit. **¶** Ex quo patet quod
 mansuetudo est purgati animi et
 potest dici quod mansuetudo est species
 fortitudinis mediante pacien-
 tia. quoniam paciencia est insustinentia
 corporaliu molestiarum. **¶** Mansuetudo
 vero est insustinentia contumeliarum.
De etia beatitudine. Ca L

Huctus est lugere per peccato
 et odire ipsum ita quod sur-
 gamus ad destructionem
 ipsius lugere autem de malo est soli-
 tatis. lugere vero de aliquo malo
 spirituali est cuiuslibet virtutis. **¶** Queli-
 bet enim virtus lugere de suo contrario.
De quarta beatitudine. Ca LI

Esuius est iusticie vehementis
 desiderium iusticie siue su-
 per omni bono. **¶** Esuius autem iusti-
 cie potest esse beatitudo quod esuius ali-
 as virtutum cardinalium quod per iustitiam
 coniungi videtur deo quod non fit per ali-
 as cardiales virtutes iustitia vero
 potest haberi sicut ostendit spiritus sanctus
 et caritate quod immediate coniungit
 nos deo. **¶** De quinta beatitudine. **Ca LII**

Misericordia est per quam
pro criminis celestia me-
ritur. Opera misericor-
die sunt trij videlicet septē cor-
poralia et septē spiritualia. Cor-
poralia sunt hec. Visitacio infir-
morum. Notacio scienciarum. Ca-
baso esurientium. Redemco cap-
tiuorum. Vestico nudorum. Col-
lectio peregrinorum. Sepultura
mortuorum. Preterea sex de istis
habemus in ewangelio / vnum
in Thob. Opera misericordie spi-
ritualia hec sunt delinquenti i g-
noscere / peccantem corripere. Ig-
norantem docere. Dubitanti co-
sulere. mestum consolari / pro sa-
lute proximi orare. Iniurias sus-
tinere et hoc vltimū propterea
dicitur opus misericordie quia
respōsio mollis et humilis Pa-
tencia frangit iram et hoc piū
est sed furorē irati purgare.

De septima Beatitude
Capitulum CLIII

Mundicia cordis est qua
glorificatur cor et emun-
datur ad videndum deū
et ardentissime diligendū acci-
piunt autem hoc non p virute
Sed pro statu quodam qui est
purgati animi. **De Septima**
beatitudine. Ca. CLIII

Pax est status viciutis
in quo est delectatio in
deum sine cotradictione
carnis mundi et dyaboli vel si
est aliqua in efficax est. **Vnde**

paret qd pax est status purga-
tissim animi. Pacificis magis
attribuit esse filios dei quam
alijs. quia licet misericordia
maxime assimulz hominē deo
quātum ad opera exteriora tñ
quātum ad interiora magis assi-
mulat pax. **De Octaua**
Ca. LV.

Octava beatitudo est de
qua dicit Beati qui p
seuicōem paciūtur pa-
p. iust. q. i. e. reg. ce. Nec vltus
scilicet sustinencia. p seuicōnū
ppre iusticiam anera est pati-
Cum em pacifans sit absq; co-
tradictione carnis mūdi et dy-
aboli patet qd idem paratus est
superare temptacōnem mortis.
Vnde sustinencia mortis p cōsisto
in eodem gradu est pax. ppē
hoc dicimus qd octo sunt beati-
tudines quātum ad essenciam
sed tantū septem quātum ad
distinctionem graduum quoniā
supra pacem nō est vicius alia.
Dicit em Augustinus. pax est
fins et cōsumatio onniū vici-
tū. Octava beatitudo dicitur
redire ad caput duobus modis
Primo quia idem premiū sibi
pmititur qd pmi beatitudini
scilicet regni celorum. Secūdo
quia omnes pbat ab vltima
vsq; ad pnam vtrū vere sint
Gregoriū. Qualis vnusquūq; p
ap. se lateat illata cōtumelia p-
bat. Ex p dās colligit qd huius

virtutum principaliter disponunt
ad exercitium actiue. **H**abitus
vero donorum disponunt ad ac-
tus contemplatiue. **H**abitus ve-
ro beatitudinis disponunt ad p-
fectionem vtriusq; **¶ De sensibus
spiritualibus ¶ Ca. LVI**

Per sensus spirituales p-
cipit anima spiritualia
que in sponfi sui pulchri-
tudine percipere phas est ratione
splendoris. **A**udit amenissimam
armoniam sub ratione verbi gustat
summam dulcedinem sub ra-
tione sapientie comprehendētis
vtrumq; scilicet verbum et splē-
dorem. **O**doiat summam fragran-
ciam sub ratione verbi inspirati in
corde. **T**angit sumam suauitatem
sub ratione verbi incarnati. et
inter nos habitantis componit
ter et reddentis se nobis palpa-
bilem et osculabilem. per ardē-
tissimam caritatem. **E**x predic-
tis patet. qd sensus spiritua-
les dicuntur precepciones menta-
les circa veritatem contemplan-
dam. **Q**ue quidem cōtemplacō
incipit a sensu et pueit ad yma-
ginacionem. **D**e ymaginacione
ne ad racionem. **D**e racione ad
intellectum. **D**e intellectu ad in-
telligenciam. **D**e intelligencia
ad sapienciam seu noticiam ex-
cessiuam. **Q**ue incipit hic in via
et consummat in gloria.

**¶ De septem fructibus spūa-
ibus ¶ Ca. LVII**

Fructus vij non dicunt
nouos habitus. **S**ed
status consolacionum.
Quibus consolatur spūs ius-
torum. **E**t iste delectaciones cō-
sequuntur opera perfecta. **S**unt
autē isti fructus. **C**aritas. **G**au-
dium. **P**ax. **P**aciencia. **L**onga-
nimitas. **B**onitas. **S**ermitas.
Manuetudo. **F**ides modestia.
Continencia. **C**astitas. **¶ De du-
lia et latia ¶ Ca. LVIII**

Latia ē reuerencia et ser-
uitus deo exhibita. **V**n
si creature exhibetur ho-
nor deo debet? ē ydolatria. **L**a-
tia apprehēdit quinq; **S**i deum
Sapientiam. **R**uerenciam. **S**acris-
tiam et oracionem primarij duo sūt
opis vltimū est oris. **D**ulia de-
betur creature iquantū ē ymage
dei. **V**n dulia ē honor que debet
sanctis. **V**nde de beata virgine
Sciendum qd in quantum est per-
sona sancta debetur ei dulia. **S**ed
in quantum est dei matre debet
ei yperdulia. **S**ane si persona cui
debetur dulia est in pcalacione
constituta debetur ei reuerencia
que consistit in obediencia pre-
ceptorum et exhibicione honoris. **S**i
aut psona ē simplex debet ei reue-
cia tm q consistit in exhibicione honoris
yperdulia debet excellētī sic ē caro
xpi. **B**eata virgo et crux cristi.
Vnde sciendum est qd crudelia
quod instrumentū fuit nre redēpōis.

Crucibus autem factis inquam
tum sunt ligna siue res tales nil
debetur. Sed crucibus factis in
signum cristi crucifigi debetur la-
teria. Imaginibus enim eadem
debetur ad orationem que debet
illis quorum sunt ymagines si
in quantum res facte sed illarum
quorum sunt ymagines adore-
mus. De Preceptis in genere

Capitulum LIX

Receptum est imperium
faciendi / vel non facien-
di aliquot preceptorum.
Alia affirmatiua vt honora pa-
trem / alia negatiua vt si mecha-
beris. Precepta affirmatiua stric-
te sumendo dicuntur precepta / si
negatiua prohibitionem / pre-
cepta affirmatiua obligant sp-
sed non ad semper. Negatiua ob-
ligant vero semper et ad semper.
Precepta decalogi possunt intel-
ligi vel data vel innata. Primo
modo tantum pertinet ad popu-
lum israel. Secundo modo ad
omnes et obligant quia quicquid
continet decalogus explicite hoc
continet lex nature que scripta
est in corde cuiuslibet implicite
istud enim preceptum legis na-
ture quod tibi non vis fieri alijs si
feceris. Includit hec precepta.
Non occides / non furtum facies
e huiusmodi que decalogus po-
nit explicite. Quedam precepta
ponuntur imparatiua scilicet illa que
sunt affirmatiua. Quedam inbi-

catiua scilicet Negatiua et hoc
ideo quia difficilius est facere
bonum quam declinare malum.
Plus enim in faciendo bonum
requirunt circustantie. In quibus-
dam preceptis prohibetur actus et
affectus vt patet in hijs. Non
mechaberis. Non concupisces vt
orem proximi tui. quia appetitus
nimis est inordinatus ad illa.
In quibusdam solummodo prohibetur
actus vt cum dicitur. Non occides.
Hoc dico secundum formam tradendi
non secundum veritatem intelligendi.
Nam secundum veritatem intelligendi
omnia precepta negata coher-
cent manum et animum. Multis
modis ligamur scilicet lege na-
ture vt est diligere deum super
omnia et nulli facere quod nobis
fieri nolumus. Preceptis diuinis
sic ligabatur adam preceptis sibi
datis et videri suis. Poto quia
secundum Augustinum viuere est vo-
luntatis si reddere necessitatis.
Vnde quibusdam et consimilia
sunt precepta sicut religiosa que
voluerunt talia. Decretis pre-
m vt est ieiunare aliquas vigili-
as sanctorum et huiusmodi. Consuetu-
dine secundum quod in fratrum iura primo ge-
nitus succedit in mandatis pla-
torum. Vnde super the. Moy-
sed scribitur. Consciencia quia secundum
Augustinum. Quicquid sic contra
conscienciam edificat ad iehennam.
Numerus preceptorum sumitur sic
quod quidam ordinant nos ad deum

Quedam ad proximum quod deus
 inuauit quoniam in duabus tabulis
 legem dedit. In prima tabula sunt
 tria precepta que pertinent ad
 deum primum pertinet ad patrem
 quia est de diuina unitate. Se-
 cundum ad dei filium quia est de
 iuramentum veritate. Tertium ad
 spiritum sanctum quia est de spiri-
 tali uacatione. In secunda tabu-
 la fuerunt septem precepta ad pro-
 ximum pertinentia quorum primum
 est de exhibendis bonis ut est ibi
 Non odia patrem etc. Reliqua sex
 sunt de cauendis malis que in-
 ferri possunt corde ore vel ope. O-
 pere ledimus proximum tripliciter
 propter quod dantur tria pre-
 cepta. Primum est Non occides.
 Secundum est Non mechaberis. Ter-
 cium Non furtum facies. Ore ledi-
 mus proximum et contra hoc est
 illud Non dices contra proximum
 tuum falsum testimonium. Corde le-
 dimus proximum dupliciter quique
 scilicet respectu rei irrationalis et
 hoc dicitur Non concupisces rem
 proximi tui. Quique rei rationalis
 et de hoc dicitur Non concupisces
 uxorem proximi tui. De pri-
 mo precepto. **Ca. LX.**

Primum preceptum tres
 habet clausulas. Prima
 est Non habebis deos
 alienos coram me ubi prohibetur
 adorare creaturam spirituales scilicet
 angelos. Secunda est Non fa-
 cias tibi sculptile id est ymagines

fictas / que nullius rei naturalis
 sunt representatiue. Tercia est
 Neque omnem similitudinem vel
 ymaginem rei naturalis. Et se-
 que. Que in celo et super ut solis
 et lune. Et que in terra de resu-
 ut hominibus et bouibus et similibus.
 Eorum que sunt in aquis sub
 terra id est piscium / non adorabis
 ea scilicet actu exteriori neque co-
 les scilicet affectu interiori. Et
 his patet quod non reprehenduntur
 existantia que faciunt ymagines
 non quidem ad adorandum et co-
 lendum. Sed ad adorandum et co-
 lendum. Non autem qui exhibet sanc-
 tis non est latrice. Sed dicitur se-
 cundum rationem allegoricam.
 Prima clausula huius precep-
 ti ostendit iudeos et saracenos
 ydolatrias esse qui deos habent
 alienos. Iudei quidem Nestor
 id est antecristum. Saraceni
 vero machometum. Contra secun-
 dam. Non facias tibi sculptile
 faciunt heretici qui non credunt
 nisi per ymaginacione et sancta
 confingunt. Contra terciam faci-
 unt mali christiani qui in superbi-
 colunt similitudine eorum que
 sunt in celo et super. Nam super-
 omnia diligunt prelatum. A-
 uacis colunt similitudinem eor-
 um que in terra sunt per uiam
 et diuicias. Voluptuosus salic-
 carnalis colunt similitudinem eo-
 rum que sunt in aquis scilicet deli-
 as. De secundo. **Ca. LXI.**

Secundum est non assu-
 mes nomen dei tui in va-
 num. Sic prohibetur iu-
 ramentum quod fit sine causa et
 periurium. Vterque enim peccat
 scilicet pro nichilo iurans et assu-
 mens nomen dei inuanius / quia
 primus sine causa nominat sui-
 mam veritatem. Secundus autem
 nominata contempnit tribus mo-
 dis quis peccat in periurio siue
 iurando contra conscientiam vel
 iurando illicitum vel veniendo con-
 tra iuramentum / preterea scien-
 dum quod iuramenta que quis fa-
 cit ex certa sciencia vel sonat in
 blasphemiam ut quando iurat quis
 per intestina dei et similia vel so-
 nant in irreuerentiam sicut quando
 iurat per viceia christi est peccatum
 mortale et si verum est quod iurat
 Istud preceptum non solum in-
 telligitur secundum predictam ratio-
 nem litteralem. Sed etiam secun-
 dum intentionem moralem / as-
 sumitur enim nomen dei multipli-
 citer inuanius scilicet corde ore et
 opere. Corde sicut mali qui no-
 mine tantum sine re dicuntur cris-
 tiani qui licet sacramentum bap-
 tismi receperunt tamen rem sa-
 cramenti id est gratiam non ha-
 bent. Ore scilicet mala iuracione scilicet
 que fit vana intencione et in de-
 uota oracione de qua dicitur po-
 pulus hic labijs me honorat cor
 autem eorum longe est a me. O-

pere secundum quod hypocrite no-
 men dei assumunt in simulacio-
 ne operis exterioris non in puri-
 tate cordis. Vnde sumunt illius
 iuganum qualiter receperunt mer-
 cedem scilicet. **De Tertio**

Capitulum LXXII

Tertium est Memeto ut
 diem sabbati sanctifices
 non facies opus in eo.
 In hoc precepto quoddam est mo-
 rale ut vacacio que est ad deum
 orando - colendo - meditando -
 Quoddam est in ceremoniale ut
 assignacio diei septime que fi-
 gurabat tropologicè cessacionem
 a peccato allegorice requie eter-
 nam in celo. Istud ergo precep-
 tum tripliciter potest accipi. Pri-
 mo generaliter / ut cessemus a
 vicijs. Secundo specialiter ut
 cessemus ab operibus corporali-
 bus que impediunt vacacionem
 ad deum. Tertio specialissime ut
 est in vicis contemplatiuis qui ab
 omnibus mundanis se separant
 ut totaliter deo vacent. Prima
 vacacio est necessaria. Secunda
 debita. Tercia perfecta. Secundo
 ergo quod sabbatum dicitur requies
 siue vacacio ad deum fit dies do-
 minica potest dici dies sabbati
 et quelibet dies statuta ad diui-
 nam veneracionem quibus ces-
 sandum est ab opere seruilium
 a peccato et ab opere impediente
 vacacionem ad deum. Opera enim
 seruilia determinantur ab ecclia

Ut opera mechanica agricultura
mercancium placitorum **De**
Quarto **Ca.** **LII**

Quartum est Honora pa-
trem et matrem huic pre-
cepto additur pmissio
scilicet ut his longeuus super terram
quia congruum est ut conseruatio
uite alienae mereatur ad conser-
uationem uite proprie preterea
dicitur in hoc mandato homo qui
est principium per generationem
quo ad esse nature ut pater car-
nalis vel qui est principium per mis-
terium regenerationis que ad esse
gracie ut pater spiritualis sumen-
do alio modo patrem non secundum
rationem propriam sed communem
per senem qui dicitur pater etate vel
pro rege qui dicitur pater defen-
sione Honor intelligitur hic du-
pliciter scilicet exhibicio corporalis in
sustentatione et spiritualis in re-
uerencia et obediencia Sed obe-
diencia diuersificatur secundum di-
uersitatem patrum quia patri spi-
rituali debemus obedire in spiri-
tualibus prelato seculari scilicet regi
in temporalibus reipublice Pa-
tri carnali in disposicione rei famili-
aris **De Quinto** **Ca.** **LIII**

Quintum est Non occi-
des hic explicitate prohi-
bitur homicidium Sed im-
plicitate omnis motus ire contra
proximum siue ille sit corde tan-
tum ut ira siue oris ut contume-
lia siue operis ut percussio citra

mortem vel depilatio Pollicio
prohibetur hic et omnis occasio
multa que fit triplex ex causa
ut in illo qui occiditur sine au-
pa vel ex odio ut cum ille qui non
est minister legis occidit Sed
libidine vindicte non amore ius-
ticie Distiguatur homicidium ge-
nus dupliciter scilicet verum quod
dicitur corporeale et interpretatum
quod dicitur spirituale homici-
dium Spirituale duobus modis
fit Unomodo obmittendo ut cum
quis videt alium in necessitate
extrema et non subuenit ei in ne-
cessitate dicitur eum occidisse
Aliomodo fit committendo et hoc
quandoque corde scilicet odinando
Johannis. Qui odit fratrem
suum homicida est Quandoque
ore scilicet detrahendo quia ille
cum detrahitur occidit in consciencia
illius qui audit detractorem in
qua prius vivebat per bonam fi-
mam Quandoque opere scilicet ma-
lo exemplo aliam occasionez cui
ne prestando et tunc interpreta-
tue dicitur illum occidere

De Sexto **Ca.** **LIII**
Sextum est Non mecha-
ceris In hoc precepto si-
cut dicit Aug⁹ Prohi-
betur omnis illicitus conubitus
et illorum omnis illegitimus
usus De hac materia que re su-
pra in libro tertio in capitulo de luxu-
ria et capitulo sequenti
De Septimo **Ca.** **LIII**

Quod primum est Non sit
tum facies hic secundum
Aug⁹ prohibetur omnis
Contractio rei aliene ex cupiditate
Contractio rei aliene potest
fieri licite tribus modis Primo
quoniam non fit ex cupiditate Sed o-
bedientia Sicut fecerunt filij is-
rahel auferenda vasa egiptiorum
Secundo quoniam fit ex cautela ut si
aliquis furatur gladium fulose-
ne sibi vel alijs noccat Tercio
quoniam ex necessitate ut si aliquis
ad mortem esuriens furatur panem
quia in necessitate omnia comu-
nia sunt ¶ De Octavo

Capitulum XLVII

Quod est non loque-
ris contra proximum tuum
falsum testimonium hic
prohibetur omne genus mendacii
sicut dicit Aug⁹ quod determina-
tur per tres differentias Est enim
mendacium periculosum siue pe-
riculosum quod nocet consensum
quod prodest ioculum quod delectat
In hoc precepto includitur taci-
turnitas veritatis tempore neces-
sitaris tamen causa et oportuni-
tas facit ipsum taciturnitatem ve-
ritatis esse licitam ¶ De Nono

Capitulum XLVIII

Nonum preceptum est et
decimum Non concupis-
ces domum proximi tui
nec desiderabis uxorem eius non
seruum non ancillam non bouem
non asinum nec omnia que illi?

sunt Duo prohibentur hic scilicet
concupiscencia carnis in uxore pro-
pria concupiscencia oculorum in re alie-
na Nam ad hec duo maxime in-
clinet natura corrupta ad unum
propter conseruacionem sui in-
esse speciei Et ad aliud propter
consuetudinem sui in esse indiuidui
Nec non prohibetur appetitus qui est ex
corruptioe fornicationis vel a delecta-
tione sensualitatis quia impossibile
est quod ille concupiscencie non sint
in nobis Sed prohibetur appetitus
qui est ex consensu rationis
Quauis istud preceptum ad duo
tantum determinetur tamen intel-
ligitur ibi prohiberi vniuersaliter
omnis concupiscencia male vo-
luntatis

De consilijs in genere

Capitulum LXXIX

Consilium putatur diuinitus
contra preceptum est persuasio
boni melioris ad quod
non tenemur Consilia in multis
differunt a preceptis Primo quia
ad precepta tenemur ad consilia
vero non quia precepta seruare est
necessitatis consilia vero volun-
tatis Itaque lex vetus dat precepta
Euangelium vero superaddit consilia
Itaque consilium pertinet ad perfectos
preceptum autem ad imperfectos et
persuasio ad imperfectos et prohibet
vero ad pueros Precepta ser-
uant nos ab illicitis sed con-
silia a concessis Itaque per precepta
declinamus a peccatis et per consilia

declinamus ab occasione peccan-
di. **I**te p[er] precepta maxime nega-
tiua pena fugim[us]? Sed p[er] consiliu[m]
p[ri]mum cumulamus? **I**te consiliu[m]
seruatu[m] affert p[ri]mum non ser-
uatu[m] non abducit suppliciu[m] **I**te
ad p[re]cepta ostangim[us] ex debi-
to. Sed ad consilia non nisi ex voto.
Ite; consiliu[m] p[er] votu[m] fit p[re]ceptu[m]
sicut ait **A**ug[ustinus]. Vouere inquit e[st]
voluntatis. Sed credere e[st] neces-
sitas. **I**te melius e[st] de uotum
in minoribus q[uam] in deuotum in ma-
ioribus p[ro]missionibus muenire.
Vnde melius e[st] nuda p[re]cepta
seruare qua[m] se ad consilia obli-
gare et in hijs negligent[er] esse.
Nota q[uod] in lege mosayca fue-
runt iudicia criminalia et mo-
ralia. **L**ex autem ewangelica iudi-
cia temptat p[er]m[ittendo] aufferendo. si-
guras euacuat. reru[m] uirtutes
exhibendo. **P**recepta consumat
abiciendo. **A**dicat autem tria
scilicet. instructionem doctri-
narum p[ro]missionem premio-
rum. et p[er]fectionem consiliorum.
Et ideo dicitur lex mosayca ab
ewangelica differre. quia illa
figurarum e[st] hic ueritatis. illa pe-
ne hic gratie. illa literalis. illa
spiritualis. illa occidens. hec uni-
ficans. illa timoris. hec amoris.
illa seruitutis. hec liberalitatis.
illa oneris. hec honoris. **D**e
consilijs ewangelicis in specie. **C**a. **LXX**
Consilia que p[ro]p[ri]us adiecit
p[re]ceptis. ista sunt **P**rimu[m]

est paupertas que consistit in ab-
dicatione proprietatis. **V**n[de] **L**uce
Qui non renunciauerit omni-
bus q[ue] possidet non potest esse meus
discipulus. **N**a. **Q**ui relinquit
domu[m] uel fratres ac. et app[er]t nom[en]
meu[m] ce. ac. et uita[m] eter. posse-
de hoc **J**er[emias]. **M**onachus obulu[m]
habens no[n] ualet obli[m]. **S**com
e[st] obediencie. **V**n[de] illud. **S**up[er] ca-
thedra[m] moysi sederunt sicut et
p[ro]ph[et]e q[ui] dicunt facite. **N**a. si q[ui]s
uult post me uenire ab. se. q[ui]s
enim e[st] aut q[uod] duplex e[st] obediencia
scilicet perfecta que extendit se
ad omnia que non sunt contra
dominum uel contra regula[m] quaz
professus est. et que dispensaci-
one prelati subdu[n]tur. **D**e hac
obediencia dicit **B**ernardus
perfecta obediencia legem nescit.
ter minus non arctatur no[n] con-
tinetur p[ro]fessionis angustia ad
hanc nullus tenetur debito ne-
cessitatis. **S**ed solum p[ro]fessionis
sicut tenem[us] semper emulari cari-
mata meliora. **A**lia est obediencia
imperfecta sufficiens tamen ad salu-
tem q[uam] quis obedit tamen in hijs
q[ue] seruare p[ro]mitit uel in hijs q[ue] in
hijs implicite continentur sicut
illa sine quibus religionis pro-
fessio non seruatur ut recipere of-
ficia et huiusmodi. et talis obe-
diencia necessitatis est cum ex-
go dicit beatus **B**enedictus in
regula q[uod] si p[ro]latu[s] p[ro]cipiat ali-
q[uod] impossibile temptandi e[st] facere

Loquitur de obedientia perfec-
to quam dum facit subditus in
his ad que non obligatur ad pre-
lati preceptum consilij est et mag-
ne perfectionis et non necessita-
tis. Sed si faciat ad simplices
inobedientiam tale quod maioris
est. Tercium est castitatis scilicet
illa de qua deus dicit. Fuerunt
eunuchi qui se castraverunt prope-
regnum celorum / ad idem perti-
net illud **Matth.** Audisti quia
dictum est antiquis / non mecha-
betis. Ego autem dico vobis qui
viderit mulierem ad concupiscen-
dum eam etc. Hic ostenditur quod
non solum dampnabilis est con-
sensus et opus mechie. Sed etiam
consensus ad delectandum. Non
quod concupiscere ex subiecto mo-
tu veniale est. Sed concupiscere
ex deliberatione perficiendi mor-
tale est. **P**redicta tria consilia
sunt specialia et substantialia om-
nis pietate religionis quia suos
observatores elongant a malo
non solum quantum ad culpam
sed etiam quantum ad causam. Omne
namque malum oritur ex triplici
radice scilicet ex concupiscencia car-
nis et ex concupiscencia oculorum
et superbia vite. **P**redicta consi-
lia vero tria perfecte nos elon-
gant ab hac radice triplici / quod
est consilium caritatis. **Matth.**
Diligite inimicos. Quoniam tu is-
tud quantum ad dilectionem ef-
fectus est preceptum. Sed qua-

tum ad dilectionem effectus est
consilium / quia inimico velle
gratiam et gloriam necessitatis
est. Sed ostendere illis signa be-
nivolentiae est perfectionis et con-
silij. Unde ad hoc omnes non te-
nentur sane negare homini sig-
na familiaritatis quam veniam pa-
tit vel quam necessitas exposcit ut
dicta est vel quam se ille qui hostis
erat ad familiaritatem ingerit
si habeatur presumpcio quia non
humiliter vel irrisorie faciat tunc
diligendus est et inter amicos
est deputandus. Sed quod aliquis
ultra se ad familiaritatem in-
imico se ingerat hoc perfectionis
est. Unde quod aliquis iniuriam pas-
sus reconciliationem querat et
a inimico non est debitum necessi-
tatis sine quo non est salus. Sed
est perfectionis et consilij quod mag-
nus expectatur premium. **Quintum**
est mansuetudinis. **Matth.** Si
quis te percusserit in unam max-
illam prebe ei aliam hoc sic in-
telligitur paratus aliam sustine-
re patienter et illud consilium pa-
cientiae est respectu lesionis cor-
porum. Sed ad idem pertinet a-
liud quod est patientiae respectu
ablatiois rerum sicut est illud.
**Qui teum vult in iudicio con-
dere et tunicam tolleri relinquit
et palli.** Nota quod contingit sua
repetere coram iudice fideliter a-
cum contentione et fraude aut
cum caritate. **Primum** nulli licet

Actio autem spiritalis ut pre-
 dicatione potest referri ad finem te-
 poralem et quod idem vult referre
 natur ad deum quod non sunt facienda
 mala ut remaneant que sunt bona
 et hoc est quod ait **Aug?** Non de-
 bemus evangelizare ut manduca-
 temus **Sed** manducare ut ewan-
 gelizemus **Nota** etiam quod tene-
 mur illos actus referre ad deum
 quorum habemus consilium ex
 imperio rationis ut est manduca-
 re cogitare eligere et similia **Sed**
 non tenemur actus referre in re-
 dientes rationi ut est nutritiva
 respirativa et huiusmodi **Deci-**
mum consilium est de conformi-
 tate operis ac doctrina ibi onera
 gravia alligant et digito scilicet non
 ea mouere **Debent** et non faciunt
 ad idem ypercrita **Eice** primum
 tabem de oculo tuo et tunc vide-
 bis eicere festucam de oculo fra-
 tris tui **Nota** in quod predicatione as-
 seritur aliquando generaliter aliat
 tenio scilicet de his que pertinent
 ad statum salutis **Aliquando** enim as-
 seritur secundum statum perfectionis
 ut pote religionis **Primo** tenet
 predicator facere quod dicit cum as-
 serat omnes ad hoc teneri **Se-**
cundo modo non tenetur nisi et
 ipse perfectionem ipsam nouerit
Utrum autem malus peccator pre-
 dicando distiguitur quod existens
 in peccato notorio peccat quod pre-
 dicat siue ex necessitate officij
 siue siue ex voluntate quod ita

dicitur existens autem in peccato
 occulto **Si** predicat et non studet
 ex suo dicto compungi adhuc vi-
 detur peccare quod videtur contemp-
 nere **Vnde** etiam consilium est de
 vitanda sollicitudine ut ibi/noli-
 lite solliciti esse et ibi/nolite
 cogitare de crastino **Sciendum**
 quod triplex est sollicitudo **Prima**
 est laudabilis ut est prouidentie
 spiritualis **Vnde** **Appl?** ad **Cor**
Qui sine opere est sollicitus est
Que sunt deo quod placeat de **Ita**
 ad **Ro.** de prelatiis/ qui preest
 in sollicitudine **Secunda** est tolle-
 rabilis et est illa sollicitudo tunc
 temporalis quo ad corpus **Lux**
Natha marcha sol. et tur. etc.
 pluri. **Tercia** est vituperabilis
 et est ista superflua thesaurizaci-
 onis que ad auariciam **Eccle.** pecca-
 tori deus dedit afflictionem pes-
 simam ut addat et congreget et
 hec vanitas et cassa sollicitudo
 mentis **Sollicitudo** prima preci-
 piatur **Secunda** perimitatur **Ter-**
cia prohibetur **Vnde** etiam con-
 silium est fratris correctionis ut
 ibi **Si** peccauerit in te frater tu-
 cor. etc. **Nota** quod corrigere frater
 fratrem quod consilium est ut quod cor-
 ripitur frater de venialibus **Quod**
 est preceptum ut corrigere de mor-
 talibus et ista secundo modo ad omnes
 pertinet et obligat semper **Sed**
 non ad semper quia pro loco et
 tempore scilicet quod vacat et creditur
 quod utilis sit correctio **Sciendum**

h duplex est correctio scilicet .
Amoris et pudoris habet ordi
nem fraternelle correctionis docet
dominus in ewangelio . **P**rimo
eum inuenit fratrem esse reuocandi
a more . **C**um iubet eum singulari
ter conuenire dicens corripe eum
inter te et ipsum solum . **S**ed si hoc
non ualet docet eum secundo modo re
uocandum esse a more nisi aut si
te non audierit adhibe unum vel
duos testes tecum . **T**ercio do
cet ut si nec hoc ualuerit docet
eum reuocandi esse pudore . **S**i di
cit si nec hoc audierit sit tibi si
cut enuncius et publicanus . id est
excommunicari debet et sic evita
ri . **S**ane predictus ordo frater
nelle correctionis intelligitur tan
tum de criminalibus . **S**olent
tamen se claustrales in suis ca
pitulis accusare non premissa
ad monitione . **V**eruntamen
accusans alium caueat diligen
ter ne hoc faciat ad infaman
dam . **S**ed ad corrigendum qui
miam si quis ex deliberatione co
ntrarium faceret mortaliter peccaret .
Explicat liber quintus .

Incipit liber sextus de
sacramentali medicina .
Celestis medicus
humani generis re
peratius tali modo
sanauit egrotum si
cut optime competebat egrotum .

ti et egrotum . et occasione et
in puulis egrotum in curamen
Egrotus igitur homo est . mor
bus autem originalis culpa est
Dirigo uero ista culpa . **P**ri
paliter fuerit ex consensu ratio
nis occasione . tamen sumptit
ex sensibus carnis ad hoc igitur
quod medicina respoderet morbo .
Oportuit quod non tantum essent
spirituales uerum etiam quod ali
quid haberent ex signis sensibi
libus ut hinc sensibilia fuerunt
aime occasio labendi ita essent
ocasio resurgendi . **P**reterea
medicina nostri uulneris con
stitit in ecclesiasticis sacramentis
Diffinitiones sacramenti . **C**a . **I**

Sacramentum ut dicitur
Aulmus . Est inuisibi
lis gratie uisibilis for
ma . **N**ec diffinitio generalis est
et conuenit sacramentis tam
noue legis quam ueteris . **Q**uia tam
illa quam ista sunt ex similitudine
representata ex institutione sig
nificancia . **S**ciendum enim quod eadem
diffinitio conuenit sacramen
tis noue legis . **S**ed sic supplē
da est ut eius similitudine ge
rat ita et causa existat quia non
solum ex similitudine represen
tant uel ex institutione signifi
cant . **S**ed etiam ex uirtute ui
uina sanctificant et gratiam conse
cunt per quam anima curat ab infirmi
tate uicium et hoc est quod . **A**ug
inueniat in alia diffinitione dicitur

Sacramentum inquit est illud in quo sub tegimento rerum visibilium diuina virtus salutem seorsim creatus operatur. Est etiam triplex diffinitio. Hugo de sancti victoris qui ait Sacramentum est materiale elementum tamen extrinsecus oculis suppositum ex institutione significans ex similitudine representans ex sanctificatione aliquam gratiam visibilem offerens etiam tamen unum huiusmodi sunt de ratione sacramenti stricte et proprie accepti. Primum est naturalis similitudo ex qua habet aptitudinem significandi. Secundum est accidentaliter institutum ex qua ordinem habet determinatum respectu huiusmodi significationis. Tercium est spiritualis sanctificationis ex qua habet virtutem efficiendi istud signatum. Item dicit Aug. Quod sacramentum est sacre rei signum istud autem non est diffinitio. Sed potius etymologia sacramenti.

De sacramentis noue legis Capitulum II

Sacramentum legis gratie christus instituit tamquam noue legislator in quo voluit ad premia dedit quod precepta instituit sacramenta. Christus enim verbum patris cum sit summe veritatis et summe virtutis et summe bonitatis. Ratione summe bonitatis promisit premia beatificancia. Ratione veritatis dedit precepta diligentia. Ratione virtutis instituit sacramenta adiuuancia ut

hic per sacramenta separatum virtus ad implenda precepta et per precepta perueniat ad premia. Instituit autem christus sacramenta in verbis et elemosinis ut ait Aug. Accedit inquit verbum ad elemosinam ut sit sacramentum et est ibi elemosina pro materia et forma verborum pro forma ad hoc vero instituta sunt sacramenta in verbis et elemosinis ut habent euidenciam significandi et efficaciam sanctificandi quia dum elemosina oculis et verba auribus se offerunt que sunt duo sensus precipue cognoscituri dant euidenciam significacionis deinde verba sanctificant elemosina ut plenius fiat humane creaturam efficaciam. Instituit autem dominus sacramenta diuersimode. Quedam ante aduentum suum ut matrimonium et penitentiam. Sed hec duo confirmat et consummat in lege euangelica dum penitentiam predicauit et nuptijs interfuit. Alia quaque sacramenta christus solus nuntiavit confirmationem quibus manum puul imponendo. Vnctionem vero discipulos ad curandum mittendo quod infirmos ungebatur oleo sicut dicitur in Math. Baptismum vero suscipiendo deinde formam dandam. Ordinem vero potestatem ligandi atque soluendi tribuendo et conficiendo sacramentum altaris. Eucharistiam autem compando se quando sumis et conficiendo ac

bando discipulis imminere pas-
sionis sacramentum corporis xpi et
sanguinis sui. Instituta sunt etiam
sacramenta multiplicata de ea. primo
propter humilitatem; quod homo querit
salutem se inferis rebus subiciendo
secundo propter eruditionem quod homo
per visibilia ad agnoscenda inuisi-
bilia rapiatur. tertio propter exalta-
tionem; quod noniam declinet homo oc-
cupationem et otium. quarto propter
congruitatem medicine quam me-
dicus deus et homo sit congruentem me-
dicina debet contingere aliquid scilicet
inuisibile et sanum et aliquid huam-
ile; visibile gratie formam. quanta con-
gruitas est ex parte infirmi quod cum in-
firmus sit homo constitutus ex parte cor-
poris et spiritus. Spiritus autem in corpore
non bene capiatur spiritualia nisi in cor-
poralibus congruuntur fuit dare medica-
menta spiritualia in corporalibus rebus
sicut pillule in nebula. sextum est
propter augmentacionem mentis inuisibilem
valet ad meritum quod deo creditur
in hijs nisi humana ratio non potest ex-
primere nisi patet igitur ex premissis quod
sit scilicet et efficax quod diuina in-
stitucio que formalis quia gratie
sanctificatio que finalis quia hu-
mane imitationis curatio.

De effectu sacramentorum.

Ca

III

Effectus sacramentorum
triple est. Primo a peccato
mundano. Secundo in bono con-
suetudine. Tertio corpori xpi inco-

porant mistico. Quarto iusti-
ficant. Quinto ad futuram vitam
perpetuant. Sexto erudiendo
illuminant. Septimo novum ma-
gis preseruat. Ista patent in sep-
tem sacramentis per ordinem. Nam
primum operatur baptismus per officina-
tionem et sic de alijs. Sacramenta
dicuntur gratie vasa et cum non per in-
eis gratia liberaliter contineatur vel cum
liber efficiatur cum in sola anima habet
beat collocari et a solo deo inhi-
biti qui illis et per illam gratiam curatio
a summo medico pro oportet; huius-
modi licet non alligant potentiam suam
sacramentum quod per alias vias gratiam
officere valeat. Sacramenta spiritus ha-
bent significacionem veritatis non spiritus
efficacia curatio. Sed hoc non
propter defectum ex parte sui sed ex parte sa-
pientis quod gratia nulli datur repug-
nanti et impugnantem fontem gratie. Unde
et sacramenta non sanctificant nisi
digne accedentes et absque animi
ficti ne nonnunquam; cum virtute
sacramentorum sit de non verio-
stratus ita quod defectus dignita-
tis vel perpetuacionis ex parte
suscipientis suppletur virtute
diuina in sacramentis diuinis
non accedat in materialibus in pro-
posito peccandi. Unde sciendum
est quod quedam suscipiunt sacra-
mentum tantum ut sic accedentes.
Quedam tamen ratione tan-
tum ut qui contricionem et super
dei deuotionem recipiunt gratiam
prius quam veniant ad sacramentum

Quidam suscipiunt et sacramen-
 tum et rem ut digne accedentes
 Sacramentum dicitur a faciendo
 et hoc potest intelligi tripliciter
 aut sanctitatem efficiendo tantum
 aut sanctitatem efficiendo et sig-
 nando simul primo modo conuenit
 tantum sacramenti rebus signatis per
 sacramenta tam veteris quam noue
 legis. Secundo modo conuenit
 signis veteris legis. Tercio modo
 conuenit sacramentis noue legis
 huius exemplum habemus in na-
 turis quia medicina dicitur sanare
 efficiendo tantum. Sed urina san-
 nat iudicando tantum. Cretio ve-
 ro sanat et signando. Quiaque sunt
 que animam iustificat. Sed diu-
 si modo. Deus enim iustificat auc-
 toritate. Gracia iustificat forma-
 liter expellens morbum spirituale.
 Impletio preceptorum iustificat
 ut dieta. Sacramenta vero tam per
 vasa medicinalia in quibus con-
 fertur gratia. Sacerdos autem mi-
 nisterio. Exemplum horum habemus
 in curacione morbi corporalis. De-
 us enim sanat corpus aucto-rita-
 te medicina effectiue. Dieta con-
 seruatiue vas medicina contentiue
 ut dicitur vulgariter. Papis ista
 sanauit me. Meris vero sanat
 ut minister. **De numero sa-
 cramentorum. Ca. IIII.**
Sacramenta noue legis
 septem sunt secundum diuersi-
 tatem hominum in ecclesia.
 Primum est iterum ut baptismus

Secundum est pugnancium ut con-
 firmacio. Tercium vires resumen-
 cium ut eucharistia. Quartum res-
 surgencium ut penitencia. Quintum
 exuncium ut extrema unctio.
 Sextum ministrancium ut ordo. Sep-
 timum nouos milites introdu-
 cencium ut matrimonium. Sacramen-
 ta figurata sunt in septem signacu-
 lis quibus fuit veteris testamenti
 pagina sigillata que agnus qui
 habet clauem dauid que claudit
 et nemo aperit reserauit. Item in
 septem tubis quibus angeli ce-
 nerunt. Item in septem stellis que
 habebat similis filio hominis in
 dextera sua. Item in septem panibus
 quibus dominus turbas faciauit.
 Item in septem oculis super unum
 lapidem. Item in septem lucernis
 tabernaculi super vestitis candelabro.
 Item in septem locis omnibus na-
 mam. Sacramenta septem sunt quia
 disponunt ad septem virtutes ha-
 bendas. Nam baptismus est fidei
 sacramentum confirmacio spei. Eu-
 charistia caritatis. Penitencia ius-
 ticie. Extrema unctio perseueran-
 cie que est fortitudinis comple-
 mentum. Ordo prudentie. Matri-
 monium temperancie. Alia est ratio
 numeri sacramentorum quia ordi-
 nantur contra triplicem culpam
 et contra quadruplicem penam. Un-
 de baptismus ordinatur contra pe-
 ratum originale. Penitencia con-
 tra mortale. Extrema unctio con-
 tra veniale. Ordo contra ignoranciam

et caritatis contra maliciam con-
firmatio contra impotenciam ma-
trimonium contra concupiscenciam
quam temptat et exultat. **A**lia est
factio numerumque sacramenta sunt ca-
sualia morbi spiritualis ad morbum
corporaliu. Medicina vero corpora-
lis quadruplex est scilicet: Curatiua.
Conseruatiua. Preseruatiua.
Melioratiua. simili modo et sa-
cramenta curant. **B**aptismus ei curat
similiter et totaliter. **O**mnia vero cu-
rat paulatim quantum ad penam quor-
um nullus pene homo debitor
fit. **E**xtranea uictio curat nobis
leuioribus scilicet a venialibus sicut
baptismus et penitentia curat a mor-
bis localibus. sic ergo predicta factio
sacramenta sunt quodam medicine
curatiue. **C**onfirmatio est medici-
na preseruatiua sanitatis spiritualis
in qua datur spiritus sanctus ad ro-
borem et preseruacionem; gratia datur in
baptismo. **M**trimonium ei est me-
dicina preseruatiua. **O**rdio est medi-
cina melioratiua in qua augmetur
gratia. **E**ucharistia hec omnia simili-
ter facit. curat enim venialia que sunt
obscuro tunc maioris preseruatiua ei
gratiam inueniam in bono et augme-
tat sicque meliorat et nichilomi-
nus a peccato preseruatiua.

De potestate dispensandi sa-
cramentorum. **C**a. **VI**

Potestas dispensacionis sa-
cramentalis spiritualiter spectat solu
ad generaliter bonum in omnibus
sacramentis dispensandi necessaria

est dispensacionis intentio que quis in-
tendit facere quod proprius instituit
in bonam salutem vel saltem facere
quod facit ecclesia in qua claudi-
tur in generali intentio predicta. **Q**ui
ipsa ecclesia sicut sacramenta a proprio
accepta sic ad fidelium salutem; dis-
pensat. **R**ursumque quod ordo dignitas
exigit ut maiora moribus
in moribus commutatur. **Q**ue-
dam respiciunt excellenciam dig-
nitatis ut sacramentum confirmacionis
et ordinacionis. **V**nde com-
munitur ab ipsis. **Q**uedam re-
spiciunt indigentiam necessitatis
ut baptismus quod iustum unum rege-
netur altero vero generat et ho-
rum dispensacio etiam personis in-
terdictionibus conceditur maxime in articulo
necessitatis quod dico tunc bap-
tismus quod; aut sacramenta sunt que
si media ut eucharistia et penitentia
et extrema et istorum dispensacio ad
solos presbiteros sacramentorum que sunt que in
medio inter presbiteros et minores per-
sonas constituta. **S**acramenta dispensandi
potest et a bonis et a malis
a fidelibus et infidelibus inter ecclesiam
et extra quam si dispensandi possunt
tantum a bonis nullus esset certus
de sumptione sacramentorum cum
nullus sit certus de bonitate ministri
sic nec de propria et ita si oportet
inter iterum et malicia vniuersi presbiteri
taret alienae salutis. **I**dem sacramentorum
dispensacio committitur homini si ratio
ne scitatis que vniuersa. **S**ed ratio auctoritatis
que si manet presbiteri est de se

Scendum autē q̄ sacramenta
quedam sūt substantialia/ que
dam vero sacramentalia/ quan
tum ad substantialia non valz
plus opaco boni ministri q̄ ma
li q̄ deus ibi opatur vel actus
homo vt minister Sed in sacra
mentalibus vt sunt orōnes plus
valere potest opacio boni minist
ri q̄ mali hoc autē est per acci
dens non per se. i. quantum ad a
lios affectus accidentales non q̄
tum ad effectuales Quāuis autē
apud hereticos sint sacramenta
vra non tamen recipientibus sūt
utilia nisi ad ecclie redeant vni
tatem Vnde Aug⁹ Ecclēsia cō
parata paradiso indicat posse bap
tismū homines accipere foris/ s̄
salutē non tenere Nam ⁊ flumī
na de paradisi fonte largiter ma
nauerunt nec tamen in mesapo
tania nec in egipto quo illa flu
mina peruenerunt est felicitas
vite que de paradiso commemorat̄
De triplici statu fidei. Ca. VII
Triplex est status fidei
lium i. acie ecclesiastice
iēarchie scz fidei genite
fidei corroborate Fidei multiplici
tate Per primū fit distinctio fi
delium ab incredulis in bap
tismo/ p̄ secundū fit distinctio for
cium ab infirmis ⁊ hoc in sacra
mento confirmacionis Per terciū
fit distinctio clericoy a laicis p̄
sacramentū ordinis Hinc est q̄
hec tria sacramēta caracteres in

primunt quos indelebilit̄ im
pressos semp distigwunt Vnde
nullatenus iterari possunt Cal
tacter igitur bap̄tismi incipien
tium est confirmacōnis vero p̄
ficientium Sed ordinis est per
fectoū Predicta triplex distinc
tio fit ad similitudinē distinctio
nis alicuius exercitūs Prima
est cōmunis scz totius exercitū
ab alio exercitu et hec fit p̄ci
paliter per bap̄tismū Secunda
est specialis scz militū appellati
bus hec autē fit per cōfirmacōz
Tercia est specialissima scz du
cis ab vtriusqz et hec per sacra
mentū ordinis Preterea quia
tacter est signum distinctiuū
spirituale indelebile Ideo non
offert̄ in sacramentis q̄ solēt ite
rari sicut est p̄nitencia mat̄mo
nium ⁊ huiusmodi Non tamen est
q̄ tacter bap̄tismalis est oīm
tacterū aliorum fundamentū
et ideo illo non habito non poss
sunt veteri caracteres haberi Vñ
si aliquis ordinatus est et non
baptizatus nichil p̄suis agit
q̄ tria sacramenta vt dictū est
que p̄pter caracteris impressiōnē
non iterantur tamen cōmune hoc
est omnibus sacramentis non itē
ri circa eandē personam et mate
riam et ex eadem causa et ideo
hoc est ne fiat contumelia sac̄s
mento ex hoc em̄ credi possit q̄
sacramēta prius dispensata fuis
sent inefficacia et iēpta Quedā

sūt de sacmētoꝝ s̄ba quēda; de
agruēcia. Si ea q̄ de s̄ba sunt
omittērenē sacmēta sūt itē
da omiſsiōe v̄o illoꝝ q̄ sūt de cō
gruēcia nō euacuant sacmēta.

De dispēlacōe sac̄. Ca VIII

Aliā mō instituta sunt
sacmēta ad curacōnez
hoīm et sp̄ cū morbo cō
currēt. in lege aut nature fue
rūt oblacōes sac̄ficia et de t̄m̄
nacōes. In lege aut scripta in
troducta ē circūcisio et adiūcta
ē expiacō atq; sup̄ ad dita obla
cōnum et sac̄ficioꝝ m̄t̄iformis
distictio. In lege aut noua sta
tu ta sūt sacmēta. nūo paucio
ra. v̄tilitate potēciora. v̄tute effi
cacia. p̄minēcia digniora atq;
significacōe euaciora q̄b̄ plei
tudo siml et euacuatō oīm p̄dō
rū sic dicit. **Qu.** de sc̄oic. p̄mi
tēpis sacmēta fuerūt sic v̄ba
medij t̄pis sic ymago v̄l figurā
postremi t̄pis. s. gr̄e sicut corp̄
q̄ in se cōtinēt vitatē et gr̄a; sig
nificacōe rēp̄sentat et cōferūt ac
p̄mittūt. p̄d̄cā patēt q̄ eiusdē
mūdacōis similitudo ē in oblacōe
leḡ nature s̄ oct̄e inueniē. In
circūcisioe v̄o euideñ exp̄m̄ie p̄
bap̄m aut maifesti⁹ declaratur
Itē sacmēta vet̄is leḡ nutrie
bāt puulos ex̄cebant p̄fōs et
duros oenſado domabāt. **S.**
sacmēta noue leḡ cōferūt qd̄
vera de lonḡto mōstrabāt. v̄n
p̄ora sacmēta p̄pauerūt et p̄

buperūt ad noua sicut via ad
tērnū sicut signū ad signatū
sicut figura ad vitatē si ut imp
lectū ad p̄fectū. Est et alia d̄cā
quia comune ē omib̄ sacmētis
q̄ cōsistunt in reb̄ sensib̄libus
inuisibile cum gr̄a; significanti
bus. Sed sp̄uale ē sacmētis
noue legis q̄ cōsistūt in verbis
legis. Itē sacmēta noue leḡ
efficiūt qd̄ figurāt. **S.** hoc non
faciunt sacmēta vet̄is legis
Itē sacmēta noue legis iusti
ficiāt et q̄ntum ad opus opans
et q̄ntū ad op̄ opatū. **S.** sac̄
mēta vet̄is leḡ iustificāt q̄ntū
ad op̄ opans solū q̄ non va
lebant faciētib̄ n̄ q̄ntū se illoꝝ
caritas et deuocō fidei exten
bat illud nō intelligit̄ de circū
cisioe q̄ cum non fuerit in lege
data nequaq̄ in regula com
p̄ratue quia ip̄a in puulis tol
lebat originale et gr̄a; cōse
rebat qd̄ nō faciēbāt sacmēta
legalia. Item in lege distingue
bat circūcisio popl̄m dei ab ali
is gentibus. Sed nūc distim
guūt caractē baptis̄m̄. Itē lega
lia sc̄o m̄. **Aug.** fuerūt ante pas
sionem morua quia postquam
claruit veritas ewangelij sunt
sepulta nostra vera sacmēta
vsq; ad finem semper in suo vi
gore manebunt.

De sacramento baptis̄m̄
Ca **XI**

Baptismus est ianua o-
mnium sacramentorum quod
nulli conferretur ante ipsu-
m in ecclesia aliq[uo]d a lior[um] De sub-
stantia baptismi sunt quatuor/primu-
mum est expressio forme vocat[ur]
a deo instituta que est hec Ego te
baptizo in nomine patris et filii et
absque obmissione vel additione
dictionis absque preestacione ordi-
nis et absque commutatione no-
minis et absque commutatione forma-
His enim quatuor modis forma
verborum violatur scilicet obmissione
additione transpositione et commu-
tatione id est si ponit[ur] loco patris
et filii et spiritus sancti nomen potest
sapiencie et benigni quia in
quocumque ydeomate baptizatur
non debent poni appropriata tribus
personis sed expressa nomina per-
sonarum Similiter loco baptizo
non debet dici immergo vel im-
mergo et est ablucio per elementum aquam
in toto corpore faciendo vel saltim
in digniori parte Tercium est quod
immersio illa fiat ab uno et eodem
tempore quod et forma verborum expri-
mitur ita quod unus puerum immer-
gat et alius autem verba non
proferat Quartum est intentio vel
specialis vel generalis Specialis
autem intentio est ut iste bapti-
zandus mundetur Generalis est
facere id quod facit et Intentio quoque
illius requiritur qui baptizatur h[ab]et
adultus quia qui invite baptizatur
non recipiunt sacramentum
Quintum est fides ipsius bapti-

zandi quia in adultis requiritur
fides propria Sed in pueris alie-
na quod pueri in fide ecclesie bap-
tizantur Baptismus merito fit
in aqua et non in alio liquore
quia cum homo per peccatum primi
parentis incurrat inimicitiam
et ignorantiam et concupiscentiam
Per baptismum ab his tribus
malis liberatur et hoc notatur in
appropriatione aquae scilicet puritate per-
spicacitate frigiditate Nam bap-
tismalis aqua sua puritate nos
mundat sua perspicacitate nos
illuminat atque sua frigiditate
ab estu concupiscentiae nos tem-
perat Item baptismus est in aqua
ne quem inopia exulsaverit et ne
propter defectum salutis homines
incurrerent periculum si in alio liquore
fieret et ut inveniantur apud omnes
communis materia baptizandi Tri-
plex est baptismus fluminis fla-
minis et sanguinis Item hec est ta-
lis differentia baptismi fluminis
a tota pena liberat et a culpa et
gratiam in habitu infundit et car-
niterem imprimat Baptismus
fluminis delet culpam non semel
tantum Sed pluries et habet gra-
tiam in usu in quo consistit me-
ritum Baptismus sanguinis li-
berat ab omni temptatione et con-
ferret statim premium quia proprium
est martirium evolare Ex his pro-
quis fit melior inter hos bap-
tismos quia se habent ut excedat
et excelsa In baptismo quod dicitur

ē sacramentū vt tm̄ abluō exte-
rior q̄da; res tm̄ vt gr̄a interior
q̄da; res et sacramentū vt carac-
ter. **Q**cto sūt solemitates bap-
tismi q̄ nō sūt de s̄bā. **V**nde. **v̄.** Sal-
tem. crisma ceterū. crismale sal-
uia. flat. v̄tute; baptismatis
ista figurat h̄ opatū non mu-
tat esse. h̄ ornāt. **I**n quorū locis
baptisādo inūgit. s̄. in frōte vt
publice protestet. **I**n v̄tice vt
agenda ab eo subtilitus intelli-
gantur. **I**nter scapulas vt iuz-
um xp̄i suauus pateretur. **I**n
pectore vt dulca corde deus dis-
ligatur. **B**aptismus fuit insti-
tutus materialiter q̄n xp̄s bap-
tismus fuit. **F**ormaliter quan-
do dixit. **I**te docete omnes gen-
tes &c. **F**inaliter quando ait in
choando mihi quis renatus fue-
rit. **E**ffectiue q̄n xp̄s passus est
Affūs baptismi mltiplex ē p̄-
pat ad sacramenta. q̄ baptismus
ē sacramentū int̄ficiū. a p̄ccō mū-
dat q̄ signatū ē in mai rubro
vbi submersi sūt egyptij. **N**otā
dū autē q̄ i baptismo delef̄ ori-
ginal p̄cc̄i macula fomes v̄o nō
tollit h̄ remittit. penā relaxat
vnde. **p̄u.** **I**ndiūf̄ v̄sc̄ c̄dida
racionabile illuminat. **V**nde po-
nit sal in ore pueri. concupiscibi-
lē ad bonū inflamat. **V**nde da-
tur candela puero. **I**nscribibilem
confortat. **V**nde ysaiah vicit
amalech post transitū maris
rubri gr̄a tribuit q̄ figuratū

ē p̄colubam que sedit sup̄ xp̄m
baptisatū catactere imp̄mit.
hoc figuratur p̄ mac̄ iuuetum
In apocalipsis **F**omitē mitigat
quod significat frigiditas aque
communionem ecclesie prestat fi-
cut. **I**beremias. q̄m fuit acū-
tus quāuis sanctificatus fuit
in v̄tice. a sanctificōne exteri-
ori libat q̄ n̄ gemitū n̄; plantū
Intelligit ex̄teri v̄tē nam interi-
or epigē in adul. v̄. conticō
significat ex̄suffocō. **I**anuā
celi aperit q̄ signatū ē q̄ xp̄o
baptisatō aperti sūt celi. **N**o-
tandum autē n̄ q̄ passio xp̄i a-
peruit ianuā celi p̄ causam me-
ritorū et sanctificatoriam gen-
neralem baptismus autēm ape-
rit ianuā celi p̄ causā efficiētē
singularem facit eīm singularem
istū hōinem euolare os ad lau-
dandum. aures ad audiendū.
aperit. **V**nde sciendū q̄ ponitur
lauria in aure pueri templū xp̄i
efficit. **V**nde dicitur etiam bap-
tismus. **G**ri immunde spiritus
et da locum aduentū spiritū
sancto laudabilem se corā; deo
reddit. **V**nde balsamum est in
crismate. **S**olent pueri bap-
tismi spectare vsq; ad phasce
et penthecosten. min̄ vegeat ne-
cessitas vel timeatur periculum
reseruari ad significandū q̄ in
baptismo fit resur̄ctio spū a-
lis et q̄ gr̄a spiritus sancti dat

Baptismus xpi et iohannis conueniunt in materia et in modo iungendi. Sed differunt in forma quia baptismus iohannis tradebatur in nomine venuri dicebant et in effectu quia baptismus xpi iustificat iohannis vero non. Item in fine quia baptismus iohannis assuecit ad baptismum christi. **De Cathecismo et exorcismo. Ca. XII**

Cathecismus et exorcismus tanquam preparatorij promittuntur baptismo ut in ipso gratia efficacius operetur. Tribus de causis cathecismus institutus est. Primo propter instructionem de articulis omnibus ad fidei susceptionem. Secundo propter professionem ad fidei professionem. Tercio propter sponsonem ad fidei obseruationem quia aduleterium peccatum habet et per se respondere potest equiritur hec ab eo. Paruulus autem quia non habet peccatum actuale nec per se credere potest equiritur hec ab eo per vicarium qui pro ipso potest de fidei obseruancia. Exorcismus in deo statutus est ut a baptizando potestas dyaboli expellatur. Nam propter peccatum hominis dyabolus in hominem potestatem accepit et etiam in illa que veniunt in usum hominis. Nam tam aduultus quam paruuli exorcismi debent ad expulsionem tam nomine patris. **De sacramento confirmationis. Ca. XIII**

Confirmatio sacramentum est pugnancium. De substantia autem confirmationis sunt sex. Duo ex parte sacramenti in se scilicet materia crismatis et verborum forma que talis est secundum morem magis communis. Si ergo te signo crucis confirmo te crismate salutis in nomine patris et filii et spiritus sancti. Duo ex parte ministri scilicet dignitas pontificalis et intentio debita. Duo ex parte suscipientis scilicet frons in quo debet crismatio fieri et quod confirmandus sit baptizatus. Unctio crismatis triplex fit in tribus sacramentis quarum veritas ex fine accipitur in baptismo fit in vertice ad signandum fidei susceptionem quia vertex est locus cellule medullaris. In confirmatione fit in fronte ad significandum audaciam confirmationis cuius impedimentum est timor et verecundia que specialiter manifestatur pallor vel rubore frontis ex propinquitate cellule ymaginalis. In ordine fit in manibus ad significandum potestatem consecrandi sacramentum domini corporis. Confirmationis sacramentum multiplex est utilitas quia gratiam in baptismo datam confirmat. Unde **Psal.** Confirmatio hoc deus quibus operatur. In baptismo ad miliciam spiritualem preparat. Unde confirmandi tanquam pugnatui. Pugiles inuincantur de de facili ab inimicis teneantur.

et quia omnes christiani debent esse
in bello christi propterea et omnes de-
bent hoc recipere sacramentum ut
facilius possint contra mundum
carne ad dyabolum pugnare ad
confessionem nominis christi constanter
animati. quoniam oportet verum domi-
num et verum hominem confiteri.
Primo ut profiteamur eum secundum
diuinam naturam patris et spiritui
sancti coequalis quod virtus in forma
verborum non sit expressio trinitatis.
Secundo ut profiteamur eum
secundum humanam naturam crucis
supplicium protulisse quod non tunc in
crucis significacione intus et ex-
terius spirituali decore nos ornat. Intus
quidem per conscientie puritatem. Sed
et per odorem bone fame. Duo
significantur crismate quod confi-
tetur ex oleo propter primum et ex
baptismo propter secundum in bonis
agendis et malis sustinendis ro-
borat datur enim spiritui sancto
ad roborem animam et corpus. Re-
mat animam quodem per impressionem
caritatis contra pusillanimitatis
viciu corpus vero per clipeum cru-
cis contra insultus demonum.
Contra verecundum et timorem in
confessione nominis christi audaciam
prestat. Primum notat in crisma-
cione frontis quod est locus verecun-
die. Secundum in potestate ministri
pugnantis coronat quod notat
in vita quod circa caput asseruat li-
gat. quedam sunt etiam asseruaciones
que non sunt de esse sacramenti.

Sed bene esse ut hoc ieiunium
quod a ieiunio datur quod ab ipso e-
piscopo presentetur quod et patrum
efficit quod vita capit circumliget
per illud sacramentum sumunt fideles
pleni christiani plenitudine copie
dico quod cum in baptismo pleni
facti sunt plenitudine sufficientie.
Sacramenta se habent in digni-
tate ut excedentia et excessa. Nam
eucaristia preminet in esse baptis-
mum in effectu in ministerio vniuersi
tatem enim diuinationem christi et esse co-
firmacionem indignitate ministerii.
Quia non conferunt nisi ab episcopis
penitentia in frequenti remissione
peccatorum et sic de illis sacramentis.
De sacramento eucaristie. **Ca. XIII**
Eucaristia est sacra-
mentum caritatis quod tam diu-
ne quam nostre quia deus in
hoc sacramento magne deuocionis
signum ostendit et nostre delecti-
onis effectum per hoc sacramentum spiri-
tualiter erga se inflamavit. De
substantia huius sacramenti sunt
quatuor. Primum quod consecrans
sit sacerdos. Secundum speciei
es panis et vini. Tertium est
intencio consecrantis. Quartum
est forma verborum hec videli-
cet hoc est enim corpus meum
et ista super calicem. Hic enim
est calix vite. Ad intelligendum
ista plenius nota circa intencio-
nem. Quod aliud est intencio et
aliud est actencio. quod intencio
est necessaria vel spiritualis vel gratia

hinc dicitur de baptismo. **A**t
tendens enim non est substantia
sicut quod dicitur mens in plac
ne verborum et alia quod contingit
ex infirmitate / quod etiam ex ne
gligencia vel incuria et tunc pec
atum est. **S**ciendum preterea quod non
solum requiritur in eadem consecra
tis. **S**ed etiam intentio istud sac
mentum instituens. **U**nde si ali
quis sacerdos staret in foro et su
per omnes panes formam verborum
proferret etiam cum intentione signifi
candi non fieret transsubstantia
tio et hoc non esset propter defectum
virtutis verborum tamen sacerdos
vna vice consecrare possit tot hos
tias quod toti mundo sufficerent si
essent necessaria ecclesie. **S**ed est
propter defectum intentionis illius
qui hoc sacramentum instituit qui
non intendit quod tali ludibrio vel
stulticia fieret consecratio sed pro
utilitate vel necessitate ecclesie
generalis vel particularis. **S**icut a for
mam quoque verborum sciendum quod
cum dicitur. **N**on est corpus meum
ista diuinitas enim non est de sub
stantia forme. **S**ed de bene esse
ipsius. **U**nde obmitti non debet a
liud est namque forma necessaria
sine qua non potest fieri trans
substantiatio et aliud est forma
debita sine qua non debet fieri. **E**
odem modo dicitur est de speciebus
panis et vini. **U**nde nota quod ma
teria eukaristie alia est necessa
ria alia debita. **M**ateria necessa

ria eukaristie est panis frumen
mentinus quod sine illo non potest
fieri consecratio. **M**ateria vero debi
ta est quod panis sit azim? quod hec
in fermentato possit confici tamen
hoc non debet fieri duplici de cau
sa. **P**rima causa quia panis azim?
conuenit institutioni. **C**ristus enim
dedit discipulis corpus suum con
fectum in tali materia. **S**ecunda
causa est talis panis conuenit etiam sig
nificato. **C**ristus enim in omni peccati
fermento fuit. **S**imiliter di
cendum est de materia calicis quia
alia est materia necessaria alia
debita. **M**ateria necessaria calicis
est vinum quod sagwis cristi non potest
in alia materia confici quod in vino
Materia vero debita est quod aqua vi
no misceatur et hoc duplici rati
one. **P**rimo quod talis materia con
uenit institutioni. **C**ristus enim
sagwinum suum sub tali specie de
dit. **S**ecundo quia talis materia
conuenit etiam significato quod ecclesie
sua que per aquam significat christo
per fidem et caritatem iungitur. **S**ci
endum preterea quod in aceto et in
agresta non conficitur acetum non
est vinum sed fuit. **S**ic agresta non
est vinum sed erit. **I**n consecratione
sagwinis tamen modicum aque des
bet misceri vino quod absorbere pos
sit ab illo. **A**lioquin impediatur con
secratio. **S**i vinum ab aqua vici est
illud designat quod cum nos ad cris
tum conuertimur non ipse in nos
sed nos in ipsum mutamur quia

corpi suo mistico incorporam^r si
vna gutta vini imponit ex aliq
negligencia sagwimis no ppter
hoc desijt saguis nec pte ad
mixtionem sagwimis i sagwinez
mutat. Sed veraq; natura in
sua spe pmanz. S; si multu de
vino ponit ad vna sagwis sic
qñq; sit in ablucōe tūc ibi de si
mit eē sagwis q; spēs illi? gut
te q; est saguis absorbet a mul
to vino adiucto cca eukaiistiaz
est quedam sacramentum tantū
spcies vini et panis. Quedam
est ibi res tantū vt tantum vt
corpus xpi misticam quoddaz
est ibi res et sacramentum vt cor
pus xpi verum quod traxit de
virgine. Istud em est res pri
mi & sacramentum sub vtraq; spe
cie totus xps indiuis? est scilicet
corpus et aīma et deus. Ac p
hoc vbiq; ē vnum simplicissimū
sacramentum sub specie nā
q; panis ē corpus xpi p conue
sionem & saguimis p onepionez
et aīa p iūctonem et deitas p
vniōne. Ita ei qñq; non possūt
diuidi neq; ab invicē separi. Eo
demodo dicendū est de saguine.
Preterea tot? ē xpus sic in tota
spe q; in qlib; ei? p x huc spēs
illa sit mixtū huc diuisa. Ac p
hoc non ē ibi vt cū scriptus
vel occupās locū vel habens sitū
vl pceptibil p aliquē sensū cor
porē. Ex^m huius habem? i spe
culo q; si diuidat in multas p

tes in qlib; apparet ymago q
pus apparebat in integro. Item
exemplū de fūone quē mltis
recito quia qlibet auditor reci
pit illū totum. Vnde quāuis
fūo sit vniū in pferēte totū
tamē non est in qlibet audiente.
Hostia frāgitur in tres partes
ppter multas rōnes. Primū
ppter tres psonas diuinas in
vna essēcia. Sic sunt partes
tres in diuīfōe hostie. Vnus
tamē xpus est. Secūdo ppter
tres status ecclesie sc; militan
ciū triūphancium et in purga
torio ardēcium. Tercio ppter
tres status qbus fuit mortalis
mortuus et immortalis. Quarto
ppter tres partes i corpore hūi
passas tempz passiōis ei? ma
nus et pedis et lateris. Quinto
ppter tres substantias in xpo
scilicet diuinitatis aīme et cor
poris. Sacramētum corporis x
prefigurātū est multipliciter. s;
in oblacōe melchisedech in qua
figurate habem? formam exteri
orem sacramēti. Et primum ef
fectum scilicet refectiōnem ibi
processit figura spiritalis refec
tiōnis in pane et vino. In eu
kariistia est refectiō spiritalis
vite. Item in manna vbi figurā
tur effectus glorie. Item in ag
no pascali in quo figurabatur
liberatio & redēptō a seruitute e
gyptiaca. Ita noster agnus est
signum et liberacōis a dyabolo

Item in diuersis sacrificijs s̄ q̄
 bus habetur in leuitico quibus
 figurabatur oblatio passionis
 cristi vt fuit hostia quo ad re
 conciliationem et victima quo
 ad satisfactionē p̄ peccatis nos
 tris et holocaustū quo ad totū
 corpus sui lesionē In oblatioe
 manne de quo legitur in iudi
 ce quā figurabatur in quo fieri
 debuit oblatio et super quē quia
 in fide ihesu xpi qui per petras de
 signatur In viera Ionathae mel
 liata vbi figuratur quis offerre
 debeat quia ionathas per fauū
 aut mellis designatur de nō of
 ferentis Figura sanguinis cristi
 fuit vinū ad designandū refecti
 onem Cāti. Introducit me rep
 in cellam Item aqua ad desig
 nandam ablationem Vnde Vi
 di aquam egredientē aē Item
 sanguis ad designandam redēpi
 onem Heb. Sine sanguinis effu
 sione non fit remissio De dig
 nitate et excellētia huius sacra
 menti Ca. XV

Quintas et excellētia hu
 ius sacramenti apparet
 in multis sicut ante dic
 tum est tam ante legē q̄ in lege
 fuit p̄figuratiū Secundo quia a
 prophetis p̄nūtiatiū Psal
 Panem an gelorū māduca. ho
 mo ponitur p̄teritū pro futuro
 ap̄ ali certitudine Tercō quia
 a christo instituti et hoc duplicat
 vbo et facto vbo vt p̄ i Johanne

Ego iquit sum panis viuus q̄
 de ce. des. Facto vero vt i Math
 Accipite et comedite hoc ē em
 corpus meum Quarto quia ab
 ap̄tis obseruatiū Coz Conueni
 eu t̄bo vobis in vnum Quinto
 a sumis pontificibus solempni
 zatum qui ordinauerūt cantū et
 oraciones et locū et tempus et
 vestimenta et vasa diuersa que
 omnia sūt ad decorem huius sa
 cramenti Maxima dignitas ap
 paret in hoc sacramento quia cū
 christus constat ex tribus substan
 cijs scz diuinitate anima et cor
 pore ipsa qm̄dy diuinitas excel
 lit omnia Psal. Magnus dñs
 et laud. Item anima eius ex
 cellit omnes animas cū sit ple
 na gracia et veritate id est p̄fectis
 sima manifestatiua et cognitiua
 Item corpus eius excellit omnia
 corpora q̄ de sanctificato corpore
 re beatissime vginis fuit sup̄ū
 et diuinitati vniū ergo i christo
 nobilissimū in celo et nobilissi
 mum in terra vniū sunt De
 mirabilibus que fiunt in euka
 ristia Ca. XVI

Mirabilia multa sunt in
 hoc sacramento Primū
 est q̄ ē ibi corpus xpi
 in tanta quantitate sicut fuit in
 cruce et sicut iam ē in celo nec
 tam ē excedit terminos illius for
 me Secundu q̄ ibi sunt accidē
 ea sine subiecto Tercū q̄ p̄s
 ibi conuertit in corpus xpi q̄

tamē non ē materia corpis xpi
 nec etiam asme. **Quartū** qz cor
 pus non auget ex multa hosti
 arū consecracōne. nec minuitur
 ex hostiaz sumptōne. **Quintū**
 qz idē corpus in pluribus locis
 sub omnibz hostijs cōsecratū ē.
Sextū qz quādo diuidit hostia
 nō diuidit corpus xpi. **Sed** s̄
 q̄libet pte totus ē xpus. **Septi
 mū** est qz quādo teneatur hostia
 in manibz et videt oculis cor
 pus xpi non tangit. nec vide
 tur. **Sed** hec t̄modo circa spe
 cies sūt. **Octauū** qz statim cū
 deficiūt ille forme tūc etiam de
 finit esse ibi corpus xpi et sag
 wis. **Nonū** qz tū non sit ibi
 panis vel vinū. tamē accidēcia
 habēt eundē effectū vt p̄us. fa
 ciare et inebare et huius modi
Nota qz deo conuenit esse vbi
 qz simpliciter et pprie. **Creatu
 re** conuenit in vno loco esse t̄m
Corpus vero xpi in medio mo
 dorū se habet. **Cum** em̄ sit crea
 tum non debet eq̄ri creatori in
 hoc qz sit vbiqz. cū vero sit vni
 cum diuinitati debet in hoc ex
 cellere alia corpora vt siml et se
 mel in locis possit esse pluribz
 sub isto videlicet sacramento.
In sacramēto eucaristie quod
 dam est secūndū naturā vt hoc
 qz ibi sint accidēcia in loco de
 terminato. quoddā est ibi sup̄
 naturā et intellectū vt qz ibi est
 xps tantus quantus fuit in cru

ce. nec tamē excedit terminos
 illi? pue forme. **De** mirabili
 t̄a substanciācōe. **Nota** qz tri
 plex ē mutacō. vna ē artificial
 vt quādo fit vit rū de cineribz.
Alia natural et substācial. **Na
 tuālis** ē quādo idem subiectum
 manet sub diuisis accidētibz s̄i
 mutacōe succedētibz. **Substā
 cialis** ē quādo eadē natura ma
 net sub diuisis formis substāci
 alibz sicut paz in t̄a s̄ mutacōe
 elemētōrū inuicē. **Tercia** ē sup̄
 naturā mutacō vt qz nec mate
 ria nec subiectū manet. **Sed**
 tantū accidēcia sine subiecto.
 et talis mutacō ē int̄a substā
 ciācōne. **In** rerum mutacōne p̄t
 cōsideāti triplex difficultas vt
 ex pte terminū q̄ vel ex pte ter
 minū ad quē vel ex pte distācie
 terminoz ad inuicē. **p̄mo** crea
 tio ē mirabilior oim mutacōnū.
 quia ē de nō esse simpliciter. **Se
 cūdo** modo cōuēso panis in cor
 pe xpi est mirabilior omnibz.
 qz ē ens in actu p̄us existens.
Tercō modo incarnatio ē mirabi
 lior quāqz mutacōne. **Quia** est
 limo infinite distācium. **Mun
 dus** distimuit quadruplicem
 mutacōnem substāciālem. scz
 a nonente in ens. et ab ente in
 nōens. **Prima** ē a nonente in
 ens et hec dicit̄ generacō. **Se
 cūda** ē ab ente in nōens vt cor
 ruptō. **Tercia** ē ab ente in ens qd
 modo nō est s̄ est vt pductio.

Quæta est ab ente in ens iam
existens et est talis cōuersio pa
nis in corpus cristi hec mutacō
non habet n̄ multitudinē in natūā
sed est alteracō quā contraria
q̄ hic mutatur substantia vna
in aliam et manēt accidētia S̄
in alteracōne econuerso est quia
ibi mutantur accidētia et manēt
eadem substantia sicut patet
in corpore illi q̄ n̄ ab alio m̄ḡ
et in spiritualibus q̄ fit de iusto
in pius vel de igno dāto sciēs Nō
q̄ hec p̄ncipio de multipliciter
sumitur q̄q̄; notat causas vt cū
dicitur cristus conceptus de spi
ritu sancto Q̄q̄; materiam vt
cū dicitur cristus natus est de
virgine Q̄q̄; p̄emptacōe sub
stantie vt cū dicitur filius nat̄
de patre Q̄q̄; trāsubstantiacōe
p̄ dōct̄ionē vt cū dicitur corp̄ fieri
de pane Q̄q̄; ordinē vt cū dicitur
creatura esse de nichilo De
digne suscipiētibz **Ca. XVII**

Digne suscipiens corp̄
cristi bonū multiplex cō
sequitur. Prīmū est x̄pi
cōmemoracō **Mat̄.** hoc faicte
in mea n̄ cōmemoracōne sc̄z mee
dilectioms liberacōis mutacō
nis Item viuificacō quia aliq̄
per vicatē huius sacramenti
fit de attrito cōtritus **Ge. i. Lig**
nam vice comestū viā p̄stabat
sic per gr̄a iam purgamur illuz
minamur perficimur reficimur et
bone reatē vica per cibū per quē

et mors intravit **Corpori cristi**
mistico incōpamur **Vnde dictū**
est ab **Aug.** Non tu me mutab
in te sed tu mutaberis in me **I**
tud nō intelligitur de mutacōne
corp̄tis mistici sed nouo facien
da **Se. de augmentanda** **Non**
em̄ vnt dissimilia **Item spūal**
effectio **Psal.** In loco pascue et
Deus em̄ non tm̄ instituit sac̄
mentum q̄ nos i esse gracie ge
neraret vt baptismū vel q̄ ge
tos roborat vt confirmacōne
Deū etiam q̄ roboratos enue
ret vt eukaristia **Propter q̄d**
hec tria sacramenta danē om̄ibz
qui ad fidem attendunt **Ite** de
uocōis augmentacō **Psal.** Ip
sum in oleo et **Nutrimētū** em̄
q̄d hic datur nob̄ quantū ad es
se gratiū in tribus attenditur
sc̄z cōseruacōne deuocōis ad
deum et dilectōis ad proximū
et delectacōne intra nosmetip
sos **Item** fomitis mitigacō p̄s
Super aquam refectōis et q̄
sicut aqua refrigerat sic et istū
sacramētū a feruore cōcupiscē
cie gracie collacō **Epo.** Descen
dente manna patiter descen vos
Item vitāū roboracō **Psal.** pa
nis cor hominis d̄fic. **Item** pecca
torum remissio quia p̄ istū cibū
fit reparacō de perditū **Vnde** q̄
dicitur in oracione dominica pa
nem nos q̄rti. et **Statim** sequit̄
et dim. nob̄ de m̄s. **Istud** intel
ligitur de vialibus et n̄ mortalibus

q̄ siat elin n̄atūale p̄dest viuē
ti et nō mortuo humiliē elin spū
ale. **I**te oīa dyabolū a r̄macō.
p̄s. p̄asti in ōspectu meo miseri
cordiā. **I**te sp̄ei eleuacō v̄n. **A**p̄
quō cum illo non oīa nob̄ dona
uit. **I**te amoris excitacō. **B**er.
Dilce xp̄iane q̄ntū diligere de
beas xp̄m q̄ dedit nob̄ carnē in
cibū. sagwinē in potū. aiām in
p̄ciū. aq̄m latēis in lauac̄. **I**te
cōmendacō fidei q̄ i sac̄mento
hoc fides eleuat sup̄ natūā et
sup̄ sensū et sup̄ intellectū. **A**p̄
captiuātes oīm intellectū i ob
sequiū xp̄i. **I**te angelica omni
tudo. p̄s. panē angloz mā. ho.
Ite celestis regni collo. **N**o qui
man. car. me. bi. et spūalis de
lectacō sup̄ panem de celo p̄sti
eis h̄ntem oēm delectacōnez et
omnem q̄l̄tē inteneb̄ illuīnacō
p̄mo. sic. gustauit ionathas s̄
melle et illuīatū sūt oculi eius
de eff̄ai eu. aristie. dicit **B**er.
Corp̄ xp̄i ē egrotis medicina.
p̄grinātibz dieta. debiles con
fortat. valētes delectat. languorē
sanat. sanitatē h̄uat. p̄ hoc sic
homo mā. lue. d̄. ad correpcōez
paciēciā. ad laborē. ar. x̄nciā.
ad amorem. laz. aciā. ad caute
lam. ad obediēciā. ad promtā.
ad gradiarum actiōes deuociā.
Sicut recte cōmunicātibz m̄sta
boni pueniūt vt deī ē. Sicut
indigne sumētibus corp̄ p̄ mul
ta mala p̄uēiūt nullus opus

er̄i n̄ placēt deo. nisi placēt
ip̄i prius. **I**ndigna nam q̄ non
mūiaciō boīnem illaqueat dā
p̄nōnem p̄pat. p̄p̄. mū. scā.
balisat. mentem exēcat. temp
taciōnem subiugat. dominū irri
tat. vitam breuiat. temp̄alem
gratuitis spoliāt. **E**x h̄is omi
bus p̄ oēm i p̄s. **F**iat inquit
mensa eorum cōm ip̄is in las
queū. **E**cce p̄mum et retibu
cōnem. **E**cce secūdu et in scan
dalum. **E**cce terciū et obscu
rentur oculi eorum ne videant
Ecce quartū et dorsum eorū
se n̄per inuēcur. **E**cce quīntū
effunde super eos irā. **E**cce
lex ū fiat habitacō eorum de se
ta. **E**cce septimū et in taber
naculis eorū non sit qui in ha
bitet. **E**cce octūm.

De sumētibus eucaristiam et
modo sumendi. **C**a. **XVIII.**
Corp̄ xp̄i quatuor mo
dis sumit. **Q**uidam
accipiunt spūaliter tan
tū vt qui accipiunt eam sa
men i. id est grāciam et non ip
sum sacramentum corpus xp̄i.
De hoc modo sumendi dicit be
atus **A**ugustinus. **C**ede et mā
ducisti. id est corpori xp̄i. m̄sti
co in corpore tu es. **Q**uidam sa
cramentum caliter tan ū in commu
niantes in m̄x ali. **Q**uidam
spūaliter et sacramentaliter
vt qui accipiunt eam et sacramē
tum vt cōmunicātes in grācia.

Quidā nec spiritaliter nec sa-
cramentaliter ut qui nec se nec
sacramen u accipiunt primi nō
manducātes manducant **Scđi**
manducātes n̄ manducant **Ter**
ei māducantes manducāt. qđ
non manducātes nō manducāt
Cetera cōmunionē dimititur pec-
cātū tribz modis **Primo** cū qđ
secundo tempe cōmunionē dimit-
tit **Jo. Nisi** manducaueritis car-
nem filij homi. qđ **Secūdo** cū qđ
suo tempe cōmunicans male acce-
dit **Apł. Qui** sumit in d̄ que-
rit sibi manducat et bibit
Terco cū post cōmunionē a pccis
se nō custodit et iste triplex ma-
lum inuenit **Primo** quia cristū
quē suscepit ignominiose expel-
lit a se ubi turpis eicit qđ non
admitte hospes **Secdo** quia ta-
lis quod amodo similitudine ge-
rit iude **Judas** aut post p̄ cū cristū
to cenauit ipm tradidit sic etiā
absolon fratrem suū ad cōmuniū
hauit et postea eū occidit **Ter-**
cio quia cōd̄ nē p̄uertit hono-
ris venturo em̄ reuerentiā ex-
hibet et presentī nullā **Ūn** filius
fuit illi quā cū ramis oliuaz et cla-
more p̄o occurrerūt et ipsū post
modū crucifixerūt **Qualiter** ad
cōmunionē accedendū h̄t discere
possumus in esu agni paschalis
Comedebāt em̄ eū iudei accinc-
tis cimbis/calcatis pedibus/ba-
tilos habentes in manibus **Cū**
lecturis agrestibus et panibus azi-

nis et festinant **Dee** primū sig-
nificatur puritas castitatis **Luce**
Sint sibi vestri p̄m̄ce. qđ **Dee**
scđm effectus deus cōnis **Canti**
Quā pulcra est filia in calcis. qđ
Dee terciū **Memoria** domice pas-
chalis **Gen** In baculo meo tra-
siui iordanē istū **Dee** quartū **A**
maritudo cōtricionis **Psal. Cii**
bauit nos pane lacrimaz **Dee**
quintū p̄m̄ptitudo bone volūta-
tis et opacionis **Proū. Vidisti**
homine velocē in opibz suis co-
regi. sta. **Itē** quales esse debeāt
cōmunicātes ostendit in vestibz
sacerdotibus **Requirunt** enim
ista **Judiciū** discretionis/mūdi-
cia castitatis/mortificacō carnis
constācia fortitudinis/p̄ seueri-
tancia longanimitatis/p̄fectio
caritatis **Primū** notat in super-
humeali **Scđm** in alba **Terco**
in cinctura **Quartū** i fauone quā
ponit in brachio sicut clipeus
Quintū in stola **Sextū** i casula
Corpus xpi sumit velatū accidit
talibus multiplici racōne **Pr̄o**
p̄pter meriū quantū ad nos qđ
scđm **Greg** Fides nō habet me-
ritū cū humana rō p̄bet exp̄s
mentū **Secdo** p̄pter indignitatē
quāsum ad malos **Exemplū** de
bethaniticis quī passī sūt quī
archam domini viderūt **Terco**
p̄pter i becillitatē quantū ad nos
Non em̄ possemus videre clarit-
tatem corporis xpi glorificati **Exē-**
plum de moysi i cuius faciem qđ

potant filij israel intedere qñ re
splenduit. Quarto apt vitā
horrorē crudelitatis q̄ fiet h
xpi carnē denabo a tractāem?
Tres sūt caē quare lapis non
dat illud sacramētū sub duplici
spē. Prima ē q̄ possit edere q̄
tot? xps non est i vt m̄q; spē.
Secūda ē q̄t periclm q̄ de facili
pos̄ effūdi sagwis. Tercia vt
vitas respōdeat vmbre quia i
lege nichil habebāt etiā offerē
tes de liba mine.

De abstinentia a comuni
one in genere. **Ca. XLIX**

Abstinet q̄dam a omni
one apter pp̄am culpā
et aliq̄ s̄i culpa mortaz
h̄. Sed apt̄ sacramētū reuenciā
fiat q̄ sentit se min⁹ nudos.
carne vel mēte vel etiā; in deu
tos et isti b̄s faciūt dūmodo pos
sint iuste et s̄i alioz scādalo su
psedere. Vñ ubi non initat ne
cessitas osulendy ē talibz vt de
omniōne expectāt q̄bz pati et
deuoti et cir̄ suspecti possint ac
cedere nulla tñ nēcitas debet cō
plere vt q̄a sciētē cōscit i mōz
li p̄cō p̄cōm facit idignū vio
ne t̄bz modis aut in habitu vt
q̄n quis accedit non ōtrit de
peccato p̄terito et inconfessus ā
in actu vt q̄n inmutat formaz
sacramētū et irreuēntē ip̄m t̄ac
tat ā in ap̄posito vt q̄n habet v
lūtatem peccandi i futuro. Po
test etiā apter reuenciā sacmētū

et exclusio fieri a omniōne. et
pliciter. Primo apter reuēn
ciam sacramētū exteriōris sic ex
cludit pollucō et in mūdici a cō
pualis. Secūdo apter reuēn
ciam rei ōtēte sub formis sic ex
cludit defcūs iudicij et vōm̄s
vt in pueris et amentibz. Ter
cio apter reuēntiā; rei signate
id est vnicatis corpis m̄stici sic
excludit vincula m̄dici et sul
p̄hōnis vel ep̄cōmū actōis etiā
iniuste. sic igiē apter solū reuē
ntiā s̄i omi culpa excludunt
m̄stia a omniōne. Hoc p̄mo pa
tet in pueris quā cum h̄ sūt p̄e
tatem adul a scilicet de x̄m a i
norum vel duodecā et app̄rēt i
eis signa reuēntie et discer
nis possunt sumere alias non.
Idem patet in furiosis quā ex
cluduntur s̄i culpa quā tamen cō
municari possūt quando habēt
delucida interualia. Item cum
quis habet lutosas man⁹ licet
sit sine culpa tamen pro sola re
uēntiā non debet tangere cor
pus xpi. Tria genera hominū
excluduntur in lege ab eū a z
ni. scilicet inconfessi et inuēnti
cū quā significabant eos quā
accedunt ad omniōnem irre
uēnter. legitur primi. Regū
Quia percussus est ora quā a z
tigit arbam domini. Item ali
emigene h̄j significānt etiā vt in
fideles de talium communiōne
dicitur in. Geni de Ioseph q̄

¶ **F**ra p̄ffina deuotū filia me-
re Item in mūdi qui significant
homines h̄ntes mortale peccatū
De his Prop̄ha mūd̄ami quā
fertis va. b. De his tribus nota
Indigne sumit qui nō sumit re-
uerenter vel nō catholice vel ha-
bens mortale scienter Qui non
amunicat suo tempe multa ma-
la incurrit Primo qz talis vti-
litatē multiplici priuat de quo
habet supra s̄ effectu eukaristie
Si em̄ raab saluata est quia sus-
cepit nūctios domini Multo for-
cius qui xpm̄ suscepit Secundo
quia constitucionē eccl̄ie trāsgre-
ditur statuit em̄ eccl̄ia qz qui
non amunicat in pascha viuens
ab ingressu eccl̄ie arceat et mori-
ens caeat eccl̄ia sc̄lica sepulcra
Tercō quia maledictionē incur-
rit Proū. Ve soli qz cū ceciderit
non habet subleuantē Sed bene-
solus est qui xpm̄ non habet qz
tū quia vices deo nō reppendit
Aug? Deuendū est illi hospi-
tium denegat q̄ solet omnē pul-
santē admittere Quarto quia vi-
res sp̄uales perdit Quilibet em̄
qui est sine mortali est membrū
corpis mistici Membrū autē de-
bet sustentari alimento corporis
xpī vi Alioqn̄ efficiet aridū sic
ē membrū corpeū ad qd̄ nō trā-
mittit̄ corporalis cibi nutrimentū
¶ De officio missae ¶ Ca. XXI
Rogatas plura mas-
habet missa Primo q

celebratur a ieiunio Secūdo qz
tantū in eccl̄ia et super altare nisi
qñqz ppter causam fiat sub cen-
torio vel alio loco honesto Ter-
cio quia oportet celebrantē esse
sacerdotē Quarto qz oportet e-
undem esse indutū sacris vestibz
Quinto quia tantūmodo fit i die
et nō in nocte nisi in natiuitate
domini Sexto qz celebratur accē-
so lumine etiā si mille soles luce-
rent sup̄ terrā Septimo qz ibi so-
nant verba diuina et angelica et
humana Diuina quidē qñ can-
tatur pater n̄ et leguntur v̄ba
domini in ewangelio Angelica
vero qñ cantatur gloria in excel-
sis deo Humana vero sicut i col-
lectis et in alijs huiusmodi Octa-
uo quia ibi audiunt̄ tria nobi-
liora ydeomata que mundus ha-
bet scz H. brayū vt ibi sabaoth
et osanna Item grecū kirieleyso
Item latinū vt in alijs que sunt
ibi Nono qz missa suo modo tā
plena est ministris sicut mace-
guttis sicut sol a thomis sic sic
in amentū stellis sicut empiriū
angelis Decimo qz sacerdotes i
solemnibz eccl̄is habent i missa
plures ministros dyaconū et sb̄
dyaconū et acolitos Undecimo qz
angelis ibi existentibz sufficiat i
presenda tante maiestatis esse
scolares Duodecimo qz ibi est
dominus celi et terre Officiū mis-
se mortaliter est ita Introit⁹ sig-
nificat inchoacionē boni opis qz

Si vero super terram vel lapidem
vel lignum ceciderit lingenus est
et extergendus est locus ille et
pulvis in loco sacro reponendus
¶ Cetero si in ipsum saguinem musca
vel aranea ceciderit vel aliquid ta-
le quod vix sit vomitu aut mortis
periculo sumi potest profundatur
et luetur quantum caucius potest
in calice et hanc ablucio sumat
sacerdos. Sed musca siue aranea
super piscinam cremetur. Quod si de
corpore christi super pallam altaris ce-
ciderit vel super aliud vestimentum
non incidatur. Sed abluatur et
a ministro sumatur. Si ab infie-
toribus suscipiatur prout diligen-
tius potest et sumatur. **De sacra-
mento penitentie. Ca. XXIII.**

Penitencia est ut ait Am-
brosius. Preterita mala
plange et plangenda
iacta si committas. **Beatus Gregorius. De
penitencia est acta peccata flere et iactu
flenda non committere. Circa pre-
dictas diffinitiones nota quod quod-
dam diffinitiones dantur per esse-
ciam ut homo est rationale mortua-
le animal. Quodam per causam ut
dies est sol lucens. Diffinitio au-
tem penitentie data est per causam
et non per essentiam verumptamen pe-
nitencia diffinitur per duplicem ac-
tum. Vnum quod est respectu prete-
riti scilicet preterita mala plangere.
Alterum respectu futuri scilicet plā-
genda non committere. Et primus
actus est in se vel improposito**

Penitencia duplici potest esse. Quedam
interior tamen hec est de iure naturali
Quedam exterior que fit ad arbi-
trium hominis. Prima non est sacra-
mentum proprie. Secunda vero sacra-
mentum. Non enim penitencia per se
suscepta dicitur proprie sacra-
mentum ecclesie cum talis etiam ante bap-
tismum possit fieri. Sed penitencia
inuncta per ministros ecclesie sacra-
mentum. Notandum quoque quod lugere
pro ipsis peccatis est penitencie
actus. Sed lugere pro malis alie-
nis alterius virtutis est scilicet misericordie.
Lugere vero pro bonis est
actus eterne beatitudinis de qua
dicitur. **Beatus qui luget et de du-
ratione penitentie. Sciendum quod ex-
terior non oportet esse perpetua
Sed circa interiore distinguuntur
Est enim penitencia interior secundum
habitum et hec dicitur esse perpetua.
Alia secundum actum et hanc non oportet
esse perpetuam. Semper enim
teneatur quis ad interiore penitentie
habitum; qua vellet non
peccasse et vult de cetero non pe-
ccare. Sed ad exterior penitenciam
non semper teneatur. Preterea alius
est dolor rationalis qui est peccati et
testacio. Alius qui est passio et
primus dolor semper debet esse in pe-
nitencia. Secundus si de necessitate
Ita enim quantumvis homo non est cer-
tus de peccati remissione tamen
propter hoc non ostendit esse per-
petua in pena exteriori quia non eri-
gitur in talibus certitudo sciencie.**

Sed sufficit cōtūdo pbabilis cō
iecture vt ē qñ homo fecit pba
bilis qd̄ erat ex pte sui dolendo
aditendo. satisfaciendo. emendan
do. in omī sacmēto noue leḡ fit
aliq̄ materia visibil̄ eli que fit
signū et cā grē oportet ecia; i sa
cramento penitēcie ita ec̄. **S;** tūc
materia sensibil̄ large accipitur
p oī re siue illa res fit extēior
siue actio huāna. **Vñ** fm̄ hoc
in penitēcia put ē sacmētū sūt
res et v̄ba. **Verba** q̄ppe sūt in
confessione et absolucōe. **Res** at̄
ē ipsa rō huāna. **Ad** intelligē
dū ista plenius. **Nō** q̄t sint in
medicinis corporalib; q̄da; d̄st
tūt in sola passioe cāta vt ē sa
nacō vlnēis. **Quedā** v̄o in ac
tioe eiusdē vt ē excitacō corporis
Ita in sacmētis q̄da; d̄stūt in
passioe ei; q̄ s̄ficat̄ et non i ac
tione n̄ p accūs vt baptis̄m?
d̄stmacō. eucharistia. extrema
unctio. ordo. **Quedā** v̄o con
sistūt essēcialiter in actu iph?
quī s̄ficatur vt alia duo sacra
menta sc; penitēcia et mat̄mōi
um. **In** p̄mis ergo que sūt n̄o
actu opantur requirit̄ extēior
materia q̄ significat̄ cācterem
sacmētī in alijs v̄o ip̄e actus
nost̄r ē p materia sensibilis.
Ex p̄dictis patere potest qd̄
q̄da; ē in hoc sacmēto tm̄ vt ac
tus penitēcie extēior. **Quoddā**
ē res tm̄ vt remissio peccatorū.
Quoddā res et sacmētū vt cō

extēior interior

De q̄litate penitē. **Ca XXIX**

Quod p̄nia q̄da; v̄a. **Au**
gu? **Q**uia v̄a ē penitē
da nō amittere admis
sa deflere. **Quedā** ē f̄lla. **Ph.** **Te**
r̄sor ē i n̄o penitēs q̄ adhuc agt
qd̄ peit̄. q̄da; ē cōacta. **Pla.**
Conuersus sū in extē. **S.** **Ph.** **Sp̄i.**
Quedā ē seia. **Aug.** **Si** tūc pei
tes qñ peccare nō potes p̄ca te
dimiserūt nō tu illa. **Quedā** ē
im̄. **Mat̄h.** **Iudas** penitēcia. **ec̄**
Quedā ē despata sap. **Pre** an
gustia spūs gemētes intra se et
pn̄iaz agētes. **Quedā** sc̄a et me
ritoria. **h.** **O** felix pe nitēciū hui
licas. **D.** **beata** spes. **ostēciū.** **q̄**
facile vincis inuictibile. **q̄** cito
tremebūd; iudicē conuertis in
p̄ssimū p̄em. **Debet** esse peni
tencia amara. **Is.** **Plancū** v̄n
genti fac tibi voluntaria. **Aug.**
Cum gaudeo debet facere innoc
talis si u rus. **Que** oportet fas
cere pro differendā morte mori
turus. **Perfecta.** **Augustinus**
Nulla penitencia est seia dum
modo est vera. **Accelerata.** **Pro**
uerbiorum. **Ne** tardas conuer
ti ad dominū. **Jeromimus.** **Ne**
nauale habentī in salo funes
potius p̄cide q̄ solue sp̄itus.
Jo. **Per** calcātū pergo ec̄. **Per**
seuerans ec̄. **Lau** pedes meos
q̄ modo inq̄nabo illis. **Itē** resur
rectio sp̄ual̄ deb; ee cū p̄po sp̄
victuro nō cū laza. **ic̄m** mōtus

Penitencia debet esse parata et
non diu dilata. Primo quia
diu expectamus. Vñ *Psal.* Expectaui
ut faceret vias et fecit la-
Secundo quia ad magna voca-
mur. *Gen.* Ego ero merces tu-
Tercio ne ab eternis nuptiis ex-
cludamur sicut factum est fatuis
virginibus que se deferebant pa-
tate. Quarto ne ab hostibus impe-
diamur sicut filij israel a pharaone
ut non egredere de egipto. Quia
quia relinquere peccatum est et pene-
torem illimur. *Greg.* Contempnendum
esset hic mundus etiam si in rebo-
prosperis habundaret ac cum tot
aduersitatibus pulsaret cum tot tali-
mitates i geminat quid ad quam
ut non a neque clamat. Sexto
ne blasphemiam a nure sicut auis
per fistulam aucupis. Et sicut pis-
cis per escam in hamo et sicut ve-
sus per mel. Septimo ne morte
preueniamur. *Greg.* Nichil cer-
cius morte. Octauo ne consuetu-
dine teneamur sicut arbor sicut
si non euellatur cum bene radicitus
Ierem. Numquid ethiops potest muta-
re pellem suam? Ad agendum peni-
tenciam mouent quatuor sunt qui-
bus. *Ber.* Nihil durum est cor
quod non emolliunt beneficia nec
terrent supplicia nec alligantur
missa nec castigantur flagella. In
pedimenta penitencie sunt. Nihil
lanitas aggrediendi tales sunt
sicut equus ymbriatus qui a ter-
ra vel ab ymbra terretur. *Pudor*

confitendi. Sicut *Aug.* dicit
Derecundia magis pars est penitencie
Horror satisfaciendi. Sed contra
dicit *Apst.* hoc momentaneum et
leue tribuitur. Delectatio peccandi
temporalis est quod delectat/ eter-
num quod cruciat. Spes diu viuendi
Sed dominus ait securis iaz
ad radicem arboris posita est. De-
speratio gratiam obtinendi. Contra
dicit *Ezech.* Quacumque homo inge-
muerit peccator. Timor de recidendi
uandi. *Aug.* Quando cecidi excepit
me quoniam stetit tenuit me ita loqui-
tur de deo. *Exemplum* delinquendi
stultus est qui videt aliquem cau-
dentem si non sit in eodem loco cau-
entem. Consuetudo peccandi sicut ba-
laam consuetis monstris non au-
tauit quod a nazana loquebatur. Con-
fidencia de dei misericordia quan-
do penitentiam recipiendi. Sed hoc
est peccare in spem. *Greg.* Misere-
cordiam dei debemus erubescere
si iusticiam volumus formidare.

De effectu penitencie
Ca. XXV

Per penitentiam ab solu-
tur homo a peccato. Re-
stituitur ecclesie recon-
ciliatur christo donis spiritualibus
ditatur de filio dyaboli filius dei
efficitur paradisi aperit hic est
que angelos letificat impiu iusti-
ficat a missa bona reuocat penam
eternam vitat. Item penitentia est
secunda tabula post naufragium
ad quam potest homo recurrere quam

p̄t homo m̄are q̄d̄iu ē in stat̄
 tu p̄ntis vite q̄ntum̄q; et q̄ci
 em̄cūq; d̄uina clem̄cia; volue
 rit impl̄are. Duplex eī est nau
 fragiū sciz; p̄cc̄i origin̄al̄ et p̄cc̄i
 actualis. **S**; de p̄mo li' am' p
 tablam̄ baptis̄m̄ q̄ v̄tutē et ef
 ficaciā accepit a tabula crucis p̄
De p̄a at̄ libam' p̄ tabla; p̄nie
 q̄m̄ d̄uina clem̄cia p̄uidit ho
 m̄im̄ qz; p̄ p̄cc̄o actuali non p̄t
 itm̄ baptis̄ai. **N**ō q; a t̄atu p̄cc̄i
 libam' p̄ ḡra; a se q̄lis aut̄ pec
 cato p̄ p̄niam et p̄e p̄nie a m̄i
 seia v̄o p̄ ḡlam'. **I**tē nota q; op̄e
 ra infinita m̄ōtificant̄ et viuifi
 cant̄ qz; lz; v̄m̄ fit p̄a; q; a p̄ua
 tōe ad habitū volūtariū ē regress
 sus sel; a morte culpe ad viā ḡ
 cie. **V**n̄ dicēdy q; sicut peccata
 actualia t̄n̄h̄unt actu et rema
 nēt merito. **S**m̄ aut̄ qd̄ manēt di
 uis̄tur m̄ōtificati vel viuificati
 bō igit̄ opa q̄d̄iu sūt diuicta ra
 did m̄ōtēdy. **D**ic̄tur viuere q̄n̄
 ab illa sep̄ant̄ dic̄tur m̄ōtifi
 cari q̄n̄ reūtunt̄ dic̄tur viuifica
 ri q̄n̄ redeūt ad statū sue origi
 nis videl; caritatis et qz; valent
 ad maiorē satisfactōez caritatis

**De partibus penitencie in
 communi. Ca. XXVI**

Partes penitencie int̄ḡ
 les sūt tres. **C**ōfessio
 et cōfessio et satisfactio.
 quous em̄ p̄plementū peccati pos
 sit esse in actu et oris et cordis
 similis et t̄rū similit̄ tamē ad p̄

fectionē penitencie exigitur horū
 t̄rū accusacō lz; ad esse simplex
 sufficiat con̄tricio actu et satis
 factio in p̄posito non em̄ in h̄is
 exigit̄ que habent esse successi
 uum qz; p̄tes int̄ḡles sūt simi
 les. **S**ed exigit̄ hoc in toto qd̄
 hab; eē p̄manēs. **Q**z; aut̄ tres
 p̄tes sint penitencie sic ostēdit̄.
Onia ē quoddā spontaneū iu
 diciū in q̄ con̄tricio ē q̄h̄ qd̄a; ci
 tacō. v̄. **S**eq̄tur rei ante iudicē
 sp̄ōtanea cōfessio. **D**eniq; seq̄
 tur p̄ iudicē in p̄tite em̄de sol
 lo. **S**ed in hoc differt iudiciū
 fori a iudicio poli. **Q**uia ibi cō
 fessus in iure cōdēpnat̄ et h̄ ab
 soluit̄. **A**lia ē p̄ciū sufficiēcia
 illatū qz; est cum omne peccatū
 dimittitur corde vel ope iustum
 ē necessaria autē p̄ contritiū
 ut peccator culpā om̄ino detel
 tatur v̄bo accuset. factio penite
 at. **I**tem p̄ p̄cc̄m offendit ho
 mo d̄m̄ et ecclesiam et se ip̄m̄.
Sed p̄ p̄cc̄ionē recōstituit̄ hō
 deo. p̄ cōfessionē eccl̄ie. p̄ satis
 factionē sibi. **I**tē iste tres peni
 tencie p̄tes sūt tres diet̄ q̄bus
 itur in t̄am p̄missionis. **D**e q̄
 bus dicit̄. **E**xod̄y. **I**bi m̄ v̄iam
 tum dietū. **I**tē iste p̄tes viuif
 ficant̄ tres m̄ōtios moraliter
 quos dominus suscitauit̄ quo
 m̄iam p̄ p̄cc̄ionē suscitaf̄ puella
 in domo p̄ cōfessionē iuicis imp
 ta p̄ sati f̄cōm lz; i sepulcro
De cōfessionē. Ca. XXVII

Contricio est dolor volu-
tate assumptus pro pecca-
tis cum proposito contritionis
et satisfaciendi. Nec diffinitio
magistralis est. et ponit ibi do-
lor pro genere voluntarie assumptus
ponit ad differentiam doloris
naturalis qui non est meritorius
cum sit in genere moris. si w-
luntas tamen ponit in genere mor-
tali pro peccatis ponit pro mate-
ria doloris ad differentiam do-
loris invidie qui est in bono ali-
eno. si diffinitur contritio put-
est pro sacramenti penitentie or-
que aliq[ue] in op[er]e ad alias partes
addatur et ideo ad alias partes
addatur et ideo ponitur cum pro-
posito contritionis et satisfaciendi.
Nota quod cor dicitur durum quando dicitur
inseparacione tangenti se non credit
Sed obuiat in affectu peccati de-
morando. Frangi vero dicitur quando
incipit a proposito peccandi re-
cere licet nondum totaliter duc-
tatur. Contritum dicitur quando
voluntas perfecte ab effectu pec-
cati resistit. In contritione duplex est
dolor. Unus est voluntatis qui
non est alius quam peccati displicentia.
Alius est sensibilis primus
est de essentia contritionis et de
hoc dolore intelligit Ier[emias] lxx.
vnguentum fac tibi quia homo
debet ex ratione magis velle nunquam
peccasse quam vnguentum vult.
Secundus vero dolor non requiritur
de contritionis necessitate

Sed de eius perfectione quod talis do-
lor non est in nostra potestate. Non
quod contritio potest tamen incendi quod non
solum culpa sed etiam tota pena di-
mittit. Hoc potest fieri dupliciter.
Unum est ex parte caritatis/que
displicentiam peccati causat quia
contingit tantum caritate incen-
di in actu quod contritio inde sequitur
merito a solutione ab omni pena.
Alio non sit illud ex parte do-
loris sensibilis quam voluntas in
contritione existat quod enim ille do-
lor pena quedam est tantum potest in-
cendi quod sufficit ad delectionem pe-
ne et culpe. Differentia que est in-
ter attritionem et contritionem sic
inter formale et formatum per quod
dicitur de fide informi et infor-
mata. Verum autem attritio fiat con-
tricio distinguendum est quod contri-
cio dicitur cum gratia et attritio hoc
autem dupliciter. Unum est omni-
nitariana/ quod gratia associat mo-
tum existentem in anima et illum infor-
mat quod unus non eliciat. Alio modo
per caritatem ita quod motus a gratia
eliciat. Per unum attritio fit con-
tricio quod actus ille simplex ma-
nens in anima formatur aduenien-
te gratia sicut calor adueniente lu-
ce. Secundo modo impossibile est quod
attritio fiat contritio. Sed si queritur
quod omni quis de peccato dolere
debeat. Respondetur quod sicut dicit
Hugo de sancto vic. Deus quando
absoluit hominem a peccati vinculo li-
gat eum vinculo penitentiae.

Sed detestatio peccati duplex est
Quedam in habitu ad quem tenetur
scilicet homo etiam prius per eam peccati
remissionem. de qua dicit Aug. Lo-
quens de penitente. quod penitens
semper doleat. et de dolore gaudeat
at. Et non semper doluisse doleat.
Alia est detestatio in actu
ad hanc hominem non tenetur scilicet
Sciendum autem quod beati et dam-
pnati et hi qui sunt in purgato-
rio non habent contritionem pro-
prie. Nihil autem merito est quia
in contritione proprie sumpta
tunc sunt scilicet gratia et dolor et effec-
tus mentis satisfaciens. In beatis
autem non est dolor. In dampnatis vero
non est gratia. Et hi qui sunt in pur-
gatorio non merentur.

De confessione. Ca XXVIII

Confessio est ut ait. Aug.
per quam morbo latens spe-
renie aperit. hec confessio
sacramentalis que est per prius conveni-
ter describitur et per naturam que est
peccatum et per actum quod est aperire et per fi-
nem que est spes venie. Duplex est
confessio quodammodo est mentalis que fit deo.
et hec est de iure naturali. Que-
dam est verbalis que fit homini et hec
non est de iure naturali. Igitur ante
incarnationem christi sufficiebat confes-
sio mentalis. quia deus nondum erat
homo. Sed postquam factus est homo
debet confessio fieri homini vicario
christi. In hoc enim quod vicarij debet
potestate sacramentorum solvendi
et ligandi insinuavit eis confessio

ne tamquam iudicibus debet fieri. sic
ergo per ipsam instituit confessionem
tacite. Sed apostolus promulgaverunt
eam expressis. Quamvis enim in con-
tritione dimittat peccatum tamen
confessio nichilominus est necessaria
vel iure quam habet oportunitas
vel copia vel in proposito quam eam
actualis necessitatis excludit
et non contemptus religionis.
Ita necessitas confitendi post con-
tritionem non est in tali casu propter
necessitatem remedij cum peccatum
iam dimissum sit. Sed propter ob-
ligationem precepti confessio et satisfac-
tio necessaria est. non solum propter
ter recondicionem. in iudicio dei
Sed etiam in iudicio ecclesie. quas
etiam circumstantias teneam con-
fiteri. Notandum quod circumstan-
tiarum quodammodo sunt trahentes in aliud
genus peccati ut coire cum muliere
conjugata et has teneat homo
confiteri. Quedam sunt in eadem specie
et harum quedam sunt aggra-
vantes notabiliter si autem scien-
tia vel huiusmodi. Has tamen
tenetur confiteri. Quia sunt que
venialia peccata. Quedam etiam
aggravantes notabiliter et
has secundum quosdam oportet
confiteri. Non enim suffi-
cit isti qui scilicet centum mac-
tas habuit deberem ego accipe-
re alienum cum hic possit vicari-
ficari si accepisset unum dena-
rium. Sed cum alios committit legem
non tunc opinari non oportet.

Quot autē sint circumstantie
peccati notantur in his verbis
Aggrauat ordo locus sciencia et
tempus lucta puilla modus cul
pe genus et status alius Condi
tio numerus etas et scandala
serus **V**el sic aggruat **O**rdo loc
us persona sciencia tempus **E**tas
condicio numerus modus copia ca
e modus culpa stat? al? lucta
puilla **Q**uāuis peccata alia?
non sint sacerdoti oportet tamen
confiteri quia non sunt ei nota ut
iudici **Q**uādiu possit aliquis
differre confessionem due sunt opi
niones **Q**uidam enim dicunt quod pec
cator teneatur confiteri statim ha
bita oportunitate sufficiens **A**lij
dicunt quod communius est quod cum con
fessio sit inter precepta affirma
tiua non obligat nisi pro loco et
tempore **E**cclia autem determinauit
in decretali quod homo confiteatur
semel in anno quia semel in anno
habet quilibet de necessitate con
municare **I**n casibus tamen quatu
or quis teneatur ante hoc tempus
confiteri **V**nus est ratione sacra
menti quia uult communicare vel tele
brare **A**lius est ratione periculi ut
si est in periculo mortis **T**ercius
est in ratione conscientie ut si di
cat sibi conscientia quod statim te
neatur **Q**uartus est ratione du
bii ut si non sperat sibi amplius
in illo anno copiam confessoris oc
currere quā modo habet ita si ha
bet casum de quo potest absolueri

et habet modo copiam penitenciarum
domini pape **S**i quei ut utrum con
fessio facta in mortali peccato va
leat dicendum quod confessio fit in
remedium et in preceptum **I**nquinatum
est medium non ualeat in mortali sus
cepta **T**amen absoluitur homo a
precepto sicut etiam ficte suscipiens
baptismum **I**tem queritur utrum
confessio sit iteranda et dicitur quod
regulariter nullus tenetur confes
sionem semel bona fide factam ite
rare **S**unt tamen quatuor casus
in quibus homo tenetur iterare con
fessionem quorum duo sunt propter
confessorem **P**rimus igitur est **S**i
confessori deficiat clauis potencie
eo quod non habet potestatem ab il
lo peccato absolueri **S**ecundus est
si deficiat in eo clauis sciencie quia
nescit discernere **T**ercius est si
confitens dimidiauit confessionem
Oportet enim quod uisitat confessio
omnium que habet in memoria **S**i
vero aliqua exciderunt a memo
ria non ideo reputari debet confes
sio dimidiata **Q**uartus est si con
tempserit vel neglexerit et oblitus
est satisfactionem **N**am si sciret et
implere uellet non oportet confes
sionem iterari **S**i vero aliquis
cadit in peccatum **P**ostquam bona fide
fecit confessionem quod est **V**trum
teneatur confessionem prius factam
iterare et est opinio quod non in est
specie sed in genere **L**icet aliter
dicunt quidam **N**ota quod confes
sio facta per nuntium vel epistolam

li; sit q̄bbā op? dñū et merito
rū tū in q̄n ū ē ps lacmēti nō
p̄t sic fieri q̄r dēminatā habet
materiā. sc̄z actū h̄mōis q̄ con
sciētia hoīs maifestare sol; vel
asuevit. Vñ sū nēitate non lig
aliter cōfiteri in nēitate p̄t p̄
acc̄. eq̄nalentē suppleri. Qua
lis debz esse cōfessio. **Ca. XXIX**
Qualis debz esse cōfessio
notat in verbis. Sit
simplex huīlis cōfessio
pura fidelis. vera frequēs nu
da discreta. libēs v̄caūda. In
tegra secreta lacmabilis. acce
leiatā. foris accusans et sit pe
te pata. Ad mltā cōfess. v̄z libe it
a morte. sicut cōfessio in toro cō
tēpicioſo dampnat sicut in spū
ali libat. dñi hoīs. Au. Si nō
vellē cōfiteri me tibi a' seconderē
Sed tu m̄ vlnera mētis sanas.
Io. Vlnus non intellectū tradi
m? sanat vel q̄s non detegitur
pabyſū apit. **Aug.** Breue ver
bū peccatū q̄s portas parabyſi
apit. **Exemplū** delatrone dex
tero q̄r p̄cā detegit. Vñ quēdā
glā si homo detegit dñs tegit
bi unā misericordiā emolit. Glā
sup illō delect. me cog. tibi fe
cit. Si homo agnoscit dñs ig
noscit. **Am.** io cūbat. ps In vo
ce epul. et confite. so. epl. In ces
lores multiplicat. sac̄do tes or̄nt
em p̄ suis cōfessis. Cōsciāz mū
dat **Aug.** cōf. dō sit hō de feto
pulcer. sedus dyabolū rūp. it̄hē

cū aliq̄s secte tū aliter? detegit
deo iūg. q̄d apici? aulbo q̄ cō
fites et vira q̄ ē ex fide i viā diri
git salutis. **Orō.** Qui absco
dit scelera sua nō diriget eōm
so rē. **Quem** delz ps. **Di.** Con
fitebor adū. me rē. **Satisfactio**
nō sup̄l. et glā. sup̄ **Mat̄h.** Iube
m? confiteri p̄cā nā et erubel
cēciāz. paciam? ap̄tea malum
purgat. **Ex.** de dente puto q̄
ertambiē ne alij putrescāt.
Qui debe. fieri cōfess. **Ca. XXX**
Qualit̄ teneas q̄ cōfessio
fieri sac̄doti bñti claus
q̄ sūt sc̄a dīsc̄nēdi et po
testas ligādi et soluedi. Sc̄iē
dū aut q̄ sicut baptis̄m? ē sac̄
mētum necessitatis ita et penitē
cia. Vñ sicut baptis̄m? habet
duplicē ministrū vnum cui ba
ptisate optet ex officio sc̄i; sac̄
dotem. Aliū cui cōmitūē dispē
sac̄o baptis̄mi racione necessita
tis. Ita minister penitēcie du
plex est. Vnus cui cōfessio fit
ex officio sicut ē sacerdos. Ali
us autem est qui audiendo con
fessionem potest sup̄plere vicem
sacerdotis in necessitate vt est
laycus. **Di.** t̄ tamē alquī q̄ tū
deest copia sac̄dotis non oportet
confiteri layco. **Sed** suffi
cit soli deo. **Quāuis** omnes sa
cerdotes habeāt claus nō pos
sūt oēs ligare et soluere sic ex
coiati expul. et hē. dāpnati h
āt nō ē ap̄t cōfem or. vel claus

Sed qz non habent materiam
debita; si subditos q̄ auferuntur
ei cum excommunicantur. Pos-
sunt em̄ tales baptizari. Quia
hoc ē sacramētum necessitatis.
Possunt quoq; tales eukaris-
tiam cōsecrare qz hoc substan-
tialit̄ ad est ordinem. Dicendū ē
q̄ nullus p̄t absoluerē cōfite-
ntem n̄ sacerdos p̄pus. S; sacer-
dos p̄pus dicitur. vii. modis.
Primo ipse p̄tor ecclesie. Se-
cūdo p̄ determinacōnem superi-
oris vt vicarij. Tercio p̄ preui-
legium quibusdam indulgū. vt
sūt fratres p̄dicatores et mino-
res. Quarto p̄ licenciam p̄prij
sacerdotis. Non tū licencietur
nisi discretis honestis et notis.
Quinto p̄pter necessitatē qz in
stāte mortis p̄ualis quilibet sa-
cerdos p̄t absoluerē. Itē pe-
gūni absolūū ut ab illis apud
quos sūt. Sexto p̄pter defectū
sui sacerdotis quīdo scilicet ē ydeo
ta. vel p̄ditor cōfessionis vel
solus cōfiteōtes mulieres p̄cari.
Tunc em̄ si inuenit aliquem q̄
autoritatem habeat eificiare et
sacerdos p̄pus non quilib; sed
discretus. et qui ē notus vel ex
ordine vel ex p̄sona.

De sigillo cōfessi. Ca XXXI

Quae geruntur exterius
in sacramētis sūt signa
rerū que interius con-
tinentur. Et ideo confessio qua quis
sacerdoti se subicit. signū est in

terioris quo quis deo subicit.
Deus autē peccatū illius quī se
sibi per penitenciam subicit tra-
git. Vnde oportet de sacramēti
necessitate q̄ sacerdos cōfessio-
nem celet. Sunt et alie huius
celacionis vtilitates. q̄a p̄ hoc
homines ad confessionez magis
trahuntur et simplicius peccata
confitentur. Sacerdos etia; nō
solum debet celare p̄ccm qd̄ in
cōfessione recepit. sed et illa
omnia p̄ que possit peccator vel
p̄ccm dephendi. Potest autē n̄
penitens facere vt illud quod sa-
cerdos p̄pter confessionez sibi
factam vt deus sciat etiam vt
homo. Hoc facit du n̄ licenciat
eū ad dicendū. Et ideo h̄ dicit
non frangit sigillū cōfessionis.
Si autē queratur vtrum id qd̄
scit sacerdos p̄ confessionem et
alio modo possit reuelare. Sun-
t hoc diuerse sunt opiniones. S; a-
hec ē verior qz siue sacerdos sci-
at illud p̄ccm ante confessionez
sibi factam siue post non tenet
celare quantum ad illud quod
scit vt homo. Nota qz iste mo-
dus dēdi dico tibi in confessio-
ne non claudit tale dictū si sil-
lo confessionis. Quia non se-
quatur ibi forma confessionis.

De satisfactiōe. Ca XXXII

Sicut in bellis relictata a-
miciā nō sit tū n̄ remittit
tū debiti dampni d-
lati. ita post remissionem cuius

et contritiōe tenet. debitū pe-
ne satisfactiōe iniungit sacer-
dos autem quedam ad satisfac-
tiōis fundamentū. Sicut ab-
stinere a peccato ⁊ restituere ab-
latum. Quedam ad satisfactio-
nis expeditiōem. Vt est vita
re consortiū malorum. Ques-
dam iniungit ad substantiam
satisfactiōis. Vt ieiunare. ui-
gilare. dare elemosinam. pere-
grinari. et huiusmodi penalia
opera. Quedam iniungunt ad
perfectiōem et saturitatem satis-
factiōis. Vt sunt opera superer-
ogationis. Satisfactio debet
respondere culpe in tribus scili-
cet. In numero. Psalmis. Lau-
dabo te singulas noctes et ces-
tera. In pudore. Vnde dicit bea-
Augustinus. Libenter faceret
immobilis futurus quicumque face-
ret pro differenda morte mori-
turus in mensura. Vnde seun-
dum beatum Gregorium. Tan-
to tempore debet esse auariciū
do in penitencia quanta fuit de-
lectatio in culpa. Ista tria re-
quiritur in penitencia seun-
dum conuenientiam. Non se-
cundum necessitatem.

De partibus satisfactiōis
in communi. Ca XXXIII

Satisfactiōis quedam
sunt partes principa-
les scilicet. Oratione. Iei-
unium et elemosina. Quedam
vero seruatiōe que ad has re-

ducuntur. ut Vigilie. Peregrina-
ciones. et discipline. Dicen-
dum ē ergo qd omnia opera car-
nem effligencia reduuntur ad
ieiunium. Omnia vero spiritua-
lia ad orationem. Omnia au-
tem opera misericordie ad ele-
mosinam. Sufficiencia autem
paciū principalium potest ac-
cipi respectu terminis a quo est
motus satisfactiōis. Quia per
ieiunium reuocatur a concu-
piscencia carnis. Per elemosi-
nam a concupiscencia oculorū.
Per orationem a supbia vite. Mio-
mō sumitur hec sufficiencia ex pte
cōminū ad quā fit satisfactio. quia
per ieiunium ordinatur homo
in seipso. Per elemosinam ad
proximum. Per orationem ad
dominum. Tercio modo sumi-
tur hec sufficiencia ex pte mētis
De qua fit per elemosinam sa-
tisfactio de bonis exercitiis
substantie. Per ieiunium de
bonis corporis. Per orationem
de bonis mētis. Quāto modo sumit-
ur hec sufficiencia ex parte modo-
rum satisfaciendi. Est enim no-
tandum qd satisfactio fit tribus
modis. Vel per punitionem.
Vel per redemptionem. Vel p
supplicationem. Primum faci-
mus ieiunando. Secundum
elemosinas dando. Tercium
orando. Quinto sumitur hec
sufficiencia ex parte effectus.
Per satisfactiōem em tria bona

magna bona nobis proueniunt
scilicet. Inpetratio gratie. Remissio
pene. Expurgatio reliquiarum cul
pe. Ad primū videtur valere ele
mosina propter multiplicem inter
cessionem orationis.

Ad secundum ieiunium. Ad
De singulis partibus satisfac
tionis. Ca. **XXXVIII**

Quod elemosina dupliciter
potest accipi. Aut inten
tione subleuandi neces
sitate peccati et sic est opus misere
cordie. Aut per intentionem recon
siliandi pro debito offense di
uine et sic est opus iusticie. Vnde
primo modo prope pertinet ad me
ritum vite. Secundo modo ad meri
tum dimissionis pene quia elemo
sina sic data est proprie satisfactoria.
De ieiunio quoque sciendum
quod in carne duo sunt. Vnum est
natura que debet sustentari. Aliud
est vitium quod debet domari. Ieu
nium ergo quod seruat naturam
et vitium domat. bonum et satisfac
torium. Aliud vero non. Ora
tio etiam dupliciter habet fieri
aut per inpetitionem bonorum et sic
est pars contemplationis. Aut pro
amissione malorum et sic prope est
pars satisfactionis. **De ius
tificatione impij Ca. **XXXV****

Iustificatio est motus ab
iniusticia in iusticiam.
Iustificatio impij qua
tunc requiritur. scilicet motus liberi
arbitrii. et contritio et infusio

gratie et remissio culpe. Notum duo
prima sunt ex parte suscipientis.
Alia vero duo ex parte agentis.
Predicta quatuor sunt simul tempore
non natura. Prioritas autem et
posteritas que secundum ordinem natu
re sunt. et videtur aliquando ad
ordinem cause et causati. Inter
ista vero videtur hic ordo causa
litatis esse. Causaliter enim mo
tus liberi arbitrii prior est alijs
tribus quia requiritur consensus
voluntatis in huiusmodi mutacione
voluntas autem et liberum arbitrium
sumuntur hic pro eodem. Pre
terea motus iste appellatur mo
tus liberi arbitrii. Iste quoque
motus qui est per liberum arbitrium
consentit deo ut primo motori vo
cat motus fidei quia habet aliquod ag
nicionis et aliquod affectionis sicut fi
des. Dicam igitur quod motus liberi ar
bitrii hinc motus fidei in deum ca
litate est prior quam motus de peccato
quia hinc contemnitur in generatione pec
cati prior est conuersio quam aduer
sio cum conuersio causat et aduer
sionem in eius destructione prior est
conuersio ab deo per liberum arbi
trium quam aduersio a creatura per con
tritionem de peccato quod est enim primum est
oppositio vltimum in resolutione
Isti vero duo motus scilicet liberi ar
bitrii et contritionis sunt priores
quam gratia infundatur quia sunt causa
preparatoria ut gratia detur qua
uis enim deus sine vlla iustifica
tione posset impium iustificare tamen

de iudice preparatio ex parte natura
quomodo in se ut requiritur prepara
tio ex parte materie in naturali
mutacione ad recipiendum for
mam. Ita in mutacione volunta
ria. et hoc non est in potencia
agentis. Sed suscipientis. A
lia ratio est quod in iustificatione
peccatoris fit introductio vni
us forme et expulsio contrarie.
Ideo requiruntur predicta duo
scilicet motus liberi arbitrij ad
gracie suscepcionem disponens
et contritio id est recessus a pec
cato disponens ad culpe expen
sionem gratia vero prius infun
ditur quam culpa remittatur. Quia
per gratiam culpa remittitur. Si
autem introductio forme prior na
turaliter est forma que expellit
ex parte agentis quam illa que expelle
nda est remoueri possit qualiter
autem iustificatio fiat in instanti
vel successiuo. Nota ad distinc
tionem. Potest enim iustifica
tio dupliciter accipi sicut et ge
neratio. Vno modo ut dicat mo
tum ad iusticiam cum termino
eiusdem. et si sic fit successiuo.
Ut quando succedit successiuo
preparatio. Alio modo potest acci
pi ut si dicat solummodo muta
cionem sine motu. Hoc modo fit
iustificatio in instanti. Et hoc
triplici ratione. Prima est quia
fit virtute infinita et simplici
immediate. Secunda est quia
est in subiecto simplici scilicet

in mente. Tercia est quia ipsa
forte causa que expellit scilicet
culpa quam que introducitur
scilicet gratia omnino simplex
est ad id quod ait. Augustinus
magis est iustificare
impium quam creare celum et
terram. Dicendum est quod ma
gis est quantum ad id quod est
Quia melius est. Sed non quo
ad modum faciendi. quia magis
enim in iustificatione fit resisten
tia corporalis scilicet con
trarij ad contrarium. Non ta
men est ibi resistencia effecti
ua quoad aliquod resistat age
ti domino cuius virtuti nullus
resistere potest. Notandum est
quod in iustificatione impij est ali
quid ex parte dei. Et aliquid
ex parte peccatoris. Ex parte
dei sunt duo scilicet misericor
dia que reatum indulget et iu
sticia. Quia enim iam ali
quantulum erigit vel ibi in
purgatorio. Hoc significatur
per duos discipulos quos mi
sit dominus in omnem locum
quo ipse erat venturus. Tunc
quidem corporaliter nunc autem
per gratiam spiritualiter. Ex
parte peccatoris sunt etiam duo
scilicet dolor et amor. Et hec
sunt due mole quibus peccati
contritio que secundum legem
non debent dyabolo in pignore
obligari. Ex parte ecclesie sunt duo
sunt peccati est meriti et peccati

cuius meritū est excludibile et a
 liorum sanctorū que fecerūt opa
 multa sup erogacionis que oia
 sub potestate clauū sunt posita
 ut si qd vnus est i mēbro vno
 ecclie recōpensetur in alio Vñ si
 ali quis nō ē membz ecclie n̄
 influūt in ipsū meritū predictū.
 Scdm ē indulgentia quā dat ec
 clefia p papam et epōs tñ vt ip
 sa indulgentia tm valeat qm p
 mittitur epigit auctoritas et cā
 sez omnis vtilitas ex pte dātis
 epigitur et formata fides et obe
 diencia expte recipientis hoc ē
 si soluas id ppter qd datur

De penitētia Cap. XXXVI

Penitētia ē remediū iūti
 tutū ad expiandū pecca
 tum cui debetur sensibili
 pena que deletur nō solū pccm
 mortale sed etiā veniale patz q
 penitētia est remediū contra ne
 cessitatē qz nō est simplex de ve
 nialibz Sed de mortalibz Sed
 penitētia est introducta ad recō
 ciliandū a miciciā q̄ pccm mor
 tale tollit licet igitur pnia non
 sit de venialibz simplex tamē ē
 p accidēs et hoc est tribz modis
 Primo rāōne dubij vt qñ cred
 buntur esse mortalia Scdo rā
 one statuti vt est qñ homo qui
 tenetur cōfiteri in anno nō habz
 nisi venialia Tercio rāone piali
 vt qñ venialis delectacō ad hec
 producta ē q̄ nisi homo se auer
 tat ab ea trahit imortale De v

missione pccī venialis Sciendū
 ē q̄ in duobz caūbz nō remittit
Primo si tal habeat pccm mor
 tale qm̄ si mortali nūq̄ dimittit
 tur veniale licet econuerso pos
 sit fieri scilicet q̄ mortale dimitt
 tatur sine veni ali. Quando enim
 pccatū mortale tollat caritatem
 q̄ vniuersa delecta cepit. Cony
 stat qd existēti in peccato mor
 tali nullū veniale remittitur. Se
 cū rōdus ē quando voluntas fix
 a manet in affectu alicui? pe
 cātū venialis determinati quom̄
 am id idem tolli non p̄t et hoc
 multiplici rāōne. Prima ē qz
 omne pccm indiget remissione
 quo ad duo scilicet quo ad culpā
 et quo ad penam. Quia quam
 diu homo culpam habet debi
 tor ē pene. Culpa em̄ in deorna
 mento volūtatis consistit. Vñ
 volūtas sic manens recōnari nō
 potest. alioqn duo cōposita simp
 essent in eodem. Alia rāō est
 Quia manēte causa non potest
 tolli effectus. Sed volūtas mox
 binata ad aliqd est causa pccī
 venialis. Vnde manēte volūta
 te fixa in illo non remittit pcc
 catum veniale. Sciendū etiā
 qz vnum pccm veniale potest re
 mitti sine alero. Quia peccatū
 mortale qd maioris ad herēcie
 est potest remitti sine veniali.
 Alia rāō ē. Quia peccatū mor
 tale ita deo displicet qz facit ip
 sum etiā peccatēz deo displicere

Sed veniale quibus deo displice
at cum inordinatum sic non ca
facit peccatorem deo displicere.
Quia non prouatur gra Sed ob
nubilatur iniquam eius pcesq
sus ab exterioribus impeditur et
propter unum veniale non impe
dit quoniam aliud remitti possit. Te
tia ratio est quia venialia non ha
bent connectionem ad inuicem nec
ex parte auersionis. Item unum re
mittit peccatum sine alio. Sed unum
mortale non potest remitti sine
alio. Quia connectionem habet
ad inuicem ex parte auersionis quod
licet enim mortale auerti et a deo
licet non habeant connectionem
ex parte conuersionis. Ex predictis
collige quod aliter se habent mor
talia ad inuicem et aliter venialia
ad inuicem et aliter mortalia
ad venialia. Mortalia quoque sic
se habent quod unum non dimittit
sine altero. Venialia sic se habent
ad inuicem quod unum potest remitti
sine altero. Mortalia sic se habent
ad venialia quod mortale remitti
tur sine veniali. Sed veniale sine
mortali cuius duplex est ratio. Pri
ma est quod mortale et veniale sic
se habent sicut habitus et disposi
tio. Ablato habitu potest ma
nere dispositio et non e converso.
Secunda ratio est quod mortale op
ponitur caritati. Veniale autem
furori eius sublata caritate tol
lerabiliter furor eius. Sed non
e converso. Per quod dimittit

Ca XXXVII
De peccati venialis re
missionem non exigere
Huius caritatis habitus
Sed sufficit non motus quia
peccatum veniale non tollebat virtu
tis habitum. Sed impediebat ip
sius actum. Notandum autem quod
peccatum veniale non dimittit sine
contritione cuius hec est ratio quia
quod diu manet voluntas mali cum
veniali nunquam dimittit. Sed
voluntate auertere oportet ab eo
quod aliquis prius nolebat. Et
displicere quod voluit. Talis autem
displicencia de loco contritionis di
tatur. Sed sciendum est quod contritio
potest accipi tripliciter vel in ac
tu vel in habitu vel in medio
modo. Contritio in habitu non
sufficit ad peccati venialis dimi
sionem quia tunc quumque habe
ret penitentiae virtutis habitum non
posset habere veniale peccatum non
peccatum veniale non posset esse gratia
contritio quoque in actu non sp
retur quia sequitur quod peccatum
quod aliquis in memoria non habet
remitti non posset. Propter hoc
retur contritio medio modo
scilicet ut peccatum displiceat actualiter
explicite vel implicite. Dico autem
implicite quia talis actus non
sufficeret quod displiceret explicite
si ad id peccatum veniale cognosc
ferretur. Nota dum etiam quod cau
sa feruens potest esse motus ca
ritatis in deo quod omnia peccata

venialia cōsumē etiā sū actuali cō
glitacōne ipōz qz qū aliquis fer
uenter in deum fert displicet ei
quod a deo retardat et ita licet
explicite de pccō veniali nō cogi
tet tñ in illo motu cōtinetur im
plicitē displicencia peccati venia
lis vel vnus vel omniū Sciendy
etiā qz in cōtricione de veniali
bus ppositū nō requiritur nec pe
candi venialiter sic in cōtricione
de mortali exigebat. **Sz** sufficit
qz displiceat ei peccatū pccatū et
infirmetas qz ad peccatū veniale
inclinat qz quis ab eo omnino in
muis esse nō possit ita tñ qz volū
tas nō maneat fixa in vno veni
ali qz illud sic retentū nō dimitt
itur in cōtricione generali nec
speciali. Quisqz autē sentēcie
hec est rācō qz pccā mortalia sūt
in pccāte nostra vt vincēt nō
solū singula. **Sz** etiā oīa venia
lia nō qz si singula vitari possit
nō tamē omnia qz in infirmitate
nature cōtīgūt. Multa sūt p qz
dimittant pccā venialia vel tol
lunt que p tria cōpō bendunt.
Primo sicut oīa que grā; con
ferūt vt oīa sacramēta ecclie. **Se
cundo** illa quibz impēdit mēto fe
uoris et grē tollunt sicut et aqua
benedicta que virtutē inimici re
pēdit et epalis bñdictio. **Tercō**
exercitiū humilitatis ex pte nra
sic est eūm peccatorū orō domi
nialis elemosina ieiunū et hu
ius rācō horū est qz cū venialia

dimittant p feruētē caritatis qz
implicite vel explicite cōtinet o
mnia illa que nata sūt de se feruo
rem caritatis excitare dicunt. **Venialia**
peccata dimittere. **Talia**
vero sūt oīa qz predicta sūt. **Vñ**
etiā scdm caritā feruōis fit qñ
titas remissionis. **Pz** qz put p
numēta maior vel minor excita
tur feruor qz implicite vel explici
te cōtricione cōtinet plura vel
pauciora venialia dimittit et nō
tamen semp omnia. **De extre
ma vñctione. Ca. XXXVIII**

Mediator dei et hominū
nō solū vōtur ihesus in
quantū habz saluā. **Sz**
etiā xps inquantū habet vñcti
onis grā in alio diffundere ē
bus vñctō fuit iunctus. **Dicēdy**
primo in domo patris sui in hgnū
regni futuri hoc signat vñctiōne
in baptismo. **Secōdo** in ebron su
per iudā et p^o ea multa bella ha
buit hoc signat vñctiōne i ohi
macōne. **Tercō** itē i ebron sup
omne israhel p^o hanc i pace tēz
nauit hoc signat vñctiōne i ex
tremo. **De suba huius sacramēti**
sūt qñqz. **Primū** est qz hanc vñc
tiōne faciēs sit sacerdos. **Scdm**
est intentō. **Tercū** ē materia scz
oleū infirmoz. **Quartū** ē forma
verboz hoc scz p istam scā; vñc
tiōne et quā formā debet differ
te in vñgēs. **Quintū** est locus mun
gendus qz sic ad oculos ad au
res ad naves et i hoc sacramēto

forma vltimū ē de p̄cati aq̄ illud
sac̄mentū debet valere q̄si p̄ mo
dū suffragij. Dat̄ em̄ ad effectū
q̄ homo p̄ opa p̄p̄a poss̄ cōseq̄
nec infirmitas impediret. **V**n̄
nota q̄ in aliq̄ sac̄mento vltimū
forma non ē nisi in sola orōne
sicut h̄ dixit em̄ **J**acobo inducā
p̄sbiteros eccl̄e et or̄et sup̄ eos
In q̄busdā sac̄mētis consistit i sola
enunciacōne sicut in baptis̄
mō. **A**it ei dñs baptis̄ates eos
non faciēs exorcōez in aliq̄ sac̄
mētō sicut q̄dam dicūt consil̄
tūt forma in orōne et enūcia
cōne vt in sac̄mētō penitēcie cō
sueuerūt ei cōfessores p̄mo iure
dñtes absolucōez et remissioez
q̄c. postea aut̄ absolucōez q̄c. cū
em̄ p̄ccato offēdat̄ deus et ec
cl̄esia cū contra p̄mū merito sit
orō et cōtra se d̄m solo illud sac̄
mentū non dat̄ nisi adultis q̄ p̄c
cata venialia vidēt̄ habere. cō
tra q̄ infirmitas est nec dat̄ alijs
q̄ infirmi in p̄ccato mortis cō
stitutis sanis non dat̄ illud sac̄
mentū q̄ h̄nt aliud remediū p̄
atū. s̄ p̄niam nec debz dari nisi
postulāt̄ q̄ deuocōez susc̄u eriḡt̄
Sed si sepe q̄s infirmat̄ ad mor
tē sepe p̄t mungi. **S**ed in vna
infirmitate nō debz q̄s mungi
n̄ eadez infirmitas vltra annū
p̄trahat̄ ita q̄ vno in āno p̄
ter vnam infirmitatē nequa q̄
bis mungat̄. **E**ff̄c̄s huius sac̄
mētī ē m̄plex vn̄ ē scilz ita

duplex vna p̄cipal̄ scilz libe
tio infirmitate sp̄uali q̄ strabi
tur p̄ venialia q̄bus aia debil̄
efficiat̄ ad exequēz actū gl̄e vt
gr̄e. **A**lia ē varia sanitas q̄ est
q̄i eff̄c̄s et signū p̄oris sancta
tis scz sanitas corporalis et hoc
ē verū q̄n sanitas copalis expe
dit sac̄mentale sp̄uali sanitati.
Tūc em̄ istud sac̄mentū causat
vtrūq̄ in suscipiētibus digne
Intēdum euū vtil̄ ē sanitas cor
pis scz ad meritū glorie cumulā
dū valz etiā ad deuocōez om̄i
tandā et ad velocorez t̄n̄ h̄nt
ad celū. in hoc sac̄mento sicut i
ceteris tā sūt **V**nū ē sac̄. t̄m. s̄.
vinctio ex̄ior aliud ē res t̄m. s̄.
eff̄c̄s duplicis sanitatis vt dic
tū ē **T**erciuū est sac̄mentū et res
scilz q̄dam vinctio sp̄ualis inte
rior. i. mētis iocūditas et sola
cū. **D**e sac̄. or. **C**a. **XXXIX**
Quinqz sac̄mēta de q̄bo
dem ē p̄t̄nt̄ ad statū
p̄sone. **S**z duo de q̄bo
dic̄toz p̄t̄nt̄ ad eōm statū eccl̄ie
q̄ ordo p̄t̄nz ad gr̄acōz sp̄ualē
m̄m om̄iū vero ad gr̄acōz carn̄
lē ordm̄ē p̄us a serua q̄ in om̄i
t̄n̄ h̄nt de statu ad statū ouerent̄
m̄. p̄t̄nt̄ aliq̄ dispositō media.
Vn̄ in t̄n̄ h̄nt a statu laycoz ad
statū m̄stroz dei ouerent̄. p̄ma
tōtura m̄t̄ ponit̄ sit etiā i hac tō
tura aliq̄ capilloz reseruaō in
m̄. ob̄. corone q̄ in m̄stroz illi
assumitur cū seruire ē regnare.

Est itaq; duplex signū dīstincti
onū in ordinatis sc; exterius tō
sura et interius caracter. Ad esse
aut ordinis tōsura nō perigitur
sed ad bñ esse q; dispositio congru
itatis ē ipa tonura ad ordinē et
nō necessitatis. Hugo de sancto
victore ordinē sic describit. Ordo
ē signaculū quoddā i quo p̄as
spūalis tradit ordinato et officiū
Dic nota q; sic in nūalibus dedit
deus su p̄iora corpora in regnū iē
riorū sic et i spūalibus quosdā po
suit superiores et quosdā inferiores
ut illi p̄tāz; habeat sup istos si
cut sūt clerici q; p̄sūt in spūali
bus et p̄dps ac iudices secula
res q; p̄sūt in tēporalibus. De
substācia huius sacramēti sūt sex.
Primū ē p̄as ordinantis q; or
p̄sūt ep̄s. Secundū ē materia sc;
unctio i sacerdotibus et tactus illoz
que tangēda sūt. Tercium ē for
ma verborū. Quartū ē serus viri
q; mulier nō recipit caracterē or
dinis. Quintū ē intentio. Sextū q;
ordinandus sit baptizatus. Bap
tismus em̄ ē ianua oīm sacramē
torum. Quiddā ē hic sacramētū
tū nec visibile quo p̄as tradi
ostendat. Quiddā est res tū sc;
gracia que confert. Quiddā ē res
et sacramētū ut caracter. Septi
sunt ordines. Primus ē hostiari
atus. Secundus lectoratus. Tercius
exorcistatus. Quartus acolitatus.
Quintus subdiaconatus. Sextus
diaconatus. Septimus presbitatus.

tus quū est oīm ordinū p̄fectiss;
et iminus aliorū. Alij aut sūt q;
h sex gradus qbus ad thronū
ascendat salomois. Actus hosti
ariorū ē custodire locū cōfectiois
sacramētorū ab hīs que in mū
di dēterminati sūt id est ab exco
municatis. Actus lectorū ē p̄p̄i
as legere. Actus exorcistarū ē ai
cere demones p̄ coniurationē ne
dñentur in corpe nondū baptiz
zati. Actus acolitorū est designa
re lumē ewangelij i lumine corz
porali. Actus subdiaconoz ē ob
lacōnes accipere ab offerētibus et
eas offerere dyacono. Legere au
tem epl̄am nō ē actus eoz p̄ci
palis sed cōueniens. Actus dia
conorū ē ordinare hostias in al
tari. Ordinare aut vel legere ew
angelium ē actus p̄sequens. Ac
tus presbiterorū ē cōsecrare cor
pus et sanguinē xp̄i et hic actus
est p̄ncipalis. Alius ē cōsequens
sc; ligare et solvere. Per quē ac
tum p̄paratur corpus misticū ut
sit aptū et p̄doncū ad p̄ceptionē
corpis cristi veri. In quolibet or
dine caracter imprimē. Sed qñ si
at hoc nūc dicendū est. Hostias
eius quidē imprimē qñ dat eis
claus et dicit eis. Sic agite tā
quam rationem deo redditū p̄
rebus que clauibus istis recludū.
Lectoribus caracter imprimē cū
ep̄s porrigit eis librum cū debita
forma verborū. Exorcistis imprī
mitur cū dat eis lib̄ exorcismoz.

cū forma verborū. **A**colicis
imprimitur in verbis que dicit
episcopus cum dat acolito cā
delabrum. **S**ubdiaconibus
imprimitur quando episcopus
cum forma verborum dat calis
tem vacuum et cetera vasa quo
rum vsus est in confectioe eu
charistie. **D**yaconis et presbi
teris imprimitur quando epis
copus imponit manum capiti cū
verbis ad hec statutis. **N**ota
q̄ frater thomas videtur di
cere q̄ character imprimit presbi
tis i dacoē calicis ab ep̄o. **P**re
dictus ordies cristus exercuit
Hostiariatum quando emētes
a vendētes eiecit de templo. **R**ec
toratū exercuit cū i medio semoz
librū ysaię ap̄ciens leges. **E**x
orcistatū quādo demoniacos
sanauit. **A**coliatū quando dix
it ego sum lux mundi. **S**ubdi
aconatū quando linteos se p̄xit
a pedes discipulorum la. **D**ya
conatū quādo incena corpus
a sanguine suū discipul ministra
uit et dormētes ap̄stolos ex
citauit. **P**resbiteratū quādo se
in ara iucis optulit et quando
i cena panem a vinum in corp̄
suū a sanguinem mutauit. **D**e
qualitate ordinātorum

Capitulo CL

Valitas ordinātorum
consistit in duob⁹ scz
in faciēs a i dicitad. **F**a
cenda sunt hec. **S**it in mori

bus publicis. **P**rius distinctioe
• **S** primo. **I**n habitu honest
tus. **P**ri q̄. iij. per totum. **C**i
bo et potu temperatus extra de vi
ta et honestate clericorum. a
crapula. **C**ompetenter quus
non eminenter litteratus extra
de electione. cum nobis. **M**a
suetus et modestus. **P**ri distinc
tione. capitulo i et. ij. per totū
Consumam de ferant clericalem
ep̄ de vita a ho. cl. **C**leric⁹. **H**os
pitalis. **P**ri. q̄. ij. ipm. **D**octor in
predicatione. **P**ri. q̄. ij. d. **S** i. **C**orrec
tor viciorum p̄virgā disciplinē
lxxvi. d. c. ij. **E**xemplū p̄beat
bone vite. iij. q̄. viij. **S**. **P**er totū
sine. **S**one fame. l. d. c. iij. **F**idē
cia n̄ faciat in ecclesia suā vel
beneficio ep̄ de cle. non reli p̄ to
Vicium sufficiat beneficium ha
bens curam animarum extra de
p̄bendis. **D**e multa. **B**on⁹ sic
gubernator familie. **P**ri. vij. dis
tinctione. **S**. **N**ecessē. **N**ota
quod hec sunt clericis vitan
da. **O**mne cāmen mortalis
peccati. extra. **D**e temporib⁹
ordinātorum ex tenore. **N**ō
litigiosus. **P**ri distincione. **S**
Ecclie et capitulo **S**equenti
Non cupidus. **P**ri distinc
tione. **S** primo. **N**on luso ex
tra de vita et honestate clerico
rum. **N**e clerici vel monachi
s. n. s. i. per totum. **N**on exē
ceat venaciones clamofas ep̄
tra de clericis vnātib⁹ p̄ totū

Non sit incontinēs nec mulieri
bus cohabitēt extra de cohabi-
tationibus et fabulis plinij di. 5. i.
Nō incedat spectabilis in hono-
ris extra de vi. et ho. Cū decō-
ris Nō incedat se secularibus nego-
tijs extra de vi. et ho. cler. Cleri-
bus et hystoribus nō debent in-
tendere extra de vi. et ho. cler. Cleri-
catus debent vitare in itinere
extra de vi. et ho. cler. Clerici ho-
tas nō debent negligere extra de ce-
le. mis. c. i. Iustū iudiciū nō de-
bent vendere l. q. i. Si quis epus
Ecclesiastica sacramenta nō cū pac-
to h. g. d. dare extra de sy. Suā et q.
si p. totū Nō sit excomunicat⁹ vel
suspensus aut irregularis extra de
sen. exco. Cū illorū Nō apostata
extra de apost. c. vi. Nō sit symo-
niacus in ordine vel beneficio l. q.
i. Et extra de symo. q. si p. totū Nō
solempniter penitēs l. di. Ex pe-
nitentibus De ipsa ordinatio-
ne Capitulum. c. l. i.

Ante ordinis suscepcōnes
se quisq; p. cōfessionem
parat xxiiij. d. c. vi. In
peccato mortali non accedat extra
de tēp. ordi. Ad aures Primā
consensū nō eligat Nullus ce-
rimetur nisi examinacō pcedat
xxiiij. di. p. totū Nō accipiantur
simul minores ordines cū subdia-
conatu nec etiā duo sacri ordi-
nes simul. h. gradatū extra de tēp.
ord. Litteras Nec p. salū ac-

cipiat quis ordinē **Ju. di. c. i. Nec**
ab alieno epō sed a suo p. p. d. i.
Plectis Nec cōtra epī prohibi-
tiōne **Nec** sine titulo extra de vi.
et honesta. Cū scdm aplm **Nec**
furtive extra de e. q. furti. ordi. c.
i. et vi. **Missā** in qua ordinat⁹ to-
taliter audiat. Tanget oia que
sūt tangenda v. n. u. quisq; in sus-
cepcōe sui ordinis p. p. d. i. **Plec-**
tis **Nō** accedat nisi licenciatus
et presentat⁹ extra de scrut. in ce-
di. c. **Amico** **Jeunus** a ieiunio re-
cipiat ordinem extra de tēp. ordi.
Litteras **Nō** recipiant ordines
neq; conferantur nisi tēp. ab ec-
clesia institutis extra de tēp. ordi.
c. i. et iij. **Multa** sūt que impediūt
promouendū et h. culpa licet nō
sine causa **Nō** em debet promo-
ueri ignotus extra de pegrinis. c.
ij. **Bigamus** xxvi. di. **Sanctis**
Neophici xlvij. di. **Qm** **Coer-**
pō iudatus xvi. q. i. **Legi** **De**
illegitimo thoro natus extra de
fili. p. s. b. c. i. **Seuus** extra de ser-
nō ordi. c. i. et ij. **Obligatus** ad
matrimonium quicq; repellit ab ordi-
nibus extra p. d. i. c. i. patet dignitas
clericalis q. ordines nō conferun-
tur a quolibet neq; a quolibet nec in
quolibet loco neq; quolibet tēp.
re neq; quilibet hora die h. t. p. mis-
se **De** matrimonio **Ca. XLII**

Matrimonium est legitima
coniunctio maris et feie ibi
iudicium vite consuetudine
Cinens **Matrimonium** p. sp. s. alia

iniciatur per assensum animorum expressum per verba de presenti verificatur per carnalem copulam consumatur et perficitur. **A**d hoc sciendum est quod perfectio prima est in esse simpliciter. **S**ecunda vero in esse completa sicut patet in puero in quo est perfectio quantum ad esse hominis simpliciter. **S**ed non in eo perfectio quantum ad esse completum secundum quantitatem et operationem hominis. **E**odem modo dicendum est de matrimonio in quo est duplex perfectio. **P**rima est que facit matrimonium scilicet consensus animorum per verba de presenti expressus et ad hanc non erigitur copula carnalis. **S**ecunda perfectio est que matrimonium consummat et ad hanc erigitur copula carnalis. **B**onum matrimonium triplex est ut videtur alieno thoro macule. **P**roles ut ad cultum dei nutriat. **S**acramentum ut non dissolvatur nisi per impedimenta matrimonii facta. **N**umquam tamen potest nec debet matrimonium quod legitime celebratum est dissolvere quia quod deus coniungit homo non potest quare tamen auctoritatis sit separare solvat enim matrimonium per mortem. **S**ciendum est quod duplex est coniunctio matrimonii et duplex est mors correspondens illi cum enim coniunctio spiritualis per consensum animorum que solvitur per mortem spirituales que homo moritur mundo per religionis ingressum. **A**lia est coniunctio carnalis per coniunctionem sexuum que solvitur per mortem carnalem. **C**ausa matrimonii quadruplex

est efficiens scilicet ut animorum in consensu per verba de presenti expressus pressus materialis ut ipse personae legitime formalis benedictio et a nulli subarctio et huius finalis causa duplex est una principalis sicut est procreatio et fornicationis irritatio quia matrimonium non solum est in officium. **S**ed etiam in remedium institutum. **P**rimo fuit solum in officium. **A**lia est secundaria et ista multiplex est. **V**n versus Hostes. **H**is liat et eo discernit heres. **H**is ligat arma necat ius transfert auget amore. **Q**uadruplex est matrimonium. **P**rimum est carnale inter hominem et mulierem. **S**ecundum mortale inter deum et animam in ecclesia militanti per gratiam. **T**ertium allegoricum inter christum et ecclesiam. **Q**uartum est anagogicum inter deum et animam in ecclesia triumphanti per coniunctionem gratie. **P**otest quis accedere ad virtutem suam quatuor de causis causa reddendi debitum causa vitandae incontinentie istis tribus modis non est peccatum. **Q**uarto potest fieri causa explendi libidinis et hoc cum quod libido est mortaliter vel venialis. **E**st enim peccatum quicquid motus in coniugali coitu. **V**n versus quicquid motus peccat prore malis abutens tempore mente loco additione modo. **N**on quod dimissa prore propter fornicationem; reo ciliat viro in illis motus

Dico meclatur tetinet v̄ recōci
liat. Absens p̄stituit vis fraus
reuocant muliere. **T**ria sūt cōna
menta sp̄se. **A**nnulus in digito
Nomine in pectore. **C**orona in ca
pite. **P**rimū signat opis purita
tem q̄ in manu ē opus. **S**ecūdy
affectus sinceritatē q̄ in pectore ē
affais t̄cū cōplacōis q̄ in capi
te ē p̄picacitas intellectus. **B**eata
virgo multis de causis fuit de
sponsata viro. **P**rimo vt designa
ret ipsa b̄ta virgo eccliam despo
sata p̄p̄ q̄ similit̄ virgo ē. **S**e
cundo vt p̄ ioseph origo eius os
tenderet q̄ p̄ viros genelogy a
teritur. **T**ercō vt ioseph es̄t col
tis castitatis ip̄sus. **Q**uarto ne
infamaret̄ si generaret̄ nō h̄is
maritū. **Q**into ne velud incōtinēs
dāpnaret̄ q̄ de tribu erat sacer
dotali et tales cōburebant̄. **M**is
aut̄ adulterē lapidabant̄. **S**exto
vt virgo viri solacō sustentaret̄.
Septimo vt p̄tus dyabolo cela
retur. **O**ctauo. **N**e iudei x̄pm̄ tā
quam illegit̄mū iuste persequi
viderent̄. **N**ono. **N**e legi q̄ om̄e
bat mat̄moniū cotrariari dicēs
videretur. **N**ota q̄ duodec̄ impi
dimenta sūt matrimonij. **V**ñ b̄
sus. **E**rror cōdicio. v̄tū. cōgnacō
crimen. **C**ultus disparitas. vis
ordo. ligamē. **H**onestas. si sis af
fimis si f̄ōs v̄iē neq̄b̄ hec socia
da v̄tāt cōnubia iūta retrac̄tāt
Explicat̄ liber septus. **I**ncipit
liber septim̄. **D**e fine m̄di. **C**a. I

Finale iudiciū quēdā
sūt antecedencia q̄bā
quasi concomitancia
et quēdā sequencia.

Antecedencia iudiciū tria sūt
sc̄z pena purgatoria et ecclie suffra
gia ac persecucō anticristi. **C**ōco
mitancia iudiciū duo sūt videli
cet cōflagratio m̄di et resurrec
tio corporū. **C**ōsequencia iudiciū
duo sūt sc̄z pena infernalis et glo
ria celestis. **D**e quib̄ per ordinē
ē dicendū. **D**e purgatorio. **C**a. II.

Purgatorius ignis corpo
ral̄ ē p̄ quē t̄m̄odo spi
ritus iustorū qui in hac
vita nō impleuerit penitenciam
neq̄ satisfactio nē cōdignā affli
guntur. **H**ij qui sūt in purgato
rio spem habent euasōis q̄ sc̄i
unt se nō esse in inferno et tamē
p̄pter penarū magnitudinē hoc
aliqū nō auerunt. **M**ulte sūt
rationes quare oportet esse pur
gatorij. **P**rima ratio est q̄ sc̄dm̄
Augustinū tria sūt genera ho
minū. **Q**uidā em̄ sūt valde ma
li quib̄ n̄ pro sūt ecclie suffragia.
Quidā valde boni quib̄ non sūt
nec̄ia. **Q**uidā nō valde mali sc̄z
qui habent venialia et h̄is debe
tur pena purgatoria. **S**c̄da ē q̄
sicut summa bonitas nō patitur q̄
bonū remaneat irremuniatum
et ta summa iusticia non patitur q̄
malū remaneat impunitū. **T**er
tia est q̄ diuina lucis tāta digi
tas est q̄ eam soli m̄di ordinis

teneri possunt oculi. unde oportet quod quisque veniat ad mundiciam baptismalem antequam aspectum dominum presertim. quia est quia culpa est offensiva maiestatis sine et dampnosa ecclesie et deformatia in nobis ymagis sine. Sed offensa requirit punitionem et dampnum satisfacionem et deformatio expurgacionem propter hoc necesse est quod peccato pena vel huiusmodi alibi respondeat puni. Quia est quia contraria ad tractum curat. Sed peccatum ortur ex delectatione et libidine unde delectari habet per penam. Sexta est quia nulli debet negligencia suffragari. Sed si non puneretur talis in futuro videtur quod modum teporitate de negligencia penam dilato. Septima est quia iustum est ut spiritus qui contempro summo bono se subiecit in fine non id est peccato subicit per ea in ferioibus id est penis. Nota quod anime per quod sufficienter in igne fuerunt purgatae statim euolant ad gloriam et hoc patet multiplici ratione. Primo quia post purgacionem nulla remanet ad gloriam in anima dissimilitudo unde illi merito debet iugiter. Secundo quia ianua celi semper illis est aperta quod obstaculum nullum habent. Tertio quia necesse est illis spiritus in quibus est caritas sursum eleuans et nichil retardans ad gloriam eleuari. Quarto quia cum deus sit prior ad miserendum quam ad puniendum merito debet purgatos coniungere glorie quos purga-

dos subiecit pene. Quinto quia non punit deus bis in idem unde cum iste sufficienter satisfecerit in penis ignium non debet amplius puniri in dilacione priorum. Sexto quia per purgacionem non debet talis esse in purgatorio neque in limbo quia non est de numero illorum purgatorum neque in inferno quia non habet mortale ergo oportet esse in celo quia post mortem non sunt alia receptacula animarum. Septimo quia efficacior est caritas quam iniquitas. Sed iniquitas statim ducit ad supplicium ergo caritas statim ducet ad premium. Octavo quia sicut cessante impedimento corpora grauius ferunt deorsum et leuius sursum. sic spiritus in malorum remota carnis onere ferunt ad locum suppliciorum propter peccati grauitatem spiritus vero bonorum si non sit impedimentum aliam culpam vel penam debitam statim ferunt ad locum priorum de arbitrate purgatorum. Ca. XXXIII

In purgatorio duplex pena est. Una dampni de carencia diuine visionis. Alias de afflictione ignis et quantum ad utrumque minima pena purgatorum maior est maxima pena mundi. Itaque patet de pena dampni quia affectus qui deinde datur summum bonum post hanc vitam ab animabus sanctis iustis est quod alias effectus rei temporalis in vita illa maxime cum iam tempore habendi aduenit id carencia est molestia tollat.

Istud quoque patet verum esse de
pena sensus quia cum dolo non fit ef-
fentialiter ipsa lesio. sed lesio omnis
sensus tanto magis dolet anima quanto
magis sentit sensitivum aliquid
ideo ab igne in ipsa agente max-
ime affligitur. **R**atio acerbioris
pene purgatorij hec est quia cum de-
plus quam emendatio quam pena plus
poterat in penitentia virtutum bono-
voluntatis quam pena afflictionis. **U**n-
de plus ponderat de modica pena
voluntaria in presenti quam multa non
voluntaria in futuro sicut plus
valet modicum aurum quam multum plumbum
ibi unde ostendit quod qui ibi deficit in
voluntate ut hoc suppleat in acer-
bitate. **D**e igne qui purgat ani-
mas est locum dupliciter vel quantum
ad id quod primo affligit sic est
corporeus vel quantum ad id quod pri-
mo affligit et immediate sic est
incorporeus. **P**rimo dicitur ignis
nature. **S**ecundo dicitur ignis fi-
guraliter sicut dicitur leo ve-
rus et leo pictus utrumque tangit
Gregorius quando dicit in eo ardent dum
ardore vident. **N**am autem ignis cor-
poreus dupliciter potest considerari
primo ut est instrumentum nature
sic agere potest in corpus et non in
animam. **S**ecundo potest est instrumentum
divine iusticie sic agit in animam in-
primando illi specie suam per gratiam
affligit quia violenter illa specie in-
formatur. **S**icut enim anima secun-
dum ordinem nature unitur corpi
ut instituat vitam. **S**ic merito se-

condum ordinem iusticie unitur igni
a quo suscipiat penam. **N**ota quod de-
mones non puniunt animas in pur-
gatorio. sed illuc eas adducunt vel
etiam assistunt ut communi dicitur.
Ex promissione tamen dei demones in
hac vita affligunt quoniam bonos. **S**ed
hec est ratio quia in presenti dicitur
pugna inter hominem et demonem
qui habet in eo partem exercitii.
Sed post hanc vitam non sic. **U**n-
de iste caliginosus est assigna-
tus demonibus magis propter temp-
tandi officium quam propter supplicium.
De locis penalibus que sunt et ubi
sunt. **R**eferre super libro quarto in
capitulo descensu christi ad inferos.
Sciendum tamen de loco purgatio-
nis quod dupliciter assignatur aut
secundum legem communem et sic est in uno
loco scilicet in parte inferni circa libum
patrium. **A**ut secundum dispensationem
spiritalem sic purgant anime. **A**li-
quando in locis diversis in quibus pec-
caverunt. **H**oc autem fit propter ali-
quam suam relevacionem per suffragia
eorum quibus apparent in illis
locis vel etiam propter aliquam vivifi-
cacionem edificacionem. **I**gnis ille plus
vel minus cruciat sed quod quisque
plus vel minus de crimabili secum
tulit. **O**stendit enim prius quam dei
facies videat quod lignum fenulum stris-
pula id est maiora et minima et me-
diocria venialia. **D**et cremacio-
nem totaliter consumantur. **D**icitur
dicta vero pene diversitas non est
ex diversitate ignis agentis sed

sibi patientis sicut sibi esse sole
vnus pl⁹ estuat al⁹ min⁹ sicut
dicit greg⁹ R^oce est aut vt ait
aug⁹ q^o tm⁹ v^oat dolor q^ou⁹ ha
serat amor T^oto em⁹ quisq⁹ tor
quet diuici⁹ quato affect⁹ eius
vniuersalibus adhibat fo⁹ r^ous

De suffragiis eccle. III

Sicut p^otin⁹ ad seuelatē
vniuersalibus adhibat fo⁹ r^ous
vniuersalia i purgatorio
puniti ita p^otin⁹ ad bonitatē
miseri cordie eos dē p^o suffragia rō
leuari **P**rosunt ergo suffragia
defunctis nō ad meritum vite
eternē. s^{ed} ad absolucionē pene
et hoc vel ad penaz mitigacōez
vel ad celeriozem libetacionem

Sunt autem quatuor modi ge
nerales suffragiorum ad quos
omnes alij reducuntur scilicet
oracio. ieiunium. elemosina et
sacramentū altaris quoz nume
rus sic accipit. **Q**uonia⁹ defūc
ti possunt absolui a pena duo
bus modis scilicet per viā gra
cie vel per viam iusticie. **P**er
viam graciae dupliciter. **P**rimo
per incessionem publicā capi
tis que est in oblacōe sacramē
ti altaris **S**ecūdo p^o incessionē
quasi puatā mēbroz s^{ed} p^o orōz
nes iustoz. **S**ic⁹ per viā iusticie
dupliciter. **P**rimo p^o ombū redēp
cionis pene s^{ed} in elemosinaz
largicōe. **S**ecūdo p^o modū soluci
onis pene scilicet i ieiunioz af
flictione **S**i autē q^orit⁹ quādo i

cipiat valere defūcto illud q^o
p^o se fieri mādaunt. dicēdū est
q^o p^o opans idest meritū auc
toris stati cōseq⁹ mortuis de bō
nis q^o p^ocepit p^o anima sua fieri
Sed non opus opetātū idest
fructū ipius opis vsqueq⁹ opa
fiant quia p^o valet ex merito
absoluto. sed secūdū ex merito
cōdicōnali **Q**uoz suffragia
p^ohnt et quibus **Ca. V**

Hoc q^o valeant suf
fragia rēq⁹ aliud ex
p^ote faciētis et aliud ex
p^ote mortui recipiētis. **E**x parte
facientis requirit⁹ q^o sit in car
itate et q^o intēcionem suā dirigat
ad illos quib⁹ vult vt opa sua
p^ohnt. **D**istingue dū tamē est
hoc q^o suffragia p^o malū possūt
fieri dupliciter. vel vt p^o auctore
et sic non p^ohnt nisi forte per
accidēs s^{ed} inq⁹tu p^o elas mali
hōis excitant⁹ boni paupes ad
orandū p^o defūctis vel vt per
ministrū et hoc dupliciter q^o vel
facit vt minister public⁹ dei r
ecc⁹. sicut q^o sacerdos mal⁹ cele
brat missā vel agit creq⁹as mor
tuoz **E**t talia sp^o p^ohnt q^o mali
cia ministrū non nocet opi boni
auctoris sicut p^o i d^ono iusto dā
te elam p^o malū suū. **S**i vero
facit ea vt mis⁹ puate p^ose ex
istētis tū i caritate siue defūcti
siue alti⁹ r talia p^ohnt q^o h⁹ op⁹
illud sit mortuum quo ad mis
istrū nō tamē q^o ad auctore

Sed si malus miles facit aliq
de mandato eius qui nō ē in car
tate non p̄sunt Aliq̄d etiā exi
gitur ex parte recipiētis ad hoc
q̄ suffragia p̄sunt illi **P**rimū
est q̄ ipse sit in caritate **V**nō
valent hīs qui sūt i inferno q̄
sūt a corpe xp̄i mistico separati
Vnō nulla sp̄ualis influencia cor
poris valet mēbris a corpe am
putatis **S**cdm̄ ē indigentia **V**nō
nō valent hīs q̄ nō sūt ad huc
in via sed in termino nec possunt
ad altiora conscendere **S**ed p̄
cius econūso illorū suffragia p̄
sunt nobis **V**trūq̄ est in hīs q̄
sūt in purgatorio sc̄z caritas et
indigentia **V**nō sicut potest homo
satisfacere pro altero viuente
qui per se nō valet ita p̄t etiā
p̄defuncto **N**ota q̄ suffragia d̄
functis p̄sunt sc̄dm̄ maḡ et mi
nus p̄ diuersitate meritorū in
mortuis vel pro caritate viuorū
qui magis sollicitant̄ p̄ aliqui
bus q̄ pro alijs **N**lla em̄ suffra
gia q̄ sp̄aliter sūt pro aliquibz
plus valet illis q̄ alijs licet eti
am alijs aliquo modo cōuincantur
Suffragia vero que cōmunitate
sunt p̄defunctis quibz omnibz
pro modulo suo p̄sint illis tā
men amplius qui d̄ essent in
seatu vie magis meruerūt vt si
bi prodesent **Q**uāuis autē vt
dictū est suffragia nō p̄sint hīs
qui sūt in celo nec illis in infer
no tñ aliquo modo p̄sunt etiā illis

Vnōta q̄ valent illis qui sūt
in purgatorio pro modo purga
tionis **V**alent saluatis i celo p̄
modū cōiunctionis q̄ multipli
cō saluandorū augmētat gloriā
accidentalē **V**alent dāpnatis i
inferno p̄ modū diuisionis quia
q̄to p̄les saluāt p̄ meritū ec̄cie
tāto pauciores dāpnabunt̄ et i
tamox̄ est pena p̄ subtractionē
cōsorcij illorū **V**alent etiā i pri
mis facientibz per modū meriti
Qz pro puulis d̄functis celebra
tur missa mortuorū hoc nō fit ap
ter illorū indigentia cū statū euo
lent h̄ pro gr̄a actione **V**trū
idulgentie p̄sit defunctis **Ca. VI**
Papales indulgentie pro
sūt defunctis i purgato
rio vt p̄z quia crux dāc̄
aliqui pro duabz vel q̄tuor vel de
cem animabz **I**n ec̄cia em̄ the
zaurus est merito rū tā xp̄i q̄ p̄
factorū de quo solus papa q̄ cla
ues h̄; hū? thezauri p̄ necessi
tatis ec̄cie potest accipere et dis
pensare **A**lij autē si ut ep̄i nō ha
bent in hīs potestate generalē h̄
limitatā et nō nisi p̄ sūmi ponti
ficis dispensationē **D**icendū er
go q̄ papa p̄prie nō absoluit de
functos a pena sed quasi p̄ eis
de cōmuni thezaurō ec̄cie soluit
sicut aliter liberat creditor̄ debi
torē dū a debito eum soluit et ali
ter amicus debitoris dū pro eo
debitū soluit **S**; viuētes vt roq̄
modo absoluit papa **I**lli autē

quibus datur indulgentia non possit
eam ulterius dare neque viuis
neque defunctis et hoc duplici ra-
tione. Primo quia indulgentia
non est donum collatum gratie sed
privatum pene pro actio aut cum
nichil sit alijs communicari non potest
Secundo quia indulgentia dare aucto-
ritatis et iurisdictionis est quam
non habent laici eo quod indulgentias
recipiunt unde non possunt im-
pendere defunctis indulgentiam per
auctoritatem. Sed solummodo
boni operis sui suffragium per caritatem.
papa vero utrumque potest
De aduentu antipipi. Ca. VII
Antipipus veniat dominus ad
iudicium regni romani
fiet defectio. Nam sicut
dicit Glosa super apocalypsim. Deus erit
discessio ab utroque; in pro-
qua impleta aderit antipipus
hic exprimitur semini deicietur
Sed post conceptum descendet spiritus
malignus in matris uterum
cuius virtute et operatione deinceps
puer nascetur aletur. adolecet
propter quod et filius predictionis dicitur
Nascetur autem in babilone de tri-
bu dan. sicut dicit glosa super apocalypsim
Post hoc veniet in iherusalem
et dicentibus illis se esse christum
illis promissum. Unde
plebs iudaica specialiter adhe-
rebit illi sicut dicit ha. imo super
apocalypsim. donec helia et enoch pre-
dicantibus qui ex illis saluandi
suerunt ad christum revertantur. Anze

lus bonus primo deputabitur
ad custodiam antipipi. Sed quoniam
ita obstinabit in peccato quod dicit
se esse deum et extollet se super omnes
illud quod dicitur deus aut colitur
sicut dicit apocalypsim. tunc primo dese-
rit eum angelus ex toto nec habe-
bit eum postmodum ab antipipio.
De mala vita antipipi. Ca. VIII
Antipipus erit luxuriosus
et iudaicis femina-
rum ut habet in d. antipipi
In apocalypsim tamen per prophetiam similia
bit scilicet ut facilius de opere
possit. Cor suum per superbiam mag-
nificabit et sicut dicitur in d. antipipi
contra prophetam principum surget id
est contra deum ut dicit glosa super d. antipipi
vii. In tanta eleuabit sebia ut
leges et ceremonias mutare co-
net ut uersum tunc. Tunc quod pre-
sumptiois erit quod non putabit
se a deo puniendum propter hoc quod iu-
diciu differet per. autem tunc ut
a. fa. ei. Erit et blasphemus sicut
habet in apocalypsim. viii. in d. antipipi
Sermonem contra excelsum loquetur
Ad maiorem autem dei contumeliam. fa-
ciet ymaginem suam adorari et oculos
suo caractere signari in manu
dextra et in frontibus suis sicut ha-
bet in apocalypsim. iiii. Conturbabit enim se
verum filium dei et filium hominis ita
ut in templo domini se deat tamquam
christus sit deus et se faciat adora-
ri. Iudei namque templum quod
romanis de traxerunt edificabit

Affirmabit etiā nullum ante se
fuisse cristianū sed oēs anticristi-
tos fuisse. **Dicit** i glosa ad the-
sen. scdo qd fuit in xpō ois plei-
tudo diuinitatis habitauit ita i
antipō ois plenitudo iniquitatis
qz in ipso erat caput omniū ma-
lorū scz dyabolus. **De quatuor**
modis quibz decipiet. **Ca. IX**

Merito opatur anticristi-
tus in Gen. Ceraſti qui
est serpens cornutus qd
duo cornibz armabitur scz calli-
da psuashone miraculorū opacio-
ne. donorū largitione. tormento-
rum exhibicione. **Primus** ergo
modus subuertendi hoies erit
callida psuasho. **Predicabit** em̄
legem nouā prauā esse et legem
cristi ipsoſe destruet. **Predicato-**
res quoqz sui discursēt per vni-
sas mūdi ptes. **Impediēt** nichil
ominus apli antixpi ne scriptū-
ta scdm veritatem exponat a ca-
tholicis doctoribz vel a fidelibz
audiat. **Ipsi** aut bonos se simi-
labunt et tñ mala suadebūt. **Se-**
cundus modus subue. rēdi erit
p falsa miracula qz p magicā ar-
tem faciet illa. **Ūn** glosa sup apo-
calip̄ r̄ij. **Magica** arte faciet sta-
tuam loq̄ et futura pdicere. **Faci-**
et etiā ficut dicit apoc. r̄ij ig-
nem de celo descendere. **Glosa** et
malignū spiritū faciet sup suos
descendere vt loquantur varijs
liguis. **Spiritus** em̄ malignus
descendet in eos in cōspectu ho-

minū ficut spiritus sanctus descen-
dit in aplos cristi. **Ūn** iactabūt
se meliores aplis xpi qui spiritū
sanctū acceperūt in cōclau. **Ite**
p artē magicā simulabit se mor-
tuum et fecerit a demonibz i aera
quasi ascenderet in celū et sic pu-
tabitur ab omnibz resurrexisse
qui prius mortuus p tribuū pu-
tabat. **Et** tñ mirabunt ppli et
adorabūt eū atqz laudabūt. **Ec-**
clesia vero nō faciet miracula de
hoc modo decipiendi dicit in ps.
In hidiat in abscon. q̄h leo in cē.
Glosa Recte antixpus cōparat-
tur leoni existenti in spelūca qz
in eo vis et dolus opatur. vis e-
nim per leonē dolus p speluncā
intelligitur. **Greg** dicit. **Ūn**se
mus que erit humane mētis il-
la tēptacō qū pius martir et cor-
pus tormentis subicit et tñ tor-
tor añ oculos eius miracula facit.
Sicut em̄ anticristus finget se
mortuus resurgere ita quoqz se
fingat ad celū ascendere. **Apoc.**
r̄ij. **Et** plaga mortis eius crea-
ta est. **Glosa** arte magica ascen-
det antixpus in aera ferentibus
eū demonibz. **Faciet** quoqz arbo-
res florere et arescere mare tur-
bari naturas i diuersas figurās
mutari mortuos etiā in cōspectu
omniū suscitabit. **Tercō** decipiet
p munera. **Ipe** namqz antixpus
inueniet thezaurus absconditos
p q̄s ad sequendū se inclinabit
plurimos. **Dicabit** em̄ diuites

hinc se illi et tunc erunt in fal-
sam felicitatem ad decipiendum
alios ostentabit. Quarto con-
pellit per minas et tormenta quod
aliter vincere non poterit. Tanta
vero sicut ait dominus tunc erit
tribulatio ut in errorem ducatur
et si fieri potest electi dei
Et hoc inuenitur in apocalypsi ubi
dicitur. Pedes eius similes au-
ricularum sicut in camino ardenti
Nec pedes ultima christi membra
per caminum vero tribulatio ve-
hemens designat. Exhibebit
enim cuncta que in precedentibus
martiribus sunt impleta
genera tormentorum. Sed in illis
regionibus tunc fideles vehementer
sunt repudiandi ubi fuit domi-
nus crucifixus. Et sicut huius-
modi dicit super in apocalypsi. Illa
temptatio non per partes sed sicut
totum examinabit mundum. Sol-
uentur demones qui modo liga-
ti sunt nec possunt nocere quantum
vellent. Fideles illo tempore
non predicabunt quia tamquam
excommunicati habebuntur tunc
boni nec vendentur eis nec ementur
ab eis quatenus nisi habeant
characterem id est signum a ligatis
ad litteram ut adherentes sibi
cognoscantur et alij interficiantur
aut nomina bestie id est
confessione oris. aut numerum
nominis eius id est multiplicata-
tione operum ut habetur apoca-
lypsis. Sicut autem antichristus

crudelior erit omnibus persecu-
toribus ita sancti tunc temporis
fortiores erunt omnibus retro
martiribus. De sequacibus
anticristi. Ca. X.

Predictis quatuor modis
anticristus multos si-
bi attrahet unde apoca-
lypsis. xij. Cauda eius trabe-
bat tercia[m] partem stellarum
celi et misit eos in terram. Trahe-
bat autem malos per munera bonos
per tormenta. Simpliciter per pre-
dicationem et miracula. Qui enim
iusti et sancti credebantur ad-
hererent illi pro suo arbitrio
voluntatis. Habebit igitur secum
magos et maleficos. reges quoque et
principes unde apocalypsis. xij.
Vidi de mari bestiam ascendente. Glo-
saria autem christum habente capita septem
et principes universos et cornua
et principes eos qui impugnant dialogum
Nota igitur quod christus primo vivit in
benignitate et misericordia operum
et tunc a iudeis suscipietur qui ei spe-
cialiter adhererunt ad quod dicitur hoc
vivit helias et tunc ante in apertam per
se ascendet et surgit. Degog et ma-
gog. Ca. XI.

Degog et magog dicuntur quod
sunt per tribus ultima monachal-
prios claustrum in bonum poterit
episcopi si permittentur. a regia aaro-
num si permittentur sub alio regno et di-
citur vivit. Nas dicuntur iudei in fine
seculi exituras et veteras in eis et cum
suo messia eorum destructuras

Alij dicunt q̄ per gog et magog
intelligit exercitus anti christi qui in
fine seculi ueniet expugnare eccle
siam Per Gog scdm Glosaz il
li p quos latent dyabolus perse
quitur fideles Per Magog at
illi p quos apte vel ide qui tēpe
anti christi prius occulte postmodum a
pete ecclesiam psequentur Scdm
Aug' Gog refert ad gentes Ma
gog ad dyabolū qz Gog interp
tatur tectū Magog detectio

De helya et Enoch Ca. XII

Inter occultū aduentū
anticristi qui est p nati
uitate et manifestū ei
aduentū p predicacionē et aptā
persecucōz uenient helya et E
noch et conuertent sicut dicitur
Malachie vltio corda patz ad
filios Glo ad instructionē pal
torū de fide saluatoris in quē et
iph crediderūt et cor filiorū ad
patres eorū Glo qz suscipient
fidem q̄ illi habuerūt Vñ ludel
et cristiani pari tūc in xpm reli
gione consenciet De eorū pbi
cacione et scā consilacione Apoc
xi Dabo quoqz duobz testibus
meis scz helye et Enoch et pro
phetizabūt pbiabunt diebz
42. lxxvi. Glosa i tribz ānis
huit ipse cristus predicauit A
mici sacris Glo Predicātes pe
nitenciā et exemplū ostendentes
Alij sūt duo oliue idē spūsancto
mcti et duo candelabra Glo id
est dantes lumē alijs Tandē ā

anticristus occidēt eos i iherusa
lem Et iacebunt corpa eorū in
plateis tribz diebz et noctibus
tribus et dimidio qz nullus au
debat corpa eorū sepelire ppter
metū anti christi Occisores aut eo
rum valde leti erūt ppter mortē
illoz Post dies tres et dimidiū
resurgēt et occisores eorū audi
ent vocē talē helya et Enoch
ascendite huc Et ascendēt in ce
lum in nube Anti christus vero q̄
decim diebz regnabit post mortē
tē illorū De duracione huius
persecucionis Ca. XIII

Regnabit anti christus sicut
dicit glo sup Aplm in tri
bus ānis et dimidio Vñ

Dan ph Jurauit āgelus p viue
tem eternū qz in tēpus scz vs
mus anni et tēpora scz duorū an
norū et dimidiū tempōis id est
dimidij anni Glō hec spacio di
citur duratura desolacō sub anti
cristo Nisi aut vt dicit in Ma
the breuiati fuissent dies illi n̄
f sal ois caro Greg' Quia nō
supbos nos et infirmos aspiciat
deus dies quos singularit ma
los intulit Misericorditer breui
atos dicit et Glō sup Matb di
cit h tribulo q̄nto certis grauior
tato breuitate modacio De
morte anticristi Ca. XIII

Destitate sua dñs occi
det anticristū Sicut d̄
at glōsa sup Aplm Si
ue p̄ se huc p̄ Michahalem

occidetur autē in monte oliueti
in papillione et in folio suo in
loco circa quem dñs ascendit.
Interfecto anticristo non statim
neminet dominus ad iudiciū.
secūdum glosam sup dan. conce
dunt̄ p̄lv. dies ad refrigerium
sanctorū et ad penitēciam sub
uersorū q̄tū ante sit spaciū in
ter illos p̄lv. dies et finem mū
di nemo scit. **M**inistri autē anti
cristi post mortem illius gaude
bunt ducentes v̄p̄ores et dicen
tes licet p̄iceps noster mor
tuus sit habemus tamē potesta
tem et securitatē et cū talia dis
erint rep̄tinus eius supueniet
interitus. **I**udei vero cōuertent̄
ad fidem et sanctam ecclesiam
vsq; dum ad finem mūdi pacis
fiata conuiescet quia ex tunc
fraudulēcia dyaboli penitus des
ficiet. **N**otandum igitur de ex
tremo iudicio ihesu et antexpi
quō iudicabit̄ et q̄ signa p̄cedēt
De cōflagrācōne mūdi hu
ius. **Ca. i. x. v.**

Ignis p̄sedet faciem iu
dicis p̄maximus quia
v̄tute diuina nō solum
ignis qui est in speā sua sed ecī
am omnes ignes et in aere et
q̄ sup̄e terram sunt concurrēt
ad mūdi cōflagrācōem. **I**gnis
autem iste habebit officū qua
tuor ignium scilicet infernalis
reprobos puniēdo et ignis pur
gatorij bonos a venialib; pur

gādo et ignis ter restis vege
tabilia cōsumendo et hominum
omnium corpora infinuando et
ignis elemētaris elementa sub
tiliando et ad innouacōem dis
ponendo. per illum ergo ignem
ita terre facies epuret̄ q̄ figu
ra huius mundi peribit sicut et
olim factum fuit per diluuiū et
merito. p̄mū dei iudiciū fuit per
aquā cōtra ar̄dore luxurie q̄ tūc
viguit vltimū vero iudiciū erit
p̄ ignē cōtra teporē caritatis q̄
tūc senescente mūdo refriger̄
ignis istius actio erit successiua
habebit em̄ iniciū mediū et finē
prius namq; iudicis aduentū
p̄ueniet et q̄n̄ sit per ignē illum
fiet purgacō iustorū et punitio
malorū incineraō corporū cum
sup̄cōe terre nascentiū sicut est
deinde quo facto statim erit re
surrectio corp̄m cum aduentu iu
dicis ad iudiciū et tūc inflāma
bit̄ totus mūds p̄ d̄caūm.
Termināto autē iudicō tota cali
ditas illius ignis exequit̄ sen
tētiā iudicis. Inuoluet enim
peccatores et trahet in infernū.
Et illo patet q̄ ignis ille adue
ntum iudicis p̄ueniet et p̄cedet.
et cōcomitabit̄ et sequetur.
Post p̄dicta fiet mūdi innoua
tio. **S**ed inter purgacōne et
innouacōnem multiplex est d̄ca
Primo q̄ purgacō erit penaliū
erit pulchoris forme inductio

Secundo qz purgatio est elemen-
torum ab impuritate quam habet et
ex amixtione ab puritate muta-
tio. Innouatio vero est celorum a
statu veteri in nouum statum comu-
tatio. et hoc est per cessationem a
motu. in celis autem propter impurita-
tionem nulla impuritas est. Sed
tantum impuritas motus. Vnde non
erit in eis purgatio per ignem.
Sed per cessationem a motu. sic
autem purgabuntur elementa quia precipi-
tatur ab igne rursus obscuritas ab aqua
ab igne aere obscuritas frigiditas
glacialis frigiditas et opacitas
a terra vero guttas et opacitas

De resurrectione generali. Ca. XVI

Quis sicut est potentissimus?
in constitutione naturarum.
ita est clementissimus in col-
latione gratiarum et iustissimus in
retributione stupendorum quam igitur
homo meruit vel demeruit in
anima similiter in corpore punietur
vel punietur in utroque. Vnde
et de oportet eum consurgere ad
viam autem tunc resurgit mor-
tui sicut dicitur Ap. Duplicitate
autem intelligitur illa vox. Secundum
quosdam enim vox tunc est impium
christi resurgere impium. Secundum
alios vox tunc est manifesta opera-
tio christi. Vnde Gregorius. Tubam
sonare nichil est aliud quam mundo
dei filium iudicem demonstrare. resur-
gent igitur omnes in eis nulla ex-
istentia differentia quantum ad or-
dinem temporis. Sed magis quantum

ad ordinem dignitatis. Mali re-
surgunt de formis et passibiles.
in bonis autem natura seruabit et
vicia retrahentur. Omnis vero cau-
sa boni quam mali resurgunt integri
corpore debita statum. secundum etatem
plenitudinis christi. Resurrectio igitur
trahit corrigi in natura scilicet deficiente
sicut in pueris et in mutilatis
sive indiminuta natura membro-
rum. vel superfluum scilicet vnguentum cri-
mum et huiusmodi errorum sicut
in monstruositate membrorum. Re-
surgunt quoque corpora eodem modo
quo prius erant ex eadem puluere
in quod educta fuerunt ita quod in quibus
cumque auras vel sicut puluis ille
dispensus fuerat ad eandem aiam
redeat quam ipsum aiauit primitus ut
reniret et cresceret. Non solum
resurgunt corpora quantum ad mem-
bra principalia sed etiam saluus
capillis et ceteris membris que
faciunt ad decorem. Resurgunt et
homines quantum ad esse et in corpore
grum esse et quantum ad decorem
esse. Et resurgit unumquodque
corpus in optio suo esse. Et pri-
mo quod duplex est mors anime scilicet
per culpam et per corporis penam. huius
etiam correspondet duplex resur-
rectio. scilicet anime per gratiam et corpo-
ris per gloriam; et sicut in primis
penitentibus mors culpe intulit mortem
pene ita resurrexerit anime per gratiam
causabit resurrexerit corporis per
gloriam. In resurrexerit occurrunt
quatuor rationes scilicet effectus ipse deus?

materialis id est pulueres. for-
mal id est diuictio corpis et aie-
final vt recipiat vnusquisq; put-
gessit in corpe siue bonū siue ma-
lum Resurgēt em hoīes velocit-
formaliter integritate socialiter et et-
naliter erit illa resurrectio iusta
quā ad deū perfecta quantū ad
resurgētes miraculosa quā ad
ipam resurrectionem ¶ De die
iudicij ¶ Capitulum XIII

Post resurrectionem erit
statim iudicium ipm vero
iudicium precedet trina ci-
facio. pma fuit p pphias Vnde
vcaui et renuistis Scda p cris-
tū et aplos et pdicatores Math
Misit seruum suū hoā cene et Ter-
cia erit p vltimā vocē tube et ista
citacō erit pemptoria Scdm ric-
hardū triplex ē iudicium Primū
ē vni forme hoc ē iudicium pntis
eccie q nō iudicat nisi de sola qli-
tate retributionū et in gne tantū
Secundum quod bona bonis et
mala malis reddantur secundū
numerum et quantitatem retri-
bucionum nescit Secundum di-
citur multiforme scilicet q qui-
libet expeditur in morte accipien-
do sententiā de omnibus bonis
et malis que gessit Sed non o-
nia bona vlt mala recipit statim
quia recipit in anima tantum et
in corpore Tercium dicitur vni-
forme id est vltimum iudicium
quonia scdm numerū et quāti-
tatem recipit quisq; bona vel ma-

la in indrepe et in anima. **Di-**
iudicium est horribile ex omni par-
te q; supra erit iudex iratus. sub-
tus patēs infernus intus scia-
remordens extra mundus ardes
adextis pcca accusancia a sinis
tris demonia terrentia circa illa
boni ageli in infernum propellan-
tes ibidem omnes sancti iudicis
a pphantes et oēs mali cum bonis
pcca dampnando cognoscetes. s-
qlitate iudicij nota q; erit horri-
bile **Luce.** Virtutes celorum moue-
bunt Intollemabile **Iob** Quis
mihi tribuat vt in inferno pte-
me et cetera Inevitabile **Aristo-**
tolus. omnes nos manifestari
oportet ante tribu. cristi **Inopi-**
nabile **Apl** dies domini sicut
fuit ita in no. **Innotabile** Pro-
verbiorū **Zelus** et furor iuri n-
pcent in die vindicte nec acqui-
esct cuiusq; precibus et non ac-
cipiet pro redempcōne dona plu-
rima **Erubescibile** **Apostolus**
Quem fructū habuisti cum ill-
quibus nunc erubesceris **Predic-**
ta vero erubescencia erit in iudi-
bus. **Primo** inueniendo in iudi-
cium quia mali cum habeat tūc
corpora ponderosa oportet illos
tūc portari ab angelis sicut **A-**
baie portatus fuit ad lacū leo-
num in babilonem. **Secundo** in-
stando coram iudice quia pecca-
ta eorum erunt omnibus mani-
festa **Vnde** illud. **Reuelabo** pu-
denda tua in furore tuo et cetera

Locis iudicij debet esse comu-
 nis. Sed ierl n et tra adiacēs
 videt esse comunis cū sit q̄i lo-
 cus medi? nre habitabil. **Se-**
 cūdo q̄a d; esse public? h̄ loc?
 pdict? ē famosissim? p̄t opa
 nre redēpōnis q̄ ibidem gesta
 sūt. **Tercio** opetit loc? ille rōe
 negocij qz tractadū ē ibi op?
 mie et iusticie. **Quos** aut oliue
 ti q̄ ē apud v̄allē illā designat
 miam. **Sosaphat** aut qdy inter
 ptat iudiciū designat iusticiā
 De iudiciis **Ca. XVII**

Non solū scdm p̄tate di-
 uinā h̄ ecia i forma hu-
 mana xps iudicabit qz
 iuris dōe ordinaria iudicabit
 vt de? cū tota trinitate h̄ iuris
 dōe delegata iudicabit vt hō
 Vñ nota qz qnqz sūt mōi iudi-
 cadi **Prim?** mod? est p̄me auc-
 toritatis quō iudicabit tota tri-
 nitas **Secs** est s̄bauctoritatis
 quo iudicabit xps vt hō. **Ter-**
 tius est assessorie dignitatis q̄
 iudicabūt apli et viri p̄fā qui
 cum iudice emineci? residebūt
 tāq̄ melius sciētes leges et ton-
 sue tudines regni dei q̄b; totali-
 ter implēdis et sciēdis opera de-
 bēt. **Quē?** ē appbacois q̄ iudi-
 cabunt om̄s s̄a et eciam ange-
 li **Quint?** mod? iudicadi ē cul-
 pā iudicadorū manifestare. sic
 eciam mali iudicabūt. **In** iudi-
 cado xps h̄uit actus oppositos
 vnū scz actiue et aliū passiue

Prim? nāq; ē infirmitatis et
 alius p̄tatis. **In** primo em̄ ad
 ventu xpi venit ad iudicadum
 passie. i scdo venit ad iudicadū
 actiue p̄t h̄ i p̄mo aduentu vit
 in forma infirma. in scdo ap-
 parebit in forma gloriosa. **Hic**
 est qd̄ xp̄n i iudico vidbūt ius-
 ti tā i natura diuinitatis q̄ hu-
 manitatis. **Animalis** aut nullo
 modo forma diuina videri pote-
 rit et hoc duplici rōne. **Primo**
 p̄t def em̄ dispōis i ip̄o vidē-
 te qz natura s̄n grā non sufficit
 ad di uisionē. scdo p̄t demeri-
 tū dīcāciois q̄ cū in uisionē deita-
 tis qz videre deū scdm iohāne
 vita eterna ē q̄ nō p̄t amittari
 re p̄bis. **Et** pdictis p; qz xps
 apparebit blād? iustis sicut di-
 cit **Gez** et terribilis iniustis
 qdy p̄figuratū est in colūpna nu-
 bis in die et ignis in nocte. **Vi-**
 debūt em̄ mali humanitatem
 xpi nec timeāt et vt diuinitate
 ne gaudeāt boni autē vtrumq;
 xpi naturā videbūt. **Stigmata**
 quoq; xps mōstrabit et in sig-
 nia passionis scz crucem et cla-
 uos et. **Sedebit** quoq; xps sup̄
 in loco emineciore cū scis mali
 vero subtus in tra quam dilex-
 erūt. **Et** merito tūc xps iudiciū
 exercebit tū quā noscit meita
 singuloy in q̄ sūt oēs thezauri
 sapiēcie sciēcie dei absco. tū qz
 nō ē re? de aliq̄ eoz sup̄ q̄b; iu-
 dicabit. **Non** em̄ fecit peccatū

nec est inuēt⁹ dol⁹ in ore eius &
hec duo p̄cipue decēt iudicem

De iudiciis. Ca XIX

Quidines quatuor erunt in
iudicio Quidā em iudi
cabūē & dāpnabūē vt
quoz merita dāpnabilia pmix
ta sūt aliquib⁹ boīs sicut illorū
quī habuerūt fide sine opibus
Quidā iudicabūē et salubūē
vt quorū merita bona pmixta
sunt aliq̄bus malis vniuersalib⁹
Quidam nō iudicabūē et dāp
nabūē vt quorū mala merita
omnino impmixta sūt boīs vt q̄
caruerūt fūd amēto fidei. Qui
dam non iudicabūē sed iudica
bunt et saluabūē vt quoz me
rita bona impmixta sunt malis
sicut perfectorū pauperū xp̄i de
q̄bo. ma. xij. Nos qui secuti es
me. se. x. De p̄dictis quatuor
ordimibus nota q̄ om̄s hoīnes
iudicabūē iudicio retribucōis
sed nō iudicio discipcionis. In
fideles em̄ quia non fuerūt ci
ues ciuitatis dei tamq̄ hostes
sine vlla meritoꝝ discussione &
audiencia puniēē. Fideles ve
ro mali tamq̄ ciues cū merito
rū discussione et audiencia pu
niēē. Isti autē nō ideo iudica
būē vt merita eorū de nouo
discuciant an bōa v̄l mala sit
Sed vt bonoz p̄minencia om̄
nibus manifestet et vt eā ma
los appareat iusta sn̄ia dāpna
cionis. Due sentēcie ferunt in

iudicio vna pro bonis alia con
tra malos. Sentēcia ita bonos
continet septē clausulas. Ita est
amābil⁹ v̄caō ibi v̄caō. Secūda
ē diuina b̄ndictio ibi b̄n̄. Ter
cia p̄na dilcō ibi pa. mei. q̄ta
ē emuācōis retribucō ibi p̄cipite
quinta ē regni associacō ibi reg
nū. sexta gle p̄p̄acō ibi q̄s v̄b
pa. septima est predestinacō
etna ibi ab origine mūdi. Itē se
tēcia om̄ malos om̄z sex clau
sulas. Primo a dō sepacionē
cum dicit⁹ Itē. Secūdo male
dicionē ibi maledicti. Tercio
incaeracionis inclusionem in
h̄ ip̄ōe in. Quarto p̄ne acbita
tionis desperationē ibi eternū
Septo demonum associacionē
ibi qui pat⁹ ē dyabulo & ange
lis eius. De inouacōe m̄di. xx.

Terminato iudicio stati
erit inouacō mūdi que
si cōplebitur q̄dū pe
ccator ē i m̄do id est q̄s q̄
dat in infernū. Sicut ē ille maxi
mus ignis elementa purgabit
cum habeat v̄tutē expulhuam
forme extāsece. Sic m̄d⁹ inno
uabit cū habeat virtutē sb̄talia
tūā. Nūdy at inouat id est pul
chore formā id est debē ostēderē
m̄t̄ipli rōe. p̄mo q̄ sicut dig
nū fuit q̄ eā purgaret p̄ eo
q̄ infecta eāt. Ap̄t p̄c̄m hoīs
ita dignū est vt mūdy innouet
ap̄t glorificacionem hominis

Seda ut creature emunere dicitur
 p labore q hoi dixerit. **T**er
 tia ut tot? mud? p ut e pol?
 sibile cōforme hoi glorificato
Quarta qz ind? fact? e ut hō
 nūc p specim creature dōm cogi
 noscat qd in sua natura videre
 nō potest vñ in futuro speculū
 opat; meliorari et purgari ut
 impulsibitūdie creaturā apli?
 resilt; spēs creatoris. hoc at
 fierit ad necessitate qh dōs alle
 vici nō possit sicut modo h ad
 ioumbitate ut videl; delectōni
 visionis intellectual ad dat dilec
 tionis se sibi. **O**rbes celest
 tes qz sda pte impitō; nullā
 hnt impitō; sicut hnt elemēta
 h tūmō mob? ipfione et ideo
 inouabūt h nō purgabūt. In
 nouatio vō i illis duo requirit
 s; mot? cessacionē claritatem
 spēboris āphōre; qh cessabit
 sol i ortu; et luna in occidēte
 vbi creati sunt. **N**ū? dū h est
 vō. quia corpora supiora facta
 sūt ad vsū hominis durlicite
 vnom? pte nccitate corpis sciz
 ad sctū gene aōis et corrupti
 onis. id cessante illo cessabit
 mot? **A**lio mobō pte delecta
 tione in pūcudine creature et
 pte agnicō; dē i illis ideo lux
 illorū nō cessabit. h augebitur
 terra elemēta nota qz terra eis
 sicut est allus et planabit. **A**er
 erit elatio; nec habebit impū
 ones quas habet modo qā nō

erūt nubes neq; venti neq; plu
 uie neq; ros neq; grando neq;
 nix neq; tonitrua neq; fulgura
Ignis etiā et aq hnt puriores
 et manebūt non solū sū sbām
 sed etiā sū suas qualitates. qz
 habebunt quidē qm ad habitū
 Sed nō qm ad vsū. qā cū hīs
 duob? elemētis magis uigeāt
 qualitates actiue scilic; frigiditas
 in aqua et caliditas in igne
 magis sūt gnācionis et corrup
 cionis pti tpiū. et talis effect?
 ipsoz non erit āplius. et pte h
 dicūt itire ut idō sū alios dicūt
 tur hec duo elemēta intire. qā
 dominus tūc mē cidet in illis
 teste bahilio sc. p. v. v. d. n. i. c. i.
 f. i. q. calidū vstiuū et frigidū
 glaciāle tendit infertus. **D**e
 spiciū aut in aqua et lux i gnē
 manebūt qz de oib? elis igno
 bile tēdet de celū hē gossū tēū
 et opacū et tenebrosū. h? **P**z
 ergo qz celū et terra trāsbūt
 qm ad vōmā h nō qm ad
 soām. **D**atet et exhortis tēmi
 nati trāsinuata donis elemētōz
 et generacionē aialiu et platarū
 qā cause isto; cessat pte ista
 dicūt et a itire nō qm ad soāz
 h quātū ad actionē et passionē
Corpa vō celestia habita qēte
 et lumine clariū. dicūt remūera
 ti. **D**erūtū illa que sicut dictū
 est intēunt saluanē in homine
 qui similitudinē hab; cū oī genere
 creature. et pte hoc in hoīs

in nouatione et glorificatione pnt
dici omnia in nouari et renouari.

De penis inferni. XXI.

Sicut patet diuina pote-
tia increando sapientia
ingubernando et clemē-
tia in reparando. Sic patebit
ei iusticia impuniendo. Dignū
eū est necnō remaneat de dec-
peccati sine de core iusticie. licet
autē peccatū sit transitorium.
tamen erit pena ppetua multis
plici ratione. Prima ratio est qz
homo peccauit i suo eterno pu-
nietur in eterno dei. Secūda quia
materia ignis infernalis eterna
est. scilicet peccati macula ideo
et pena. Tercia quia peccatū est
cōtra illum q̄ est infinitus. Vn-
de et pena debet esse infinita nō
quidē acerbitate sed duracione.
Quarta qz homo p peccatū p-
mit i se bonū qd̄ est posse etnū.
Quinta quia mala voluntas re-
pborum eterna est. vellent em̄
in peccato si possent perpetuo de-
lectari. ideo ppetuo debent puni-
ri. Sexta quia in infinitū exiat
racionabilis cum pponit finitū in
finito in iudicando. hūc cōcupis-
cibilis in appetendo et irascibilis
in adherendo. vnde et pena erit
infinita. Septima qz dampnat⁹
de peccato perpetrato nūq̄ habe-
bit veram penitēciam. ideo deus
nūq̄ mutabit punicionis isti⁹
sentēciam. Octaua quia pecca-
tum a vita ppetua separāt. scz

a deo. ideo in dētem ppetuam pec-
cato: maerit. Post raciones in-
ducant exempla de eadem ma-
teria. Videmus em̄ qz emptio
momentanea dat ius possidebi
perpetuū. Item vlncriaco momē-
tanea mortem inducit ppetuam.
Item casus infoueam tpalis ē
detenō vero ppetua. Item cri-
men lese maiestatis tempotale
est seruitus ppetua. Item pla-
ga tēporalis est liuor ppetuus.
Quomā in peccato est delectacō
cum cōtemptu merito pūpitatur
peccator in locū infimū et despec-
tum ac maxime a statu glorie
elongatū scilicet in infernum.
Vbi a despectibus rebus puni-
atur. scilicet a fecibus corporum
mūd anorū quia in in nouatione
mūdi quicquid est ignobile in
mūdo ad locū pena rū confluet
et ibi horrorem carnis multipli-
cabit. **De diuersitate penarū**
Quoniam in dampnatis sit
diuersitas peccatorum
erit etiā diuersitas pe-
narum. vnde cum in peccato sit
auersio a creatore et conuersio
ad bonū cōmutabile et de ordi-
natio voluntatis cōtra dictamē
racionis merito pena variabitur
ppter ista. Vnde ppter auersi-
onē est carēcia visionis dei. sed
ppter cōuersionē erit pena malis
mēdij ppter inordinacōe aut rōis
et voluntatis erit pēa vniūsi q̄ cō-
sist i afflictōe vaia a cōba q̄ etna

Ignis infernalis non omnes
equaliter cruciabit qm̄ ab eo
dem igne alij plus alij minus
torquebuntur s̄m qd̄ plus uel
minus peccauerūt sicut ab eo
dem igne aliter uritur palea et
alij lignū. Quāuis aut̄ ignis
ille sit corporeus nec possit a
gere in sp̄itū ipsū calefaciendo
agit tamē in ipsum ut istrumē
tum diuine iusticie ipsū ledendo
Et ille dolor ē maximus tamē
ppter potēciam diuine manus
illū ignem mouētis tū p̄tē sen
sibilitatē paciētis tū p̄tē me
diacionē cōiūctionis. Infernus
est locus tenebrosus cū sit loc⁹
tristitie lumē autē sit delectabi
le. Tamē lumē ingerit tristitiā
p accidens scilicet in quātū ostē
dit ad estē. vnde in inferno erit
ad obscuri luminis quo damp
nati videre possint vñ doleant
non vt letent. Re p̄bi vident
vsq; ad diem iudicij gloriam
bonorū in vniuersali non in p̄tē
culari. quia vidēt eos in mag
na gloria. s̄ non q̄li. de huius
vero visione non letant sed ti
tant. tamē p̄tē inuidiā aliene
felicitatis tū p̄tē carēdam p̄tē
beatitudinis. Post iudicium
vero hoc ipsū eis s̄bitabit i pe
nam eorū cum videbūt in hoc cō
spectu indigni reputari. Indāp
natis erit fletus spiritalis sc̄z
dolor interior et non fletus cor
palis qui est cū resoluōe lacri

marū quia cessate motu celi n̄
la iā erit generacio uel corrup
tio tamē erūt ibi etiā illa. que
corpāliter nō sūt i spe tu scilicet
cōpressio cerebrū et deformatio
faciei et hui⁹. Vermis quē do
minus cōminat nequāq; mal⁹
erit quia nullū animal p̄ter ho
minē remanebit. Erūt autē ibi
vermis cōsciēcie rodens animā
et nō corpus. In loco sūmo sola
est leticia. In loco infimo sola est
tristitia. In medio id ē i mūdo hic
sūt modo p̄mixta. Post diē iud
dicij t̄mmodo tria loca erūt in
habita sc̄z celum infernus lib⁹.
Quot sūt loca penalia. Re q̄tē
sup̄ in libro q̄to. de descēsu xpi
ad inferos. Octo genera penarū
in legibus esse scripsit Tullius.
scilicet dāpnū. vincula. vbera.
talionē. ignominia. exiliū. mor
tem. seruitutē. Hec omnia pos
sunt penis infernalibus ad ap
tari. Primo patet quia damp
nati amiserūt deū et om̄ia bōa
tam gracie q̄ glorie nō solum i
re. sed etiā in spe. ysai. Non re
manebit testacū ut hau. pa. aq.
de fo. scilicet diuine miē et ig
nialus de incēdio sc̄z caritatis
quia s̄m. i. i. finita est estas et
cōsumata est messis. De secūdo
ligatis manib⁹ et pedib⁹ q̄. De
t̄do p̄. Mallei patientes in
piorū corda. Istud non intelli
gitur de malleis malleibus sed
de diuisis penarū quibus imp̄ij

malliæ De q̄to apoc. Quātū
 glorificauit se. r. i. De q̄n v̄o fas
 cēs cōbuste v. c. Immo tā ig
 noiosum erit corp? p̄coris q̄
 aīa resūmēs ip̄m stupebit q̄n
 illud videbit Et vell; h̄cē tale
 ficut fuit q̄n dimidium erat cō
 mestū v̄mibz. De vi. p̄cite eū
 in te. xpi. De viij. gregori. Ibi
 mors sp̄ viuūt et hoc ficut dicit̄
 in apocaliphis Er̄t mors sc̄u
 da. De quarto t̄norum P̄i
 cept̄ p̄uiciariū. fca ē sub ē.
 Nota q̄ dāpnati sub tribto pe
 narū sp̄ fūēt et tamē nūq̄ p̄sol
 vent. Ex p̄dās collige q̄d ibi
 erit calor ignis st̄dor fr̄goris
 t̄nebre. fumus. lacrimē. inte
 rioris. aspectus demonū. clāō
 im̄periū. ariditas sitis. fetor
 sulphois. vermis consciencie
 victa. carcer. timor. dolor. pu
 dor. inuidia. inancor. tristitia. ca
 rencia uisionis domini. ablacio
 spei omnis salutis Ip̄m eciā
 esse q̄d oīs creatura appetit pe
 na ē eis q̄ q̄ent in carē et non
 inueniēt Ibi erit sicut ait dyo
 p̄tua fantasia demēs aūpia
 et furor inaleibilis De gl̄a
 sc̄o. Ca. XXIII

Numq̄q; tāto p̄fecti
 us ē q̄n v̄o magis cū
 ḡit ec̄ndi p̄cipio. Ho
 mo autē q̄ p̄fectū esse expectat
 duplicem habet finē vltimum
 vnum extrinsecūm qui est bea
 titudo creata que nos beati fi

cat in patria formalit. Alium
 habet finē intrinsecū qui ē beati tu
 do icreata que nos beati ficat ef
 fectiue sc̄z ip̄m deū P̄mo bea
 titudo scilicet creata est tāq̄ fis
 quo q̄scit̄ sc̄ba vero sc̄z incre
 ata tāq̄ finis in quō. Alio mo
 do iudicabant p̄bi de beatitudi
 ne: sed male De bāt in sc̄ici
 beatitudine in v̄ute in m̄i cōs̄
 tere Per ip̄a t̄cti autē in cōz
 micioe veritatis. Sed ep̄i auct̄
 in voluntate Nos autē dicimus
 duplicem esse beatitudinem si
 cut prius dictum est. Deus re
 munerat suos s̄m merita v̄nde
 apostolus. Unusquisq; merce
 dem accipiat s̄m suum laborem
 Et p̄pter merita Iobis Graciā
 pro gracia. mathei. Ite et vos
 in m. et q̄illi? f. d. v̄b. Et sup̄
 merita v̄nde mensuram. b̄. et
 cōn. et coag. et s̄ efflu. igitur
 si. v̄m. De dotibus beatorū

Capitulum XXIII
Dos in patria illud est
 q̄d inmediate et p̄mo
 animam domino iūgit
 vt est visio. dilectio. cōprehē
 sio. Sic enim quedam dona pa
 tris ficut est sapientia et intel
 lectus que licet animam deo
 cōiūgat non tamen sine ha
 bitu medio. et p̄pter hoc non
 diuinitur dotēs. sed anime p̄e
 miacione. Dotēs eciā nō
 appellantur dona quelibet que
 dāt anime i tradicione in gl̄a

Sed dona p̄p̄ra per que ad
 actum vite gloriose disponitur
 sicut et in presenti non appellat
 p̄p̄e dos q̄b̄ uq; donū dātū sp̄o
 se i sua translatione. Sed donū
 p̄cipuū de quo suscitari debeat
 Dotes sūt duplices. q̄dā enim
 sūt apte aīe quibz deo taḡ p̄ci
 pio vite sue sine habitu medi
 o cōiugit. et p̄ quas traducit
 in āplex? sp̄ōn̄ in dissolubiles
 fructores. Quedā v̄o dotes
 sūt ex p̄te corporis quibz ipsum
 corpus s̄bi c̄t aīe taḡ p̄cipio
 vite sue ne per ip̄m aīa ab actu
 glorie retardet. Notādū etiā
 q̄ dotes aīe sūt de p̄mio s̄bali
 Dotes autē c̄ corpis de p̄mio ac
 cidentali. x̄pc̄ dotes nō habz q̄
 sp̄ōsus est. dos autē possessio
 sp̄ōse est. q̄ vsū eius dē habebit
 post mortē vitā. Sicut nec ā geli
 dicit̄ habere dotes quia aīm in
 nuptiis sit cōsens? aīoz q̄ v̄nio
 naturāz h̄ nō est i āgelis licet
 p̄m nō habeat. vnde et āngeli
 non possūt dici sp̄ōse ergo nec
 dotes h̄bunt p̄p̄e. Sponsio
 carnalibz dāt̄ tā sc̄z dos donaci
 o p̄p̄e nuptias q̄ p̄ferna dos
 autē est donacio facta sp̄ōse ex
 p̄te patris et hoc ad vsū sp̄ōsi
 p̄p̄e onem māc̄monij h̄ ad pos
 sessionē sp̄ōse. In diuinis autē
 deus pater dāt sp̄ōse dotē ad
 possidēdū. Sed sponso p̄p̄o ad
 gloriā et honorē et non ad vsū
 q̄ia honor n̄c̄z non in d̄get

Donacio aut nuptias est q̄ a
 sponso dāt sponse. et hoc est
 in futuro gaudiū q̄ h̄bit aīa
 in visione x̄pi hominis. Pam
 ferna est q̄ habz sponsa p̄ter
 dotē sicut sūt munera q̄ sibi dāt
 ab amicis et hi. Istud erit in
 patria p̄ gaudiū q̄ h̄bit per
 societate beatorū et de congratula
 tione felicitatis illorum

De dotibus anime i generali
 Capitulum XXV.
Dotes aīe sūt tres scilicet
 cogitatio dilectio
 inhectio siue tēctio que
 a quibusdam appellat̄ cōphēctio
 a quibusdā vero fructio. Hanc
 dotū numerus multiplicat̄ acci
 p̄mo ex p̄te v̄tūū theologi
 carū quia cogitatio succedet fidei
 dilectio siue inhectio vero carita
 ti cōphēctio autē spei. Accipitur
 alio modo ex p̄te potēctiarū aīe
 cogitatio nāq; potest a p̄p̄ari in
 telligēde dilectio volūtati cōpre
 henctio memorie. Appat̄ etiā
 a quibusdā t̄bz alijs potēctijs
 sc̄z racionabili et inascibili Sed
 istud de cōcupiscibili et inascibi
 li sensitua non potest intelli
 gi quia deus non est obiectum
 potēctie sensitue h̄ intellectiue
 Possūt et p̄dicte dotes accipi
 s̄m tria que tribz p̄sonis appā
 tur ita vt cōphēctio respiciat
 potēctiā patris cogitatio vero
 sapiēctiā filij et dilectio b̄mita
 te n̄ spiritus sancti. Circa istas

totas nota q̄ cognico potencie
rei uise p̄nciam. cōprehensio po
nit rei cōtingēciam. dilectio po
potencie amatis ad rē amata col
liganciā. ¶ De totibus aime
in speciali ¶ Ca. XXVI.

Prima dos aime est ag
nitio qua diuina essen
videbit̄ ab omnibz ta
ta h̄ non totaliter idest p̄te est
finita. Videbit̄ tamen essentia
diuina limpidius ab vno q̄ ab
alio et iste defectus erit ex p̄te
te vidētis nō vñ quia idem est
visum. B̄tudo namq; cōstitit
in p̄fecta op̄acōne potencie altis
sime sc̄z intellectuē et circa ob
iectum altissimi sc̄z deum. Ex
p̄te igitur obiecti cum sit vnū
simplicissimū nulla potest esse
diuersitas sed ex p̄te potencie.
Nam inquātū vna potēcia ma
gis erit p̄fecta lumine gloie q̄
altera tanto p̄fectius op̄abitur
circa vnū et idem subiectū sicut
idem sol diuimode a diuersis
aspiciē vel eadem littera a diu
fis legentibus sc̄dm q̄s oculus
magis vel minus est ad viden
dum dispositus. Tribus modis
cognoscitur aliquid. sc̄z q̄ est
vel sicut est vel quid ē. Primo
modo cognoscit̄ deus in via et
a malis. Secūdo modo videbit̄
in patria a bonis. Vnde ioh̄es
Similes ei erimus q̄n videbi
mus eis. Id est maiestatem clari
tatem bonitatem q̄. Tercō

modo nec a bonis videbit̄ nec
a malis neq; in via neq; in pa
tria. quia finitum nūq; capiet
infinitum. Videbimus deum in
se et deum in nobis et nos in
deo et deum in creaturis et cre
aturas in deo. Cognoscere autē
deum in sua essentia est visio
meridiana. Cognoscere vero
creaturas in verbo est visio mag
tutina. Sed cognoscere creatu
ras in se hoc est in p̄p̄tio gene
te appellatur visio vespertina.
Videbit̄ etiam vnusquisq; co
gitaciones alterius p̄te vlt ip̄e
cogitans manifestare. Vnde
Gregorius. Vniuersūq; men
tem ab alterius oculis corpulen
cia non abscondit. Videbunt
itaq; iusti deum vt gaudeant.
videbunt gloriam sanctorum
vt cōgaudeāt videbunt quoq;
penas reproborum vt de priu
lorum euasione gr̄cias agant.
Ad sciendum qualiter videat̄
deus sine medio nota q̄ t̄plex
est mediū sc̄z deferens et obnu
bilans et disponēs. Sine me
dio igit̄ deferente videbit̄ de
quia dei visio nō est p̄ distan
ciam sed p̄ p̄nciam cum ip̄e deus
essentia liter sit vbiq; videbit̄
etiā sine medio obnubilante.
quia tollet̄ speculum et enigma
q̄ ambo sunt in via. Cum enim
visus nē in p̄nti non possit ap̄e
debitate i tā excellētī luce figi
nate ē h̄re mediū. I speculū cati

Quia vero infinita est distantia
inter speciem et rem visam. **P**
ter hoc obsecrare relucet ibi simi-
litudinem unde videtur? in enigma-
te idem obscure. **V**idebitur quod sine
media simulachri quia deus cog-
noscat seipso et non per aliquam
abstractam similitudinem alias
creatura esset terminus et deus
non esset. **N**on sicut dicitur. **N**on autem
videbitur deus sine medio disponetur
quod est gratia et gloria. **O**portet ei
proprietate esse inter visibile et
visibile. **H**ec dispositio erit ex parte
visibilis et non rei visae. **S**ecundum
quod multiplex est medium. **P**rimum
est medium peccati. **P**lacuit peccata nos-
tra differunt inter vos et deum
secundum est medium creature. **A**p? **S**
ecundum est medium mundi
Inuisibilia dei a creatura mundi
per ea quae facta sunt. **H**oc medium est
philosophorum. **T**ertium est medium
figure. **A**p? **V**ia in figura. **S**ecundum
illud fuit medium patriarcharum
et prophetarum. **Q**uartum est medium scriptu-
re. **P**er declarationem seruatorum. **Q**
uintum est medium theolo-
gorum. **S**extum est medium fidei apo-
stolorum. **Q**uod est medium ad mortem. **Q**uod est
est medium fidelium quod tangit in enig-
mate videtur deum. **S**ed deus aie est
dilectio. **S**ed in dilectione videtur
fuit et dilectione deus deus est du-
plex. **V**na est secundum habitum quod videtur
est id est quod tangit de statu gratie
in statu glorie. **D**os autem est quod
super merita dicitur in introductione

spose. **A**lla est dea penes obiectum
quia licet obiectum utrobique
sit deus non tamen secundum quod deus. **S**ed
ut obiectum virtutis. **I**gitur est summa
bonitas. **O**biectum autem deus in
quantum unibilis in unum spiritum. **N**o-
ta quod fides et spes secundum rem euacua-
bitur in parte. **C**aritas vero nec
secundum rem nec secundum actum eius euacua-
bitur. **S**ed solummodo secundum modum quod
imperfectio ipsius tollit. **D**icit etiam
augustinus quod fidei succedet spes deus
quam videbitur. **S**pes vero succedet
beatitudo ad quam perventuri sumus.
Sed caritati nihil succedet quod
potius augebitur. **T**ercia deus
aie est apprehensio quod est iterum visum et
amatum ut est iterum viri et boni et
primi. **E**t istud verum est propter ap-
prehendere suum per attingere et non cir-
cumplecti diuinam immensitatem.

De virtutibus corporis in genere
Capitulum. **R**. **X**. **V**. **I**.
Namque pars perfectius
habet esse in suo toto
quam per se. **U**nde sicut anima
nec a corpore corruptibili separata
perfectius habet esse quam ei coniuncta sic
in futuro reducta in corruptibili
perfectius habet esse quam modo sepa-
ta. **M**axime cum non impediat tunc a
corpore sicut modo quando potius
de gloria de corpore habet tunc
gaudium speciale. **D**os corporis
sunt quatuor. **Q**uam numerus? **S**ic ha-
bet. **N**am ad hoc quod corpus perfectius
est sit subiectum aie nec est impediat
in operibus glorie. **Q**uatuor requirit quod

duo p̄tinent ad sensū. alia duo
p̄tinent ad motū. Quo ad sen
sum duo requirunt. Unū vt sit
facile receptibile sp̄s̄ sensibil
um ad q̄d̄ dispon̄ claritas. **A**
terū vt nō sit receptibile passio
nū ignobiliū ad q̄d̄ disponit in
passibilitas. Quo ad motū etiā
duo requirunt. Unū est vt p̄ cō
traria inclinacōnem non restet
suo motorū ad q̄d̄ disponit agi
litas. Aliud est vt corpa per q̄
mouet nō resistāt ei ad q̄d̄ dis
ponit subtilitas. Alia suffragā
talis est qz in hoīe q̄druplex est
cōpositio. Prima est q̄litas cō
trariarū hec cōpositio tūc erit p̄
fecta qñ q̄litas ita equātur
vt nulla pugnet cōtra aliam et
hec faciet ipassibilitas. Secūda
est cōpositio materie cū forma.
Hec aut cōpositio erit perfecta
qñ materia tota vincit a forma.
Penes hanc p̄fectionē sumit
subtilitas. Tercia est cōpositio
corpis organici cū aīa. P̄fectio
istius cōpositiois est qz oīa orga
na s̄i impedim̄to sint mobilia
ab aīa. Penes hanc p̄fectionē
sumit agilitas. Quarta cōpositio
est corpus cū spirītibus lucidis q̄
bus mouet corpus ab aīa et
huic cōpositioi sc̄dm p̄fectū sta
tū r̄ndet claritas. Tercō sumit
nūc p̄dictorū sc̄dm p̄p̄tates q̄
sūt in elemētis. Nam penes aq̄
trāspenciā sumit claritas. Penes
terce soliditatē sumit impas

ibilitas. Penes subtilitatē ig
nis sumit subtilitas. Penes
mobilitatē aeris agilitas. Q̄t̄
to sumit iste dotes sc̄dm q̄tuor
defect? q̄s̄ habet corp? huānū
a q̄tuor elemētis de q̄b̄s̄ s̄ponit.
Habet em̄ corpus huānū ab ig
ne taliditatē et inde nigredinē.
A terra grossiciē. Ab aere passi
bilitatē. Ab aqua frigiditatē et
inde tarditatē. **S**z ista tollunt p̄
q̄tuor dotes corpis. **X**p̄s̄ assūp
sit q̄tuor dotes aīa passionē suā.
Sicut dicit **D**ugo de sc̄o victore.
Claritatē in t̄ns̄ figuracōne. Agi
litatē qñ ābulauit supra mare.
Subtilitatē in h̄aritate qz salua
v̄ginali integritate m̄ris natus
fuit. Impassibilitatē in cena qñ
corp? suū discipulis māducaud
debit. **De dotibus corpis in
specie. Ca. XXVIII.**
Prima dos corpis ē cla
ritas. Sed nō q̄ dicit
aliq̄d̄ clarū dupliciter. A
iūta p̄uū h̄aut dicit vitrū cla
rum. aut quia lucidū. h̄aut dicit
tur stella clara. Corpus autē glo
rificatū et erit p̄uū et lucidum.
Vnde vtroqz m̄do erunt clara
corpa. **D**ud em̄ sunt q̄ causant
obscuritatem in humano corpe.
Unū est materie impuritas. Tūc
terū est luminis paucitas. Tūc
vero tollitur vtroqz sc̄licet illa
impura densitas. et obscuritas
q̄ ex modicitate luminis est.
et ideo erūt corpa clarissima.

Nota q̄ corpa sepcies tm̄ erūt
clara sicut sol mō q̄ dicit dom̄
q̄ iusti fulgebūt sicut sol. h̄. tel
te pla. erit lux lune sicut lux so
lis et lux soli septēpl̄r sicut lux
vñ. diez. Sciēdum q̄ q̄ corpa
scōz nō eq̄le erūt clara q̄ meli
or aia corp̄ hēbit lucidi? vnde
licz corp̄ xpi sup̄ modū excel
lat claitatē alioz tm̄ in op̄acōe
scōz potest claitas assifacū cla
ritati solis fm̄ illis. nobis timē
tibz no. tu. o. s. i. vñ xps claitas
scōz potest ēspectu xpi cōpari
lūi stellaz vñ ap̄ stella differt
a stella i claitate h̄ ē q̄ sci pl̄
vel min⁹ lucēt fm̄ dr̄am meū
toz. Claitas vero p̄uēoz q̄ post
bap̄m moriūt atq̄ pueniant
ad annos discreōis op̄ari pos
sūt lūi lune q̄ sicut lūa nō ha
bet lumē a se s̄ a sole ita isti nō
habēt gl̄am ex m̄ito p̄o. s̄ ex
merito xpi. baptis̄m̄ ei ex pas
sione xpi habz efficacā. Spa
dos corpis est ipassibilitas que
resultat ex v̄tute aie suū corp̄
potēt cōtinētis ita vt anullo ex
tiorā agēte valeat imutari. p̄
ma quāuis corpa scōz sint opo
sita ex cōtrariis illa tm̄ cōtrarie
tas erit ad oīmodā eq̄litate
et cōcordiā redactā dixerūt at q̄d
q̄ ipassibilitas scōz resultabit
ex natura q̄nti corpis s̄ hoc nō
est v̄ez q̄ nichil de q̄nto corpe
venit in op̄oicōez materialem
corp̄m iferōz. Differentia ē int̄

ipassibilitatē scōz et ade i statu
innocēcie et p̄uēoz in limbo. q̄
ipassibilitas scōz erit nō pos
se pati. Sed ipassibilitas ade
fuit posse nō pati. Inpassibili
tas p̄o p̄uēoz i limbo erit nichil
pati. Et hoc nō ē ex potētia re
sistēdi lesiōi ext̄n̄ice quā ha
bebūt. s̄ ex ordinacōe diuē mī
sericordie q̄ nō pmittit eis ad
adhiberi p̄ q̄d possēt ledi. Ex
quo patet q̄ si tales p̄uē post
resurrectionē ponerēt i ignem
lederēt ab eo nisi obstaret ius
ticia diuina. Sec⁹ est de corpi
bus glorificatis q̄ si etiā pone
rēt in inferno nō sentirēt ex hoc
aliq̄ lesionē. S̄btilitas ē t̄cia
dos que aufert grossiciē corpis
creata ex materialitate vt ele
mētū ex op̄acōe el emētariū q̄li
tati. Notādū aut q̄ duplex ē
s̄btilitas vna scz ex raritate p̄ci
um stāciū nō p̄pinque. et ex ta
li s̄btilitate efficiē corp̄ facile
diuūibile et nō erit in corpi
glorificatis. Alia est ex p̄fecta
victoria forme s̄ materia. et h̄
s̄btilitas est v̄n̄re. sic sol dicit
s̄btile. et hoc modo erūt corpa
nostra s̄btilia. Sciēdū etiā q̄ si
aut duo corpa nō glorificata a
lioq̄n seq̄rēt incōueniens scz q̄
vno corpe glorificato esset po
tenda agendi ac int̄adi p̄tes
alterius corpis. in alio vero es
set impotētia resistēdi. Corp̄
vero gl̄osū potest esse simul in

eodem loco cum corpore nō glo
rificato sed dictum antiquorū
quorūdam q̄ tamen nec fides
habet nec auctoritas et rō de
mōstratiua cōtradiat habet
tamen aliud apncie p̄ se. **N**ā
sicut in corpibus non glorifica
tis ipsa grossities impedit ne
duo corpora simul in eodem lo
co esse possint quia vnū alteri
resistit ita grossities ista p̄ glo
rie subtilitate tollitur a deo q̄
corpus non gloriosum possit re
sistere glorioso ita q̄ corpora
gloriosa penetrabunt alia cor
pora non illa diuidendo sed ea
subintando manente distincti
ne dimensione vtriusq̄ corpo
ris. Quarta dos corporis est a
gilitas que tanta erit sicut ait
augustinus q̄ protinus vbi
vult spiritus erit et corpus ve
runptamen sicut melior anima
corp⁹ habebit lucidius sic et
agilius ita tñ q̄ volūtas scōrū
erit oīo diūcta rōni vnde volū
tas eoz nūq̄ appetit qd̄ nō de
bet. Sed volūtas aīe melioris
vult rōnabilior citius moueri
corpus suū q̄ alteri⁹ et spiritus
minoris glorie nō valz corpus
suum ita cito moueri sicut altē⁹
Vnde patet q̄ in omnibus vi
ficabitur dictum augustini sci
licet q̄ vbi vult spiritus pro
tinus erit et corpus. Quare au
tem corpora modo sunt tarda et
tunc agilia hec est ratio quia

nunc in corpore duplex est mo
tor scilicet natura elementi pre
dominans que mouet ad deter
minatū locum et voluntas anime
que mouet indifferenē ad
quemlibz locū. **N**ūc ergo corpora
tarda sūt ex contraria inclinacōe
nature ad voluntatem q̄ predo
minās naturalit̄ deoz trahit
infuturo aut natura erit totalit̄
subdita volūtatī vñ et mouebi
tur corpus ad impium spiritus

De aureolā ignē **Ca XXIX**

Aureola ē mētis specia
le gaudiū veniens ex
opere precellenti et pre
uilegiato. Sciendum autem q̄
sicut ex gaudio essentialis pre
mij qd̄ est aurea redūdat in cor
pore quidam decor qui est glo
ria corporis ita ex gaudio aure
ole resultat alius decor in cor
pore vt sic aureola principalit̄
sit i mente sed per quādam re
dundanciam fulgeat etiam in
carne. Sciendum tamen q̄ de
cor cicatricum que in martirū
corporib⁹ apparebūt nō potest
bici aureola q̄ martires aliq̄
cicatrices nō habebunt vt potē
qui sunt submersi vel famis in
tedempti et isti tamen aureolā
habebunt. Tribus generibus
hoīnū debet aureola q̄ p̄z mlti
plici rōe. Prō ex opib⁹ excellē
tissis cū aīe potētiarū excellētiā
at op⁹ rōnabilē ē p̄dō vñ tatis

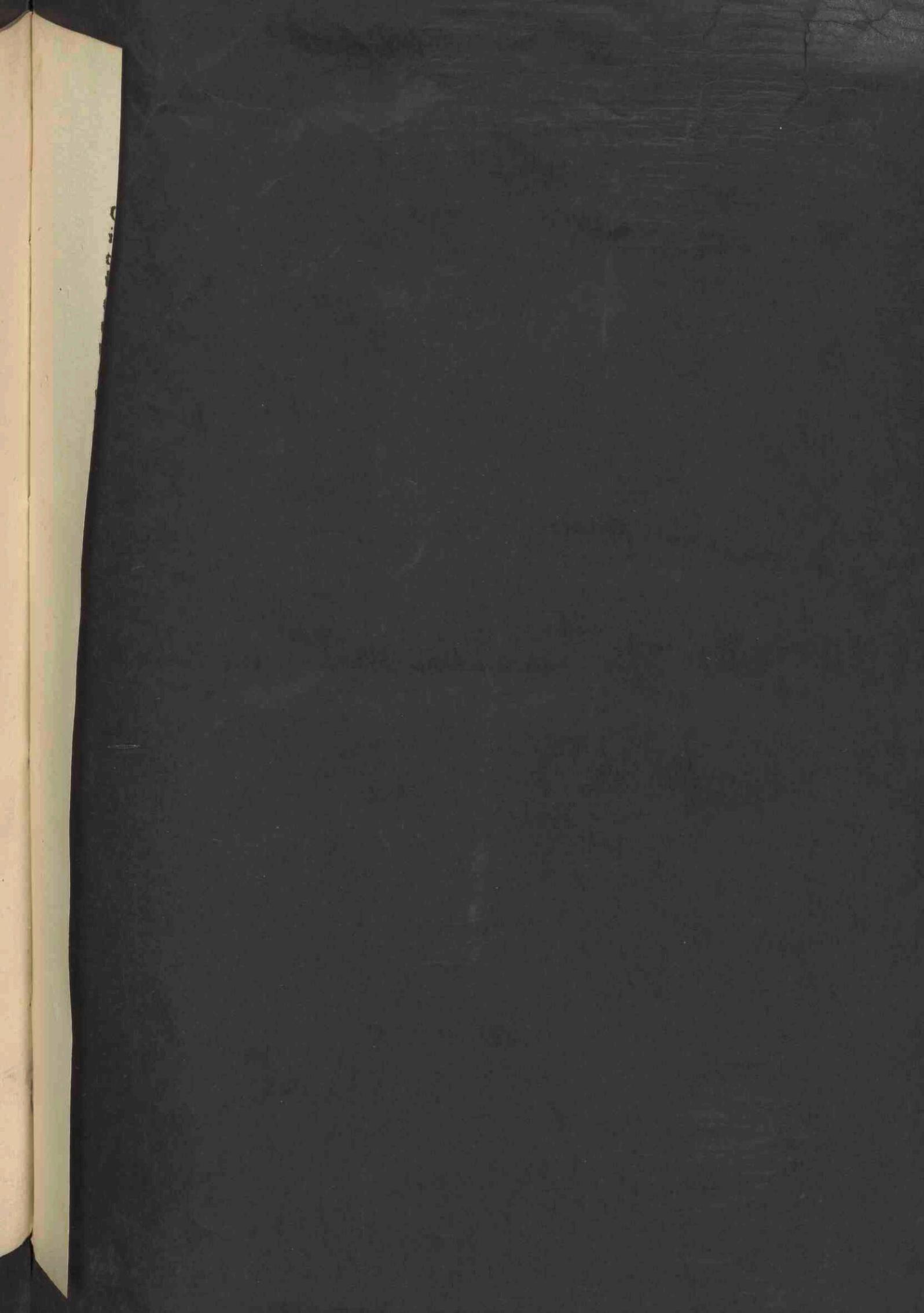
Excellentissimum autē opus
concupiscibilis est obseruacio
castitatis virginalis. **E**xcellen-
tissimū autem opus inascibilis
est ppēssio mortis. vnde patet
q̄ predicatoribus et virginibus
et martiribus debetur aureola
Secundo patet horū numerus
et suffragia et hostibus quos
per pugnas magnificas vincit
mus que sunt mundus caro de-
monia. **M**artires enim vincunt
mundum. **V**irgines carnem
Predicadores dyabolum que
non solum de se sed etiā expel-
lunt de cōdibus aliorum **T**er-
do patet idem p̄ uictoriā tripli-
cium passionū. **S**unt enim pas-
siones innate et illate et in cor-
dibus aliens **S**ed passiones
innatas superant virgines il-
latas vero martires. illas autē
que sunt in aliens cōdibus vi-
cunt predicatores q̄ro disting-
uunt aureole s̄m ea quibus xp̄o
nobilissime s̄formāe. xp̄s enī
fuit doctor s̄m q̄s veritatē mū-
do manifestauit. **F**uit q̄; mar-
tir s̄m q̄s a mūdo passionē sus-
tinuit. **F**uit etiā v̄go s̄m q̄s pu-
ritatē seruauit. quinto sumūtur
aureole s̄m p̄figuratiōne in tes-
tamenti veteri. **T**ria namq̄ hē-
būt aureolas sicut legit̄ in exē-
plo scilicet altare iceni et archa
federis et mensa pp̄ois. **P**ri-
ma significat aureolā martirū
quī corpa sua sup̄ altare passio-

nis immolauerūt. **S**ecūda signifi-
cat aureolā v̄ginū q̄ sicut archa
federis auro fuit intus et extra
decorata ita virginitas mentē
et corpus ornat. **T**ercio signifi-
cat aureolam p̄dicatorū q̄ sicut
mensa pp̄ois ministrat panes
doctrinē. aureola diminutiue
dicit̄ et hoc in p̄paciōne ad au-
ream. vnde nota q̄ inter aureā
et aureolā et palmā differētia
est. **A**urea enim est p̄mīum s̄b-
stāciale q̄s methaphorice dicit̄
corona tū ex p̄te meriti. quia
non respondet generi opis s̄ ra-
dici caritatis tū ex p̄te p̄mij q̄
per hoc efficiē homo p̄ticipes
diuinitatis et p̄ cōsequens regie
potestatis tūc etiā rōne p̄fecti-
onis q̄s significat figura circū-
latis. **A**ureola vero est p̄mīū
accidētale sed illud q̄s respōdē
operi excellētī et p̄uilegiato sc̄;
martirio v̄ginitati et predicatiōi
Palma est p̄mīū accidētale
nec iudici nec operi debet. sed
tū v̄lūtati. **T**ale p̄mīum ha-
buit sanctus martinus ex eo
q̄s martirium desiderauit licet
opus non fuerit s̄bsecutus. vnde
citat̄ de ip̄o. q̄; et si gladius p̄-
secutoris non abstulit. tū pal-
mā martirij non amisit. hec
autē palma nec aurea nec au-
reola debet dici. **C. De aureolis**
in sp̄e **Capitulū XXX**

Aureola prima debetur
martiribus in quibus

perfectissima victoria est de in-
pugnacione exteriori. Et hec p-
fectio victoriae considerat ex duo-
bus. **P**rimo ex magnitudine
passionis quia inter omnes passi-
ones tenet locum et preterea dolor
tactus omnibus alijs doloribus
preminet et ideo in hoc gloriose
victoria est. **S**ecundo considerat ex
causa pugne que ipse christus est. **M**ar-
tirem enim non facit pena sed eam
id est mors suscepta propter christum
Sciendum quod martirio non de-
betur premium secundum hoc quod ab exte-
riori infligitur. **S**ed secundum hoc quod
voluntarie sustinetur quia non me-
remur spea que sunt in nobis et
non pro ea que sunt extra nos. sicut
nec demeremur nisi pro ea que sunt
intra nos. **Q**uanto autem id quod
quis sustinet voluntarie diffici-
lius est voluntati sustinere. tan-
to voluntas que propter christum illud
sustinet ostendit firmiter in christo
fixa et ideo excellentius ei premi-
um debetur. **A**ureola scilicet debet
virginibus propter singularem vic-
toriam quam de carne obtinet con-
tra quam continue bellum geritur.
Quamvis autem et vidue pugnent
contra carnem perfectius tamen
virgines triumphant quia nobis-
simum genus victorie nunquam
hosti cecidisse. **I**llis virginibus
aureola tantummodo debetur que pro-
ponit habuerunt virginitatem
perpetuo conservandi quousque huius pro-
positum fuerit interruptum integrum

tate tamen carnis manente. **D**uo
modo in fine vite inveniatur ad
primum propositum rediisse quia vir-
ginitas mentis reparari potest sed
non virginitas carnis. **S**i autem ali-
qua sit virgo carne etiam si pro-
positum perpetuo non habuit virgi-
nitatem servandi. non est tamen
dubium quod habitura sit speciale
gaudium de incorruptione corporis
super essentialia gaudium. **S**icut
etiam innocentes de hoc gaudebunt
quod imunes a peccato fuerunt quod
uis peccandi oportunitatem non ha-
buerunt. **N**ota quod aliqui corrumpi
possunt carne nec tamen aureo-
lam amittunt sicut illa que violent-
er opprimuntur. **V**nde dixit lucia
Si in vita me corrumpis inces in
duplicabitur ad coronam quod non est
intelligendum de aureola duplica-
ta. **h** quod duplex premium reportabit
unum pro virginitate custodita et a-
liud pro materia quam passa est. **S**ci-
endum insuper quod virginibus debetur
fructus cuius et hoc quod celestem
vitam ducit. que signetur per centum quod
nunc ille transit deleva ad dextram
Viduis vero debetur fructus per se.
quod tales excere se debent in opibus
mie que signetur per se. **C**onjugatis au-
tem debetur fructus per se. quod talibus
sufficit implere decalogum in fide-
litate. **E**x ductu enim ternarii in
denarium sunt per se. **A**ureola etiam
est predicatorum quod perfectissima victoria
contra dyabolum obtinetur. quoniam deus non
solum dyabolo impugnatum non prodest

sed etiam eum de regno illius expellit
et non solum a se sed etiam ab alijs.
Nec est dicendum ut quodam volebant
quod aureola predicatores debeant pla-
tis tunc modo quibus dicitur ex offi-
cio predicare et docere sed quibuscumque
qui exercet licite actum istum pla-
tis aut non debet hec aureola
quibus habent officium predicandi nisi
actu predicet quia aureola non de-
betur habitui sed actu pugne se-
cundum illud apostolus. Non coram mi-
seris qui leuatur. Notandum quod quod predicare
et docere cum sit actus misericordie
dicitur inter spirituales et as operatur
**De enumeratione celestium gau-
diorum. Capitulum CXXXI.**

Ultimo celorum gaudia
sub epilogo numeremus
non quodam singula generum
sed genera figurorum. Tot enim sunt gau-
dia particularia quibus habet in-
se ut in alijs quod ea soli dei no-
ticia apprehendit et illi quod summa
sapientia voluit ea scire. Tamen namque
gaudebit quisque de bono alterius
quod bono proprio quod tamen non est
intelligendum de intentione gaudij sed
de numero gaudiorum. Tot igitur
et tanta sunt ibi gaudia quod omnes ar-
ismetici habent mundi non possunt
ea numerare. omnes geometrici non
possunt ea mensurare. omnes grama-
tici. dialectici. rhetorici non pos-
sunt sermonibus explicare. quia quod
oculus non vidit nec auris audiuit
non in corde hominis. hoc prepaui
deus dixit. Gaudebunt igitur

sancti super de dei visione. Infra se de
celi et aliarum creaturarum corporali-
um pulchritudine. Intra se de cor-
poris et anime glorificatione. Extra
se. de angelorum et hominum associati-
one. Deus omnes sensus spirituales
in ineffabili delectatione reiciit et cum
ipse obiectum omnium sensuum spiritualium
sit futurus. Erunt namque deus spe-
culum visui. Cythara auri tui
Mel gustui. Balsamum olfactui
Ibi erit cadaver lucis eternalis
Amenitas vernalis. habundantia
autumnalis. requies hyemalis
Ibi teste augustinus. fulget quod non ca-
pit locus. sonat quod non capit tem-
pus. olet quod non spergit flatus
Sapit quod non minuit edactas
Ibi sicut ait augustinus. deus
sine fine videbitur. sine fastidio
amabitur. sine fastigacione lau-
dabitur. Ibi stulticia videtur
sapientia salomonis. Ibi esset
deformitas pulchritudo abso-
lonis. Ibi esset tarditas veloci-
tas asahelis. Ibi debilitas iu-
dicium fortitudo samsonis. Ibi
esset mortalitas longa vita ma-
tusalé. Ibi paupertas esset reg-
num augustinus. Ibi in augustus
Nichil obest nichil deest. Nichil
illud affluit nichil defluit. Nichil
extra quod appetat nichil intra quod
fastidiatur. Ibi secundum beata edum. De-
us erit rationi plenitudo ludis vo-
luntati multitudo pacis. Me-
morie continuatio eternitatis
Augustinus. In libro de corporis

et anima misera vita o caro illa
vita amplecti debuisti vbi vita
sine morte vbi iuuetus sine se
nectute vbi lux sine tenebra
vbi gaudiu sine tristitia vbi par
sa discordia vbi voluntas sine in
iuria vbi regnu sine vniuersitate
Deer merces scorum ta magna est
q non potest mesurari ta multa
q non potest numerari ta copio
sa q non potest finire tam preciosa q
non potest estimari aug? illud
qd pmittit deus fide non capi
tur spe no attingit caritate no
apprehendit desideria et vota tras
cendit acquiri potest estima i
non potest Ibi fm aug? caemina
non desunt premia no deficiunt
ibi nichil qdamabit deerit ibi
nichil desiderabit qd non aspicit
Illa beatitudo fuit ait aug? in
duobus consistit scilicet in ne
cessitate presencia omnis boni
et i necessitate ausencia omnis
mali De ista gloria sic loquitur
aug? **O** vita vitalis dulcis et
amabilis et semp memorialis
vbi summa securitas secura tran
quillitas tranquilla iocunditas
iocunda felicitas felice eternitas
eterna beatitudo et beatitudo
sine fine visio atq; laudatio de?
Ibi affluentia diuiciarum influen
tia deliciarum et confluentia bonorum
Demq; de gaudijs celestibus
nota hanc versis Mens cognos
cendo dat amando fruendo Est
sublecatu clarum corpus pa

ciens nihil **C**orpora sanctorum sci
ta libia fortia sana Pulchra vo
luntas plena Sed absq; pati
sensus amicitia concordia plena
potestas **P**ax secura deus et
gaudia sunt animabus **G**au
dia pax requies liber secura iuue
tus **N**on peccat sapiens sanus
diues redolens laus **A**ureola
martir doctrix virgo q; me reat
Fructus centenus sexaginta q;
tricens **V**irginibus viduis et
coniugibus tribuet **E**x oibus
predictis collige spectare qd
gaudia solum ad animam que d
ad corpus qdam ad totu conue
tum que cu felici fine quisq; be
atus fm merita recipiet sine fine

Expliat **C**opendiū theoloica
vitalis Amen 11

Spes mea sola in virginis gratia

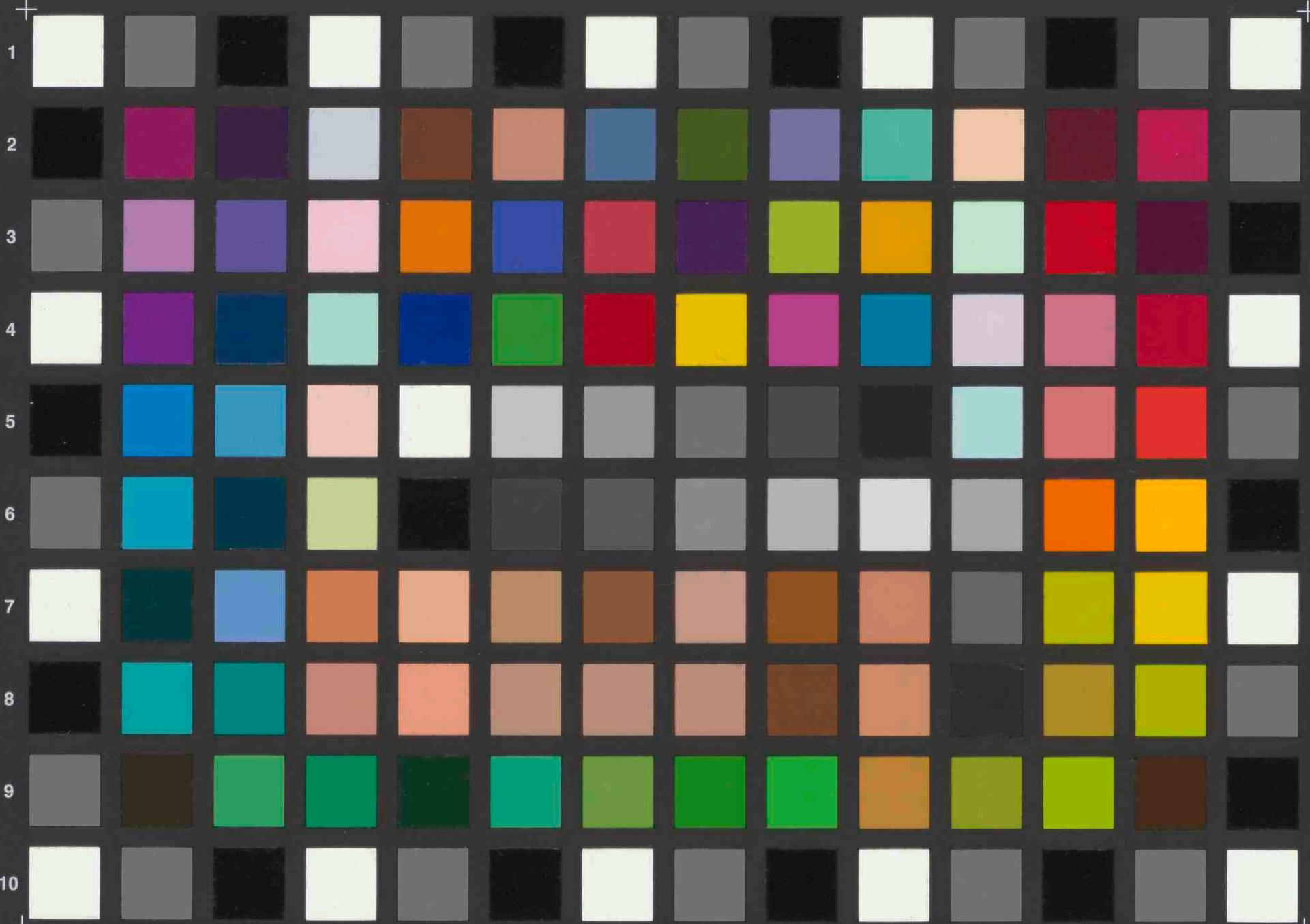
N

G

148

20427 W

A B C D E F G H I J K L M N